
آرمان شهر صاحب الزمان
پایانی بر جامعه آخرالزمان


بسم الله الرحمن الرحیم

آرمان شهر صاحب الزمان عجل الله تعالی فرجه الشریف

نویسنده:

حسین مجدی

ناشر چاپی:

بنیاد فرهنگی حضرت مهدی موعود (علیه السلام)

ناشر دیجیتالی:

مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان

فهرست

آرمان شهر صاحب الزمان عجل الله تعالی فرجه الشریف

مشخصات کتاب

سرشناسه:مجدی، حسین، ۱۳۵۹ -

عنوان و نام پدیدآور:آرمان شهر صاحب الزمان عجل الله تعالی فرجه الشریف/ مولف حسین مجدی.

مشخصات نشر:قم: بنیاد فرهنگی حضرت مهدی موعود(عج) ، ۱۳۹۷.

مشخصات ظاهری:۲۱۶ص.

شابک:۹۷۸-۶۰۰-۷۱۲۰-۹۸-۹

وضعیت فهرست نویسی:فیپا

موضوع:آخرالزمان (اسلام)

موضوع:End of the world (Islam)

موضوع:مهدویت

موضوع:Mahdism

رده بندی کنگره:BP۲۲۲/۳/م۳آ۴ ۱۳۹۷

رده بندی دیویی:۲۹۷/۴۴

شماره کتابشناسی ملی: ۵۱۲۴۶۶۲

ص:۱

اشاره

بسم الله الرحمن الرحیم

آرمان شهر صاحب الزّمان

پایانی بر جامعه آخرالزمان

حسین مجدی

آرمان شهر صاحب الزمان

 مؤلف: حسین مجدی

 طراح جلد و صفحه آرا: مسعود سلیمانی

 ناشر: انتشارات بنیاد فرهنگی حضرت مهدی موعود؟عج؟

 شابک: ۹-۹۸-۷۱۲۰-۶۰۰-۹۷۸

 نوبت چاپ: اول/ بهار ۱۳۹۷

 شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

 قیمت: ۱۱۰۰۰ تومان

 قم: خیابان شهدا/ کوچه آمار(۲۲)/ بن بست شهید علیان/ پ: ۲۶/تلفن/۱-۰۲۵-۳۷۸۴۱۱۳۰/ نمابر: ۰۲۵-۳۷۷۴۴۲۷۳

 تهران: خیابان انقلاب/خیابان قدس/خیابان ایتالیا/پ: ۹۸/ تلفن: ۰۲۱-۸۸۹۹۸۶۰۰/ نمابر: ۰۲۱-۸۹۷۷۴۳۸۱

www. mahdaviat. ir

info@mahdaviat. ir

Entesharatbonyad@chmail.ir

تقدیر و تشکر

با حمد وسپاس خداوند تبارک وتعالی و درود و صلوات بر خاتم الانبیاء و اهل بیت گرامی ایشان

تقدیر وتشکر از پدرگرامی و مادر مهربانم که محبت اهل بیت عصمت و طهارت را در دل من نهادینه کردند و مرا به سوی کسب علوم و معارف ایشان رهنمون نمودند.

و از همسر و فرزندان مهربان و صبورم که از همکاری و همراهی دریغ ننمودند،سپاسگذاری می کنم.

تقدیر و تشکر فراوان دارم از اساتید بزرگوارم،در مرکز تخصصی مهدویت حوزه علمیه قم،بالاخص جناب حجت الاسلام والمسلمین دکتر رحیم کارگر و حجت الاسلام علی فاطمی نژاد که این تلاش ناچیز مرهون راهنمایی های بی دریغ ایشان است.و همچنین از برادر بزرگوارم،جواد مجدی و سرور گرامی جناب آقای علی کبیری، که در این مسیر مرا حمایت کردند سپاسگذارم.

تقدیم به ساحت مقدس

مُعِزِّ الْأَوْلِیاءِ وَ مُذِلِ الْأَعْدَاءِ الَّذِی وَعَدَ اللَّهُ تَعَالَی بِهِ الْأُمَمَ أَنْ یجْمَعَ بِهِ الْکَلِمَ وَ یلُمَّ بِهِ الشَّعْثَ وَ یمْلَأَ بِهِ الْأَرْضَ قِسْطاً وَ عَدْلًا

فهرست مطالب

پیشگفتار

او منتظر است تا که ما برگردیم ماییم که در غیبت کبری ماندیم

در این کتاب به مقایسه جامعه آخرالزمانی با صاحب الزمانی در سه بُعدِ؛ سیاسی- اجتماعی، فرهنگی- اعتقادی و اقتصادی پرداخته ایم. و تلاش کرده ایم به جامعه صاحب الزمانی نه تنها به عنوان آرمانی دوردست، بلکه به عنوان الگوی واقعی برای سامان بخشیدن به وضع موجود نگاه کرده و با اشاره به برخی از شاخص ها، توجه به آن ها را در تمام ابعاد نظام اسلامی در جامعه آخرالزمانی ضروری می دانیم؛ زیرا فقط در سایه آن انسان ها به رشد و کمال می رسند. به نظر می رسید کتاب ها و پژوهش هایی که درباره این دو جامعه نوشته شده جامع نبوده و بیشتر جنبه توصیفی دارد. نیز مقایسه تطبیقی بین این دو جامعه تاکنون صورت نگرفته، لذا در این کتاب با ایجاد شناخت نسبت به معایب جامعه آخرالزمانی و لزوم برطرف کردن آن ها و بیان وجوه پیوند این دو جامعه، پیشنهاد می شود که شاخصه های جامعه مهدوی را در حد توان در جامعه خود پیاده کرده و با الگوگیری ضمن تقویت نقاط مثبت و برطرف کردن نقاط ضعف، جامعه ای رابط بین جامعه آخرالزمانی و صاحب الزمانی به نام «جامعه منتظر و زمینه ساز» طراحی کنیم.

ما در این پژوهش با روش کتابخانه ای و استفاده از منابع دست اول روایی در فصل اول مفاهیم و کلیات و در فصل دوم روایاتی را که به بیان ویژگیهای: فرهنگی ـ اعتقادی، سیاسی ـ اجتماعی و اقتصادی، جامعه آخرالزمانی پرداخته اند، مورد بررسی قرار داده ایم تا وضع نامطلوب جامعه را به خوبی ترسیم کرده و با ایجاد انگیزه در تک تک افراد، آن ها را به تلاش برای رهایی از وضعیت موجود و رسیدن به جامعه مطلوب وا داریم. در فصل سوم نیز ویژگی های جامعه مهدوی را مورد بررسی قرارداده ایم تا بتوانیم به الگوی مناسبی برای جامعه منتظر دست یابیم. در نهایت در فصل چهارم برای بررسی وجوه الگوگیری و زمینه سازی جامعه منتظر، از جامعه صاحب الزمانی،در گفتار اول آن به نقد جامعه آخرالزمانی و بیان کاستی ها و مشکلات آن پرداخته و در گفتار دوم تمایزات و وجوه برتری جامعه مهدوی را بیان کرده ایم.

امید است مقبول حضرتش واقع شود.

{یا أَیهَا الْعَزیزُ مَسَّنا وَ أَهْلَنَا الضُّرُّ وَ جِئْنا بِبِضاعَهٍ مُزْجاهٍ فَأَوْفِ لَنَا الْکَیلَ وَ تَصَدَّقْ عَلَینا إِنَّ اللَّهَ یجْزِی الْمُتَصَدِّقِین}.

ص:۱۶

ادبم رنگ ریا دارد بی اخلاصم

عملم هم نفس ابر تو دلبر نشود

کار خود می کنم بر تو ندارم کاری

چشمم از هجر فراق تو دگر تر نشود

یک به یک می رود از چشم نعمات ای افسوی

مددی حال من غم زده بدتر نشود

هر کسی سوی ظهور تو قدم بردارد

دلش از ظلمت ایام مکدر نشود

اسفند۱۳۹۶، مصادف با میلاد با سعادت حضرت فاطمه زهرا؟س؟

حسین مجدی – شهر مقدس قم

majdi_hossein@yahoo.com

مقدمه

حکومت جهانی موعود را از دو منظر می توان مورد مطالعه قرارداد.

در منظر اول به این حکومت تنها به عنوان آرمانی دوردست که هیچ تأثیری هم در واقعیت های جاری جامعه ندارد نگریسته می شود.

اما در منظر دوم، این حکومت - با همه ویژگی های آرمانی آن - نه تنها به عنوان غایت آمال بشر، بلکه به عنوان الگوی واقعی برای سامان بخشیدن به وضع موجود هدفی عینی که می تواند حرکت های اجتماعی ما را جهت بخشد؛ قابل مطالعه است.

اگرچه تحقق کامل این آرمان جز به دست حضرت مهدی؟عج؟ میسر نیست، اما کسب شناخت و آگاهی بیشتر نسبت به معایب و کاستی های جامعه آخرالزمانی و ایجاد آمادگی برای برطرف کردن آنها ضرورت دارد که راه آن تشکیل یک جامعه منتظر، مطلوب و زمینه ساز برای تحقق جامعه مهدوی است و این با تبیین وجوه پیوند جامعه «آخرالزمانی» با «صاحب الزمانی» و الگوگیری از شاخص های جامعه صاحب الزمانی زمینه تحقق آن جامعه فراهم خواهد شد.

حضرت آیت الله خامنه ای، رهبر معظم انقلاب اسلامی دریکی از بیانات خود، ضمن اشاره به ضرورت «اهتمام به مسئله عدالت اجتماعی در کشور» و لزوم مقابله با «طبقه بهره مندان از پول های حرام» و «مرفهان بی درد» به نکته مهمی اشاره کردند که توجه به آن می تواند ما را در ارائه تصویری روشن از منظر دوم یاری دهد.

ایشان در سخنان خود موضوع «عدالت گستری» و «قسط آفرینی» را که در روایات اسلامی، به عنوان یکی از شاخصه های مهم انقلاب مهدوی بدان اشاره شده، بررسی کرده و توجه به این موضوع را در همه برنامه های نظام اسلامی ضروری دانسته اند:

«نظام اسلامی، نظام عدالت است. شما که آرزومند و مشتاق ظهور خورشید مهدویت در آخرالزمان هستید و الآن حدود هزار و دویست سال است که ملت اسلام و شیعه در انتظار ظهور مهدی موعود؟عج؟ است، چه خصوصیتی برای آن بزرگوار ذکر می کنید؟ «الذی یملاء الله به الارض قسطا و عدلا» نمی گویید که «یملاء الله به الارض دینا». این نکته خیلی مهمی است. چرا به این نکته توجه نمی کنیم؟ اگرچه قسط و عدل متعلق به دین است اما هزار سال است که امت اسلامی برای قسط و عدل دعا می کند و این نظام اسلامی که به وجود آمده است؛ اولین کارش اجرای قسط و عدل است. قسط و عدل، واجب ترین کارهاست. ما

کارهای گوناگون، رفاه، مبارزه، جنگ، سازندگی و توسعه را برای قسط و عدل می خواهیم. در محیط قسط و عدل است که انسان ها می توانند رشد کنند. به مقامات عالی بشری برسند و کمال انسانی خود را به دست بیاورند. قسط و عدل، یک مقدمه واجب برای کمال نهایی انسان است. چطور می شود به این قضیه بی اعتنایی کرد!؟» (۱)

جان کلام رهبر انقلاب در سخنان یادشده این است که ما نباید به فرهنگ مهدویت و انتظار، با همه مشخصه هایی که در روایات ما برای آن برشمرده شده است، به عنوان مجموعه معارفی که فقط ترسیم کننده وضعیت آینده جهان هستند و هیچ نسبتی با وضعیت کنونی مسلمانان ندارند، نگاه کنیم، بلکه باید این فرهنگ را در تمام عرصه های اجتماعی، فرهنگی، سیاسی و اقتصادی جامعه خود جاری و ساری بدانیم و در پی آن باشیم که ویژگی های ذکرشده برای جامعه موعود را، تا آنجا که در توان داریم، در جامعه خود پیاده کنیم و اگر فعلاً توفیق دستیابی به جامعه موعود را نداریم، لااقل با الگو قرار دادن آن، جامعه مطلوب را بنیان نهیم. چنانکه امام راحل؟ره؟ نیز به این موضوع اشاره کرده و می فرماید:

پر کردن دنیا از عدالت را ما نمی توانیم بکنیم، اگر می توانستیم می کردیم... الآن عالم پر از ظلم است، اگر ما بتوانیم جلوی ظلم را بگیریم، باید بگیریم، تکلیف ما است... اما نمی توانیم بکنیم؛ چون نمی توانیم بکنیم، باید او بیاید تا بکند. اما ما باید فراهم کنیم کار را. فراهم کردن اسباب این است که کار را نزدیک بکنیم، کار را همچو بکنیم که مهیا بشود عالم برای آمدن حضرت... . (۲)

اگر الگوپذیری از قیام عدالت گستر مهدی موعود؟عج؟ در جامعه اسلامی ما، به صورت یک فرهنگ درآید و همه متصدیان نظام اسلامی خود را موظف به شناخت ویژگی های دولت کریمه آخرین ذخیره الهی بدانند و سعی کنند که زندگی فردی و فعالیت اجتماعی خود را بر آن ویژگی ها منطبق سازند آن وقت است که معنای واقعی انتظار فرج تحقق می یابد، زیرا ما وقتی می توانیم خود را منتظر واقعی بدانیم که در عمل به آرمان هایی که تحقق آنها را انتظار می کشیم پایبند باشیم. بنابراین باید روایاتی را که به بیان خصایص یگانه مصلح موعود و طرح ویژگی های سیاسی، اجتماعی، فرهنگی، اعتقادی و اقتصادی حکومت جهانی آن حضرت پرداخته اند مورد بررسی قرار دهیم تا در نهایت بتوانیم به الگوی مناسبی از جامعه

۱- . روزنامه جمهوری اسلامی، پنجشنبه ۲۶ تیرماه ۱۳۷۶.

۲- . صحیفه امام، ج ۲۱، ص ۱۷.

موعود دست یابیم؛ الگویی که بتواند حیات اجتماعی ما را در عصر حاضر سامان دهد. لذا ما در این کتاب به بیان برخی از ویژگی های سیاسی، اجتماعی، اعتقادی، دینی و اقتصادی جامعه مهدوی که در روایات درباره حکومت جهانی آن حضرت مطرح شده است، می پردازیم. در فصل اول به مفاهیم و کلیات اشاره کرده و در فصل دوم ویژگی¬ها و ابعاد جامعه آخرالزمانی را از حیث وضعیت فرهنگی، سیاسی، اجتماعی و اقتصادی تبیین کرده و در فصل سوم به بررسی و بیان ویژگی¬ها و ابعاد جامعه مهدوی در همین ابعاد پرداخته ایم. و درنهایت در فصل چهارم برای بررسی وجوه الگوگیری و زمینه سازی «جامعه آخرالزمانی» از «جامعه صاحب الزمانی» در گفتار اول به نقد جامعه آخرالزمانی و بیان کاستی ها و مشکلات آن پرداخته ایم و در گفتار دوم تمایزات و وجوه برتری جامعه مهدوی را بیان کرده ایم تا درنتیجه بتوانیم با الگوبرداری از جامعه مهدوی در ابعاد فرهنگی، اعتقادی، سیاسی، اجتماعی و اقتصادی جامعه آخرالزمانی را تبدیل کنیم به جامعه ای شبیه جامعه مهدوی و زمینه ساز برای ظهور حضرت مهدی؟عج؟ به امید اینکه این تلاش ناقابل مقبول حضرتش واقع شود.

بیان مسئله و تعیین قلمرو آن

طبق آیات و روایات آینده جهان شامل دو بخش متفاوت و متمایز از هم است. ازیک طرف شاهد یک جامعه ای هستیم که در آن جهان دچار مشکلات و چالش های عدیده ای می گردد و شاهد یک سیر نزولی جامعه انسانی به گونه ای هستیم که جامعه در آن به پایین ترین سطح ممکن اخلاقی – دینی و انسانی می رسد، به طوری که در این جامعه گفتمان هایی نظیرفردگرایی، اباحه گری، مادی گرایی، ابلیس گرایی، حیا زدایی و مواردی دیگر مطرح هست، که باعث سیر نزولی بشریت شده است، اما این جامعه ویژگی های مثبتی هم دارد که عبارت است از امکان بهره گیری و الگوبرداری از خصوصیات جامعه صاحب الزمانی (مهدوی) و امکان زمینه سازی و زمینه ساز بودن برای جامعه مهدوی. از طرف دیگر طبق پیش گویی منابع وحیانی جامعه ای مطلوب و کامل در آینده شکل خواهد گرفت که از آن تحت عنوان جامعه آخرالزمانی(مهدوی) و جامعه عصر ظهور نام برده می شود، در این جامعه که پس از جامعه آخرالزمانی قبل از ظهور شکل می گیرد، شاهد کاهش همه مشکلات بشر و رشد و تعالی مادی و معنوی او خواهیم بود و گفتمان هایی نظیرعدالت، سبک زندگی اسلامی، خداپرستی و... مطرح است. و از رهگذر مقایسه بین این دو جامعه است که می توان به وجود دو نوع زیست و حیات مختلف فکری، اجتماعی و انسانی که باعث وجود دو جامعه گوناگون می شود دست یافت و در نتیجه می توان از آن برای

اصلاح جامعه انسانی ونیز برنامه ریزی برای قرار گرفتن در مسیرآینده مطلوب بهره جست، زیرابه نظر می رسد رابطه بین دو جامعه آخرالزمانی و صاحب الزمانی با ایجاد جامعه زمینه ساز و منتظر محقق خواهد شد. پس مسئله اصلی این پژوهش شناخت ابعاد مختلف دو جامعه قبل و بعد از ظهور امام زمان؟عج؟ ضمن مقایسه و ارزیابی آن دو، و ارائه راهکارهایی جهت برون رفت از وضعیت نامناسب جامعه آخرالزمان و قرار گرفتن در مسیر جامعه مهدوی، البته با ایجاد جامعه زمینه ساز و منتظر می باشد.

و نیز می خواهیم بیان کنیم که چه وجوه و ویژگی هایی قابلیت بهره گیری و الگوبرداری از جامعه مهدوی برای جامعه آخرالزمانی را دارد؟ و جامعه آخرالزمانی برای زمینه سازی چه باید بکند؟

این تحقیق به دلایلی ضروری به نظر می رسد:

۱. کسب شناخت و آگاهی بیشتر نسبت به معایب و کاستی های جامعه آخرالزمانی؛

۲. لزوم برطرف کردن این معایب و کاستی ها با الگوبرداری از جامعه مهدوی؛

۳. ایجاد یک جامعه منتظر و مطلوب و زمینه ساز برای تحقق جامعه مهدوی.

این پژوهش به عنوان اولین تحقیق به صورت مستقل و کامل در صدد بررسی تطبیقی و مقایسه ای این دو جامعه و ارائه راهکارهای مناسب جهت برون رفت از وضعیت نامناسب جامعه آخرالزمان و قرار گرفتن در مسیر جامعه مهدوی می باشد. امیدوارم که تدوین این کتاب بتواند در بهبود هر یک از موارد مذکور مثمر ثمر واقع شود.

ص:۲۱

فصل اول: مفاهیم و کلیات

اشاره

گفتار اول

اصطلاحات و واژه شناسی

اشاره

در این گفتار به بررسی و تحلیل واژگان کلیدی مانند: صاحب الزمان، آخرالزمان، مهدی و مهدویت، جامعه و اجتماع می پردازیم.

۱. صاحب الزمان

معنای لغوی

در کشاف اصطلاحات الفنون گوید: در اصطلاحات صوفیه است که صاحب الزمان و صاحب الوقت و صاحب الحال کسی است که متحقق باشد به جمعیت برزخیت اولی و مطلع بر حقایق اشیاء، و خارج از حکم زمان و تصرفات گذشته و آینده الی الابد. پس زمان ظرف احوال و صفات و افعال اوست و بدین جهت در آن به طی و نشر و در مکان به قبض و بسط تصرف کند، چه او متحقق به حقایق است و طبایع و حقائق در اندك و بسیار و دراز و کوتاه و بزرگ و کوچك یکسان است، زیرا وحدت و کثرت و مقادیر همه عوارض اند و آنسان که در (وعاء) وهم در آن مقادیر تصرف تواند کرد همچنین در عقل نیز تصرف کند. لقب محمدبن الحسن العسکری، امام دوازدهم شیعیان، مهدی منتظر. (۱)

معنای اصطلاحی

از آنجا که طبق روایات، (۲) هیچ گاه زمین از حجت خالی نیست، در هر زمان یک نفر از اولیای الهی امام زمان خود و حجت الهی و خلیفه الهی در روی زمین است. بنابراین صاحب الزمان به معنای امام زمان و حجت خدا در روی زمین است و این امام صاحب الامر به معنای اولوالامری است که در قرآن اطاعتش همانند اطاعت خدا و رسول خدا واجب شده است: {یاأَیهَا الَّذِینَ آمَنُوا أَطِیعُوا اللَّهَ وَأَطِیعُوا الرَّسُولَ وَأُوْلِی الْأَمْرِ مِنْکُمْ}؛

۱- . دهخدا علی اکبر، لغتنامه، ج ۱۰، ص ۱۴۷۴۲.

۲- . کلینی، اصول کافی، (ط الاسلامیه)، ج ۱، ص ۱۷۹.

ای اهل ایمان از خدا و از پیامبر و صاحبان امرتان اطاعت نمایید. (۱)

طبیعی است که صاحب زمان به این معنی که حجت خدا بر روی زمین است، بر زمان و مکان و تمام موجودات امکانی به اذن خدا احاطه دارد.

در برخی روایات به این لقب اشاره شده است. امام صادق؟ع؟ فرمود: «و آخرین آنها قائم به حق، بقیهاللّه در زمین و صاحب الزّمان است». (۲)

در دعای فرج نیز به این لقب اشاره شده است: «... فَاِنَّکُما حافِظایَ یا مَوْلایَ یا صاحِبَ الزَّمانِ یا مَوْلایَ یا صاحِبَ الزَّمانِ یا مَوْلایَ یا صاحِبَ الزَّمانِ الْغَوْثَ الْغَوْثَ الْغَوْثَ... ». (۳)

پس معنای صاحب الزمان برای حضرت مهدی؟ع؟ یعنی ایشان دارای قدرت هدایت باطنی و ولایت تشریعی و تکوینی است. نام صاحب الزمان، صاحب الامر، ولی عصر، امام زمان وامام عصردرعلم کلام شیعی به معنای صاحب اختیار در تدبیر و رهبری جامعه اسلامی و بیان و حفظ شریعت است. و در عرفان شیعی به معنای کسی می باشد که دارای اختیار و قدرت معنوی برای دریافت فیض و رساندن فیض به موجودات است؛ اعم از آن که این فیض و رحمت، نعمتی تشریعی برای هدایت و تکامل معنوی باشد یا نعمتی تکوینی برای هدایت تکوینی و حرکت به سوی کمال مادی. (۴)

۲. آخرالزمان

معنای لغوی

دوره آخر، قسمت واپسین از دوران روزگار که به قیامت متصل می گردد. (۵)

معنای اصطلاحی

دوره پایانی دنیا و زمان شکل گیری ظهور و حکومت مهدی موعود؟عج؟

«آخرالزمان» ترکیبی اضافی و به معنای بخش پایانی زندگی دنیا است. واژهٔ آخرالزمان در قرآن به کار نرفته است؛ اما مطالب گوناگونی درباره آن، از آیات قابل استفاده است. قرآن کریم به طور کلّی، جهانیان را به دو بخش پیشینیان و پسینیان تقسیم کرده و برای هر یک

۱- . نساء(۴)، ۵۹.

۲- . کمال الدین و تمام النعمه، ج۲، ص۳۴۲، ح۲۳.

۳- . بحار الانوار، ج۸۸، ص۱۹۱.

۴- . ر.ک: هدایت در قرآن، آیت الله جوادی آملی، ص ۳۰-۳۷.

۵- . فرهنگ لغت معین، ج۱، ص۳۴.

ویژگی هایی بیان نموده است.

آخرالزمان، دو ویژگی مهم و اساسی دارد:

اول: آخرین مرحله زندگی در دنیاست؛

دوم: این دوران، خود به دو بخش با ویژگی های خاص تقسیم می شود.

۱. دورانی سراسر انحطاط اخلاقی، ستم و بیداد.

۲. دورانی سرشار از معنویت در پرتو حکومت شایستگان.

بنیان های کلی باور به این دوران را همه مذاهب و گروه های بزرگ اسلامی پذیرفته اند، ولی در راستای وابستگی این دگرگونی ها به ظهور و قیام حضرت مهدی موعود؟عج؟ و نیز ویژگی های شخص آن مصلح جهانی، دیدگاه های ناهمگونی پدید آمده است. (۱)

در فرهنگ مسلمانان، افزون بر اصطلاح «علائم آخرالزمان» اصطلاح مشابه «اشراط الساعه» یعنی علائم برپا شدن رستاخیز وجود دارد. این اصطلاح، ویژه علائم وقوع قیامت است؛ ولی با بررسی روایات ذیل این عنوان درمی یابیم که مضمون این روایات، مطالب مشترک بسیاری با روایات آخرالزمان دارد؛ ولی بین مسئله آخرالزمان و قیامت به صورت آشکار تفاوت است؛ زیرابه عقیده مسلمانان، قیامت، پس از فنای این عالم مادی است و پس ازآن زندگی جاودانه است؛ اما دوره آخرالزمان، بخش پایانی همین دنیا است که در آن، جامعه و افراد، دچار تحولات عظیم می شوند.

۳. مهدی

معنای لغوی

این کلمه، اسم مفعول از ریشه ناقص معتل اللام (هَدِی، یهدی، هدایه)، به معنی هدایت شده است. ازآنجاکه لغت نامه های عربی در سده های نخستین، به طور جداگانه به واژه مهدی نپرداخته و تنها ریشه اصلی آن را معنا کرده اند؛ می توان گفت که نظر احمد بن فارس جامع اقوال است. به نظر او، برای واژه «هدی» دو تعریف وجود دارد؛ یکی همان معنای فاعلی، یعنی پیش افتادن برای نشان دادن راه راست و دیگری به معنی بخشیدن هرگونه تحفه و پیشکش برای محبوب. (۲) اما در لغت نامه های جدید، واژه مهدی به شکل مستقل مطرح شده و معنای لغوی آن(هدایت شده)، از تعریف اول کلمه هدی گرفته شده است.

۱- . فرهنگنامه مهدویت، حرف الف، واژه آخر الزمان، ص۱۵.

۲- . معجم مقاییس اللغه، واژه هدی، ج۶، ص۴۲.

معنای اصطلاحی

در متون دینی هم در مفهوم خاص اصطلاحی، یعنی منجی موعود به کار رفته است. امام باقر؟ع؟ در بیان دلیل این لقب فرمودند: «به جهت اینکه به تمامی امور پنهان هدایت می شود،او تورات و سایر کتاب های الهی را از غاری در انطاکیه بیرون خواهد آورد.» (۱)

شیخ طوسی در کتاب الغیبه از ابوسعید خراسانی نقل کرده:

... فقلت: لای شیء سمی المهدی؟ قال: لانه یهدی إلی کل أمر خفی...؛ (۲) از امام صادق؟ع؟ پرسیدم به چه جهت امام زمان؟عج؟ مهدی نامیده شده است؟ فرمود: چون به هر امر مخفی هدایت می شود.

البته این لقب گاهی در معنای فاعلی، یعنی هدایت کننده، نیز به کار رفته است.

محمدبن عجلان از امام صادق؟ع؟ نقل کرده است:«... از آن جهت مهدی نامیده اند که مردم را به آیینی که از دست داده اند هدایت می کند.» (۳)

۴. مهدویت

معنای لغوی

واژه مهدویت از ریشه «هَدَی، یهْدِی» و برگرفته از صیغه «مهدی» به معنای هدایت کننده (فاعلی) یا هدایت شده (مفعولی) است. (۴) با این وصف، واژه مهدویت، براثر کثرت استعمال، به صورت مصدر جعلی برای موضوعات مربوط به مهدی به کار می رود.

معنای اصطلاحی

اشاره

درروند استخراج و ترکیب اصطلاح «مهدویت» می توان دو نظر ارائه کرد:

الف) مصدر صناعی، جعلی

مصدری است که از ترکیب اسم یا صفتی با کلمه «یت» در عربی و «یدن» در فارسی به دست می آید مانند خاتمیت، زوجیت،

مالکیت، مهـدویت و ... در عربی و طلبیـدن، بلعیدن و ... در فارسـی. «مهدویت» کلمه مرکب از دو جزء است یکی «مهدوی» که صیغه اسم فاعل یا

۱- .طوسی، الغیبه، ص۲۳۷،ح۲۶.

۲- . همان، ص ۴۷۱.

۳- . الارشاد،ج۲،ص۳۸۳،ح۲.

۴- . لغت نامه دهخدا، ماده «مصدر» و ماده «یت»، ج۵، ص۳۵۷.

مفعول است و دیگری «یت» که علامت مصدر جعلی است.

مصدر جعلی اسم مصدری است که از اسم دیگر انتزاع می شود و مهم ترین آثار و خواص و مباحث آن اسم را در خود دارد مانند انسانیت از انسان، بنابراین مهدویت موضوع و اسمی است که از خواص و آثار و مباحث مربوط به حضرت مهدی؟عج؟ برخوردار است. (۱)

ب) وصف برای موصوف محذوف

واژه «مهدویت» وصف است برای موصوف محذوف که مسائل یا عقاید یا مباحث است، مانند «الحسنه» یا «السیئه» در این آیهٔ شریفه {مَن جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ عَشْرُ أَمْثَالِهَا وَ مَن جَاءَ بِالسَّيِّئَةِ فَلَا يجُزَى إِلَّا مِثْلَهَا وَ هُمْ لَا يظْلَمُون} (۲) که وصف است برای موصوف محذوف «الاعمال».

بنابراین مهدویت یعنی عقاید و مسائلی که منسوب و مربوط به مهدی است. در این تفسیر، مهدویت به مفهومی شبیه کاربردهای با پسوند «ایزم» و «أیسم» می شود مانند ماتریالیسم، یعنی عقیده و یا مکتبی که به اصالت ماده معتقد است یا سکولاریسم که اندیشه یا مکتبی را گویند که به جدایی دین از دنیا باور دارد. (۳)

نظریه دوم مناسب به نظر می رسد و به این ترتیب مهدویت یعنی مسائل و عقایدی که پیرامون حضرت مهدی؟عج؟ مطرح می شود.

۵. اجتماع

معنای لغوی

«اجتماع به معنای گردآمدن، تجمع، اجماع، نزدیکی جسمی به جسم دیگر، سازگاری نمودن و... آمده است». (۴)

معنای اصطلاحی

در اصطلاح جامعه شناسی عبارت است از: «گونه ای از زندگی افراد انسانی که بر اساس روابط شخصی و منزلت های مبتنی بر رسوم و هنجارها جریان می یابد. در اجتماع، همدلی

۱- . النحو الوافی؛ العلوم العربیه، ج۳، ص۲۸۶.

۲- . انعام(۶)، ۱۶۰.

۳- . درسنامه مهدویت، ج۱، ص۲۳۵.

۴- . لغت نامه دهخدا، ج۱، ص۱۰۴۹.

کنش های مبتنی بر ارتباطات شخصی و صمیمیت وجه اصلی زندگی گروهی است». (۱)

همچنان که خداوند می فرماید: {یأَیهُّا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاکمُ مِّن ذَکَرٍ وَ أُنثی وَ جَعَلْنَاکمُ شُعُوبًا وَ قَبَائلَ لِتَعَارَفُواْ... } (۲)

تا آنجا که به مسئله حفظ مجتمع از تفرق و انشعاب اشاره نموده و می فرماید: {وَ لْتَکُنْ مِنْکُمْ أُمَّةٌ یدْعُونَ إِلَی الْخَیرِ ... وَ لا تَکُونُوا کَالَّذِینَ تَفَرَّقُوا وَ اخْتَلَفُوا مِنْ بَعْدِ ما جاءَهُمُ الْبَیناتُ}. (۳)

و آیاتی دیگر که به طور مطلق مردم را به اصل اجتماع و اتحاد دعوت می کند. (۴)

از بررسی واژه اجتماع چنین به دست می آید که اجتماع حاصل ارتباط میان افراد است. انسان ناگزیر از این ارتباط است و زندگی اجتماعی، مطابق با فطرت انسان است و تاریخچه آن به خلقت بشر برمی گردد.

۶. جامعه

معنای لغوی

لفظ جامعه، مفرد مؤنث اسم فاعل از ریشه «جمع» است. و در لغت به معنای«توده مردم، گروهی از مردم، مردم یک شهر یا کشور... ». (۵)

معنای اصطلاحی

برای جامعه معانی اصطلاحی گوناگون صورت گرفته، ازجمله «وضع و حالت انسان هایی که تحت قانون مشترك زیست می کنند، گروهی از مردم... که به منظور تأمین نیازمندی های مادی و معنوی خود جمع می شوند و روابط و مناسبات اجتماعی میان آنها برقرار می شود». (۶)

استاد مطهری می گوید:

مجموعه ای از افراد انسانی که با نظامات و سنن و آداب و قوانین خاص به یکدیگر پیوند خورده وزندگی دسته جمعی دارند، جامعه را تشکیل می دهند. زندگی

۱- . دایرهالمعارف تطبیقی علوم اجتماعی، ج۱، ص۳۹.

۲- . «ای مردم، ما شما را از نری و ماده ای بیافریدیم. و جماعت ها و قبیله ها کردیم تا یکدیگر را بشناسید...»؛ (حجرات(۴۹)، ۱۳).

۳- . «بایـد از شـما... مردم را به سوی خیر دعوت نموده... و شـماماننـد آن اقوام مباشـید که فرقه فرقه شدنـد»؛(آل عمران(۳)، ۱۰۵).

۴- . ترجمه تفسیر المیزان، ج۴، ص ۱۵۰.

۵- . فرهنگ عمید، ص۴۵۱.

۶- . مبانی جامعه شناسی، ص۷۴.

دسته جمعی این نیست که گروهی از انسان ها در کنار یکـدیگر و در یک منطقه زیست کننـد و از یک آب وهوا و یک نوع مواد غـذایی اسـتفاده نماینـد. درختان یک باغ نیز در کنار یکدیگر زیست می کنند و از یک آب وهوا و یک نوع مواد غذایی استفاده می نمایند، اما زندگی اجتماعی ندارند و جامعه تشکیل نمی دهند. (۱)

از مطـالب فوق نتیجه می گیریم که در تعریف جـامعه محـدوده مکـانی، زمانی، نژاد و حرفه رکن محسوب نمی شود و به طور جمع بنـدی در تعریف اصـطلاحی جـامعه می توان گفت: گروهی از انسـان هـا که با یکـدیگر روابط متقابل داشـته و اهـداف مشترکی را دنبال نموده و انتظار رفتار مشترکی از یکـدیگر دارند. بنابراین جامعه منتظر آخرالزمانی، مجموعه ای از افراد دارای مذهب تشیع بشرند که منتظر دوازدهمین امام معصومند و رفتار مشترکی را در راستای انتظار از یکدیگر توقع دارند.

۱- . مجموعه آثارشهیدمطهری، ج ۲، ص۳۳۱.

گفتار دوم

بیان انواع جوامع

اشاره

در مورد آینده جامعه و هدف نهایی جوامع اسلامی حضرت آیت الله خامنه ای در خطبه های نماز جمعه، بیانات دقیقی مطرح کرده اند که به دو مورداشاره می کنیم:

«... حرکت جوامع اسلامی و حرکت همه جوامع بشری، به سوی خیر وصلاح است، به سوی حکومت حق و عدالت است؛ به سوی نابودی خواست های استبداد است؛ به سوی روی کار آمدن مستضعفان است که در شکل عادل ترینش در دوران ظهور ولی عصر؟عج؟ تأمین می شود». (۱)

«... در حقیقت آن جامعه ای که در دوران ظهور حضرت ولی عصر؟عج؟ به وجود خواهد آمد؛ همان جامعه ای است که همه پیغمبران الهی، برای تهیه مقدمات آن از جانب الهی مبعوث شدند، یعنی ایجاد یک جامعه ای که بشریت در آن جامعه، بتواند به رشد و کمال متناسب خود برسد. اگر این آیه قرآن که درباره بعثت پیامبران می فرماید: «لِیقُومَ النَّاسُ بِالقِسطِ»؛ یعنی؛ پیغمبران مبعوث شدند تا قسط و عدل در جامعه بشری استوار بشود، اشاره به هدف بعثت می کند، پس حکومت مهدی؟عج؟ و جامعه مهدوی، همان جامعه ای است که این هدف را، به طور کامل تأمین می کند». (۲)

امروزه با توجه به گسترش علم جامعه شناسی و سایر علوم، تقسیمات مختلفی از جامعه ها به عمل آمده است. مثلاً ازنظر سیاسی؛ لیبرالیسم، مارکسیسم، سوسیالیسم و پادشاهی و ازنظر اقتصادی؛ عقب مانده، جهان سوم، در حال رشد و پیشرفته و یا در تقسیم دیگر به کشاورزی، صنعتی و... تقسیم می شوند.

منظور از انواع جوامع در این قسمت، اشاره به جامعه مرده و در حال رشد و جامعه ایده آل است.

الف) انواع جوامع

اشاره

در جامعه شناسی تقسیمات مختلفی برای جامعه مطرح شده، ولی از آنجا که آن

۱- . نیمه شعبان مشهد ۷/۳/۶۲.

۲- . خطبه نماز جمعه ۲۹/۳/۶۰.

تقسیمات تک بعدی است مثلا از منظر سیاسی یا اقتصادی به تقسیم جامعه پرداخته اند، به نظر می رسد تعریف استاد مطهری درباره انواع جوامع دسته بندی جامعی باشد، لذا ما به بیان انواع جوامع از نگاه ایشان می پردازیم.

۱. جامعه مرده

استاد مطهری زنده بودن یک جامعه را منوط به وجود برخی ویژگی ها می داند و برعکس مرده بودن جامعه را هم به علت وجود برخی خصوصیات می پندارد.

ایشان یکی از علامت های جامعه مرده را وارونه قرار دادن قوانین حاکم که منجر به سعادت افراد می شود می داند و از مردم جامعه خود به علت وارونه کردن قوانین اسلامی گلایه می کند.

علامت دیگر جامعه مرده را عمل به برخی قوانین و ترک بعضی دیگر می داند. حرکت را نشانه یک جامعه زنده و سکون را نشانه جامعه مرده می داند. استاد مطهری همبستگی را از علائم زنده بودن جامعه و تفرقه را خاصیت جامعه مرده می داند و از اختلاف مسلمین رنج می برد و آن را دلیل مرگ جامعه اسلامی می داند. ایشان یکی دیگر از علائم مردگی جامعه را پذیرش دروغ و عدم قبول حرف راست می داند. ایشان عدم اعتمادبه نفس و گریزان بودن از عمل و توجه صرف به ایمان و خیال بافی و فرار از واقعیات را نشانه دیگر جامعه مرده می داند. (۱)

۲. جامعه در حال رشد

امروزه برای اهل فن، مفهوم جامعه در حال رشد، کشورهای درحال توسعه را تداعی می کند، اما استاد مطهری جامعه را به منزلهٔ میدان مسابقه ای فرض می کند که افراد در حال مسابقه با یکدیگر هستند و جامعه ای را در حال رشد می داند که شرایط مسابقه در آن به طور یکسان برای همگان فراهم و آماده باشد و افراد بر اساس لیاقت و استعدادها در مسابقه شرکت کنند و پیروزی کسب نمایند.

جامعه اسلامی در ابتدای کار خود به گونه ای رشد کرد که پس از مدت اندکی توانست دو امپراطوری بزرگ جهان را منهدم نماید و به دورترین سرزمین ها نفوذ کند. استاد مطهری علت این رشد سریع را عمل به فرمان های اسلام می داند. قوانین اسلام مانند مواردی مبنی بر عدم تبعیض بین عرب و عجم و مهربانی با خود و خشم با دشمن و عمل به آنها بود که اسلام را

۱- . حق و باطل به ضمیمه احیای تفکر اسلامی، ص۱۱۳-۷۶.

گسترش داد.

استاد مطهری سرعت رشد مسلمانان را وابسته به خود آنها نمی داند، بلکه قوانین را مهم می شمارد و معتقد است اگر امروز هم به قوانین اسلام درست عمل شود، اسلام وسعت می یابد. پس جامعه ای که زمینه های کافی برای رشد استعدادهای عالی انسانی ازنظر مادی و معنوی را فراهم کند و افراد بر اساس لیاقت و شایستگی و تلاش بتوانند به کمال برسند جامعه در حال رشد است و جامعهٔ صدر اسلام این گونه بوده است. (۱)

۳. جامعه ایده آل

اشاره

انسان ها با توجه به نوع نگرش خود به انسان و جهان هستی به آینده فکر می کنند و از سویی فطرت کمال طلبی انسان، او را به دنبال وضعیت ایده آل می کشاند. دانشمندان زیادی درباره جامعه ایده آل نظر داده اند. افلاطون مدینه فاضله را مطرح می کند و معتقد است که حکومت ها هرچه به آن شبیه تر باشند به ایده آل و کمال نزدیک ترند. مدینه فاضله یعنی جامعه ای که اجرای عدالت در آن میسّر است و هرکس بر اساس استعداد خود به شغلی مشغول است و حاکم آن فیلسوف است. (۲)

آگوستین شهر خدا را مطرح می کند و معتقد است که انسان های پاک و برگزیده در آن زندگی می کنند که نمایندگان خداپرستی هستند. وظیفه کلیسا کمک به انسان ها است تا در شهر خدا پذیرفته شوند و هدف شهر خدا در این دنیا تحقق صلح و عدالت است. (۳)

نظریه های دیگری هم وجود دارد که معتقدند بشر موجودی شر و فاسد است، پس پایان دادن به حیات او عاقلانه ترین کار است. گروهی دیگر رشد انسان در علم و فنّاوری را باعث نابودی نهایی بشر می دانند و عده ای مالکیت فردی را بلای جان انسان می دانند و بر این عقیده اند که جبر ماشین ــ روزی ــ این مرحله را هم کنار خواهد گذاشت و خوشبختی فرا خواهد رسید. استاد مطهری شر و فساد و جبر تمدن را رد کرده و آینده ای روشن برای انسان ترسیم می کند که در آن جامعه، شر و فساد ریشه کن خواهد شد. البته استاد مطهری این نظریه را ملهم از دین می داند و قیام حضرت مهدی؟عج؟ را در همین راستا تلقی می کند. (۴)

۱- . اسلام و مقتضیات زمان، ج۱، ص ۵۵ — ۶۶.

۲- . تاریخ اندیشه های سیاسی در غرب، ص۴۸.

۳- . همان، ص۴۲.

۴- . قیام و انقلاب مهدی، ص ۶۰.

ویژگی های جامعه ایده آل

درباره آینـده بشـریت نظریه های مختلفی مطرح است. نظریه برگزیده که برگرفته از آموزه های اسـلامی است و نوید به قیام و انقلاب مهـدی موعود می دهـد، عبـارت است از اینکه ریشه فسادها و تباهی ها نقص روحی و معنوی انسان است. انسان هنوز دوره جوانی و نـاپختگی را طی می کنـد و خشم و شـهوت بر او و عقـل او حـاکم است. انسـان بـالفطره در راه تکامل فکری و اخلاقی و معنوی پیش می رود؛ نه شـر و فساد لازم لاینفک طبیعت بشـر است و نه جبر تمدن فاجعه خودکشـی دسته جمعی را پیش خواهـد آورد. آینـده ای بس روشن و سـعادت بخش و انسانی که در آن شـر و فساد محو خواهـد شـد در انتظار بشـریت است.

بنـابراین آرمـان قیـام و انقلاب مهـدی؟ع؟ یک فلسـفه بزرگ اجتماعی ـ اسـلامی است و جـدای از اینکه الهام بخش ایـده و راهگشا به سوی آینـده است، آیینه بسـیار مناسبی است برای شـناخت آرمان های اسـلامی. این نویـد، ارکان و عناصـر مختلفی دارد که برخی فلسـفی و جهانی است و جزئی از جهان بینی اسـلامی است، برخی فرهنگی و تربیتی است، برخی سیاسی است، برخی اقتصـادی است، برخی اجتمـاعی است، برخی انسـانی یا انسانی ـ طبیعی است. در این مجال کم فقط برای اینکه ماهیت «جامعه مهدوی» روشن شود به طور اجمال به برخی شاخصه های این جامعه اشاره می کنیم.

۱. خوشبینی به آینده، یعنی درنهایت تقوا و صلاح و صلح و عدالت و آزادی و صداقت بر زور و استکبار پیروز خواهد شد؛

۲. حکومت واحد جهانی تشکیل خواهد شد؛

۳. آبادانی کره زمین به حدی خواهد رسید که هیچ نقطه خرابی وجود نداشته باشد؛

۴. بشر ازنظر عقلی به بالاترین حدّ رشد رسیده و از اسارت شرایط طبیعی، اجتماعی و غرایز نجات می یابد؛

۵. بیشترین استفاده از مواهب دینی می شود؛

۶. در بین انسان ها مساوات کامل برقرار می شود؛

۷. روح و روان انسان ها، از بیماری روحی و معنوی خالی شده و تمام مفاسد از بین می رود؛

۸. صلح و صفا و محبت به جای جنگ و خونریزی حاکم می شود؛

۹. انسان با طبیعت سازگاری ایجاد می کند. (۱)

۱- . همان، ص ۶۱.

آینده جامعه ها

آینـده جوامع بشـری چگونه است؟ آیـا این فرهنـگ ها، تمـدن ها و این جامعه ها و ملیت ها برای همیشه به وضع موجود ادامه می دهنـد، یا حرکت انسانیت به سوی تمـدن، فرهنگ و جامعه یگانه است و همه این ها در آینده رنگ خاص خود را خواهند باخت و به رنگ اصلی که رنگ انسانیت است درخواهند آمد؟

این مسئله نیز وابسته است به مسئله مـاهیت جـامعه و نوع وابسـتگی روح جمعی و روح فردی به یکـدیگر. بـدیهی است بنا بر نظریه اصـالت فطرت و اینکه وجود اجتمـاعی انسـان و زنـدگی اجتمـاعی او و بالاـخره روح جمعی جـامعه وسیله ای است که فطرت نوعی انسان برای وصول به کمال نهایی خود انتخاب کرده است، بایـد گفت جامعه ها و تمدن ها و فرهنگ ها به سوی یگانه شـدن، متحدالشـکل شـدن و درنهایت امر در یکـدیگر ادغام شـدن سیر می کننـد و آینـده جوامع انسانی، جامعه جهانی واحـدِ تکامل یافته است که در آن همه ارزش های بالقوه انسانی به فعلیت می رسـد و انسان به کمال حقیقی و سعادت واقعی خود و بالاخره به انسانیت اصیل خود خواهد رسید. ازنظر قرآن این مطلب مسلّم است که در نهایت، حکومت و عاقبت از آن متقین است.

علامه در تفسیر المیزان می گویـد: «کاوش عمیق در احوال کائنات نشان می دهـد که انسان نیز به عنوان جزئی از کائنات در آینده به غایت و کمال خود خواهد رسید». (۱) آنچه در قرآن آمده است که اسـتقرار اسلام در جهان امری شدنی است، تعبیر دیگری است از این مطلب که انسان به کمال تام خود خواهد رسید. قرآن آنجا که می گوید: «فرضاً شما از این دین برگردید، خدا قوم دیگر را به جای شـما برای ابلاغ این دین به بشریت و مستقر ساختن این دین خواهد آورد». (۲) و همچنین آیه کریمه که می فرمایـد: «خداونـد به کسانی از شـما که ایمان آورده و کارهای شایسـته انجام داده انـد وعـده می دهد که قطعاً آنان را حکمران روی زمین خواهد کرد، همان گونه که به پیشـینیان آنها خلافت روی زمین را بخشید و دین و آیینی را که برای آنان پسندیده، پابرجا و ریشه دار خواهد ساخت و ترس ایشان را به امنیت و آرامش مبدّل می کند، آن چنان که تنها مرا می پرستند و چیزی را شـریک من نخواهنـد سـاخت. و کسانی که پس ازآن کافر شونـد، آنها فاسـقان انـد». (۳) و همچنین آنجـا که می فرماید: {أَنَّ الْأَرْضَ یرِثُها عِبادِی

۱- . ترجمه المیزان، ج۴، ص۱۰۶.
۲- . (مَنْ یرْتَدَّ مِنْكُم عَنْ دِینِهِ فَسَوْفَ یأْتِی اللَّهُ بِقَوْمٍ یحِبُّهُمْ وَ یحِبُّونَهُ(؛(مائده(۵)، ۵۴).
۳- . (وَعَدَ اللَّهُ الَّذِینَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَ عَمِلُوا الصَّالِحاتِ لَیسْـتَخْلِفَنَّهُمْ فِی الْأَرْضِ كَما اسْتَخْلَفَ الَّذِینَ مِنْ قَبْلِهِمْ وَ لَیمَكِّنَنَّ لَهُمْ دِینَهُمُ الَّذِی ارْتَضی لَهُمْ وَ لَیبَدِّلَنَّهُمْ مِنْ بَعْدِ خَوْفِهِمْ أَمْناً یعْبُدُونَنِی لا یشْرِكُونَ بِی شَیئاً(؛(نور(۲۴)، ۵۵).

الصَّالِحُونَ}. (۱) در حقیقت می خواهد ضرورت خلقت و پایان کار انسان را بیان نماید.

استاد مطهری همچنین تحت عنوان «دین حق در نهایت امر پیروز است» می گوید:

نوع انسان به حکم فطرتی که در او ودیعه نهاده شده است طالب کمال و سعادت حقیقی خود یعنی استیلا بر عالی ترین مراتب زندگی مادی و معنوی به صورت اجتماعی هست و روزی به آن خواهد رسید. اسلام که دین توحید است برنامه چنین سعادتی است. انحرافاتی که در طی پیمودن این راه طولانی نصیب انسان می گردد نباید به حساب بطلان فطرت انسانی و مرگ آن گذاشته شود. همواره حاکم اصلی بر انسان همان حکم فطرت است و بس؛ انحرافات و اشتباهات از نوع خطای در تطبیق است. روزی انسان به غایت و کمالی که به حکم فطرت بی قرارِ کمال جوی خود آن را جستجو می کند، خواهد رسید. آیات سوره روم از آیه ۳۰ که با جمله: {فَأَقِمْ وَجْهَکَ لِلدِّینِ حَنِیفاً فِطْرَتَ اللَّهِ الَّتِی فَطَرَ النَّاسَ عَلَیها} آغاز می شود و با جمله {لَعَلَّهُمْ یرْجِعُونَ} پایان می یابد، همین معنی را می رساند که حکم فطرت درنهایت امر تخلف ناپذیر است و انسان پس از یک سلسله چپ و راست رفتن ها و تجربه ها راه خویش را می یابد و آن را رها نمی کند. به سخن آن عده نباید گوش فرا داد که اسلام را همانند یک مرحله از فرهنگ بشری که رسالت خود را انجام داده و به تاریخ تعلق دارد می نگرند. اسلام، به آن معنی که ما می شناسیم و بحث می کنیم، عبارت است از انسان در کمال نهایی خودش که به ضرورت ناموس خلقت روزی به آن خواهد رسید. (۲)

ب) چرایی و ضرورت الگوبرداری از جامعه مهدوی

اشاره

جامعه منتظر به جامعه ای گفته می شود که افراد آن با زمینه سازی ظهور و عمل کردن به وظایف خود در عصر غیبت کبری، به امید ظهور منجی عالم بشریت حضرت مهدی؟عج؟ و تشکیل حکومت عدل جهانی و جهانی کردن دین مقدس اسلام به سر می برند و خود را از آسیب های جامعه آخرالزمانی دور ساخته و سعی می کنند طبق شاخصه هایی که برای جامعه مهدوی در ابعاد فرهنگی، سیاسی و اقتصادی بیان شده عمل کنند. ممکن است در

۱- . «همانا بندگان صالح و شایسته من وارث زمین خواهند شد»؛(انبیاء(۲۱)، ۱۰۵).

۲- . مجموعه آثارمطهری، ج ۲، ص۳۶۲.

مورد بحث ما این تصور پیش آیـد که بین جامعه آخرالزمانی و جامعه صاحب الزمانی(مهدوی) تفاوت ماهوی وجود دارد، لذا اقتدا به سـیره حضرت و الگوبرداری از جامعه مهدوی که در آینده شکل خواهد گرفت ممکن نیست. بنابراین ما در اینجا ابتدا به دلیلیت سیره معصومین اشاره کرده و در ادامه به بیان چرایی و ضرورت الگوبرداری از جامعه مهدوی می پردازیم.

تعریف سیره و وجه دلالت آن

سیره یعنی: روش، طریقه و سـنت. (۱) راغب اصـفهانی می گویـد: سـیره به معنای حالتی است که انسان یا غیر او بر آن حالت زندگی می کند؛ چه آن حالت غریزی باشد و چه اکتسابی. (۲)

سنت نزد اصولی ها عبارت است از: قول، تقریر و فعل معصوم. و حجیت آن بر پایه پذیرش عصمت برای ایشان قرار داده شده. (۳)

شهید صدر می گوید:

چـون معصوم در مسایـل اجتمـاعی و سیاسـی و امور دنیوی و اخروی، اعمـال انسـانی، قضـاوت و حکومت مرتکب هیـچ گونه خطـایی نمی شود، پس همه اقوال و افعـال او قابـل الگو برداری است، حتی از سـکوت معنادار و تاییـد آمیز او می توان در راه کشف حکم شرعی و شناخت موضع دین و شریعت استفاده کرد. (۴)

در اصـطلاح «سـیره» به معنای خصوص رفتارهای معصوم است. بنابر این اگر سنت قولی را حدیث بنامیم، سنت فعلی و تقریری را باید سیره نامید. (۵)

ادله جواز اقتدا به سیره مهدوی

اشاره

از آنجا که سـیره معصومین دارای خصوصـیاتی مانند جامعیت و شمول، منشاء الهی و محتوای عمیق داشتن، مبین قرآن بودن و ارائه گر ارزش های اسـلامی است؛ لـذا اصل در سـیره معصومین بر جواز اقتـدا است. همچنان که امام حسـین؟ع؟ عمل کرد و فرمود:

ارید ان آمر بالمعروف و انهی عن المنکر و اسیر بسیره جدی و ابی علی بن ابی

۱- . المصباح المنیر، ج۱، ص۳۶۱؛ معجم مقاییس اللغه، ج۳، ص۶۱.

۲- . مفردات الفاظ القرآن، واژه سار، ص۴۳۳.

۳- . الاصول العامه للفقه المقارن، ص۱۲۲.

۴- . دروس فی علم الاصول، مبحث دلیل شرعی غیر لفظی.

۵- . « سیره مهدوی و دولت منتظر»، مشرق موعود، سال سوم، شماره ۱۰، ص۳۴.

طالب؛ (۱) تصمیم دارم امر به معروف و نهی از منکر کنم و روش جد و پدرم را دنبال نمایم.

یعنی سبک و قانون رفتاری آنان را در اجرای احکام الهی پی گرفته، بدان عمل کنم.

و ترکیب این ویژگی ها با صفات شخصیتی معصومین نظیر عصمت، طهارت ذاتی و علم بی پایان، نقش الگویی ایشان را برجسته تر می سازد و آنان را به عنوان اسوه های جامع الهی به جامعه بشری معرفی می کند.

ادله جواز اقتدا به سیره معصومین را می توان به دو دسته ادله عقلی و نقلی تقسیم کرد:

الف) ادله عقلی

همان ادله ای که بر اصل وجود امام و شرط عصمت برای او دلالت دارد، چون اگر وجود امام معصوم در هر زمان برای هدایت بشر ضرورت داشته باشد، ولی عمل او سرمشق زندگی ما نباشد، لازمه اش نقض غرض از نصب امام و اثبات عصمت او است. (۲)

خواجه نصیر الدین طوسی راجع به «سبب غیبت» می گوید:

و أما سبب غیبته فلا یجوز أن یکون من الله سبحانه و لا منه کما عرفت فیکون من المکلفین، و هو الخوف الغالب و عدم التمکین و الظهور یجب عند زوال السبب؛ (۳) اما سبب غیبت امام دوازدهم، پس جایز نیست که از جانب خدای سبحان و یا از جانب خود آن حضرت باشد؛ بلکه از مردم و مکلفین است و آن خوف غالب و تمکین نداشتن مردم از امام است و هر موقع این سبب زایل شود، یعنی مردم تمکین و اطاعت از امام نمایند ظهور واجب می شود.

بنابر این عقل حکم می کند به فراتر از جواز، یعنی ما مکلفیم که با اقتدا به حضرت و عمل به سیره ایشان زمینه ظهور را فراهم کنیم.

ب) ادله نقلی

آیات و روایاتی که پیروی از امام و متابعت از اعمال ایشان را ضروری می داند، مثل:

۱- . فرهنگ جامع سخنان امام حسین؟ع؟، ص ۳۲۹.

۲- . کشف المراد فی شرح تجرید الاعتقاد، ص۳۴۵.

۳- . رساله امامت، فصل سوم، ص۲۵.

{أَ فَمَنْ یهْدِی إِلَی الْحَقِّ أَحَقُّ أَنْ یتَّبَعَ أَمَّنْ لا یهِدِّی إِلَّا أَنْ یهْدی فَما لَکُمْ کَیفَ تَحْکُمُونَ} (۱)

{لَقَدْ کانَ لَکُمْ فی رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَهٌ حَسَنَهٌ لِمَنْ کانَ یرْجُوا اللَّهَ وَ الْیوْمَ الْآخِرَ } (۲)

پیامبر؟ص؟ فرموده اند:

خوشا به حال کسی که قائم از اهل بیت مرا درک کرده و در غیبت او قبل از قیامش به او اقتدا نماید... . (۳)

و روایاتی که مضمونش یاری جستن حضرت مهدی؟عج؟ از ما و لزوم یاری دادن و بیعت با ایشان است، نیز از این دست محسوب می شوند. (۴) مانند روایت امام صادق؟ع؟ که می فرماید:

باید هر یک از شما برای خروج قایم اسلحه آماده کند. چون وقتی خداوند ببیند کسی به نیت یاری مهدی اسلحه تهیه کرده امید می رود خداوند عمر او را دراز کند، تا ظهور را درک کند و از یاوران مهدی باشد. (۵)

اگر آنچه را حضرت می خواهد تحقق بخشد، ربطی به دوران ما نداشته باشد، پس معنای یاری خواستن حضرت از ما و مؤثر بودن اصلاح جامعه در تعجیل فرج ایشان چیست؟بنابر این باید اذعان داشت که سیره مهدوی قابل تأسی و الگوبرداری است و افراد جامعه باید با پیروی از فرامین حضرت و عمل به سیره ایشان، یاری خود را نشان داده و در راستای تعجیل فرج ایشان گام بردارند.

بنابراین اگر تصور شود که بیان وقوع چنین سیره ای در آینده از زبان آیات و روایات تنها نشان دهنده غایت نهایی سیر تاریخ بشر، و امیدوار کردن انسان به ظهور تمدن واقعی اسلامی است و برای ما که بدان افق نرسیده ایم پیام عملی ندارد؛ باید گفت: علاوه بر اینکه از ادله نقلی گوناگون چنین درمی یابیم که رفتار مردم در عصر غیبت، در تقدیم و یا تأخیر ظهور حضرت مؤثر است، باید توجه داشت که تحولات اجتماعی تمهیدپذیر و تدریجی است و هیچ گونه حادثه اجتماعی به طور اعجاز گونه به یکباره تحقق نمی یابد. پس در تند یا کند

۱- . «آیا آن که به حق راه می نماید به متابعت سزاوارتر است یا آن که به حق راه نمی نماید و خود نیز نیازمند هدایت است؟ شما را چه می شود؟ چگونه حکم می کنید؟»؛(یونس(۱۰)، ۳۵).

۲- . «برای شما اگر به خدا و روز قیامت امید می دارید رسول اللّه مقتدای پسندیده ای است»؛(احزاب(۳۳)، ۲۱).

۳- . «طُوبَی لِمَنْ أَدْرَکَ قَائِمَ أَهْلِ بَیتِی وَ هُوَ یأْتَمُّ بِهِ فِی غَیبَتِهِ قَبْلَ قِیامِه... »؛ (کمال الدین و تمام النعمه، ج۱، ص۲۸۶، باب۲۵، ح۲).

۴- . مکیال المکارم، ج۲، ص۲۱۹-۲۳۶و۳۰۶.

۵- . «... لَیعِدَّنَّ أَحَدُکُمْ لِخُرُوجِ الْقَائِمِ وَ لَوْ سَهْما... »؛ (الغیبه، نعمانی، ص۳۲۰، باب۲۱، ح۱۰).

شـدن این سـیر تاریخی مقـدمات و آمادگی جامعه مثمر ثمر خواهـد بود. لذا برای رسـیدن به جامعه مهدوی باید با انتظار پویا، یعنی فراهم کردن زمینه ظهور حضرت تلاش کنیم.

از طرفی بـا توجه به تبیین گسترده روایات از وضـعیت عصـر ظهور، پی می بریم که لسان روایات تبیین واقعیتی تحقق پـذیر در آینده است که مانند همه حوادث اجتماعی از عوامل واقعی خود نشأت می گیرد نه لسان اسـطوره ای و صـرف تبیین آرمانی و افسانه ای از آینـده، زیرا نصوص در این مورد به لسان اخبار از آینـده است بنابراین با توجه به این قاعـده که بین علت و معلول باید سـنخیت وجود داشـته باشد، جامعه زمینه ساز باید به وسـیله الگوبرداری از شاخصه های جامعه مهدوی که روایات به آنها اشاره کرده خود را در عمل هم سـنخ جامعه مهـدوی گردانـد. یعنی همان وضـعیتی را که روایات برای جامعه مهدوی در ابعاد مختلف ترسیم کرده اند باید در حد توان، امکانات و تلاش خود را در جامعه زمینه ساز نیز ترسیم کنیم.

شایـد برخی بگوینـد سـیره معصومین در صورتی قابـل تأسـی است که مربوط به ویژگی هـای آنـان نباشـد، در حالی که سـیره حکومتی حضـرت مهدی؟عج؟ بدان گونه که در روایات ترسیم شده است، مربوط به شخص او به عنوان آخرین امام است که برپا کننده حکومت جهانی و احیای اسلام است و قابل الگوبرداری و تأسی نیست.

باید گفت در سیره معصومین، آنجا که دلیل قطعی بر اختصاص رفتاری به ایشان دلالت کند، آن رفتار قابل تأسـی نیست و در غیر آن اصل اولی جواز تأسـی و اقتدا است. بنابراین در مورد سـیره حضـرت مهدی؟عج؟ ما می توانیم این وجوه اختصاصی را شناسایی کنیم، چه این وجوه مربوط به خصوصـیتی در شـخص حضـرت باشد یا مربوط به خصوصـیتی در زمان و مکان ظهور کـه قابـل تعمیـم بـه دیگر زمـان هـا و مکـان هـا نیست. و در غیر این مـوارد به سـیره حضـرت اقتـدا کرده و برای جـامعه خـود الگوبرداری کنیم. (۱)

بنابراین چرایی و ضـرورت اقتـدا و الگوبرداری از سـیره و روش حکومتی حضـرت مهـدی؟عج؟ در جامعه مهدوی برای جامعه آخرالزمانی در ابعاد فرهنگی، اعتقادی، سیاسـی، اجتماعی و اقتصادی تبیین شـد. و پـذیرفتیم که دولت حضـرت مهدی؟عج؟ و حکومت او دارای خصوصـیاتی است که فقـط در زمـان ظهور او امکان پـذیر است، ولی در غیر این موارد می توانیم سـیره آن حضـرت را الگوی خود قرار داده و به انـدازه توان محـدود خود، جـامعه مهـدوی را بر پـا کنیم. و شایـد یکی از علل توصـیف خصوصـیات دولت مهدوی در عصـر ظهور در لسان روایات این باشد که ما از این دولت الگو گرفته و تا حدّ امکان خود را به حضرت و دولت او شبیه نماییم.

۱- . « سیره مهدوی و دولت منتظر»، مشرق موعود، سال سوم، شماره ۱۰، ص۴۴.

فصل دوم: ویژگی ها و ابعاد جامعه آخرالزمان

اشاره

اسلام بر پایه ی یک نیاز فطری بشر و با یک استدلال حکیمانه بر این اعتقاد است که اگر قرار باشد جامعه ی بشری به بهترین شیوه اداره شده و بشر روح صلح، امنیت و سعادت واقعی را به خود دیده و راه رشد و تکامل را طی نماید، راهش این است که همگان تحت حکومت واحد جهانی مبتنی بر قوانین آسمانی اسلام درآیند. که طبق آیات و روایات این امر به طور کامل در زمان ظهور حضرت مهدی؟عج؟ محقق خواهد شد.

از طرفی شاید به خاطر اوصافی که روایات از جامعه آخرالزمان مطرح کرده اند که چهره غالب آنرا ظلم و سیاهی بیان می کنند، افراد دچار برداشت های غلطی از مهدویت و وظیفه و جایگاه خود در جامعه آخرالزمانی شوند. مثلا به خاطر چهره سیاه جامعه از داشتن نقش مفید برای تعجیل فرج ناامید شده و بعضی گمان می کنند که چون اصلاح جهان از فسادها به دست امام مهدی؟عج؟ خواهد بود ما در برابر تباهی ها و ناهنجاری ها هیچ وظیفه ای نداریم و بلکه ممکن است گفته شود که برای نزدیک شدن ظهور باید برای ترویج بدی ها و زشتی ها در جامعه اقدام کنیم!! امام خمینی؟ره؟ در نقد این دیدگاه فرموده اند:

ما اگر دستمان می رسید، قدرت داشتیم، باید برویم تمام ظلم ها و جورها را از عالم برداریم؛ تکلیف شرعی ماست... ما بر خلاف آیات شریفه قرآن دست از نهی از منکر برداریم؟ دست از امر به معروف برداریم و توسعه بدهیم گناهان را برای این که حضرت بیایند؟! (۱)

عده ای از ظاهر بعضی از روایات اینگونه برداشت کرده اند که هر قیامی قبل از قیام امام مهدی؟ع؟ محکوم و مردود است. امام خمینی؟ره؟ در نقد این دیدگاه فرموده اند:

باید تمامی قدرت ها و ابرقدرت ها بدانند که ما تا آخرین نفر و تا آخرین منزل و تا آخرین قطره خون برای اعتلای کلمه الله ایستاده ایم و بر خلاف میل تمامی آنان،

۱- . صحیفه نور، ج ۲۰، ص ۱۹۶.

حکومت نه شرقی و نه غربی را در اکثر کشورهای جهان پی ریزی خواهیم نمود. (۱)

بنابر این در ابتدای این فصل به عنوان مقدمه و برای رفع این برداشت های غلط با بیان روایات به معرفی دو گروه متفاوت از افراد جامعه آخرالزمانی می پردازیم. به این امید که منتظران ظهور به نقش و جایگاه و وظیفه خود در زمان غیبت آشناتر شده و جامعه منتظر و زمینه ساز را به عنوان حلقه مفقوده بین این دو جامعه تشکیل دهند.

در روایاتی که از پیامبر اعظم؟ص؟ در زمینه ویژگی های امت اسلام در هنگامه ظهور نقل شده است، تقسیم مردمان به دو گروه متفاوت کاملاً مشهود است.

الف) گروهی که مورد مدح و ستایش پیامبر؟ص؟ قرار می گیرند که همان اهل ایمان و صداقت اند.

ب) و در مقابل، گروهی که به شدت ذم و نکوهش می شوند. در اینجا برای روشن شدن موضوع از هر یک از دو گروه روایات نمونه هایی را نقل می کنیم. (۲)

روایات گروه اول

۱. گروهی پس از شما خواهند آمد که اجر و پاداش یک مرد از آنها با پاداش و اجر پنجاه نفر از شما برابر است. اطرافیان گفتند: ای رسول خدا! ما در جنگ های بدر و احد و خندق همراه شما بودیم و قرآن میان ما نازل شد. حضرت فرمودند: اگر به اندازه آنها بار تکالیف بر دوش شما گذاشته شود تحمل نمی کنید و مانند آنها صبر ندارید. (۳)

واضح است که تحمل تکالیف و صبر فراوان از ویژگی های مؤمنان راستین به دین اسلام است.

۲. ای علی! بدان که عجیب ترین مردم ازنظر ایمان و بزرگ ترین مردم ازنظر یقین، قومی هستند که در آخرالزمان می باشند، پیامبر را ندیده و امامشان نیز از آنها پنهان است، اما به سیاه بر سفید ایمان دارند. (۴)

۱- . همان، ص۶۱.

۲- . منتخب الاثر، ج۱، ص۸۵.

۳- . الغیبه، طوسی، ص۲۷۵.

۴- . « یـا عَلی اَعجَبُ النّاسِ اِیمانـاًوَ اَعْظَمُهُمْ یقیناً قَوْمٌ یکُونُونَ فِی آخِرِالزَّمانِ لَمْ یلْحَقُوا النَبِی وَحُجِبَ عَنْهُم الحُجَّهُ فَآمَنُوا بِسَوادٍ عَلَی بَیاضٍ»؛ (من لا یحضره الفقیه، ج۴، ص۳۶۶، ح۵۷۶۲)؛ وصایای نبی؛ کمال الدین، ج۱، ص۲۸۸، باب ۲۵، ح۸.

حدیث یادشده بیانگر این مطلب است که امت آخرالزمانی پیامبر خاتم؟ص؟ اگرچه آن حضرت را ندیده اند، اما به مکتوبات قرآن و حدیث و سیره ائمه اطهار که نوشته و خطی سیاه بر صفحه ای سپید است، ایمان می آورند.

۳. همیشه گروهی از امت من بر حق هستند تا امر خدای عزوجل ظهور کند. (۱)

اشاره آن حضرت به ظهور حضرت حجت؟عج؟ است.

۴. هنگامه ظهور حضرت مهدی قومی و گروهی خواهند آمد که اجر و پاداش آنها همانند اجر و پاداش پیشینیان است، امربه معروف و نهی از منکر می کنند و با اهل فتنه و آشوب درگیر می شوند. (۲)

پرواضح است تنها کسانی می توانند چنین ویژگی هایی داشته باشند که به حقیقت نبوت رسول الله؟ص؟ و امامت ائمه معصومین؟ع؟ اعتقاد راسخ داشته باشند و مؤمن راستین و حقیقی باشند. اما در مقابل این گروه، گروه دیگری نیز وجود دارد که افعالشان چیزی جز وقایع ذیل را دنبال ندارد.

روایات گروه دوم

۱. زمانی بر امت من خواهد آمد که از قرآن جز رسم و خط آن و از اسلام جز نام آن، باقی نمی ماند. آنها را مسلمان می نامند درحالی که دورترین مردم از اسلام هستند. مساجد آنها آباد است، اما به سبب خالی بودن از هدایت خراب و ویران اند. فقیهان آن زمان بدترین فقها در زیر آسمان خواهند بود، فتنه و آشوب از خودشان شروع شده و به خودشان بر خواهد گشت. (۳)

۲. ای کسی که از ساعت ظهور (الساعه) قیام حضرت مهدی؟عج؟ می پرسی؟ ظهور هنگام پلیدی امرا و دورویی و خدعه قاریان قرآن، هنگام نفاق علما و زمانی است که امت من منجمین را تصدیق و سرنوشتی را که خداوند برای آنها قرارداد تکذیب می کنند. زمانی است که مردمان امانت را غنیمت بگیرند و صدقه را زیان و خسارت و فحشا را حلال و جایز و بندگی خداوند متعال را تکبر و وقت گذرانی بر

۱- . الدرالمنثور، ج۱، ص۳۲۱.

۲- . دلائل النبوه، ج۶، ص۵۱۳.

۳- . «... سَیأْتِی زَمَانٌ عَلَی أُمَّتِی لَا یبْقَی مِنَ الْقُرْآنِ إِلَّا رَسْمُهُ... »؛ (بحار الأنوار، ج ۵۲، ص۱۹۱).

مردم بدانند. (۱)

۳. در آن روز (یوم الساعه) فتنه ها و آشوب های بسیاری است، فتنه ها همانند پاره های سیاه شب، روی می آورند و ایجاد می شوند. در هنگام صبح مرد مسلمان است و مؤمن و شبانگاه کافر می شود، شبانگاه مؤمن می گردد و صبح کافر. گروهی از آنان دینشان را به کالای اندکی از دنیا می فروشند. کسی که رباخواری نکند غباری از رباخواری بر او بنشیند. (۲)

البته این تصویر سیاه از دوران پیش از ظهور، چهره غالب آن دوره است، چراکه در همین روزگار هستند دین باوران حقیقی که بر عهد خود با خداوند استوار می مانند.

بنابر تبیین روایات، جهانِ پیش از ظهور دوران تلخ و روزگار فساد و ستمگری است، امّا پاک بودن و دیگران را به خوبی ها دعوت کردن از وظایف حتمی منتظران است که با بیان اوصاف این جامعه در این فصل به سختی وظیفه و تکلیف منتظران واقعی پی خواهیم برد. ما در این فصل ویژگی ها و ابعاد جامعه آخرالزمانی را تحت عناوین فرهنگی– دینی، سیاسی- اجتماعی و اقتصادی در سه گفتار مورد بررسی قرار می دهیم.

چیستی آخرالزمان

یکی از آموزه های مهم دینی درباره آینده تاریخ، بحث از «آخرالزمان» است. این واژه معانی و مفاهیم متفاوتی دارد؛ اما آنچه مربوط به مهدویت است، عبارت است از اینکه: «آخرین بخش از زمان که در آن مهدی موعود ظهور می کند و تحوّلات عظیمی در عالم واقع می شود». بر این اساس در فرهنگ عامه مسلمانان _ به خصوص شیعه - اصطلاح «آخرالزمان» حکایت از عصری می کند که مهدی موعود در آن ظهور می کند و تحوّلات ویژه ای در جهان رخ می دهد. (۳)

جالب اینکه ادیان ابراهیمی(یهودیت، مسیحیت و اسلام) در این مطلب اشتراک دارند که مراد از آخرالزمان، دوره ای از زندگی بشر است که ظلم و فساد از بین می رود و ظالمان و ستمگران، به جزای عمل خود می رسند و صالحان و مؤمنان وارث زمین می شوند. (۴)

۱- . ارشاد القلوب، ج۱، ص۶۷.

۲- . بحار الأنوار، ج۱۴، ص۲۲۹.

۳- . دائره المعارف بزرگ اسلامی، ج ۱، صص ۱۳۴- ۱۳۵.

۴- . آخر الزمان در ادیان ابراهیمی، ص۲۶۱.

در نظر اسلام، آخرالزمان قطعه ای از همین دوره از عالم است که مسبوق به اتفاقات و حوادث گوناگون و غیرمترقبه و بی سابقه خواهد شد؛ ولی درنهایت، مقطع آخرالزمان همراه امنیت، آرامش و معنویت خواهد بود و با اتمام این دوره و به کمال رسیدن انسان ها و تحقق وعده الهی، عمر عالم به پایان خواهد رسید و ازآن پس قیامت برپا خواهد شد. در این دوران، اتفاقات نجومی و آسمانی خارق العاده ای واقع می شود؛ اما عالم به کلی دگرگون نمی شود و تبدّل کامل، مخصوص آخرت و زندگی جاوید خواهد بود: { يَوْمَ تُبَدَّلُ الْأَرْضُ غَيْرَ الْأَرْضِ وَالسَّمَاوَات (۱)}در آن روز که این زمین به زمین دیگر، و آسمان ها (به آسمانه ای دیگری) مبدل می شود، و آنان در پیشگاه خداوند واحد قهار ظاهر می گردند!

در قرآن کریم از آخرالزمان به روشنی سخن به میان نیامده، اما در لابلای برخی از آیات به آن اشاره شده است. این آیات را به چند دسته می توان تقسیم کرد:

۱. از وقوع برخی از رخدادها خبر داده که از گذشته تا حال تحقق نیافته و از آن جا که در خود این آیات وقوع آنها به ظهور نشانه های قیامت همراه است، می توان نتیجه گرفت که ظرف تحقق آنها آخرالزمان است. (۲) چنان که از خروج یأجوج و مأجوج و خرابی سدّ ذوالقرنین خبر داده و این رخداد را نزدیک به قیامت دانسته است. (۳) هم چنین نزول عیسی؟ع؟ از آسمان را از نشانه های قیامت برشمرده. (۴) و رجعت گروهی از انسان ها به عنوان رخدادی پیش از وقوع قیامت معرفی شده است. (۵)

۲. از میراث بری زمین توسط صالحان و مستضعفان و حکومت آنان به عنوان سنت و اراده تخلف ناپذیر الهی خبر داده شده است. (۶) و از آن جا که میراث بر، اموال و امتیازات

۱- . ابراهیم(۱۴)، ۴۸.

۲- . بحارالانوار، ج ۵۱، ص۹۹-۱۰۰.

۳- . (فَإِذَا جَاءَ وَعْدُ رَبِّى جَعَلَهُ دَكَّاءَ وَ كَانَ وَعْدُ رَبِّى حَقًّا)؛ «و چون وعده پروردگارم فرا رسد، آن[سدّ] را درهم کوبد، و وعده پروردگارم حق است». (کهف(۱۸)، ۹۸)؛ (حَتّى إِذَا فُتِحَتْ يَأْجُوجُ وَ مَأْجُوجُ وَ هُمْ مِنْ كُلِّ حَدَبٍ يَنْسِلُونَ)؛ تا وقتی که یأجوج و مأجوج [راهشان] گشوده شود و آنها از هر پشته ای بتازند. (انبیا(۲۱)، ۹۶).

۴- . (وَ إِنْ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ إِلاَّ لَيُؤْمِنَنَّ بِهِ قَبْلَ مَوْتِهِ وَ يَوْمَ الْقِيَامَهِ يَكُونُ عَلَيْهِمْ شَهِيداً)؛ «و از اهل کتاب، کسی نیست مگر آن که پیش از مرگ خود حتماً به او ایمان می آورد، و روز قیامت[عیسی نیز] بر آنان شاهد خواهد بود». (نساء(۴)، ۱۵۹).

۵- . (وَ إِذَا وَقَعَ الْقَوْلُ عَلَيْهِمْ أَخْرَجْنَا لَهُمْ دَابَّةً مِنَ الْأَرْضِ تُكَلِّمُهُمْ أَنَّ النَّاسَ كَانُوا بِآيَاتِنَا لاَ يُوقِنُونَ)؛ «و چون قول[عذاب] بر ایشان واجب گردد، جنبنده ای را از زمین برای آنان بیرون می آوریم که با ایشان سخن گوید که: مردم [چنان که باید] به نشانه های ما یقین نداشتند». (نمل(۲۷)، ۸۲).

۶- . (وَ نُرِيدُ أَنْ نَمُنَّ عَلَى الَّذِينَ اسْتُضْعِفُوا فِي الْأَرْضِ وَ نَجْعَلَهُمْ أَئِمَّةً وَ نَجْعَلَهُمُ الْوَارِثِينَ)؛ «و خواستیم بر کسانی که در آن سرزمین فرودست شده بودند منت نهیم و آنان را پیشوایان [مردم] گردانیم، و ایشان را وارث [زمین] کنیم». (قصص(۲۸)، ۵).

صاحبان پیشین را مالک می شود، می توان دریافت چنین میراث بری گسترده ای که تمام زمین را دربرمی گیرد، پس از آخرین سلسله از حکمرانی و سلطه بر زمین توسط زمام داران ناشایسته در فرجام جهان، تحقق می یابد؛ زیرا با فرض هر حکومتی پس از صالحان و مستضعفان، میراث بری آنها مفهومی نخواهد داشت.

۳. چیره شدن اسلام بر همه ادیان و حاکمیت مطلق اسلام بر تمام جهان که در آیاتی از قرآن پیش بینی شده (۱) امری است که تاکنون تحقق نیافته و رخدادی نیست که به صورت طبیعی و بدون استفاده از دعوت علنی و همگانی مهدی؟عج؟ و استفاده از قدرت اعجاز و قهر تحقق پذیر باشد. از این رو باید پذیرفت این وعده الهی در دوران پایانی دنیا، هم زمان با ظهور مهدی ؟عج؟ انجام خواهد گرفت. (۲)

افزون بر قرآن، آخرالزمان و رخدادهای آن به صورتی بس گسترده و با جزئیات بسیار در روایات فریقین انعکاس یافته و صاحبان جوامع روایی این روایات را در کتاب هایی با عناوین «الفتن و الملاحم» یا «الفتن و اشراط الساعه» ذکر کرده اند. (۳)

آخرالزمان، اصطلاحی است که در احادیث و تالیف های مسلمانان به چشم می خورد.

در کتب حدیثی و تفسیر، آخرالزمان خود به دو مرحله متفاوت تقسیم می شود:

الف) دوران نخست که انسان به مراحل پایانی انحطاط اخلاقی می رسد. فساد اخلاقی و ستم همه جوامع بشری را فرامی گیرد و واپسین امیدهای بشری به ناامیدی می گراید؛ از بُعد کیهانی هم عالم، به اتفاقات و پدیده های پیش بینی نشده دچار می شود. (عصر پیشا ظهور)

ب) دوران دوّم، عصر تحقق وعده های الهی به پیامبران و اولیای خداست (عصر پسا ظهور)که با قیام مصلح جهانی آغاز و تحول عظیمی در جامعه واقع می شود؛ فساد و ظلم از میان می رود و توحید، عدل، رشد کامل عقلی و علمی در سراسر زندگی انسان ها گسترش می یابد. (۴) با توجّه به روایات می توان گفت که «عصر پسا ظهور» ورود به مرحله متعالی تاریخ

۱- . این امر در آیه ۳۳ سوره توبه، آیه۹ سوره صف و آیه ۲۸ سوره فتح انعکاس یافته است. در سوره های توبه و صف چنین آمده است: (هُوَ الَّذِی أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَی وَ دِینِ الْحَقِّ لِیُظْهِرَهُ عَلَی الدِّینِ کُلِّهِ وَ لَوْ کَرِهَ الْمُشْرِکُونَ(؛ «اوست کسی که فرستاده خود را با هدایت و آیین درست روانه کرد، تا آ ن را بر هر چه دین است فائق گرداند، هر چند مشرکان را ناخوش آید».

۲- . در روایاتی از اهل بیت؟عهم؟ بر این امر تصریح شده است. برای مثال، نک: بحارالانوار، ج۵۲، ص۱۹۱.

۳- . برای مثال نک: بحارالانوار، ج۶، ص۲۹۱، باب اشراط الساعه و قصه یأجوج و مأجوج؛ صحیح بخاری، ص۱۲۴۹، کتاب الفتن؛ صحیح مسلم، ص۱۲۰۸، کتاب الفتن و اشراط الساعه؛ یأجوج و مأجوج فتنه الماضی و الحاضر و المستقبل.

۴- . جهانی شدن و حکومت جهانی حضرت، ص۵۸.

است؛که انسان ها به کمال رسیده و جهان شاهد بهترین دوران از زندگی بشری خواهد بود.

در نظر عده ای از علماء و مفسران متأخر، (۱) علاوه بر روایات، آیاتی نیز درباره حکومت توحید و عدل هست (۲) که آینده جوامع انسانی را بیان می کند. این عده از مفسران، معتقدند که آیات مربوط به استخلاف انسان و فرمانروا شدن نیکوکاران در زمین، وراثت صالحان و پیروزی حق بر باطل، آیاتی هستند که سرنوشت آینده بشریت را پیشگویی می کنند و مستقیماً به مسئله آخرالزمان مربوط اند. چنین افرادی آیات و روایات مربوط به تحولات آخرالزمان را بیانگر نوعی فلسفه تاریخ می دانند. در نظر ایشان، تحولات آخرالزمان که در روایات بیان شده، چیزی جز آینده طبیعی جامعه انسانی نیست. عصر آخرالزمان، عبارت از دوران شکوفایی تکامل اجتماعی و طبیعی نوع انسان است. چنین آینده ای، امری است محتوم و مسلمانان باید منتظر آن باشند. این انتظار هرگز نباید منفعلانه باشد؛ بلکه باید حالتی سراسر فعالیت و امیدواری باشد؛ در چارچوب چنین برداشت فلسفی ای، آخرالزمان قطعه معینی از تاریخ نوعی انسان است که نه ممکن است پیش افتد و نه به عقب افکنده شود. نوع انسان، باید حرکت تکاملی تدریجی خود را که بر مبنای پیروزی تدریجی حق بر باطل صورت می گیرد، همواره دنبال کند تا به دوره آخرالزمان برسد. (۳)

در نقطه مقابل این تصور که طرحی برای فلسفه تاریخ است، علمای قدیم (۴) نه در تفسیر آیات، سخن از تحول طبیعی جامعه انسانی به سوی حکومت توحید و عدل به میان آورده اند و نه روایات آخرالزمان را به چنین فلسفه ای برای تاریخ مربوط کرده اند. در نظر آنان، تحولات آخرالزمان، امری است غیرعادی که در آخرین بخش زندگی نوع انسان واقع می شود و به تحولات قبلی جامعه انسانی مربوط نمی گردد؛ (۵) چون به نظر این افراد، تاریخ، عبارت از مجموعه حوادث پراکنده و جدا از هم است که هر دوره، اتفاقات ویژه خود را دارد. بر این اساس هم، پیروزی حق بر باطل، ویژه دوره آخرالزمان است و نه فلسفه ای که تاریخ بر اساس آن حرکت می کند. طبق این نظر، ممکن است هر قطعه از تاریخ نوع انسان، آخرالزمان باشد.

به طورکلی می توان گفت اعتقاد به آخرالزمان، میان همه فرقه های بزرگ اسلامی

۱- . علامه طباطبایی، مرتضی مطهری، سید قطب، محمد رشیدرضا، شهید سید محمدباقر صدر.

۲- . اعراف(۷)، ۱۳۸؛ انبیاء(۲۱)، ۱۰۵؛ صافات(۳۷) ۱۷۱ و ۱۷۲.

۳- . مجموعه آثار مطهری، ج۲، ص۳۶۲.

۴- . کمال الدین، شیخ صدوق و الغیبه، شیخ طوسی.

۵- . دائره المعارف بزرگ اسلامی، ج ۲، صص ۱۳۴-۱۳۶.

موردپـذیرش است؛ اما در این که تحولات آخرالزمان با ظهور مهـدی موعود آغاز خواهـد شـد یا مصـداق مهـدی موعود، چه کسی است، اختلاف است.

بنابراین می توان چنین نتیجه گرفت که مفهوم آخرالزمان، عبارت از قطعه و دوره آخر عمر این نسل از بشر است که مقدمه ای برای پایان این دوره عالم و سپس برپایی قیامت است؛ اما خود این دوره مدتی از عمر بشر را در برمی گیرد که با ظهور منجی و مصلح، بشر به تکامل و ترقی لایق خود نایل می شود و درنهایت، جهان رو به صلاح و رستگاری می رود؛ اگرچه قبل از این دوره و مقـدم بر آن، جهان و زندگی بشـری مدتی دست خوش تحولات و دگرگونی هایی می شود که از آنها با عنوان علائم آخرالزمان تعبیر می شود و بیشتر، بعد منفی دارند؛ و فطرت سالم بشری از وجود آنها رنج می برد و جوامع، دچار اضطراب می شوند.

بـا تـوجه به تقسـیم آخرالزمـان به دو بخش متمـایز: پیش از ظهور و بعـد از ظهور، در آموزه هـای اسـلامی نیز تصویری کـاملاً متفاوت از آخرالزمان ارائه شده است.

بنـابراین مـا در فصـل دوم در سه بعـد فرهنگی ــ دینی، سیاسـی ــ اجتمـاعی و اقتصادی به بررسـی ابعاد جامعه آخرالزمانی در مقطع قبل از ظهور حضرت مهدی؟عج؟ می پردازیم و در فصل سوم ابعاد جامعه بعد از ظهور (جامعه مهدوی) و مقارن حضور حضـرت را بررسـی می کنیم تـا درنهـایت از مقـایسه این دو جـامعه بتوانیم برای تقویت جبهه حق و ارتقـاء جامعه منتظر گامی برداریم.

گفتار اول

وضعیت فرهنگی و اعتقادی جامعه آخرالزمانی

اشاره

درباره وقایع معنوی قبل از فرارسیدن آخرالزمان، روایات ما وضع غالب در جوامع بشری را رو به انحطاط و دوری از معنویات و فطرت انسانی معرفی کرده که از جنبه های مختلف قابل توجه می باشد. در این گفتار وضعیت فرهنگی و اعتقادی جامعه را ذیل چند عنوان مورد بررسی قرار می دهیم.

۱. ویژگی اخلاقی و تربیتی

۱-۱. رواج لذت گرایی

یکی از مکاتب اخلاقی واقع گرای طبیعی، لذت گرایی است. «اصل بنیادین لذت گرایی این است که: عمل و رفتار درست عملی است که دست کم به اندازه هر بدیل دیگری غلبه لذت بر الم را در پی داشته باشد». (۱) به عبارتی هر چیزی که خوشایند و لذت بخش باشد خوب است. مکتب لذت گرایی حسی می گوید: هر چیزی که دارای لذت حسی باشد ذاتا خوب است. و در زندگی بهره مندی از لذات حسی مهم است. این دیدگاه منتسب به یکی از شاگردان سقراط به نام آریستیپوس کورنایی است. او در پی لذاتی بود که فقط لحظه ای و زود گذرند. می گفت نه لذت مورد انتظار در آینده را می توان لذت دانست و نه یاد آوری لذت گذشته را.

متاسفانه در جامعه آخرالزمانی، اشتغال به لذت گرایی حسی تبدیل به یک فرهنگ شده که با روح اسلام ناسازگار است که در نتیجه آن افراد در سطح جامعه به دنبال منافع و لذات شخصی خود حرکت کرده و کاری با جامعه و ملزومات آن ندارند و حتی حرام الهی را نیز حلال می دانند و لذات زودگذر حسی و خیالی و بعضا حرام دنیایی را بر لذات حلال و پایدار معنوی و اخروی مقدم می دانند. این نگرش در ابعاد مختلف سیاسی اجتماعی، فرهنگی، اعتقادی و اقتصادی، در حیطه فردی و اجتماعی تاثیر گذار است. لذا افراد عملا بر خلاف اسلام و اصول اخلاق انسانی عمل می کنند. از حضرت علی؟ع؟ روایت شده که

۱- . فلسفه اخلاق ویلیام، ص۱۷۹.

در آخرالزمان ــ که بدترین زمان هاست ــ زنانی ظاهر می شوند که ازنظر حجاب و پوشش وضع خوبی ندارند و اهل فتنه و شهوت پرست و دنبال لذات نفسانی اند و حرام الهی را حلال می کنند و این افراد خالد در جهنم خواهند بود. (۱)

عصر ما به عصر مادیت، عصر حیوانیت انسان عاقل و عصر به هم آمیختن ارزش ها با ضد ارزش ها تبدیل شده است. شبکه های ماهواره ای با دعوت به بطالت و قدر ندانستن ایام عمر و زندگی، می تواند نمونه شاخصی از تلاش فرهنگ غربی برای توسعه و سلطه فرهنگ مصرف و لذت گرایی بر جهان در عصر حاضر باشد. وجود بیش از ۳۲۰۰۰ شبکه ماهواره ای در دنیا که از این تعداد ۱۸۰۰۰ شبکه در ایران(تعداد ۳۰۰۰ شبکه به وضوح) قابل دریافت است که در نوع خود در بین تمامی کشورهای دنیا بی نظیر است، نشان از نقشه ای شوم و البته برنامه ریزی شده برای جامعه ی هدف«فرهنگ اسلامی و البته انسانی»است. (۲)

آنان بر این باورند که مهم ترین گام در جهت انهدام و به انحراف کشیدن یک جامعه اسلامی، تبلیغ سبک زندگی غربی به عنوان سبک مدرن و امروزین زندگی در نهایت تغییر و استحاله سبک زندگی جوامع اسلامی را در پی خواهد داشت. و همچون نبرد آندلس و تاریخ معاصر (جنگ افغانستان و عراق) می بایست کوچکترین و مهم ترین نهاد جامعه یعنی خانواده را هدف قرار دهند. آنها در این راه، ابتذال و انحراف اخلاقی را موثرترین مسیر می دانند، و از هیچ تلاشی در حیازدایی از زنان و غیرت زدایی از مردان، فروگذار نکرده اند.

از این رو ضروری است تا با رصد، شناسایی، تبیین، تحلیل، و اطلاع رسانی به موقع و به هنگام پیرامون هجمه های جنگ رسانه ای دشمن علیه جامعه اسلامی به خصوص قشر زنان که به واقع مادران حال و آینده و مربیان انسان ساز این مرز و بوم می باشند، اقدام به ایجاد آگاهی و بصیرت افزایی در جامعه مخاطب گردد. امید است با تلاش مدیران و تبیین اهداف شوم استعمار، زنان غیور ایرانی، در مواجهه با این هجمه های مخرب فرهنگی، سبک زندگی فاطمی را پیشه نمایند و با تاسی جستن به اسوه عفت و حیا، حضرت فاطمه زهرا علیها اسلام روز به روز موجبات تعالی و ارتقای ارزش های دینی و معنوی جامعه را بیش از پیش فراهم سازند.

۱-۲. شیوع گسترده مفاسد اخلاقی ــ تربیتی

۱- . «يظْهَرُ فِي آخِرِ الزَّمَانِ وَ... نِسْوَةٌ كَاشِفَاتٌ عَارِيَاتٌ... مَائِلَاتٌ إِلَى الشَّهَوَاتِ... »؛(من لا يحضره الفقيه، ج۳، ص۲۴۷، باب ۱۱، ح ۱۱۷۴).

۲- . آناتومی جامعه، ص۳۲۷.

توسعه یافتن مفاسد اخلاقی در تمام ابعاد یکی از تبعات سوء در بعد فرهنگی اعتقادی گرایش به سوی لذت گرایی حسی در سطح جامعه است که خودش آسیب های فراوانی مانند: تزلزل و کم شدن کارکردهای خانواده، و از بین رفتن اعتماد و رواج بد بینی در سطوح مختلف جامعه را در پی دارد. یکی از انحراف های خطرناکی که جامعه پیش از ظهور به آن گرفتار می شود، گسترش ناامنی اخلاقی است.

در آن روزگار، فساد و بی بندوباری اخلاقی، به طور گسترده ای گسترش می یابد. قبح و زشتی کردارهای حیوانی گروهی انسان نما، براثر گسترش فساد و تکرار آن از بین می رود و حالت عادی و طبیعی به خود می گیرد. فساد چنان فراگیر می شود که کم تر کسی می تواند و یا می خواهد از آن جلوگیری کند. (۱)

امام باقر ؟ع؟ فرمود:

قائم زمانی خواهد آمد که مردها خود را شبیه زنان کنند و زنان شبیه مردان شوند. آنگاه که مردان به مردان اکتفا کنند یعنی لواط کنند وزنان به زنان... و مردم مرتکب زنا شوند و ربا بخورند... . (۲)

یکی از مفاسد تربیتی، کم توجّهی والدین به تربیت دینی فرزندان و مانع تراشی برای علم آموزی دینی و گرایش های الهی آنان است:

وای بر فرزندان آخرالزّمان از روش پدرانشان! نه از پدران مشرکشان، بلکه از پدران مسلمانشان که چیزی از فرایض دینی را به آنها یاد نمی دهند و اگر فرزندشان نیز از پی فراگیری معارف دینی بروند، منعشان می کنند و تنها از این خشنودند که آنها درآمد آسانی از مال دنیا داشته باشند، هر چند ناچیز باشد؛ من از این پدران بیزارم و آنان نیز از من بیزارند. (۳)

به گزارش ایسنا در تاریخ ۳۱فروردین۱۳۹۲، نمایندگان پارلمان فرانسه قانون ازدواج همجنس گرایان را تصویب کردند. بدین ترتیب ازدواج همجنس گرایان در فرانسه در نهایت پس از قریب به هفت ماه بحث و جدل میان نمایندگان، به صورت قانونی درآمد. هیلاری کلینتون وزیر خارجه پیشین آمریکا و کاندیدای ریاست جمهوری ۲۰۱۶، از ازدواج

۱- . چشم اندازی به حکومت مهدی، ص۵۵.

۲- . کمال الدین، ج ۱، ص ۳۳۱، باب۳۲، باب ما أخبر به محمد بن علی الباقر؟ع؟ من وقوع الغیبه بالقائم، ح۱۷، مَتَی یَخْرُجُ قَائِمُکُمْ.

۳- . جامع الأخبار، ص۱۰۶، فصل ۶۲.

همجنس گرایان حمایت کرد. از طرفی کلیسای اسقفی اپیسکوپال خود را به عنوان اولین گروه مذهبی در امریکا معرفی کرد که به تقدیس ازدواج همجنس بازان رأی می دهد. (۱)

۱-۳. نهادینه شدن صفات رذیله

اشاره

پیامبر گرامی اسلام؟ص؟ فرموده اند:

بر امت من زمانی بیاید که باطن آنها پلید و ظاهرشان به جهت طمع در دنیا آراسته باشد و خداوند را در نظر ندارند عمل آنها ریا است و از او نمی ترسند. خداوند نیز همه آنان را عقوبت خواهد کرد و هرچه دعا کنند، حتی دعای غریق، مستجاب نخواهد شد. (۲)

الف)هوا پرستی و کم فروغ شدن عواطف انسانی

پیش از آمدن مصلح و در آخرالزمان، جوامع بشری از جدایی و تفرقه رنج می برند. و انسان ها آرزوی یکدل و یکسو بودن را دارند و هرکسی و گروهی، از آموزه های دینی، برداشت و تفسیر متفاوتی دارد که باعث اختلاف در مسائل و رفتارهای اجتماعی می شود. از این رو هر جامعه یا گروهی برای تثبیت خود، دیگری را زیر سؤال می برد و در خوار و زبون کردن دیگری می کوشد.

رسول گرامی اسلام؟ص؟ وضعیت آن روزگار را از نظر عاطفی چنین بیان می دارد:

در آن روزگار، بزرگ ترها به زیردستان و کوچک ترها رحم نمی کنند و قوی بر ضعیف ترحم نمی نماید. در آن هنگام، خداوند به او (مهدی) اذن قیام و ظهور می دهد.

نیز آن حضرت می فرماید:

قیامت برپا نمی شود تا آنکه زمانی فرارسد که مردی (از شدت فقر) به اقوام و بستگان خود مراجعه کند و آنان را به خویشاوندی سوگند دهد تا بلکه به او کمک کنند؛ ولی چیزی به او نمی دهند. همسایه از همسایه خود کمک می طلبد و او را به حقّ همسایگی سوگند می دهد؛ ولی همسایه کمکش نمی کند. (۳)

۱- . پورتال خبری ممتاز نیوز www.momtaznews.com.

۲- . «سَيأْتِي عَلَى أُمَّتِي زَمَانٌ تَخْبُثُ فِيهِ سَرَائِرُهُمْ وَ تَحْسُنُ فِيهِ عَلَانِيَتُهُمْ»؛ (الکافی، (ط- الاسلامیه))»، ج۸، ص۳۰۶، باب حدیث ابی ذر، ص۲۹۷، ح۴۷۶).

۳- . «... وَ لَـا یرْحَمُ کَبِیرُکُمْ صَـغِیرَکُمْ وَ لَا یوَقِّرُ صَـغِیرُکُمْ کَبِیرَکُم... »؛ (بحارالانوار، ج ۵۲، ص ۳۸۰، باب ۲۵، علامات ظهور، ح۱۴۸و ج ۳۶، ص ۳۳۵).

ب) فراگیری و شیوع عصیان الهی

حضرت علی؟ع؟ در مورد اوضاع آخرالزمان فرمودند:

... مردم راه و رسم و فرهنگ و معنویت نماز را نابود ساختند و به پوسته آن قناعت کردند و ویژگی امانت و امانتداری را ضایع ساختند و دروغ پردازی را روا شمردند و رباخواری را مباح دانستند و رشوه دادند و گرفتند و دین به دنیا فروختند. و قطع رحم کردند و هواهای دل را پیروی کردند و ریختن خونها را آسان ساختند. و زنان بر زینها سوار شدند و تلاش کردند خود را شبیه مردان سازند. (۱)

روایت نشانگر آن است که: در این جامعه ها، نماز که ستون دین است، محتوای خویش را از دست می دهد، امانت ها ضایع می گردد و دروغگویی روا می شود و رباخوارگی و بهره کشی مباح می گردد و پیوندهای خویشاوندی گسسته می شود. ریختن خون شایستگان و خوبان و ظلم ستیزان آسان می گردد و ستمکاران به ستم خود فخر می فروشند و کارهای زشت، رواج و گسترش می یابد. نیز روایت نشانگر آن است که دختران جوان، لباس مردان را به تن می کنند، موهای خویش را مردانه آرایش می کنند و... .

۲. ویژگی دینی و تبلیغی

۲-۱. انحراف از دین و برداشت های نادرست

پیامبر؟ص؟می فرماید:

مهدی از ولد من و اسم و کنیه او اسم و کنیه من است و شبیه ترین مردم به من خلقا و خلقا است، او غیبتی خواهد داشت که امت در زمان غیبت او گمراه خواهند شد و او خواهد آمد و زمین را از عدل و قسط پر خواهد کرد همچنان که از جور و ظلم پرشده. (۲)

در روایتی دیگر امام صادق ؟ع؟ اشاره می کند که در آخرالزمان مؤمنین امتحان شده و به خاطر طول غیبت شک در قلوبشان ایجادشده و اکثراً مرتد می شوند و از قبول ولایت شانه خالی

۱- . «... اذا أمات الناس الصلاه و أضاعوا الأمانه و استخفوا بالدماء... »؛ (کمال الدین، ج ۲، ص ۵۲۵ و ۵۲۶).

۲- . «... تَکُونُ بِهِ غَیبَهٌ وَ حَیرَهٌ تَضِلُّ فِیهَا الْأُمَمُ ثُمَّ... »؛ (کمال الدین و تمام النعمه، ج۱، ص۲۸۶، باب ۲۵، باب ما أخبر به النبی من وقوع الغیبه بالقائم، ح۱).

می کنند. (۱)

مثلاً امروزه در جوامع مختلف شاهد بروز مدعیان دروغین در زمینه های مختلف مانند مباحث مهدویت و عرفان های کاذب هستیم که در جدیدترین سوء استفاده از اعتقادات مردم ساده لوح در جامعه اسلامی ایران شاهدیم که در تهران (۲۹/۰۹/۱۳۹۴) فردی به نام شیخ اکبر تهرانی ادعا می کند که تعداد معصومین به ۱۵ نفر افزایش یافته است. و خود را معصوم پانزدهم معرفی می کند که این یک نوع بارز انحراف در دین است. (۲)

گرایشات الهی و عرفانی از امور فطری و غیر قابل تغییر هستند که در همه انسان ها و زمان ها وجود دارند، ولی آموزه های وحیانی به تدریج در طول زمان به دلایل مختلفی به طور عمد یا سهوی دچار انحرافاتی شده است. و آیین ها و ادیانی که امروزه در دنیا به صورت بت پرستی و شبه آن وجود دارد مانند: بودیسم، یوگا و آیین های موجود بین چینی ها، تبتی ها و هندی ها، همه شکل هایی تحریف شده از ادیان الهی اند. که به تدریج بر اثر عوامل مختلفی نظیر: جاه طلبی و هوا پرستی به وجود آمده اند. امروزه نیز کم و بیش در تمام ابعاد اسلام انحرافاتی وارد شده از همین رو تلاش امام خمینی؟ره؟ این بود که به تعبیر خودشان اسلام ناب محمدی را عرضه کنند و با خرافات و انحرافات به وجود آمده مبارزه کنند. (۳) این انحرافات از صدر اسلام تاکنون وجود داشته به عنوان مثال در زمان حضرت علی؟ع؟ در هر سه جنگ ایشان بروز انحرافات اعتقادی بالاخص در خواصی نظیر طلحه و زبیر دیده می شود. و ورود رهبانیت به اسلام و ظهور عرفان های کاذب و نوظهور در عصر حاضر مانند: کریشنا، رام الله، سای بابا از شرق و عرفان های غربی نیز مصادیقی از انحرافات در آموزه های الهی است. دو منبع و زمینه اساسی این انحرافات طبق روایات، نادانی و هواپرستی است که در جامعه آخرالزمانی به اوج خود رسیده. حضرت علی؟ع؟ می فرماید:

«سرچشمه همه فتنه ها، پیروی از هوای نفس و احکامی که بر خلاف شرع صادر می گردد، است». (۴)

۲-۲. بحران معنویت و گرایش به مادیت

پیش از ظهور امام زمان؟عج؟ جوّ حاکم برجهان، جوّ ستم، گناه و فساد خواهد بود:

۱- . «... وَ تَوَلَّدَ الشُّكُوكِ فِي قُلُوبِهِمْ مِنْ طُولِ غَيْبَتِهِ وَ ارْتِدَادَ أَكْثَرِهِمْ... »؛ (کمال الدین و تمام النعمه، ج ۲، ص۳۵۳، باب۳۳، ح ۵۱).

۲- . http://groshangari.ir

۳- . در جستجوی عرفان اسلامی، ص ۷۰.

۴- . نهج البلاغه، خطبه ۵۰.

«اِقتَربَ لِلنَّاسِ حِسابُهُم و هُم فِی غَفلَهٍ مُعرِضون» (۱) در این آیه، مردم به غفلت و اعراض از خداوند، متّصف شده اند. علامه در المیزان ذیل آیه علت غفلت و اعراض مردم از خداوند را، دل بستن به دنیا و سرگرم آن شدن می داند. که در نتیجه دلهاشان از محبت دنیا پر شده و دیگر جایی خالی برای یاد قیامت، یادی که دلهایشان را متاثر کند در آن باقی نمانده، حتی اگر دیگران هم متذکرشان کنند باز متوجه نمی شوند، و هم چنان در غفلت از قیامت هستند، چون آن طور که باید، آن را تصور نمی کنند، و گر نه دلهاشان متاثر می شد. که این حالات را به طور محسوسی در انسان های جوامع آخرالزمانی شاهدیم. در روایات نیز منظور از اشراط الساعه که در آیه ۱۸ سوره محمد، به آن اشاره شده، رواج بیش از حدّ کفر، فسق و ظلم دانسته شده و موارد متعدّدی از آن برشمرده شده است. (۲)

در دوران پیش از ظهور، عبادت و پرستش خدای بزرگ، چنان که شایسته است انجام نمی شود. اکثر انسان ها در مادیات و دنیا غرق شده اند و به هدف خلقت خویش نمی اندیشند. و غافل شده اند از اینکه روزی به سوی خدا بازمی گردند و در این دوران کوتاه زندگی باید خود را آماده سفر به سوی خداوند سازند.

رسول خدا؟ص؟ وضعیت دینی جامعه را به خوبی توصیف کرده و فرموده اند:

به زودی زمانی بر امت من فرارسد که از قرآن جز رسم و از اسلام جز اسم باقی نماند. آنان به نام مسلمان خوانده می شوند درحالی که دورترین مردم از اسلام اند، مساجد آنان آباد و از هدایت خراب (خالی) است. فقهای آن زمان بدترین فقها در زیر آسمان اند فتنه از ایشان آغاز می شود و به آنان بازمی گردد. (۳)

امام صادق؟ع؟ فرمودند:

اذا قام جاء بامر جدید کما دعی رسول الله فی بدوا الاسلام الی امر جدید؛ (۴) هر زمان که قائم ما قیام کند امر تازه ای می آورند، چنانکه رسول اکرم؟ص؟ در ابتدای اسلام چنین بودند (قرآن را آوردند).

۱- . انبیاء(۲۱)، ۱.

۲- . تفسیر قمی، ج۲، صص۲۷۹-۲۸۲؛ نورالثقلین، ج۵، ص۳۷.

۳- . «سَيَأْتِي زَمَانٌ عَلَى أُمَّتِي لَا يَبْقَى مِنَ الْقُرْآنِ إِلَّا رَسْمُهُ وَ لَا مِنَ الْإِسْلَامِ إِلَّا اسْمُهُ يسَمَّوْنَ بِهِ وَ هُمْ أَبْعَدُ النَّاسِ مِنْهُ مَسَاجِدُهُمْ عَامِرَةٌ وَ هِيَ خَرَابٌ مِنَ الْهُدَى فُقَهَاءُ ذَلِكَ الزَّمَانِ شَرُّ فُقَهَاءَ تَحْتَ ظِلِّ السَّمَاءِ مِنْهُمْ خَرَجَتِ الْفِتْنَةُ وَ إِلَيهِمْ تَعُودُ»؛ (بحار الانوار، ج۵۲، ص ۱۹۰، باب۲۵علامات ظهوره، ح۲۱).

۴- . ارشاد مفید، ص۳۵۹؛ منهاج البراعه فی شرح نهج البلاغه، ج ۸، ص۳۵۳.

بنابراین معلوم می شود پیش از ظهور، احکام خداوند تغییر می کند؛ یعنی حلال، حرام و حرام، حلال می شود. متاسفانه امروزه حتی در دنیای اسلام این تفکر غالب شده است که انسانی خوشبخت و پیشرفته تر است که کام جویی هر چه بیشتر از طبیعت و مواهب موجود زندگی داشته باشد. بطوری که ممکن است به فراموشی اصول اولیه انسانیت، دین و طبیعت منجر شود.

سؤال: مطابق نصّ قرآن، پیامبر اسلام، خاتم انبیا ودین او نیز خاتم ادیان است، بنابراین مراد از امر جدید در این روایت چیست؟ (۱)

پاسخ

طبیعت هر نهضت وقیام وانقلابی، گرچه تجدید نظر کردن در برنامه های گذشته بوده ودرصدد پیاده کردن امری جدید است، زیرا نوآوری از ارکان هر نهضت به شمار می آید. اما در انقلاب حضرت مهدی؟عج؟ این بدان معنی نیست که حضرت از اصول اوّلی شریعت دست برداشته و دین جدید خواهد آورد؛ زیرا حضرت، درصدد احیای همان شریعت جدّ خود می باشد، گرچه ممکن است آن را با اسلوب جدیدی پیاده نماید. بلکه چنان اسلام را از میان انبوه خرافات و تحریف ها و تفسیرهای نادرست و برداشت های غلط بیرون می آورد که بنائی کاملا نو و جدید جلوه می کند. این مطالب هنگامی بیشتر روشن می شود که به نکات زیر توجه شود:

۱. مطابق برخی روایات، بخشی از احکام به جهت نبود شرایط ومقتضیات در عصر معصومین بیان نشده وتنها علمش نزد اهل بیت؟عهم؟ باقی مانده است، و در عصر ظهور، آن احکام بیان خواهد شد؛

۲. بخشی از احکام به جهت ضایع شدن کتاب ها واحادیث تلف شده وبه دست ما نرسیده است که قطعاً نزد امام زمان؟ع؟ موجود است ودر عصر ظهور آنها را بیان کرده وبه اجرا خواهد گذاشت؛

۳. در عصر غیبت به جهت دوری از امام معصوم، علما و فقها مأمور به اخذ وظیفه از ادله ای هستند که غالب آنها ظنّی است ودر نتیجه، احکامی که استخراج می شود احکام ظاهری است نه واقعی، گر چه در عصر غیبت مأمور به عمل به آنها هستیم، ولی در عصر ظهور توسط امام زمان؟ع؟ احکام واقعی عرضه می شود؛

۴. تا عصر ظهور دیدگاه وسطح فکر وتعقل مردم بسیار بالا رفته وآمادگی وقابلیت هایی

۱- . ر.ک: دین جدید در عصر ظهور، محمد مهدی لطفی.

فوق العاده در فهم معارف دینی خواهد یافت، که در نتیجه احتیاج به پاسخ گویی با انحای مختلف به این خواسته ها است.

۲-۳. تعطیلی حدود و احکام الهی و ترویج فسق و فجور در جامعه

پیامبر؟ص؟ خطاب به اصحاب خود چنین فرمودند: چگونه می شود حال شما هنگامی که زن های شما فاسد شوند و جوانان شما به فسق و فجور بگرایند و بدتر از آن زمانی است که شما به منکر امر و از معروف نهی نمایید و سخت تر از آن این است که شما منکر را معروف و معروف را منکر پندارید، و آن زمانی است که علما فاسق و رذایل عالم شده و خوبان شما باهم در گیر شوند. (۱)

به عنوان نمونه، در فرانسه هر دو ساعت به یک زن تجاوز می شود. این در حالی است که بعضی از سازمان ها از جمله انجمن مقابله با تجاوز به زنان در فرانسه معتقد است هنوز وحشت اعلام شکایت علیه تجاوز به عنف در فرانسه از سوی زنان از بین نرفته است و تنها نصف قربانیان نزد پلیس شکایت می کنند. بنابر تحقیقات وزارت دادگستری آمریکا، عمل و تجارت فساد و فحشا به کار و تجارتی پر سود در آمریکا تبدیل شده است که به طوری که درآمد و سرمایه آن به ۸ میلیارد دلار می رسد. اکنون حدود ۹۰۰ سینما در آمریکا مخصوص اکران و پخش فیلم های مستهجن است. قانونی کردن ازدواج هم جنس گرایان در کشورهای غربی از جمله بلژیک، هلند، اسپانیا و... یکی دیگر از نشانه های بارز فساد است. (۲) شاید اشکال شود که آنها مسلمان نیستند که شما آنها را با احکام اسلامی محک می زنید. در پاسخ می گوییم:

اولاً: بحث از جامعه انسانی است و شامل مسلمان و غیر مسلمان نیز می شود؛

ثانیاً: انسان موجودی است اجتماعی و وقوع این گونه ناهنجاری ها و گناهان به دیگر جوامع هم سرایت خواهد کرد؛

ثالثاً: انسان ها دارای فطرت مشترک الهی اند و اگر غبار غفلت از فطرت بشر زدوده شود با این نابهنجاری ها مخالفت خواهد کرد.

رابعاً: اسلام به عنوان آخرین دین الهی جهان شمول و فراگیر خواهد شد و ما باید با تبلیغ درست دین اسلام ریشه این مفاسد را زده و قبح آن را در جوامع بشری نهادینه کنیم.

۱- . «کَیفَ بِکُمْ إِذَا فَسَقَ فِتْیانُکُم وَ إِذَا طَلَعَتْ نِسَاؤُکُمْ»؛ (الکافی، ج۵، ص۵۹، کتاب الجهاد باب الامر بالمعروف... ح۱۴).

۲- . از نگاه آمار، صص۱۶۶و۲۰۷و۲۱۹.

البته بیان اینها بدان معنا نیست که کشور های اسلامی در حد مقبولی قرار دارند، بلکه تا رسیدن به حد مقبول و شایسته راه طولانی وجود دارد.

۲-۴. قرار گرفتن امور ضد ارزشی در جایگاه امور ارزشی

حضرت علی؟ع؟ می فرماید:

زمانی خواهد آمد که جز حیله گر احترام نشود، به جز فاجر تجلیل نگردد، به جز آدم منصف خوار نگردد، صدقه را جریمه پندارند، صله ارحام را با منت انجام دهند و عبادت را برای فخرفروشی به مردم بجا آورند. در چنین زمانی حکومت با مشورت زنان، امارت با کودکان و تدبیر با خواجگان می شود. (۱)

و در جای دیگر نیز می فرماید:

... نشانه آن هنگامی است که مردم نماز را بمیرانند، امانت را ضایع گردانند، دروغ را جایز شمارند، رباخواری کرده و رشوه بگیرند، بناها را محکم و مرتفع بسازند، دین را برای دنیا بفروشند، سفیهان را بکار گیرند، با زن ها مشورت کرده و قطع رحم نمایند، از هوای نفس پیروی کنند، حلم نوعی ضعف و ظلم فخر شمرده شود. (۲)

یکی از عوامل تبدیل کننده ضد ارزش ها به ارزش هنجارها هستند. باید توجه داشت که اگر در یک جامعه حرمت و زشتی رفتارهای ناهنجار و مبتذل از بین برود، آن رفتار بمرور به عنوان هنجار در جامعه پذیرفته می شود، و از آنجا که هنجارها تبدیل به ارزش شده و فرهنگ جامعه را می سازند. پس در نتیجه جامعه دچار تخریب و حتی تغییر فرهنگی می شود. متاسفانه امروزه در حالی که کمتر از ۴۰ سال از قیام و انقلاب مردم ایران گذشته، بعضا تغییرات فرهنگی و هنجارهای اجتماعی ناسازگار با آموزه های اسلامی را در جامعه شاهدیم. مثل وضع پوشش جوانان و رابطه به معنای دوستی دختر و پسر نامحرم بدون عقد ازدواج.

به عنوان نمونه:

آمار تکان دهنده مجلس از روابط دختر و پسر در ایران: در این گزارش با استناد به نامه ای از

۱- . «... يأْتِی عَلَی النَّاسِ زَمَانٌ لَا يقَرَّبُ فِيهِ إِلَّا الْمَاحِلُ... »؛ (نهج البلاغه صبحی الصالح، ص۴۸۵، حکمه ۱۰۲).

۲- . «... عَلَامَهَ ذَلِكَ إِذَا أَمَاتَ النَّاسُ الصَّلَاهَ وَ أَضَاعُوا الْأَمَانَهَ... »؛ (کمال الدین، صص۵۲۸-۵۲۵ باب۴۷، باب حدیث دجال ح۱).

وزارت آموزش و پرورش، نتایج تحقیق بر ۱۴۱ هزار و ۵۵۵ دانش آموز دختر و پسر دوره متوسطه در سال تحصیلی ۱۳۸۷-۱۳۸۶ منتشر شده است. بر اساس این تحقیق، ۱۰۵ هزار و ۴۶ نفر دانش آموز یعنی ۷۴. ۳ درصد دارای رابطه «دوستی با جنس مخالف» بوده اند. همچنین طبق این گزارش، در سال تحصیلی ۱۳۸۶-۱۳۸۷ از ۱۴۱۵۵۲ دانش آموز (دختر و پسر) دوره متوسط در کل کشور تعداد ۲۴۸۸۹ نفر (۱۷. ۵ درصد) دارای روابط همجنسگرایی (لواط و مساحقه) بودند. (۱)

متاسفانه امروزه دوستی با جنس مخالف به عنوان یک ارزش در بین برخی جوانان مطرح است. و بعضا کسی که دوستی از جنس مخالف ندارد بی کلاس و عقب افتاده نامیده می شود. به عنوان مثال جوانی که دوستی از جنس مخالف ندارد، بدلیل مقایسه اجتماعی او هم می خواهد یا مجبور است خود را با بقیه تطبیق دهد. و می خواهد از دیگران عقب نماند(احساس محرومیت نسبی)و یا دیگران او را مسخره نکنند (مجازات) لذا او بعلت نیاز به احترام و جلوگیری از بی حرمتی، از کاری که بقیه انجام می دهند تبعیت می کند. (۲) این قاعده در مورد تمام ناهنجاری ها جاری شده و به مرور آنها را تبدیل به هنجار بعد ارزش و در نهایت فرهنگ پذیرفته شده جامعه می کند. با دقت در وضعیت حجاب زنان از زمان انقلاب تاکنون (سال۱۳۹۶) به صحت این قاعده و روند پی خواهیم برد.

تأملی بر سیر تحول حجاب بانوان ایرانی بعد از پیروزی انقلاب اسلامی

حجاب بعد از پیروزی انقلاب اسلامی تا جنگ تحمیلی

پس از پیروزی انقلاب اسلامی، پای بندی به ارزش های اسلامی و رعایت حجاب و عفاف جان تازه ای می گیرد؛ به گونه ای که ملّت، شاهد گرایش تعداد زیادی از زنان کشور به سمت چادر هستند. بعد از گذشت کم تر از یک ماه از پیروزی انقلاب و حضور زنان بی حجاب در اداره ها و سازمان های مختلف، ناخشنودی انقلابیون از وضعیت موجود تشدید می شود. امام خمینی با ابراز نارضایتی از این شرایط، اولین نطق تاریخی خود را درباره ی مسئله ی حجاب در ۱۵ اسفند ۱۳۵۷ انجام داده و می فرمایند:

در وزارت خانه های اسلامی نباید زن های لخت بیایند. زن ها بروند؛ امّا باحجاب باشند. مانعی ندارد بروند؛ امّا کار بکنند، لکن با حجاب شرعی باشند، با حفظ جهات

۱- . http://www.parsine.com کد خبر: ۱۹۴۱۳۶.

۲- . آناتومی جامعه، ص۳۱۷.

شرعی باشند. (۱)

پس از موضع گیری صریح حضرت امام خمینی درباره ی ضرورت پوشش اسلامی برای زنان در عرصه ی اجتماعی، بلافاصله در ۱۶ اسفند ۵۷، موجی از اعتراض ها از سوی زنان بی حجاب در جامعه راه می افتد. عدّه ای رسماً با برپایی گردهمایی و تجمعات اعتراض آمیز در مقابل فرمان امام می ایستند. اعتراض چند هزار نفری در دانشکده ی فنی دانشگاه تهران، اعتراض کارمندان زن برخی بیمارستان های تهران و زنان شاغل در مخابرات و وزارت امورخارجه بخشی از این اعتراض ها را تشکیل می دهد. آرام آرام درگیری و تشنج میان اقشار مذهبی، به خصوص زنان باحجاب با زنان بی حجاب رو به گسترش می گذارد که محملی را برای افراد مغرض فراهم می کند تا با انگیزه های گوناگون، آتش تنش های اجتماعی را شعله ورتر کنند.

۱۲ فروردین ۱۳۵۸، مردم با رأی بیش از ۹۸ درصدی به جمهوری اسلامی بار دیگر بر خواست خود مبنی بر اسلامی شدن فضای کشور تأکید می کنند. راهپیمایی زنان محجبه در حمایت از گسترش پوشش اسلامی در جامعه برگزار می شود. مبارزه با بی حجابی یک خواست عمومی می شود. ضعف دولت در برخورد با بی حجابی بار دیگر پای مردم را به مسئله باز می کند. برخورد با زنان بی حجاب شدّت می گیرد و دیگر بار عناصر منحرف تلاش می کنند تا با اعمال برخی تندروی ها، هزینه هایی را به انقلابیون تحمیل کنند. (۲)

وضعیت حجاب در دوران جنگ تحمیلی

در ۱۳ تیر ۱۳۵۹، امام خمینی در پاسخ استعلام در مورد تعرّض عدّه ای از افراد ناآگاه و احیاناً ضدانقلاب، به بانوان بی حجاب پیامی خطاب به ملّت مسلمان ایران مبنی بر عدم تعرّض به بانوان بی حجاب صادر فرمودند: «ممکن است تعرّض به زن ها در خیابان، کوچه و بازار، از ناحیه ی منحرفان و مخالفان انقلاب باشد؛ از این جهت، کسی حقّ تعرّض ندارد و این گونه دخالت ها برای مسلمان ها حرام است و باید پلیس و کمیته ها از این گونه جریان ها جلوگیری کنند». (۳)

پس از این پیام، از ۱۴ تیر ۱۳۵۹ ورود زنان بی حجاب به اداره ها و سازمان های دولتی ممنوع شده و زنان موظف می شوند تا ضمن پوشیدن لباس های آستین بلند، روسری نیز به

۱- . صحیفه ی امام، ج ۶، ص۳۲۸.

۲- . همان، ج ۱۲، ص۵۰۲.

۳- . همان.

سر کننـد. از رمضان سال ۱۳۶۰ نهادهـای نظـارتی و قضایی تلاش می کننـد تا با وضع قانون ها، با مظاهر منکرات خصوصاً بی حجابی برخورد کننـد؛ لـذا براساس قانون های جدید، اماکن عمومی مؤظف به نصب تابلوهایی با مضـمون «عدم پذیرش افراد بی حجاب» می شوند.

در سال های بعـد به دلیل حساسیت مردم و مسئولان، تا حد قابل توجّهی شـرایط و فضای کشور به نفع حجاب تغییر می کند؛ اما از سال ۱۳۶۲ معضل بدحجابی جانشین بی حجابی می شود. اما جو انقلابی و مذهبی کشور هم چنین جنگ و دفاع مقدّس، فرصت بسط چنین مسائلی را به آنان نمی دهد. در سال های جنگ، شور و اشتیاق دینی و انقلابی و احساس نیاز به وحدت در مقابل دشـمن، حتّی قبل از تصـمیم قانون گذاران، زنان ایران را مشـتاقانه و یک پارچه با انتخاب پوشـش اسلامی، نه فقط برای انجام یک تکلیف الهی، بلکه به عنوان پرچم دفاع از ارزش های اسـلامی و حمایت از فرزنـدان و شوهران شان که در جبهه ها با خون خود از آن پاس داری می کردند وا می دارد. (۱)

حجاب بعد از پایان جنگ تحمیلی تا به امروز

پس از این دوران، مسـئله ی بـدحجابی که تـا حـدّی مرتفع شـده، هر از گـاهی افکار عمومی و مسـئولان را به خود متوجّه می کنـد؛ تـا آن که نفوذ و رشـد انـدیشه هـای فمینیسـتی در جـامعه ی ایران قوّت می گیرد. بـا روی کارآمـدن دولت سازنـدگی، سیاست های فرهنگی ــ اجتماعی جامعه، مسـیر دیگری را می پیمایـد. از سوی دیگر، دولت های غربی از ابتدای دهه ی هفتاد با برنامه ریزی دقیق و پیچیـده برای تهاجم فرهنگی در ایران، زمینه ی بـدحجابی در بستر جامعه را فراهم می کننـد که بر همین اسـاس، در سال ۱۳۷۱مسـئله ی مـانتو یـا چـادر در محافـل مختلف طرح می شود. هرچه به سـال های پایانی دولت سازنـدگی نزدیک تر می شویم، شیب بدحجابی در جامعه تندتر می شود و دختران بیش تر به سـمت مدگرایی حرکت می کنند. این امر با روی کار آمدن دولت اصـلاحات، طرح شـعار آزادی و تفاسیر نادرست از آن (تفاسیر سکولار)، با توسعه ی بدحجابی ادامه می یابـد؛ بـه گـونه ای که اعـتراض هـای فراوانی به این امر شـکل می گیرد؛ امـا ره به جـایی نمی برد. شـورای عـالی انقلاـب فرهنگی در سـال ۱۳۸۲ برای مرهم نهـادن بر زخم سـرگشاده ی بـدحجابی، طرحی را بـا عنوان «توسـعه ی حجاب و عفاف» به تصویب می رساند؛ طرحی که به دنبال احیای پوشش اسلامی در تمامی مراکز دولتی و غیردولتی است.

۱- . حجاب در ایران، فصل نامه ی بانوان شیعه، سال چهارم.

مردم به امید بهبود شرایط فرهنگی جامعه، در انتخابات سال ۸۴ به سود جریان اصول گرا رأی می دهند؛ و فکر می کنند اقدام های مؤثری برای بهبود شرایط حجاب در جامعه از سوی مسئولان انجام خواهد شد. علی رغم اظهارات تند برخی مقام های دولت اصول گرا درباره ی مسئله ی حجاب، شرایط تغییر چندانی نسبت به دوران اصلاحات نمی کند. نارضایتی علنی مراجع تقلید از رواج بدحجابی موجب می شود تا حجاب دوباره در صدر توجه های جامعه قرار گیرد. اعتراض های دانشجویان در دانشگاه ها به وضعیّت نابه سامان حجاب در مراکز دانشگاهی و راهپیمایی و اعتراض مردم در سراسر کشور نسبت به عدم توجّه به امر حجاب، موجب می شود تا این امر به خواستی عمومی بدل گردد. در پاسخ به این خواست مردمی، اوّلین گام از سوی شورای عالی انقلاب فرهنگی برداشته می شود و قانون گسترش راه کارهای اجرایی عفاف و حجاب در ۱۳ دی ماه ۱۳۸۴ به تصویب این شورا می رسد. قانون یادشده در طراحی سیاست ها و راه کارها و نیز تعیین وظایف تخصصی دستگاه های مربوط به قوه های مقننه و مجریه یک قانون کامل و یک بسته ی جامع است. دولت اصول گرا هفت ماه پس از روی کار آمدن، مأموریّت پیدا می کند برای صیانت از عفت و پاک دامنی در جامعه آن را عملیاتی کند.

در گام دوم، سردار «احمدی مقدم» فرماندهی نیروی انتظامی، از اجرای طرحی خبر می دهد که در ابتدای اجرا، از آن با نام «امنیّت ناموسی» یاد می کنند و مدّتی بعد، نام این طرح به «امنیّت اجتماعی و اخلاقی» تغییر می یابد؛ طرحی که در سال های ۱۳۸۵و ۱۳۸۶ هر روز وارد فازهای جدیدی می شود و گستره ی وسیعی را دربرمی گیرد؛ از برخورد با زنان بدحجاب تا اعدام «اراذل و اوباش»ی که از سوی نیروی انتظامی و مراجع قضایی، مخلان امنیّت و نظم اجتماعی شناخته می شوند. روند روبه رشد بدحجابی بعد از سال ۱۳۸۸ نیز به علّت مسائلی چند که از جمله ی آن می توان به حضور در عرصه های اجتماعی به قیمت تساهل در حجاب، ضعف جامعه پذیری و تربیت اجتماعی، ضعف تعلّق خاطر فرد به جامعه و عدم توّجه به رعایت هنجارهای حاکم بر آن، افزایش شانس ازدواج با خودآرایی، ضعف غیرت مردان و هم چنین عدم صراحت قانون در برخورد ریشه ای با این مسئله (بیتفاوتی نسبت به رعایت حجاب)، ادامه یافته است؛ به گونه ای که وضعیّت پوشش امروز بانوی ایرانی، طوری است که هم گذشته ی تاریخی آن را زیر سؤال برده و هم ارزش های اسلامی ـ ایرانی را تحت الشعاع قرار داده است. وضعیّت اسف باری که هر روزه با تلاش شبکه های ماهواره ای برای تبلیغ و ترویج فرهنگ بی حجابی، هم چنین برآورد بودجه های هنگفت توسط غرب برای نابودی کامل حجاب بانوی مسلمان، خاصه بانوی

ایرانی بر ابعاد آن افزوده شده و گستره ای جدید از بی مبالاتی نسبت به رعایت حجاب را پیش روی خود می بیند؛ طوری که امروزه بی اعتنایی به رعایت معیارهای حجاب، به مسائل فراروی نظام جمهوری اسلامی مبدّل شده است. (۱)

۲-۵. گریز از دین

فرهنگ مهاجم غرب، سعادت و خوشبختی را بر اساس نگرشی که از انسان دارد تعریف می کند، لذا آنها مذهب را از زندگی اجتماعی حذف کرده و علم را جانشین دین کرده اند. حتی گویند ادیان آسمانی مانع پیشرفت بشر هستند. (۲) هر چند در جوامع غربی این نگاه در حال تغییر است، اما برخی افراد در جوامع اسلامی که تحت تاثیر فرهنگ غربی قرار گرفته اند، دنیاگرایی جای دینداری را گرفته و بعضا هر آنچه را ورای محسوسات باشد مثل قیامت و آخرت منکر می شوند. لذا دین و دینداران غریب خواهند بود.

پیامبر اسلام؟ص؟ درباره ویژگی های انسان های این دوران می فرماید:

زمانی بر مردم خواهد آمد که درهم های آنان دینشان خواهد بود و همت ایشان شکمشان و قبله آنها زنانشان. برای طلا و نقره، رکوع و سجود به جای می آورند. آنان همواره در حیرت و مستی خواهند بود. نه بر مذهب مسلمانی اند و نه بر مسلک نصرانی. (۳)

ایشان نیز در مورد جایگاه دین اسلام در جامعه می فرمایند:

به درستی که اسلام در زمان ظهورش غریب بود و در آخرالزمان هم غریب خواهد بود، خوشا به حال غریبان، کسانی که مصلح اند وقتی اکثریت مردم فساد می کنند... . (۴)

۱- . مجله پیام زن، بهمن ماه سال ۱۳۹۳ شماره ۲۷۵، حجاب دیروز، حجاب امروز، مریم محمّدی.

۲- . تأملات فرهنگی، ص ۱۹۰.

۳- . «یاتِی عَلَی النَّاسِ زَمانٌ... دینُهُم دَراهِمُهُمْ وَ هَمُّهُمْ بُطُونُهُمْ وَقِبلَتُهُمْ نِساؤُهُمْ یرکَعُونَ لِلرَّغِیفِ وَیسْجُدُونَ لِلدِّرْهَمِ حیارَی سُکاری لا مُسلِمینَ وَ لا نَصاری»؛ (مستدرک الوسائل، ج۱۱، ص ۳۷۹، ح ۱۳۳۰۵؛ صحیح مسلم، ج۱، ص۱۳۱).

۴- . «إنَ الْإِسْلَامَ بَدَأَ غَرِیباً وَ سَیعُودُ غَرِیباً کَمَا بَدَأَ فَطُوبَی لِلْغُرَبَاءِ... »؛ (الغیبه للنعمانی، ص۳۲۱، ح۱، باب۲۲ ما روی أن القائم یستأنف دعاء جدیدا).

۳. ویژگی علمی و فکری

۳-۱. افول علوم انسانی و رشد علمی محدود به ابعاد مادی

تاریخ بشریت همواره صحنه درگیری جبهه حق با باطل بوده، خط جدا شدن دنیا پرستان از خدا پرستان، که هر یک از طرفین برای مدیریت بشر نسخه ها و ابزارهایی آماده کرده اند. فرهنگ و تمدن غرب نمونه ای از جبهه باطل است. که در آخرالزمان با تمام توان به جنگ آموزه های وحیانی آمده. باین طریق که هر آنچه را که به بوته آزمایش و تجربه در نیاید از ریشه منکر می شوند. لذا با حذف دین، عقل جمعی خود بنیاد را به عنوان تکیه گاهی برای تسخیر انسان و طبیعت برگزیده. بهره وری مادی افزون تر مبنای اصلی جهان نگری غربی را تشکیل داده، که نتیجه آن رشد فزاینده علوم صرفا در ابعاد مادی و افول و انحراف در علوم انسانی است. بطوری که علوم انسانی رایج، بر اساس تعاریف و نگرش مادی به رابطه انسان و جهان فرمول بندی شده و به وضوح با رویکرد توحید محور در زمینه ی رابطه انسان، جهان و خداوند ناهماهنگ است. (۱) کلام امام خامنه ای در دیدار با دانشگاهیان ناظر به همین مطلب است. «بسیاری از علوم انسانی مبتنی بر فلسفه هایی است که مبانی آنها مادی گری و بی اعتقادی به تعالیم الهی است، که آموزش آنها منجر به ترویج شکاکیت و تردید در مبانی دینی و اعتقادی خواهد شد». (۲)

۳-۲. جاهلیت مدرن

خداوند متعال در بخشی از آیه ۳۳ سوره احزاب، خطاب به برخی از زنان پیامبر؟ص؟ می فرماید «لاـ تَبَرَّجْنَ تَبَرُّجَ الْجاهِلِيهِ الْأُولى»و همچون جاهلیت نخستین در بین مردم ظاهر نشوید. طبق نقل برخی مفسرین عبارت «جاهلیه الاولی» اشاره به جاهلیت عصر قبل از پیامبر اسلام دارد. (۳)

با استفاده از تعبیر« جاهلیه الاولی» برخی از مفسرین، این نکته را بیان کرده اند که این آیه یکی از پیشگوییهای اعجاب آمیز قران می باشد. چرا که خبر از جاهلیت دیگری می دهد که در آینده رخ خواهد داد. امام باقر ؟ع؟ در تفسیر این آیه شریفه می فرمایند: «سَتَكُونُ جَاهِلِيَّةٌ أُخْرَى؛ جاهلیت دیگری نیز به زودی اتفاق خواهد افتاد». (۴)

۱- . گفتارهایی پیرامون تحول در علوم انسانی، ص ۲۰.

۲- . پایگاه اینترنتی مقام معظم رهبری. ۸/۶/۱۳۸۸ (www.khamenei.ir).

۳- . تفسیر نمونه، ج۱۷، ص ۲۹۰.

۴- . بحار الأنوار، ج ۲۲، ص ۱۸۹.

پیـامبر گرامی اسـلام نیز در بیـانی نورانی می فرماینـد: « بعثت بین جـاهلیتین الأخراهما شـر من أولاهما «من بین دو جاهليّت که دومین آن سخت تر از اوّلی است، برانگیخته شده ام. (۱)

امروزه ما شاهد جاهلیت نوع دوم می باشیم که به جاهلیت «نوین و یا مدرن»معروف می باشد.

برخی از ویژگیهای جاهلیت الاولی

بیشتر رفتارهـایی که در زمـان جاهلیت قبل از اسـلام بود، هم مخالف عقل و علم بود و هم مخالف احکام الهی بود و این خود یکی از شاخص هایی است که طبق آن می توان بسیاری از مسائل را سنجید.

حضرت علی؟ع؟ می فرمایند:

بَعَثَهُ وَ النَّاسُ ضُـلَّالٌ فِی حَیرَهٍ وَ حَاطِبُونَ فِی فِتْنَهٍ قَدِ اسْتَهْوَتْهُمُ الْأَهْوَاءُ وَ اسْتَزَلَّتْهُمُ الْکِبْرِیاءُ وَ اسْتَخَفَّتْهُمُ الْجَاهِلِیهُ الْجَهْلَاءُ حَیارَی فِی زَلْزَالٍ مِنَ الْأَمْرِ وَ بَلَاءٍ مِنَ الْجَهْلِ فَبَالَغَ؟ص؟ فِی النَّصِیحَهِ وَ مَضَی عَلَی الطَّرِیقَهِ وَ دَعَا إِلَی الْحِکْمَهِ وَ الْمَوْعِظَهِ الْحَسَنَه؛ (۲) خدا پیامبر اسـلام را هنگامی مبعوث فرمود که مردم در حیرت و سـر گردانی بودند، در فتنه ها به سـر می بردند، هوا و هوس بر آنها چیره شـده، و خود بزرگ بینی و تکبر، به لغزش های فراوانشان کشانـده بود، و نادانی های جاهلیت پست و خوارشان کرده، و در امور زندگی حیران و سـر گردان بودند، و بلای جهل و نادانی دامنگیرشان بود. پس پیامبر در نصیـحت و خیرخواهی نهایت تلاش را کرد، و آنان را به راه راست راهنمایی، و از راه حکمت و موعظه نیکو، مردم را به خدا دعوت فرمود.

برخی ویژگیهای جاهلیت مدرن

اعراب زمان جاهلی به دلیل نداشـتن علم کافی و پایبند نبودن به دستورات دینی، گرفتار برخی اعتقادات و همچنین انجام دادن برخی کارهایی می شدند که تا ابدیت همانند لکهٔ ننگی بر پیشانیشان نقش بسته است.

اما انسانها، در جامعه امروزی با ادعای علم و دانش و پیشرفت های صنعتی و تکنولوژی و داشتن هزاران دانشگاه و مراکز معتبر علمی، روز به روز در منجلاب گناه و فساد و طغیان و

۱- . معجم أحادیث الإمام المهدی؟ع؟، الشیخ علی الکورانی العاملی، ج ۱، ص ۴۴.

۲- . نهج البلاغه، خطبه ۹۵، ص ۱۴۰.

بی بند و باری فرو می روند. هر چند بشریت امروزی، با زدن عینک علم و پیشرفت بر چشمان به ظاهر بینای خویش، روز به روز قله های علم و صنعت و تکنولوژی را فتح می کند و مغرورانه ادعا داردکه همه کاره می باشد ولی به خاطر روی برگرداندن از معنویات و دستورات الهی و فاصله گرفتن از امام زمان؟عج؟ که حجت خداوند بر روی زمین می باشد، روز به روز گمراه تر می شود و در دره های هولناک جاهلیت مدرن سقوط می کند.

امیر المومنین؟ع؟ گوشه هایی از اوضاع جاهلیت مدرن را این طور بیان می فرمایند:

یأْتِی عَلَی النَّاسِ زَمَانٌ لَا یبْقَی فِیهِمْ مِنَ الْقُرْآنِ إِلَّا رَسْمُهُ وَ مِنَ الْإِسْلَامِ إِلَّا اسْمُهُ وَ مَسَاجِدُهُمْ یوْمَئِذٍ عَامِرَةٌ مِنَ الْبِنَاءِ خَرَابٌ مِنَ الْهُدَی سُکَّانُهَا وَ عُمَّارُهَا شَرُّ أَهْلِ الْأَرْضِ مِنْهُمْ تَخْرُجُ الْفِتْنَةُ وَ إِلَیهِمْ تَأْوِی الْخَطِیئَةُ یرُدُّونَ مَنْ شَذَّ عَنْهَا فِیهَا وَ یسُوقُونَ مَنْ تَأَخَّرَ عَنْهَا إِلَیهَا؛ (۱) روزگاری بر مردم خواهد آمد که از قرآن جز نشانی و از اسلام جز نامی باقی نخواهدماند. مسجدهای آنان در آن روزگار آبادان، اما از هدایت ویران است. مسجد نشینان و سازندگان بناهای شکوهمند مساجد، بدترین مردم زمین می باشند که کانون هر فتنه و جایگاه هرگونه خطاکاری اند. هرکس از فتنه بر کنار است او را به فتنه بازگردانند و هرکس که از فتنه عقب مانده او را به فتنه ها کشانند.

همچنین پیامبر؟ص؟ در حدیثی طولانی برای سلمان فارسی، برخی از ویژگیهای جاهلیت مدرن را این طور بازگو می فرمایند:

ای سلمان! در آن موقعیت کارهای بد و ناپسند در بین مردم بصورت کارهای شایسته و پسندیده در آید و کارهای پسندیده و نیکو، به صورت کارهای نکوهیده و ناپسند جلوه کند. مردمان خیانت پیشه، مورد وثوق و امانت واقع شوند و به افراد امین و درستکار، نسبت خیانت داده شود و مرد دروغگو را تصدیق کنند و به دروغ های او مهر صحّت و درستی بنهند و مرد راستگو و درست را دروغگو شمارند و به گفتار او ترتیب اثر ندهند... ای سلمان! در آن وقت مردها به مردها اکتفا می کنند و زنها به زنها اکتفا می نمایند... مردها خود را شبیه به زنان می کنند، و زنان خود را شبیه به مردان می نمایند. و افرادی که دارای رحم هستند و برای تولید مثل آفریده شده اند که منظور زنان می باشند، سوار بر زین ها میشوند. پس بر

۱- . همان، حکمت ۳۶۹، ص ۵۴۰.

آن زنـان از امّت من لعنت خـدا باد... ای سـلمان! در آن زمان پردهٔ عصـمت مردم پاره می شود. محرّمات الهیه به جای آورده می شود. حریم عفاف دریده می گردد. معصـیت های خدا رائج میگردد. بدان و اشرار بر اخیار و خوبان تسلّط پیدا می کنند و دروغ علناً رائـج و در بین تودهٔ مردم شـایع می شود. لجـاج و خودسـری و اسـتکبار ظاهر می گردد و نیازمنـدی و احتیاج، همهٔ توده هـا را فرا می گیرد. مردم به لبـاس خود بر یکـدیگر مباهات می کننـد. باران های فراوان در غیر فصل باران پیـدا می شود. اشـتغال به لهو و لعب از قبیل بازی کردن با باطل و آلات موسیقی را امری پسندیده و نیکو می شمرند. امر به معروف و نهی از منکر را گذشـته از آنکه به جـای نمی آورنـد، امر نکوهیـده و ناپسـند میداننـد. زمـانه و وضـعیت محیط در آن زمان به قـدری انحطاط پیـدا میکند که مردمان مؤمن و با ایمان راستین، در آن زمان، در بین مردم از تمام افراد امّت پست تر و حقیرتر و ذلیل تر خواهنـد بود. در بین زاهدان و عابدان و در بین علما و نزدیکانشان حسّ بدبینی و بدخواهی ظهور نموده و پیوسـته در صدد عیب جوئی و ملامت از یکدیگر بر می آیند. (۱)

اگر اعراب زمان جاهلیت بر اساس دلایل پوچ و پیش پا افتاده، به جان هم می افتادند و در گیری های قبیلگی و کشتار، راه می انداختنـد، انسانهای عصـر جاهلیت مـدرن نیز از سـر غرور و تکبر به بهانه های واهی به جان هم می افتند و با اسـتفاده از علم و دانش و صـنعت نظـامی، در زمان کمتری انسان بی گناه بیشتری را به خاک و خون می کشـند. مثل حملات انتهاری و بمباران مناطق مسکونی در جنگ های اخیر در دنیا.

اگر در جاهلیت قبل از اسـلام، تعصـبات قومی و قبیلگی روسای قبایل، باعث می شد که بسیاری از قبایل به جان هم بیفتند، در این عصـر نیز کسانی که دنیا را دهکـده ای بیش نمی داننـد و خود را رئیس آن دهکده و قبیله می دانند، با سـیاست های غلط خود بیشتر کشورهـای دنیـا را به جان هم می اندازنـد و با ایجاد تفرقه و اختلاف بین مردم کشورهای مختلف، امنیت و آرامش را از جامعه بشری سلب نموده اند.

اگر در زمان جاهلیت قبل از اسـلام، زنان روسـری های خود را طوری روی سرشان می گذاشتند که گردن و گردنبند و گوش و گوشواره های شان پیدا بود، در این عصـر نیز برخی با ادعای داشـتن تمدن و فرهنگ، نه تنها با چادر و روسـری سـرو کاری ندارند بلکه با

۱- . تفسیر قمی، ج۲، ص۳۰۵.

کمال افتخار، به برهنه بودن خود می بالند و فرهنگ برهنگی را ترویج می کنند.

اگر چشمانمان را باز کنیم و طور دیگر به این عصر نگاه کنیم، ابو جهل، ابولهب و ابو سفیان های بسیار زیادی را می بینیم که در مسابقهٔ جهل و نادانی، از سردمداران جاهلیت قبل از اسلام نیز گوی سبقت را ربوده اند.

جمع بندی

در مجموع به این نتیجه می رسیم که اوضاع فرهنگی اعتقادی جامعه آخرالزمان گرفتار آسیب های عمیق شده که در جامعه منتظر و زمینه ساز باید برای رفع این آسیب ها تلاش کرد.

از جنبه اخلاق فردی و تربیتی، در این دوره، گناه زیاد شده و در خانواده ها حقوق افراد رعایت نمی شود. فرزندان برای والدین خود احترامی قائل نیستند و والدین نیز، حقوق فرزندان را ضایع و در تربیت آنها ، سستی می کنند. عواطف بین اعضای خانواده، از بین می رود که شاید دلیل آن، الگو قرار دادن کفار و جوامع غیرمسلمان در تربیت فرزندان باشد؛ لذا روزبه روز گرمی کانون خانواده ها از بین می رود و پایه های آن سست می شود.

از جنبه اخلاق اجتماعی، در جامعه نیز روابط انسان ها رو به تیرگی می رود؛ نه جوانان به پیران و نه پیران و بزرگ ترها به کوچک تر از خود احترام می گذارند. حقوق همسایگان رعایت نمی شود و عهد و پیمان در جامعه، ارزش و جایگاهی ندارد؛ لذا اعتماد و اطمینان در جامعه از بین می رود و اختلافات اجتماعی، افزایش پیدا می کند. به عبارتی جامعه قبل از آمدن منجی ازنظر اخلاقی، رو به انحطاط است و خود انسان ها از آن رنج می برند.

از جنبه دینی و علمی و فکری نیز، حرکت جوامع رو به عقب است و روز به روز جامعه از معنویات بیشتر فاصله می گیرد. انجام گناه، به علت از بین رفتن قبح آن، علنی و آشکارمی شود و عبادات هم که انجام می گیرد، از معنویت و روح عبادت خالی است. معروف، منکر و منکر، معروف جلوه می کند. نمادهای دین، زیبا ساخته می شود؛ اما تنها ظاهر سازی و ریاکارانه است و عمل کننده واقعی به دین، بسیار کم است. عالمان دین، گاهی از دین و علم خود برای رسیدن به منافع دنیا استفاده می کنند. افراد، دچار انحطاط و انحراف فکری و اعتقادی می گردند. شاید دلیل این امر، حاکم بودن جوّ مادی گری بر جوامع است؛ لذا بیشتر مردم برای رسیدن به منافع دنیایی خود، دین فروشی می کنند.

گفتار دوم

وضعیت سیاسی اجتماعی جامعه آخرالزمان

اشاره

بیان کردیم که این تصویر سیاه از دوران پیش از ظهور، چهره غالب آن دوره است بنابراین، جهانِ پیش از ظهور اگرچه دوران تلخی است ولی با اتصال به دوره شیرین ظهور این کجی و کاستی ها به پایان خواهد رسید. در این گفتار به بیان مختصر ویژگیهای سیاسی اجتماعی جامعه آخرالزمانی ذیل چند عنوان می پردازیم.

الف) ویژگی های سیاسی

۱. عدم توفیق حکومت های مختلف

امام صادق؟ع؟ فرمودند:

... مَا یکُونُ هَذَا الْأَمْرُ حَتَّی لَا یبْقَی صِنْفٌ مِنَ النَّاسِ إِلَّا وَ قَدْ وُلُّوا عَلَی النَّاسِ...؛ (۱) امر قیام مهدی ما محقق نخواهد شد مگر اینکه تمام اصناف مردم به حکومت برسند تا نتوانند بگویند اگر حکومت به دست ما داده می شد عدالت و حق را اجرا می کردیم. بعد از رسیدن همه طبقات به حکومت مهدی ما ظاهر می شود و حق و عدالت را اجرا می کند.

۲. تزلزل حکومت ها

پیش از ظهور امام زمان؟عج؟ حکومت های ستمگر به ضعف می گرایند(موج بیداری اسلامی) و این زمینه ای می شود تا حکومت جهانی حضرت مهدی در سرتاسر جهان مورد پذیرش قرار گیرد. امام سجاد؟ع؟ درباره آیه شریفه {حَتَّی إِذَا رَأَوْا مَا یوعَدُونَ فَسَیعْلَمُونَ مَنْ أَضْعَفُ نَاصِرًا وَأَقَلُّ عَدَدًا} (۲) فرمود:

وعده ای که در این آیه داده شده است، مربوط به حضرت قائم؟ع؟ و اصحاب و یاوران و دشمنانش است. آنگاه که امام زمان؟ع؟ قیام کند، دشمنانش

۱- . الغیبه، نعمانی، ص۲۷۴، باب ۱۴، ما جاء فی العلامات التی تکون قبل قیام القائم، ح۵۳.

۲- . جن(۷۲)، ۲۴.

ناتوان ترین دشمنان خواهند بود و کم ترین نیروها و تجهیزات را خواهند داشت. (۱)

حکومتی قادر است به مردم کشورش خدمت کند که دارای ثبات سیاسی باشد؛ زیرا درصورتی که در حال تغییر باشد، قادر به انجام کارهای بزرگ در کشور نیست. حکومت ها در آخرالزمان در حال تزلزل اند و گاهی حکومتی در آغازِ روز بر سرکار می آید، ولی هنگام غروب از کار برکنار می شود.

امام صادق؟ع؟ دراین باره می فرماید:

چگونه خواهید بود، هنگامی که بدون امام هدایتگر و بدون علم و دانش بمانید و از یکدیگر بیزاری جویید؟ و این زمانی باشد که آزمایش شوید و افراد خوب و بد شما از هم جدا گردند و غربال و زیرورو شوید. آن وقت که شمشیرها دررفت و آمد باشد و جنگ شعله ور. حکومتی در آغاز روز، روی کار می آید و با کشتار در آخر روز برکنار و سرنگون می شود. (۲)

۳. استبداد حکومت ها

با توجه به مغالطه کشورهای غربی در مسئله مقاومت و ارتباط آن با تروریسم می توان گفت: وقتی دفاع مردم مظلوم فلسطین از کیان خود در نظر صهیونیست ها و غربی ها در حکم تروریسم نهادینه می شود و حمایت های فکری و معنوی جمهوری اسلامی ایران از آنها در حکم حمایت از تروریست ها تلقی می شود، چه توقعی دارید که سایر رفتارهای این کشورها از سر انسانیت و حقوق بشر و مبارزه با تروریسم باشد. تا مادامی که مجامع بین المللی ابزاری در دست زورگویان باقی بمانند، شاهد تداوم بی عدالتی ها در برخورد با کشورهای مستقل خواهیم بود. با ترکیب فعلی مجامع بین المللی به ویژه شورای امنیت این مجامع به ابزاری در دست قدرت های زورگو و ستمگر مبدل شده اند و نمی توان امید چندانی به آنها داشت. جامعه بشری پیش از ظهور امام؟ع؟ از ستمی که بوسیله حکومت ها بر مردم وارد می شود رنج می برد.

رسول خدا؟ص؟ دراین باره می فرماید: «زمین از ستم و بیداد پُر می شود؛ تا جایی که در هر خانه ای ترس و جنگ وارد می گردد».

حضرت علی؟ع؟ نیز می فرماید: «زمین پر از ستم و بیداد می گردد؛ تا آنکه ترس و اندوه در

۱- . کمال الدین، ج ۲، ص ۳۴۸.

۲- . ملاحم، ابن طاووس، ص ۶۰.

هر خانه ای وارد شود». (۱)

این بیم و ترس چیزی است که غالباً از حکومت زمامداران ستمگر و خودسر جهان سرچشمه می گیرد؛ زیرا پیش از ظهور آن حضرت، ستمگران برجهان فرمانروایی می کنند.

امام باقر؟ع؟ می فرماید: «مهدی؟ع؟ هنگامی قیام می کند که زمام کارهای جامعه در دست ستمکاران باشد». (۲)

پیامبر؟ص؟ می فرماید:

در آخرالزمان بلای شدیدی - که سخت تر از آن شنیده نشده باشد - از سوی فرمانروایان اسلامی بر امّت من وارد خواهد شد؛ به گونه ای که فراخنای زمین بر آنان تنگ خواهد گشت و زمین از بیداد و ستم لبریز گردد؛ آن چنان که مؤمن برای رهایی از ستم، پناهگاهی که بدان پناهنده شود، نمی یابد.

بنابر این روایت مسلمانان تنها از تجاوز و هجوم قدرت های بیگانه رنج نمی برند، بلکه از سوی حکومت های مستبد خودشان نیز تحت فشار قرار می گیرند؛ آن چنان که به جای احساس آزادی، خود را در زندانی بزرگ احساس می کنند. لذا به خاطر وجود حکام و حکومت های استبدادی افراد جامعه روی آرامش را به خود نمی بینند و در ترس و اندوه و اضطراب به سر می برند. (۳) مانند آنچه که امروزه در برخی کشورهای اسلامی شاهدیم، همچنان که ماهاتیر محمد نخست وزیر اسبق مالزی با بیان اینکه بسیاری از برداشت ها و تفاسیر از دین اسلام با اهداف سیاسی ارایه می شود، بیان کرده که باید مشکلات و ناآرامی های اخیر در برخی از کشورهای اسلامی را نه به دلیل اسلامی بودن آن کشورها بلکه ناشی از تفسیر غلط حکمرانان از اسلام دانست. (۴)

به گزارش خبرگزاری خاورمیانه، مولانا سید"جلال الدین امری" رهبر جماعت اسلامی هند با ابراز نگرانی از ادامه ناآرامی ها در مصر، سوریه، بنگلادش و سایر کشورهای اسلامی گفت: سوریه درجهنم نابودی اقتصادی، اجتماعی گرفتار شده، عراق و افغانستان قربانی کشتار و ویرانی شده اند و الجزایر، تونس و شماری از کشورهای دیگر مسلمان نیز شاهد بی ثباتی و ناآرامی هستند.

۱- . کنز العمّال، ج ۱۴، ص ۵۸۴.

۲- . الغیبه، نعمانی، ص ۲۵۳؛ الغیبه، طوسی، ص ۲۷۴.

۳- . چشم اندازی به حکومت مهدی؟عج؟، ص ۲۰.

۴- . mehrnews.com/news/۱۳۶۷۵۹۷.

بنابراین هنگامی مردم در آسایش و راحتی به سر می برند که کارگزاران حکومت، افرادی صالح و کاردان باشند؛ ولی وقتی که افراد ناشایست فرمانروا شدند، طبیعی است که انسان ها از رنج و عذاب به ستوه آیند؛ درست همچنان که پیش از ظهور حضرت مهدی؟عج؟ ، اکثر دولت ها را افرادی خیانت کار، فاسق و ستمکار تشکیل می دهند.

پیامبر گرامی اسلام می فرماید: «زمانی خواهد آمد که فرمانروایان، ستم پیشه؛ فرماندهان، خیانت کار؛ قاضیان، فاسق و وزیران، ستمگر می گردند». (۱)

۴. نا امنی و کشتارها

حوادث و فتنه های آخرالزمان چون طوفانی، تمامیت جغرافیای شرق اسلامی را فرا می گیرد و پنج منطقه «شامات، حجاز، عراق، یمن و ایران» در آن روزها درگیر خواهند شد. روایات بسیاری از شورش ها، جنگ ها و زلزله ها در شام و دمشق، خبر می دهد. به طور کلی اگر بخواهیم وضعیت خاورمیانه قبل از ظهور را بررسی کنیم، می توانیم به چند نکته اساسی اشاره کنیم. اولین نکته فزونی جنایات و فتنه ها در این دوران است. خاورمیانه قبل از ظهور مملو از ناامنی، تشویش، جنایت و سفاکی گری خواهد بود. با توجه به روایات باب ۱۲ الغیبه نعمانی می توان گفت که برخی از این جنایات متوجه شیعیان است و شیعه ستیزی یکی از ویژگی های بارز این عصر است.

به عنوان نمونه روایت شده که یکی از یاران امام صادق؟ع؟ بر او وارد شد و عرض کرد:

... فَقُلْتُ فَکَیفَ أَصْنَعُ بِهَذِهِ الشِّیعَهِ الْمُخْتَلِفَهِ الَّذِینَ یقُولُونَ إِنَّهُمْ یتَشَیعُونَ فَقَالَ فِیهِمُ التَّمْییزُ وَ فِیهِمُ التَّمْحِیصُ وَ فِیهِمُ التَّبْدِیلُ یأْتِی عَلَیهِمْ سِنُونَ تُفْنِیهِمْ وَ سَیفٌ یقْتُلُهُمْ وَ اخْتِلَافٌ یبَدِّدُهُم...؛ (۲) پس چه کنم با این شیعه گوناگون که گویند ما بر طریق تشیع هستیم؟ فرمود: اینان خود گرفتار جدائی و آزمایش خواهند گشت و تبدیل و جابجائی در میانشان رخ خواهد داد و به قحطی و کمبود که نابودشان سازد (مبتلا شوند) و شمشیری که خونشان بریزد و اختلافاتی بهم رسد که پراکنده شان کند.

امام باقر؟ع؟ می فرماید: «... لَا یقُومُ الْقَائِمُ؟ع؟ إِلَّا عَلَی خَوْفٍ شَدِید...؛ (۳) حضرت قیام

۱- . المعجم الکبیر، ج ۲۲، ص ۳۷۵؛ کشف الغمّه، ج ۳، ص ۲۶۴؛ اثبات الهداه، ج ۳، ص ۵۹۶.

۲- . الغیبه، نعمانی، ص۲۰۳، ح۴.

۳- . همان، ص۲۳۵.

نمی کند مگر در دورانی پر از بیم و هراس».

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ؟ص؟:

سَیأْتِی عَلَی النَّاسِ زَمَانٌ لَا ینَالُ الْمُلْکُ فِیهِ إِلَّا بِالْقَتْلِ وَ التَّجَبُّرِ وَ لَا الْغِنَی إِلَّا بِالْغَصْبِ وَ الْبُخْل...؛ از امام صادق؟ع؟ نقل شده که پیامبر خدا؟ص؟ فرمود: زمانی بر مردم خواهد آمد که جز از راه کشتار و گردنکشی به حکومت نمی رسند، و جز از طریق غصب و بخل بی نیاز نمی شوند، و جز در اثر خارج شدن از دین و پیروی از هوسها محبّت را به دست نمی آورند.

از این روایت برداشت می شود که قبل از قیام حضرت زمام کارهای جامعه در دست ستمکاران می باشد، به عبارتی ظهور حضرت زمانی خواهد بود که امنیت سیاسی، اقتصادی و عاطفی در جامعه به شدت کم شده است.

امام رضا؟ع؟ فرمود: «پیش از ظهور امام زمان؟ع؟ کشتارهای پیاپی وبی وقفه رخ خواهد داد». (۱)

حضرت علی؟ع؟ نیز فرموده:

سَیأْتِی عَلَی النَّاسِ زَمَانٌ لَاینَالُ الْمُلْکُ فِیهِ إِلَّا بِالْقَتْلِ وَ التَّجَبُّرِ...؛ (۲) زمانی می آید که حکومت مستقر نمی شود مگر به آدم کشی و ستمگری... .

جعفر بن محمد؟ع؟ می فرمایند:

علاماتی قبل از قیام حضرت واقع می شود، از جمله بلاهایی از سوی خداوند که می فرماید: «حتماً شما را خواهیم آزمود». (۳)

یعنی، مؤمنان را به چیزی از ترس از پادشاهان فلان خاندان در پایان سلطنتشان و گرسنگی با گرانی نرخ هایشان و کاستی در مال ها (منظور خراب شدن بازرگانی و کم شدن رشد و سود در آن و مراد از نقص انفس، مرگ های ناگهانی و مراد از نقص در ثمرات کمی و بی برکتی محصولات کشاورزی است)، که در چنین زمانی بشارت باد صابر ین را به ظهور حضرت مهدی؟عج؟. (۴)

۱- . همان، ص ۲۷۱.

۲- . کافی، ج ۲، ص ۹۱، باب صبر.

۳- . بقره(۲)، ۱۵۵.

۴- . «إِنَ قُدَّامَ قِیامِ الْقَائِمِ عَلَامَاتٍ بَلْوَی مِنَ اللَّهِ لِعِبَادِهِ»؛ (الغیبه، نعمانی، ص ۲۵۰ ب ۱۴ ح ۵ و ۶؛ کمال الدین، ج ۲، ص ۶۴۹، ب ۵۷، ح ۳).

۵. وقوع اختلافات و آوارگی شیعیان

در آخرالزمان طبق روایات شیعیان از دو جنبه گرفتار شداید و سختی ها و آزمایش الهی می شوند.

الف(از جنبه درونی

ب(از جنبه بیرونی

گسیختن و پاره شدن پیوندهای انسانی، از پدیده های ویرانگر پیش از ظهور است. در این روزگاران پیوندهای اجتماعی استواری وجود ندارد و در زندگی انسان ها حق و عدل جایگاهی ندارد. به ظاهر انسان ها در کنار یکدیگر و در یک آبادی یا اجتماعی زندگی می کنند، لیکن دل ها و فکرها باهم و در کنار هم نیست و میان آنها همدلی وجود ندارد. شاید بتوانیم به عنوان مهمترین علل آن گرایش به دنیا و تلاش برای بهره برداری هر چه بیشتر از مادیات و دوری از معنویت را مطرح کنیم، که لازمه آن فرد گرایی و خود خواهی افراد و عدم پذیرش مسؤلیت در قبال جامعه و افراد آن خواهد بود. و از برخی روایات استفاده می شود اختلاف بین انسان ها در آستانه ظهور شدت فراوانی می یابد.

الف) از جنبه درونی، طبق روایات بین شیعیان نیز اختلاف واقع می شود. به عنوان مثال از عمیره بنت نفیل روایت شده است که گفت:

سَمِعْتُ الْحُسَینَ بْنَ عَلِی ؟ع؟ یقُولُ: لَا یکُونُ الْأَمْرُ الَّذِی تَنْتَظِرُونَهُ حَتَّی یبْرَأَ بَعْضُکُمْ مِنْ بَعْضٍ وَ یتْفُلُ بَعْضُکُمْ فِی وُجُوهِ بَعْضٍ وَ یشْهَدَ بَعْضُکُمْ عَلَی بَعْضٍ بِالْکُفْرِ وَ یلْعَنَ بَعْضُکُمْ بَعْضاً. فَقُلْتُ لَهُ: مَا فِی ذَلِکَ الزَّمَانِ مِنْ خَیرٍ. فَقَالَ الْحُسَینُ ؟ع؟: الْخَیرُ کُلُّهُ فِی ذَلِکَ الزَّمَانِ، یقُومُ قَائِمُنَا وَ یدْفَعُ ذَلِکَ کُلَّهُ؛ (۱) شنیدم حسین بن علی؟ع؟ می فرماید: «آن امر که شما انتظارش را می کشید واقع نخواهد شد تا اینکه پاره ای از شما از دیگری بیزاری جوید و بعضی از شما در روی دیگری آب دهان اندازد و پاره ای از شما بر کفر دیگری شهادت دهد و پاره ای از شما عدّه دیگر را نفرین و لعن کند». پس به آن حضرت عرض کردم: خیری در این چنین زمان نیست. حضرت فرمود: «تمامی خیر در همان زمان است، قائم ما قیام می کند و همه اینها را از بین می برد».

امام صادق؟ع؟ نیز درباره اختلافات در آخرالزمان می فرماید:

۱- . الغیبه، نعمانی، ص۲۰۶.

قسم به کسی که جانم در دست اوست، آنچه را که دوست دارید نخواهید دید مگر اینکه(آنقدر میان شما اختلاف و دشمنی افتد) که برخی از شما روی برخی دیگر آب دهان بیندازد و برخی از شما برخی دیگر را دروغگو خطاب می کنند. (۱)

از امیرالمؤمنین؟ع؟ درباره آیه: {فَاخْتَلَفَ الْأَحْزابُ مِنْ بَینِهِمْ}؛ (۲)و گروه های مردم در میان خود اختلاف کردند؛ سوال شد، فرمود: از پدید آمدن سه چیز منتظر فرج باشید. گفته شد: ای امیرالمؤمنین آنها کدامند؟ پس فرمود: اختلاف اهل شام در میان خود و پرچم های سیاه از خراسان، و وحشتی در ماه رمضان». (۳)

ب) از جنبه برونی نیز شیعیان به علل مختلفی دچار آوارگی می شوند. به عنوان مثال: اجرای پروژه شبیه سازی واقعه ظهور موعود و منجی، توسط اتّحاد صلیب و صهیون (اسرائیل و آمریکا)، آرزوی دیرینه و قدیمی جریان باطل است که از سال ها قبل و با حضور میدانی جریان سلفی و وهابی و اهل سنت تکفیری، مجال تحقّق پیدا کرده و از آنجا که شیعیان جهادگر، تنها گروه مقابله کننده با حرکت های تمامیّت خواهانه صلیبی و صهیونی اند و بزرگترین مانع در اجرای آخرین مرحله از پروژه حکومت جهانی یهود، لذا با ایجاد اختلاف و درگیری بین شیعیان، باعث گرفتاری و آوارگی شیعیان شده اند؛ به طوری که امروزه در منطقه خاورمیانه و کشورهای اسلامی ما شاهد اختلاف شدید و هرج و مرج بین مردم و سران کشورها هستیم. حتی یکی از نشانه های سفیانی به عنوان نشانه حتمی ظهور، شیعه کشی و دشمن اهل بیت بودن است. در حدیث از امام باقر؟ع؟ چنین آمده است: «فَإِنَّ حَنَقَهُ وَ شَرَهَهُ إِنَّمَا هِیَ عَلَی شِیعَتِنَا؛ (۴) شدت خشم و حرص او تنها بر شیعیان ماست».

امام محمّد باقر؟ع؟ فرمودند: «قائم ظهور نمی کند تا آنکه فتنه ای شام را فراگیرد و اهل شام به دنبال خلاصی از آنند؛ امّا راهی برای آن نمی یابند». (۵)

امیرالمؤمنین؟ع؟ فرمود:

[کَیفَ] أَنْتُمْ إِذَا بَقِیتُمْ بِلَا إِمَامٍ هُدًی وَ لَا عَلَمٍ یرَی یبْرَأُ بَعْضُکُمْ مِنْ بَعْضٍ؛ (۶)

۱- . «... لَا یکُونُ ذَلِکَ الْأَمْرُ حَتَّی یتْفُلَ بَعْضُکُمْ فِی وُجُوهِ بَعْضٍ... »؛ (الغیبه، نعمانی، ص۲۰۶، ح۱۰، باب۱۲).

۲- . مریم(۱۹)، ۳۷.

۳- . «... انْتَظِرُوا الْفَرَجَ مِنْ ثَلَاثٍ... اخْتِلَافُ أَهْلِ الشَّامِ بَینَهُمْ...»؛ (الغیبه، نعمانی، ص۳۵۶، باب۱۴، ح۸).

۴- . الغیبه، نعمانی، ص۳۰۰.

۵- . همان، ص۲۹۰.

۶- . الغیبه، طوسی، ص۳۴۱، باب۵.

چگونه اید زمانی که بدون امام باشید و هیچ پرچم (یا دانشی) برای شما نباشد، برخی از شما از دیگری بیزاری جوید.

ب) ویژگی های اجتماعی

۱. طرد صلحا

امیرالمؤمنین؟ع؟ ازنظر اجتماعی اوضاع جامعه آخرالزمان را چنین توصیف می فرمایند:

مسلماً زمانی بر مردم خواهد آمد که افراد فا جر و گناهکار را مورداحترام خاص قرار می دهند، سخن چین و بدزبان را مقرب خود می سازند و افراد باانصاف را ضعیف و ناتوان می شمارند. عرض کردند: یا امیرالمؤمنین! کی خواهد شد؟ فرمودند: (هر وقت دیدید امانت را غنیمت می شمارند (خیانت به امانت می کنند)، دادن زکات را برای خود زیان و غرامت می پندارند، عبادت را بار و سنگینی بر دوش خود می دانند وصله کردن را با منت انجام می دهند. عرض کردند: یا امیرالمؤمنین! کی خواهد شد؟ فرمودند: هرگاه دیدید زنان تسلط پیدا کردند (بر امور اجتماعی و سیاسی و غیره)و نوجوانان به زمامداری رسیدند. (۱)

۲. گسیختن روابط انسانی

گسیختن و پاره شدن پیوندهای انسانی، از پدیده های ویرانگر پیش از ظهور است. در این روزگاران پیوندهای اجتماعی استواری وجود ندارد و در زندگی انسان ها حق و عدل جایگاهی ندارد. به ظاهر انسان ها در کنار یکدیگر و در یک آبادی یا اجتماعی زندگی می کنند، لکن دل ها و فکرها باهم و در کنار هم نیست و میان آنها همدلی وجود ندارد. شاید بتوانیم به عنوان مهمترین علل آن گرایش به دنیا و تلاش برای بهره برداری هر چه بیشتر از مادیات و دوری از معنویت را مطرح کنیم که لازمه آن فرد گرایی و خود خواهی افراد و عدم پذیرش مسؤلیت در قبال جامعه و افراد آن خواهد بود. و از برخی روایات استفاده می شود اختلاف بین انسان ها در آستانه ظهور شدت فراوانی می یابد که ناشی از ستم ها و هرج ومرج در جهان است.

پیامبر اکرم ؟ص؟ فرموده اند:

۱- . « لَيَأْتِينَ... زَمَانٌ يظَرَّفُ فِيهِ الْفَاجِرُ وَ يقَرَّبُ فِيهِ الْمَاجِنُ وَ يضَعَّفُ فِيهِ الْمُنْصِفُ... »؛ (همان مدرک، ص۶۹، باب حدیث علی بن الحسین، ح۲۵).

... وَ ذَلِکَ عِنْدَ مَا تَصِیرُ الدُّنْیا هَرْجاً وَ مَرْجاً وَ یغَارُ بَعْضُهُمْ عَلَی بَعْضٍ فَلَا الْکَبِیرُ یرْحَمُ الصَّغِیرَ وَ لَا الْقَوِی یرْحَمُ الضَّعِیفَ فَحِینَئِذٍ یأْذَنُ اللَّهُ لَهُ بِالْخُرُوجِ؛ (۱)... (غیبت) در هنگامی است که دنیا دچار آشفتگی می گردد، و مردمان به یکدیگر می تازند، نه بزرگسالان به خردسالان رحم می کنند، و نه قدرتمندان بر ناتوانان؛ در این هنگامه ها خداوند امام (غائب) را اجازه خروج می دهد.

امام علی ؟ع؟:

... وَ شَائِبُهُمْ آثِمٌ وَ عَالِمُهُمْ مُنَافِقٌ وَ قَارِئُهُمْ مُمَاذِقٌ لَا یعَظِّمُ صَغِیرُهُمْ کَبِیرَهُمْ وَ لَا یعُولُ غَنِیهُمْ فَقِیرَهُم؛ (۲)... جوانشان بدخو، پیرشان گناهکار، عالمشان منافق.... کوچکشان به سالخوردگان احترام نمی گذارد و توانگرشان از بینوایان دستگیری نمی کند... .

امام صادق ؟ع؟:

... وَ رَأَیتَ الصَّغِیرَ یسْتَحْقِرُ بِالْکَبِیرِ وَ رَأَیتَ الْأَرْحَامَ قَدْ تَقَطَّعَتْ... وَ رَأَیتَ الْجَارَ یؤْذِی جَارَهُ وَ لَیسَ لَهُ مَانِع...؛ (۳) ... جوانان و نوجوانان کهنسالان را تحقیر می کنند... و همسایه، همسایه را می آزارد، و چیزی مانع او (در این آزار رسانی) نیست... و فرموده اند: آن امر واقع نخواهد شد تا اینکه برخی از شما در روی بعضی دیگر آب دهان اندازند و دیگری را لعن کنند و تا اینکه گروهی از شما گروه دیگر را دروغ گو بنامند. (۴)

و نیز حسین بن علی؟ع؟ فرموده:

کاری که شما به انتظارش هستید نخواهد شد تا آنکه شما از یکدیگر بیزاری جوئید و بعضی گواهی بر کفر دیگری دهد و یکی آن دیگر را لعن کند. راوی پرسید: در چنین دوران خیری وجود ندارد؟ فرمود: همه خیر در آن روزگار است که قائم ما قیام می کند و همه این ها را از میان بر می دارد. (۵)

۱- . بحارالانوار، ج۵۲، ص ۳۸۰.

۲- . نهج البلاغه، صبحی صالح، ص۳۵۴.

۳- . بحارالانوار، ج۵۲، ص ۲۶۰.

۴- . «لَا یکُونُ ذَلِکَ الْأَمْرُ حَتَّی یتْفُلَ بَعْضُکُمْ فِی وُجُوهِ بَعْضٍ وَ... »؛ (الغیبه، نعمانی، ص۲۰۶، باب ۱۲ ما یلحق الشیعه من التمحیص، ح ۱۰).

۵- . « ... لَا یکُونُ الْأَمْرُ الَّذِی تَنْتَظِرُونَهُ حَتَّی یبْرَأَ بَعْضُکُمْ مِنْ بَعْضٍ... »؛ (همان، ص۲۰۵، ح۹).

۳. رشد جهالت و دنیاپرستی

در روایـات ذیـل پیـامبر؟ص؟ صـفاتی را ذکر می فرمایـد که نشانگر دنیاپرستی و ثمره طمع افراد جامعه نسـبت به امور مادی و فـانی است و فقـط افراد معتقـد به آخرت از ریـا اجتنـاب کرده و اهل رحمت و عطوفت هسـتند و به حقوق دیگران تجاوز نمی کنند.

پیامبر؟ص؟ فرموده اند:

بر امت من زمانی بیاید که باطن آنها پلید و ظاهرشان به جهت طمع در دنیا آراسـته باشد و خداوند را در نظر ندارند عمل آنها ریا است و از او نمی ترسند. (۱)

و نیز در توصیف مردم آخرالزمان فرموده اند:

در آخرالزمـان مردمانی بیاینـد که از نظر ظاهر، سیمای آدمیان رادارنـد، اما دل هایشان ماننـد قلب های شیطان ها است (پر از خودخواهی و تکبر و غرور و امثال این ها است). ماننـد گرگ های درنـده دلشان خالی از رحمت و عطوفت انسانی باشد، قتل و خونریزی برای آنهـا یک امر بی اهمیت خواهـد بود و از کارهای زشت دوری نمی کننـد. اگر با تو سـخن گوینـد دروغ می گویند و اگر آن مردم را امین خویش قراردادی به تو خیانت می کنند. جوانانشان بی باک و ازخودراضی اند؛ چندان که مردم را از بی تربیتی خویش عاجز می کنند. شـخص عاقل در میان آنها گمراه به شمار می آید و امربه معروف کننده مورد تهمت و افترا قرار می گیرد. افراد باایمـان و صاحبـان تقوا در میـان ایشـان ضـعیف خواهنـد بود، اما افراد فاسق در میان آنها باشخصـیت حساب می شوند. کارهای خوب و سـنت های الهی در میان این جمعیت بدعت محسوب می شود. در چنین زمانی که مردمش دارای چنین خصوصـیات اخلاقی شـده انـد، خداونـد اشـرار و مردم بـد را بر آنها مسلط می کنـد و دیگر دعای خوبان اجابت نخواهد شد. (۲)

به نظر می رسـد منشأ و سرچشـمه این صـفات مـذکور، نهادینه شـدن آزادی به جای آزادگی در بشـر می باشد. به این معنا که آزادی عبـارت است از: اینکه انسـان بتوانـد آنچه را که تمایل دارد انجام دهـد، در صورتی که مزاحمتی برای دیگران نداشـته باشد، به طوری که

۱- . «... سَیأْتِی عَلَی أُمَّتِی زَمَانٌ تَخْبُثُ فِیهِ سَرَائِرُهُمْ وَ تَحْسُنُ فِیهِ عَلَانِیتُهُمْ... »؛ (همان، ج۸، ص۳۰۶، باب حدیث ابوذر، ص۲۹۷، ح۴۷۶).

۲- . «... یـأْتِی عَلَی النَّاسِ زَمَـانٌ وُجُوهُهُمْ وُجُوهُ الْـآدَمِیینَ... »؛ (جامع الاخبار(للشـعیری)، ص۱۲۹، الفصـل الثامن و الثمانون فی الزمان، ح اول).

اندیشمندی مثل سارتر گوید: «چون به آزادی، ایمان و علاقه دارم، نمی توانم به خدا ایمان و اعتقاد داشته باشم». (۱)

در نتیجه این نوع نگرش، انسان از آزادگی دور و در دام هوس گرایی و هواپرستی افتاده و اسیر و برده نفس گردید. به طوری که پی آمدهای این نگاه را در صفات مذکور در روایات شاهدیم.

۴. خودخواهی(فردگرایی) و عدم توجه به مشکلات بقیه افراد جامعه

در جامعه آخرالزمانی به خاطر گرایش به دنیا و تجمل گرایی، افراد ادعای اسلام دارند، ولی برخلاف دستورات اسلام، در عمل به فکر حل مشکلات افراد دیگر نیستند و فقط به منافع شخصی خود می اندیشند درحالی که پیامبر؟ص؟ فرموده: «کسی که صبح کند شب خود را و در آن روز برای حل امور مسلمین تلاشی نکرده باشد مسلمان نیست». (۲)

به امام باقر؟ع؟ عرض شد: اصحاب و شیعیان ما در کوفه زیاد هستند؛ اگر دستوری صادر فرمایید از شما اطاعت می کنند. امام در جوابش فرمودند: «آیا شیعیان ما دست در جیب یکدیگر می کنند و نیازمندی های خودشان را برطرف می سازند؟ عرض شد: خیر. فرمودند: کسی که از انفاق مادیات در راه خداوند مضایقه می کند چگونه جانش را به فرمان ما درراه حق بذل می نماید؟... ». (۳)

۵. گسستن روابط خانوادگی

در این دوران، خانواده - به عنوان هسته اصلی اجتماع - دچار تزلزل و سستی می گردد و پیوندهای خانوادگی گسیخته و سست می شود، مرد حقوق زن و زن حقوق مرد را رعایت نمی کند، فرزندان احترام پدران و مادران را ندارند، و مادران و پدران مسئولیت های تربیت فرزندان را از یاد برده اند. افراد پس از ازدواج با دو نوع وابستگی عاطفی روبرو هستند، وابستگی به خانواده اصلی و وابستگی به همسر، که معمولا افراد در رویارویی با این دو وابستگی به تعارض دچار می شوند. و بسیاری از خانواده ها با شروع زندگی جدید حقوق یک طرف را فدای حقوق طرف دیگر می کنند. و از طرفی امروزه به عللی از قبیل تحصیل، کار و... خانواده هسته ای جای خانواده گسترده را گرفته که نتیجه این گسست خانوادگی محرومیت از حمایت های عاطفی، اجتماعی و اقتصادی خانواده اصلی خواهد بود، که

۱- . انقلاب اسلامی، فصلنامه علمی پژوهشی، دانشگاه اصفهان، سال اول، بهار۷۸، ص۱۹۸.

۲- . «مَنْ أَصْبَحَ لَا يهْتَمُّ بِأُمُورِ الْمُسْلِمِينَ فَلَيسَ بِمُسْلِمٍ»؛ (الکافی (ط. الإسلامیه)، ج ۲، ص۱۶۳).

۳- . « ... إِنَ أَصْحَابَنَا بِالْكُوفَهِ جَمَاعَهٌ كَثِيرَهٌ... فَقَالَ يجِي ءُ أَحَدُهُمْ إِلَى كِيسِ أَخِيهِ... »؛ (الاختصاص، مفید، ص۲۴، طائفه من أقوال النبی و الأئمه).

آسیب های جدی برای خانواده نو بنیان در پی خواهد داشت. (۱)

امام صادق؟ع؟:

... وَ رَأَیتَ الْعُقُوقَ قَدْ ظَهَرَ وَ اسْتُخِفَ بِالْوَالِدَینِ وَ کَانَا مِنْ أَسْوَإِ النَّاسِ حَالًا عِنْدَ الْوَلَدِ وَ یفْرَحُ بِأَنْ یفْتَرِی عَلَیهِمَا و... وَرَأَیتَ ابْنَ الرَّجُلِ یفْتَرِی عَلَی أَبِیهِ وَ یدْعُو عَلَی وَالِدَیهِ وَ یفْرَحُ بِمَوْتِهِمَا... و رأیت الارحام قد تقطعت...؛ (۲) ... نافرمانی و گستاخی (در برابر پدران و مادران) آشکارا است، و بی حرمتی نسبت به والدین رایج است... به پدران خود افتراء می بندند و مدعی می شوند نسبت به پدر و مادر و به مرگ آنها شاد می شوند... و پیوندهای خانوادگی از هم گسسته می شود.

به نقل از جابر بن عبدالله انصاری از پیامبر اکرم؟ص؟ آمده است:

مهدی این امت از ما خاندان رسالت است؛ وقتی که... بزرگان به زیردستان رحم نکردند و کوچک ترها به بزرگان و کهن سالان احترام نگذاشتند، در چنین ایامی، خداوند مهدی ما را که نهمین فرزند حسین؟ع؟ است، برمی انگیزاند. (۳)

۶. انگیزه های غیرانسانی و سودجویانه در روابط اجتماعی

ابو بصیر از امام باقر ؟ع؟ روایت کرده که آن حضرت فرمود:

لَا یقُومُ الْقَائِمُ ؟ع؟ إِلَّا عَلَی... اخْتِلَافٍ شَدِیدٍ فِی النَّاسِ وَ تَشَتُّتٍ فِی دِینِهِمْ وَ تَغَیرٍ مِنْ حَالِهِمْ حَتَّی یتَمَنَّی الْمُتَمَنِّی الْمَوْتَ صَبَاحاً وَ مَسَاءً مِنْ عِظَمِ مَا یرَی مِنْ کَلَبِ النَّاسِ وَ أَکْلِ بَعْضِهِمْ بَعْضاً؛ (۴) قائم؟ع؟ قیام نمی کند مگر در... اختلاف سخت بین مردم، و پراکندگی در دینشان، و پیدایش دگرگونی در وضعشان تا جایی که از شدّت آنچه از هاری مردم و دریدن پاره ای پاره دیگر را که مشاهده می کند، شبانه روز آرزوی موت می نماید.

به نظر می رسد طبق این روایت می توان گفت که در آخرالزمان همچنان که شاهدیم، غالباً انگیزه های روابط اجتماعی، انگیزه هایی الهی و انسانی نیست. محبت ها و دوستی ها

۱- . خانواده در نگرش اسلام، ص۶۵.

۲- . وسایل الشیعه، ج۱۶، ص۲۷۸.

۳- . «... وَ مِنَّا مَهْدِیُّ هَذِهِ الْأُمَّهِ إِذَا صَارَتِ الدُّنْیا هَرْجاً وَ مَرْجاً وَ تَظَاهَرَتِ الْفِتَنُ... »؛ (کفایه الأثر فی النص علی الأئمه، ص۶۳، باب ما جاء عن جابر).

۴- . الغیبه، نعمانی، ص۲۵۵، ح۱۳.

واقعی نیست. عشق و علاقه واقعی وجود ندارد. دوستی ها بر اساس مسائل پوچ و زودگذر است. رابطه ها برای دستیابی به فساد و آلودگی و خوش گذرانی است. یگانگی ها زبانی و ظاهری است، و در باطن بیگانگی و دوری است. انسان در ارتباط با انسان دیگر، به سود و سرمایه می اندیشد، و با همین انگیزه به میدان پیوندهای اجتماعی وارد می شود. درصورتی که سود مادی در کار باشد با هر انسانی رابطه برقرار می کند. طبقات اجتماعی هرکدام به نوعی تلاش می کنند تا حق دیگران را ببرند، و با کار و تلاش دیگران بر ثروت خود بیفزایند. جامعه انسانی به جنگلی از حیوانات تبدیل می گردد که در آن مردمان گرگانی اند به جان هم افتاده و حکومت ها درندگانی که به جان ملت ها افتاده اند، و هرکسی دیگری را برای منافع خود می خواهد.

جمع بندی

در این گفتار با اشاره به برخی ویژگی های سیاسی و اجتماعی، در نهایت به این جمع بندی می رسیم که جامعه آخرالزمانی در بعد سیاسی علیرغم تجربه دولت ها و قدرت های مختلف به ساحل آرامش نرسیده، بلکه جامعه و افراد آن گرفتار حکومت های متزلزل متکی به ایدؤلوژیهای غلط شده است. که حاکمان برای بقای خود به استبداد و زورگویی متوسل می شوند. برخی افراد به خاطر اینکه از حقوق اولیه خود محروم شده و گرفتار مشکلات عدیده اقتصادی و رفاهی و امنیتی شده اند شورش کرده و از آنجا که در هر جامعه افراد آزاده ای وجود دارند، برخی ملت ها زیر یوغ استبداد و ظلم نمی روند و بر علیه حاکمان مستبد قیام می کنند، لذا ناامنی و کشتار در سراسر جهان فراگیر شده و حکومت های استعمارگر برای حفظ سلطه خود دست به هر کاری می زنند، مثلاـ به حربه معروف اختلاف بینداز و حکومت کن متوسل شده و بذر اختلاف و نفاق و کینه را در جوامع می پاشند، تا افراد آزاده را گرفتار کرده و با فرسایش قدرت آنها از غضبشان نجات یابند. که این ترفند، اختلاف بین خداپرستان و آوارگی افراد جامعه را در پی دارد.

گفتار سوم

وضعیت اقتصادی جامعه آخرالزمان

اشاره

در آخرالزمان ازلحاظ اقتصادی، عموم مردم، بافاصله گرفتن از آموزه های دینی و یاد خداوند، در زندگی سختی به سر خواهند برد. همان گونه که خداوند می فرماید: {وَ مَنْ أَعْرَضَ عَنْ ذِكْرِی فَإِنَّ لَهُ مَعِیشَةً ضَنْكا} (۱) یعنی و هر کس از یاد من دل بگرداند، در حقیقت، زندگی تنگ (و سختی) خواهد داشت.

در نگاه نخست با پیشرفت صنعت و فنّاوری به نظر می رسد جوامع انسانی رو به رفاه و آسایش می روند؛ اما واقعیت این است که بخش های زیادی در لایه های آشکار و پنهان جامعه، همچنان با فقر و نداری دست به گریبان هستند.

امام صادق؟ع؟ فرمود:

همانا پیش از قیام قائم؟عج؟ نشانه هایی خواهد بود از جمله: آزمایش به گرفتاری از جانب خدای تعالی برای بندگان با ایمان. عرض کردم: آن آزمایش چیست؟ فرمود: همان فرمایش خدای عزّوجلّ است که: {وَ لَنَبْلُوَنَّكُمْ بِشَیْ ءٍ مِنَ الْخَوْفِ وَ الْجُوعِ وَ نَقْصٍ مِنَ الْأَمْوالِ وَ الْأَنْفُسِ وَ الثَّمَراتِ وَ بَشِّرِ الصَّابِرِینَ} (۲) یعنی و قطعاً شمارا به چیزی از (قبیلِ) ترس و گرسنگی، و کاهشی در اموال و جان ها و محصولات می آزماییم و مژده ده شکیبایان را.

آن حضرت فرمود: حتماً شمارا خواهیم آزمود؛ یعنی، مؤمنان را به چیزی از ترس از پادشاهان فلان خاندان در پایان سلطنتشان و گرسنگی با گرانی نرخ هایشان و کاستی در مال ها (منظور خراب شدن بازرگانی و کم شدن رشد و سود در آن)، و جان ها... . (۳)

در این گفتار ویژگی های اقتصادی جامعه پیش از ظهور را ذیل چند عنوان بررسی می کنیم:

۱- . طه(۲۰)، ۱۲۴.

۲- . بقره(۲)، ۱۵۵.

۳- . «لَا بُدَّ أَنْ یَكُونَ قُدَّامَ الْقَائِمِ سَنَةٌ تَجُوعُ فِیهَا النَّاسُ وَ یُصِیبُهُمْ خَوْفٌ شَدِیدٌ... »؛ (الغیبه، نعمانی، ص۲۵۱، باب۱۴، باب ما جاء فی العلامات، ح۶).

۱. ویژگی های تولیدی و عمرانی

۱-۱. خشک سالی و بی رونقی کشاورزی

یکی از منابع درآمد اقتصادی برای جامعه، بخش کشاورزی و تولیدات آن است که به رشد جامعه کمک می کند. در آخرالزمان طبق آیات و روایات، به علل مختلفی نظیر ارتکاب گناهان، ترک واجبات الهی مثل امربه معروف و پرداخت زکات، و بهره برداری بی رویه و غیر اصولی از منابع طبیعی و تخریب آنها، جامعه ها گرفتار بارندگی های نابجا، خشکسالی و بی رونقی کشاورزی می شوند. به طوری که الآن در دنیا بحران کم آبی مطرح است. موسسه منابع جهانی در تازه ترین گزارش مورخ ۲۶ آگوست (۴ شهریور) اعلام کرد: ۱۴ کشور از ۳۳ کشوری که سال ۲۰۴۰ (۱۴۱۹ ه-. ش) با کمبود جدی آب مواجه خواهند بود، جزو کشورهای حوزه خاورمیانه هستند. میزان تقاضا برای آب به احتمال زیاد طی چند دهه آینده همچون موجی رو به افزایش خواهد گذاشت. (۱)

پیامبر؟ص؟ فرمود:

بر مردم زمانی خواهد آمد که چنان گرگ های خون خوار، صورت هایشان صورت آدمیان و قلوبشان قلوب شیاطین است. از منکری که انجام می شود نهی نمی کنند. اگر بر ایشان حدیث کنی تکذیب می نمایند و اگر از ایشان دوری کنی از تو غیبت می نمایند، سنت نزدشان بدعت و بدعت نزدشان سنت شمرده می شود، انسان حلیم بین آنها مکار و انسان مکار حلیم شمرده می شود، مؤمن در بین آنها مستضعف و فاسق بینشان شریف شمرده می شود... سپس در این هنگام خداوند باران را در زمانش حرام نموده و در غیر زمانش نازل می نماید و افراد شرورشان را بر ایشان مسلط می گرداند پس آنها بدترین عذاب ها را بر ایشان می چشانند، فرزندانشان را ذبح نموده وزنانشان را حلال می شمارند پس خوبانشان دعا می نمایند و اجابت نمی شود. (۲)

۱-۲. شهوت ثروت اندوزی

ثروت اندوزی در تقابل با اقتصاد سالم می باشد. در اسلام کسب ثروت برای اهداف

۱- . http://www.elmdaily.ir

۲- . « یأْتِی عَلَی النَّاسِ زَمَانٌ وُجُوهُهُمْ وُجُوهُ الْآدَمِیین»؛ (همان، ج۱۱، ص۳۷۵ باب۴۹)؛ (جامع الأخبار، ص۱۲۹، فصل۸۸ فی الزمان).

متعالی چون خود خوردن و به دیگری نیازمند بخشیدن در قالب انفاق و احسان امری مثبت است؛ اما کسب ثروت برای ثروت همانند هنر برای هنر یک دروغ بزرگ و انحراف خطرناک است.

اقتصاد سالم نیازمند مانع زدایی و فراهم آوری مقتضیاتی است که از جمله آنها برداشتن مانع جدی به نام اندیشه ثروت اندوزی است. اگر مردمی بخواهند تنها در اندیشه ثروت اندوزی باشند هرگز به اقتصاد سالم نمی رسند؛ زیرا میان اقتصاد سالم و ثروت اندوزی تقابل جدی است.

اگر ملت و دولتی بخواهند به هر شکلی ثروت اندوزی کنند و بر دارایی و ثروت خود بیافزایند، همت عالی ایشان از حرکت در مسیر اقتصاد سالم به سمت اقتصاد و کسب ثروت و سرمایه به هر شکلی تغییر می یابد؛ این گونه است که هدف وسیله را توجیه می کند و دولت و ملت برای کسب ثروت به انواع رفتارهایی دست می یازند که گاه خلاف شرع و عقل است چنان که گرایش به اقتصاد ربوی در همین راستا انجام می گیرد و یا به سمت اختلاس و دزدی می روند یا گاه دیگر برای کسب ثروت، خود را خوار و خفیف کرده و دست به سوی هر کس و ناکسی داراز می کنند.

علامه در المیزان علت اصلی بروز گناهان را مسایل اقتصادی می داند.

«علت بروز تمامی آنها (گناهان) یکی از دو چیز است: یا فقر مفرطی است که انسان را به اختلاس اموال مردم از راه سرقت، راهزنی، آدم کشی، گرانفروشی، کم فروشی، غصب و سایر تعدیات وادار می کند، و یا ثروت بی حساب است که انسان را به اسراف و ول خرجی در خوردن، نوشیدن، پوشیدن، تهیه سکنی و همسر، و بی بند و باری در شهوات، هتک حرمتها، و تجاوز در جان، مال و ناموس دیگران وامی دارد. و همه این مفاسد که از این دو ناحیه ناشی می شود هر یک به اندازه خود تاثیر مستقیمی در اختلال نظام بشری دارد، نظامی که باید حیازت اموال و جمع آوری ثروت و احکام مجعول برای تعدیل جهات مملکت و جدا ساختن آن از خوردن مال به باطل را ضمانت کند، وقتی این نظام مختل گردد و هر کس به خود حق دهد که هر چه بدستش می رسد تصاحب کند، و از هر راهی که برایش ممکن باشد ثروت جمع نماید قهرا سنخ فکرش چنین می شود که از هر راهی که ممکن شد باید مال جمع آوری کرد چه مشروع و چه نامشروع، و بهر وسیله شده باید غریزه جنسی را اقناع و اشباع کرد چه مشروع و چه نامشروع، و هر چند به جاهای باریک هم

بکشد». (۱)

کسی که همواره در این اندیشه است که جمع کند و تکاثر داشته باشد، هم چنین اهل انفاق نیست و این گونه است که ثروت جامعه و نقدینگی آن به جای حرکت در تولید و پیشرفت به سمت رکود و تورم و مانند آن سوق داده می شود.

در آیات قرآنی از جمله:

{وَ الَّذِینَ یکْنِزُونَ الـذَّهَبَ وَ الْفِضَّهَ وَ لَا ینفِقُونَهَا فِی سَبِیلِ اللَّهِ فَبَشِّرْهُم بِعَذَابٍ أَلِیمٍ}؛ (۲) و کسانی را که زر و سیم می اندوزند و در راه خدا انفاقش نمی کنند، به عذابی دردآور بشارت ده.

و نیز آیـه ۷ سـوره حشـر نسبت به بینش ونگرش باطـل زرانـدوزی و کسب ثروت هـا به هر شـکل هشـدار داده شـده و ثروت اندوزی بر خلاف جریان سالم اقتصاد در جامعه به عنوان یک تهدید در مقابل با اصول شـریعت و اخلاق اسـلامی دانسـته شده است.

در حقیقت همان طوری که رباخواری در تقابل با اقتصاد سالم اسلامی است، ثروت اندوزی و کسب ثروت به هر شکل نیز در تقابل با آن است. ثروت بی مورد و بی جا که هیچ مصـرف عقلایی و عقلانی نداشـته باشد، چه فایده ای جز بدبختی دنیوی و اخروی در قالب تکاثر و تفاخر و مانند آن دارد؟

ثروت بایـد وسیله ای باشـد برای اسـتفاده همگان، پر کردن خلاء های اقتصادی؛ مرهم نهادن بر زخم های جانگاه محرومان و برای رسـیدگی به نیـاز ها و مشـکلات مستضـعفان. از نظر اسـلام مال و ثروت به خودی خود نه خوب است و نه بـد؛ بلکه اگر نردبان صعود انسان به کمال گردد خوب و اگرموجب دل بستگی آدمی گردد و سد راه شود ناپسند خواهد بود. یکی از یاران امـام صـادق؟ع؟ به آن حضـرت گفت: چه کـار کنم، من دنیـا را دوست دارم و به آن علاقه منـدم! می ترسم دنیا پرست باشم. امام؟ع؟ فرمود: «با ثروت دنیا چه می خواهی انجام دهی؟» گفت: هزینهٔ خود و خانواده ام را تهیه کنم و به خویشاوندان کمک کنم. در راه خدا انفاق کنم و حج و عمره به جا آورم. امام؟ع؟ فرمود: «این دنیا طلبی نیست، بلکه طلب آخرت است». (۳)

در جامعه آخرالزمانی به طور محسوسی گرفتار اعتباریاتیم و از واقعیات غافل شده ایم. مثلاً

۱- . ترجمه المیزان، ج ۹، ص ۳۳۱.

۲- . توبه(۹)، ۳۴.

۳- . وسایل الشیعه، ج۱۷، ص۳۴، باب۷.

مالکیت انسان از نگاه اسلام امری اعتباری و عرضی و در طول مالکیت الهی است و خدا را مالک الملک می دانیم. درحالی که با دقت در رفتار خود به این امر واقف خواهیم شد که بعضاً مالکیت بالاصاله الهی را از یاد برده ایم و حتی گاهی آگاهانه برای افزایش مایملک خود به معامله با افراد مضطر به فروش رو می آوریم درحالی که در جامعه مطلوب امام زمان؟عج؟ افراد برای رفع گرفتاری دیگران باید ازخودگذشتگی و ایثار کنند نه چپاول اموال افراد مضطر!

به عنوان نمونه از ابتدای دهه ۹۰ تا امروز بیش از ۱۳هزار میلیارد تومان اختلاس و فساد اقتصادی در کشور انجام شده که عاملان آنها تنها ۴ نفر بوده اند. آثار فسادهای مالی تنها محدود به اقتصاد نمی شود و تاثیرات منفی اجتماعی هم در بر دارد. در اولین گام، مقایسه گری اجتماعی را زیاد می کند. سپس باعث ترویج فردگرایی و بی تفاوتی نسبت به همنوع شده و در نهایت همبستگی اجتماعی را کاهش می دهد. افراد وقتی در جریان فسادهای مالی با رقم های کلان قرار می گیرند خود را با بالا دستشان مقایسه می کنند و این تصور در آنها شکل می گیرد که اگر آقای ایکس توانست با رانت خواری به امکانات و ثروت دست پیدا کند، چرا ما نتوانیم؟ همین نقطه شروعی است برای آنکه سعی کنند به امکاناتی فراتر از جایگاه خود دست پیدا کنند. (۱)

امام صادق؟ع؟ می فرماید: «بر مردم زمانی خواهد آمد که عده ای با افراد مضطر معامله می کنند که این افراد جزو شرورترین مخلوقات خداوندند». (۲)

امام باقر؟ع؟ می فرماید:

پیامبر؟ص؟ فرمودند: بر مردم زمانی خواهد آمد که به پروردگارشان شکایت می کنند، به این صورت که افراد می گویند سوگند به خدا هیچ سودی نبرده ام و از رأس المال خودم می خورم و می آشامم. که امام فرمود مگر اصل مال تو از خداوند نیست. (۳)

به عبارتی افراد مالکیت الهی را فراموش می کنند.

۱–۳. زیاده خواهی

فرآیند مدرنیزاسیون یعنی پذیرش توسعه مدل غربی در کشورهای جهان سوم در عمل

۱- . ر.ک: خبر۴۷۲۳۷، http://www.khabaronline.ir

۲- . « ... یتْبرِی فِی ذَلِکَ الزَّمَانِ قَوْمٌ یعَامِلُونَ الْمُضْطَرِّینَ هُمْ شِرَارُ الْخَلْقِ»؛ (کافی، (ط- الاسلامیه)، ج۵، ص۳۱۰. باب نوادر، ح۲۹).

۳- . «یأْتِی عَلَی النَّاسِ زَمَانٌ یشْکُونَ فِیهِ رَبَّهُمْ... یقُولُ الرَّجُلُ وَ اللَّهِ مَا رَبِحْتُ شَیئاً... وَیحَکَ وَ هَلْ...»؛ (همان، ص۳۱۲، باب

نوادر، ح۳۷).

عموما نه تنها کشورها را به هدف خود که توسعه بود نرساند، بلکه نظام اجتماعی و کارکرد سنتی آنها را نیز تحت الشعاع قرار داده. به این معنا که با گسترش میزان توسعه، میزان کارکرد جامعه به جای افزایش، کاهش یافته است و مشکلاتی نظیر بی نظمی، انحرافات، دزدی، فحشا، بی اعتمادی، زیاده خواهی و غیره افزایش خواهد یافت. در نتیجه افراد عموما در هر موقعیتی که قرار دارند، آرامش نداشته و از آن راضی نیستند. لذا از موقعیت اجتماعی خود نه تنها برای بهره رساندن به خلق استفاده نمی کنند بلکه برای کسب منافع شخصی و پیشرفت خود دست به هر کاری خواهند زد که این باعث رواج بی اعتمادی و ظلم در سطح جامعه خواهد شد. (۱)

از پیامبر؟ص؟ از زمان فرارسیدن آخرالزمان پرسیدند، ایشان فرمودند: آخرالزمان زمانی خواهد بود که معیشت انسان جز با معصیت خدا نمی رسد، پس در آن هنگام عزوبت حلال است. گفتند: ای رسول خدا شما ما را به تزویج امر نموده اید. فرمود: بله، ولی در چنین زمانی، هلاکت مرد به دست پدر و مادرش خواهد بود؛ اگر پدر و مادری نباشد به دستان همسر و فرزندانش؛ اگر این نیز نباشد به دست خویشان و همسایگانش خواهد بود. گفتند آن هلاکت چگونه است؟ فرمود: به جهت تنگی معیشت او را عار محسوب می نمایند و او را به آنچه قدرت ندارد تکلیف می کنند تا اینکه او را به موارد هلاکت وارد نمایند. (۲)

۲. ویژگی های توزیعی

۲-۱. بی عدالتی در توزیع

با اندک تاملی در کمیت و کیفیت روابط اجتماعی مثل صله ارحام در جامعه آخرالزمانی مشاهده می کنیم که مردم به علل مختلفی نظیر مشکلات اقتصادی و گرفتاری های روز مره و وجود ارتباطات غیر حضوری مثل فضای مجازی و تلفن و... از انجام این فریضه الهی سر باز می زنند. یکی از فواید و مراتب صله ارحام، باخبر شدن از مشکلات مادی یکدیگر و تلاش برای رفع آن است. (۳) که با ترک این فریضه شاهدیم بین افراد خانواده ها نیز شکاف های طبقاتی ایجاد شده که یکی نمی داند چطور خرج کند و دیگری برای ضروریات

۱- . موانع رشد علمی ایران، ص۶۵.

۲- . «قَالَ إِذَا لَمْ تُنَلِ الْمَعِيشَةُ إِلَّا بِمَعَاصِي اللَّهِ»؛ (مستدرک الوسایل، ج۱۱، ص۳۸۷، ح۱۳۳۳۶).

۳- . خانواده در نگرش اسلام، ص۶۲.

زنـدگی خود محتاج است. که این نشانه توزیع نادرست ثروت است، که دنبال آسایش خود بودن(خودخواهی) و عافیت طلبی جزو پر رنگ ترین علت های توزیع ناعادلانه است.

مشخصه اصلی دنیایی که در آن زنـدگی می کنیم، دگرگونی های پُرشـتابی می باشـد که تمامی عرصه های زنـدگی انسان امروزی را تحت تاثیر قرار داده است. شایـد در هیـچ دوره ای از تاریخ بشـر، دگرگونی و تحولات اجتماعی به اندازه ی امروز در روابط انسانی تاثیرگذار نبوده است. از جمله مشـکلات پدید آمده در دنیای امروز، با وجود فعالیت های نهادهای مردمی و فعال حقوق بشر، شکاف عمیق و اختلاف زیادی است که بین سطح زندگی مردم در کشورهای مختلف وجود دارد. ثروت در جهان به شکلی ناعادلانه و تبعیض آمیز بین افراد جامعه توزیع شده، تقسیم مردم به دو گروه بالا شهری و پایین شهری وضعیت تکان دهنده عظیمی است که ملل مختلف از آن رنج می برند.

برخی پژوهش ها حاکی از آن است که فقط یک درصد از جمعیت دنیا؛ چهل درصد ثروت جهان را در اختیار دارند، و پنجاه درصـد مردم جهـان هم صـاحب کمتر از یـک درصـد ثروت می باشـند. به طورمعمول مشـخصه اختلاف طبقاتی نحوه تقسـیم سرمـایه هـای مـادی و غیرمـادی هر جـامعه می باشـد. به عنوان مثال می توان از میزان دسترسـی افراد به آموزش و بهـداشت به عنوان ثروت غیرمادی نام برد و تقسیم دارایی های نقدی، جنسی و شغلی را به عنوان ثروت مادی شناخت.

توزیع ناعادلانه ثروت فاصله عمیق طبقـاتی را میـان انسـان ها به میان آورده است که نتیجه ناخوشاینـد نظام سـرمایه داری می باشد. زیر چتر نظام سـرمایه داری تعدادی انگشت شـمار بخش عظیمی از ثروت جهان را در اختیار داشته و این در حالی است که عده ی کثیری از نفوس جهان در فقر و تنگدستی در حالی زندگی می کنند که لقمه نانی برای خوردن ندارند.

به گزارش واحد مرکزی خبر شـبکه خبری فرانس ۲۴ در گزارشـی درباره بی عـدالتی و توزیع ناعادلانه ثروت در جهان اعلام کرد: ۸۵ نفر از ثروتمنـدترین افراد جهـان هـم اکنـون نیمی از ثروت فقیرترین مردم جهـان را در اختیـار دارنـد و به همین علت آکسـفام، یکی از بزرگترین گروههای بین المللی فعال در یاری رسانی برای ریشه کنی فقر، گرسـنگی و بی عدالتی در جهان، در همین باره و افزایش نابرابری ها در جهان هشدار داده است. (۱)

ثروتمنـدترین مردمان دنیا که تعدادشان به یک درصد جمعیت جهان می رسد، اکنون ۴۰ درصد ثروت کره زمین را در اختیار دارند. شهروندان اروپا، آمریکا و بعضی کشورهای آسیا

۱- . واحد مرکزی خبر، ۲۶ اردیبهشت ۱۳۹۳، کد خبر: ۴۹۹۸۹.

و اقیانوسیه بیشترین تعداد ثروتمندان جهان را تشکیل می دهند. بیش از یک سوم از ابرثروتمندان جهان در آمریکا زندگی می کنند و ژاپن ۲۷ درصد، انگلیس ۶ درصد و فرانسه ۵ درصد از ثروتمندان جهان را به خود اختصاص داده اند. (۱)

واقعیت نظام سرمایه داری طوری است که تناسب معکوسی را در افزایش سرمایه و دارایی ثروتمندان و گسترش دامنه فقر ایجاد کرده است، چنانچه به همان اندازه که به تعداد سرمایه داران و یا سرمایه های آنها افزوده می شود؛ به همان اندازه به شدت فقر و گرسنگی افراد فقیر افزوده می شود. نظام سرمایه داری همانطوری که از نامش پیداست، نظامی است برای سرمایه داران و طبقه اغنیاء و با افراد فقیر کاری ندارد.

در زمان دولت مهدوی توزیع ناعادلانه ثروت و عمق شکاف طبقاتی از بین خواهد رفت و نظام سرمایه داری دگرگون شده و نظام اقتصادی اسلام روی کار می آید تا ثروت را به شکلی میان انسان ها توزیع نماید که نزد عده ای محدود جمع نگردد و با توزیع عادلانه ثروت اجازه نخواهد داد تا اقلیت ثروتمند بر اکثریت فقیر حاکمیت کنند. بنابراین، چنین نظمی تنها در موجودیت نظام اسلام می تواند شکل گیرد. چنانچه، هدف نظام اسلام ایجاد شرایط مناسب زندگی برای تمام انسان ها می باشد.

۲-۲. آلودگی های اقتصادی

در آخرالزّمان بحران اقتصادی به حدّ اعلای خود می رسد؛ خانواده ها تقوای اقتصادی را از دست داده و در منجلاب آلودگی های اقتصادی همچون: تصرف در اموال عمومی، ربا، کم فروشی، رشوه خواری و گران فروشی غوطه ور می گردند.

پیامبر؟ص؟ فرمود:

بر مردم زمانی خواهد آمد که در آن ربا به عنوان بیع و شراب به عنوان کشمش و رشوه به عنوان هدیه، حلال شمرده می شود و احدی باقی نمی ماند جز اینکه ربا بخورد؛ پس اگر ربا نخورد از غبارش به او خواهد رسید. لعنت خدا و ملائکه و مردم همگی شان، بر ایشان باد، من از ایشان بیزار و ایشان از من بیزارند. (۲)

در چنین شرایطی که پول بزرگترین دغدغه افراد است، فساد اقتصادی اتفاق می افتد و

۱- . روزنامه دنیای اقتصاد، شماره ۱۱۲۸تاریخ چاپ: ۱۳۸۵/۰۹/۲۳، کد خبر ۶۹۳۲۱۸.

۲- . «یأْتِی عَلَی النَّاسِ زَمَانٌ یسْتَحَلُّ فِیهِ الرِّبَا بِالْبَیعِ»؛ (همان، ج۱۳، ص۳۳۳، و ج۱۷، ص۶۹، باب تحریم نبیذ، ح۲۰۷۸۴).

کسب منفعت فردی بیشتر از هر چیزی اهمیت پیدا می کند و می بینیم که افراد از هر طریق سعی در کسب مال بیشتر دارند، ولو از روش های غیرقانونی. از طرف دیگر این تفکر غالب باعث می شود همه چیز معنای خود را در کنار پول و مسایل مالی از دست بدهد. کار، صرفاً فعالیتی برای پول درآوردن می شود و تحصیل هم ابزاری است برای رسیدن به موقعیت مالی بهتر. این یعنی همه چیز تحت الشعاع پول قرار می گیرد. در روایات در مورد توصیف وضعیت اقتصادی در جامعه آخرالزمانی آمده که می بینی اگر مردی یک روز گناه بزرگی همچون فحشا، کم فروشی، کلاه برداری و شرب خمر انجام نداده باشد، بسیار غمگین و اندوهگین می شود که گویی آن روز عمرش تباه شده است و می بینی که زندگی مردم از کم فروشی و تقلّب تأمین می شود. در آن زمان ربا شایع می شود، کارها با رشوه انجام می یابد، مقام و ارزش دین تنزّل می نماید و دنیا در نظر آنها ارزش پیدا می کند.

۳. ویژگی های مصرفی

۳-۱. ترک زهد و ساده زیستی

زهد و ساده زیستی زینت کارگزاران مهدی است. حضرت علی؟ع؟ بالندگی جامعه را وابسته به رفتار زاهدانه و قانعانه کارگزاران و مردم می داند. (۱) یکی از موانع رسیدن به جامعه منتظر و تقبل امام و تلاش برای پذیرش اوامر و نواهی ایشان دل بستن به دنیا و دنیاطلبی است که در بسیاری از موارد با پذیرش اوامر و نواهی امام مغایرت دارد؛ بر این اساس روایات زهد را می توان به عنوان یکی از صفات بارز شیعیان قرارداد که به روایتی اشاره خواهیم کرد که در آن به صفاتی اشاره شده که در جامعه آخرالزمانی مدعیان تشیع غالباً فاقد آن اوصاف هستیم، بلکه بعضاً مخالف آن عمل می کنیم؛ مثلاً اسلام ما را از دل بستگی به دنیا نهی کرده و گفته به آن به عنوان مزرعه ای برای کسب توشه برای آخرت نگاه کنیم درحالی که با نگاهی به وضع اسراف کاری ها در کشور خودمان، در سطح فردی می بینیم برخی با غرق شدن در مادیات رو به مصرف گرایی و تجمل گرایی آورده ایم و اهل اسراف در مال و جان و عمر خود شده ایم. تا جایی که حتی در مراسمی که برای اموات برگزار می شود نیز رقابت در پذیرائی های کمرشکن رایج شده به طوری که مصیبت صاحب عزا دو چندان می شود. از طرفی در حالی که هزاران جوان دختر و پسر بی همسر، به واسطه فقر از زندگی زناشوئی و

۱- . نهج البلاغه، حکمت۲۲۹.

تشکیل خانواده محروم هستند و مفاسد اجتماعی گوناگون آن، سعادت همه جامعه و امنیت را تهدید می نماید، ملاحظه می شود که برخی مرفهان در مجلل ترین هتلها مبالغی که با آن می شود خانواده هائی را از فقر نجات داد صرف می نمایند، و در سطح دولتی و کلان نیز شاهدیم مدیران سیاسی- اجتماعی بر سر تجهیزات با هم رقابت می کنند و برای هر موضوع پیش پا افتاده ای، سمینار، کنفرانس و همایش های پر هزینه و کم فایده و بعضا بی فایده برگزار می کنند. (۱)

روشن است وقتی در جامعه این گونه امور افتخار و احترام آفرین باشد فسادهای بسیار گریبانگیر آن جامعه می شود. در حالی که امام صادق؟ع؟ در مورد صفات شیعیان فرمودند: «شیعه علی؟ع؟ افرادی لاغر، رنج دیده، لب خشکیده، لب هایشان چروکیده، شکم هایی لاغر و رنگ چهره شان متغیر است». (۲)

۳-۲. بی توجهی به اقشار ضعیف جامعه

افراد جامعه منتظر نسبت به یکدیگر مسئولیت هایی دارند که باعث تکامل جامعه و تقویت ظرفیت های موجود در جامعه جهت هرچه بیشتر پذیرا بودن امر امام می شود. این مسئولیت ها در بخش تکافل و تلاش برای تقویت روابط اجتماعی نمودار می گردد. جامعه ای مطلوب امام است که افراد آن جامعه در جمیع احوال به یکدیگر رسیدگی کنند و غافل از یکدیگر نباشند. درحالی که در جامعه آخرالزمانی، عکس این قضیه ثابت است؛ بنابراین آن جامعه، منتظر و مطلوب امام نخواهد بود، لذا روایات به مواردی چون احوال پرسی، عیادت مریض، رسیدگی به فقرا، امانت داری، رسیدگی به یتیمان و بدهکاران و غیره اشاره نموده اند. به عنوان نمونه:

الف) محمد بن عجلان گوید: «نزد امام صادق بودیم که مردی وارد شد و سلام کرد امام؟ع؟ از او پرسید: برادران دینی تو چگونه اند؟ او از آنان ستایش فراوانی نمود. حضرت به او فرمود: احوال پرسی توانگران از مستمندان چگونه است؟ گفت: کم است. حضرت فرمود: رسیدگی اغنیا به فقیران بر چه پایه است؟ گفت: رفتار و کردارهایی را یادآور می شوید که پیش ما نیست!حضرت فرمود: پس این ها چگونه گمان می کنند که از پیروان ما هستند». (۳)

۱- . آناتومی جامعه، ص۳۳۶.

۲- . «شِیعَهُ عَلِیٍ؟ع؟ الشَّاحِبُونَ النَّاحِلُونَ الذَّابِلُونَ ذبله [ذَابِلَهٌ] شِفَاهُهُمْ خَمِیصَهٌ بُطُونُهُمْ مُتَغَیرَهٌ أَلْوَانُهُمْ»؛ (صفات الشیعه، ص۱۳، ح۲۴).

۳- . «قَالَ لَهُ کَیفَ عِیادَهُ أَغْنِیائِهِمْ لِفُقَرَائِهِمْ قَالَ قَلِیلَهٌ»؛ (همان، ص۸، ح۱۳).

ب) امام باقر؟ع؟ می فرماید:

... پیروان ما کسانی اند که از خدا بترسند و فرمان بری او را پیشه خود قرار دهند. و آنها به فروتنی و ترس از خدا و... و رسیدگی به همسایگان فقیر و مسکین و وام داران و یتیمان و... شناخته می شوند. جابر گفت: ماکسی را به این رفتار و کردار نمی شناسیم. حضرت فرمود: آیا برای مرد همین بس است که بگوید علی را دوست دارم ولی روش زندگی او را سرمشق خود قرار ندهد؟ این دوستی هیچ بهره ای برای او نخواهد داشت. (۱)

جمع بندی

در جوامع آخرالزمان ازلحاظ اقتصادی، عموم مردم، به علل مختلفی مثل: استعمار، استبداد، بی عدالتی، فاصله گرفتن از آموزه های دینی و یاد خداوند و... در زندگی سختی به سر می برند. در حالی که با پیشرفت صنعت و فنّاوری به نظر می رسد جوامع انسانی باید رو به رفاه و آسایش بروند.

امام علی؟ع؟ می فرماید:

... سوگند به خدا... اگر علم را از معدن آن اقتباس کرده و خیر را از جایگاه آن خواستار شده بودید، و از میان راه به رفتن پرداخته بودید، و راه حق را از طریق روشن آن پیموده بودید، راه های شما هموار می گشت، و نشانه های هدایتگر پدید می آمد، و فروغ اسلام شما را فرا می گرفت، و به فراوانی غذا می خوردید، و دیگر هیچ عائله مندی بی هزینه نمی ماند، و بر هیچ مسلمان و غیر مسلمانی ستم نمی رفت... . (۲)

اما در جوامع امروزی واقعیت این است که بخش های زیادی در لایه های آشکار و پنهان جامعه، همچنان با فقر و نداری دست به گریبان هستند. البته وقتی برنامه الهی برای سعادت دنیا و آخرت بشر مطرود واقع شود و جوامع بر اساس نسخه پیچیده شده توسط بشر پیش روند، جز این انتظار نیست.

۱- . «مَا شِیعَتُنَا إِلَّا مَنِ اتَّقَی اللَّهَ... وَ التَّعَهُّدِ لِلْجِیرَانِ مِنَ الْفُقَرَاءِ وَ أَهْلِ الْمَسْکَنَهِ وَ الْغَارِمِینَ وَ الْأَیتَامِ»؛ (صفات الشیعه، ص۱۲، ح۲۲).

۲- . «... أَمَا وَالَّذِی فَلَقَ الْحَبَّهَ وَبَرَأَ النَّسَمَهَ لَوِ اقْتَبَسْتُمُ الْعِلْمَ مِنْ مَعْدِنِهِ... ، لَنَهَجَتْ بِکُمُ السُّبُلُ، وَبَدَتْ لَکُمُ الْأَعْلَامُ... »؛ (کافی (دارالحدیث)، ج۱۵، ص۹۵).

نهایتا وضـعیت اقتصادی جامعه آخرالزمانی را در ابعاد مختلف اینگونه بیان کردیم که: در بعد تولید جوامع با مشـکلات طبیعی نظیر خشـکسالی و بی رونقی در تولیـدات کشاورزی مواجه انـد. و در سـطح جامعه معاملات حرام رواج می یابـد که ثمره آن ایجاد اقتصاد ناسالم و شـکاف طبقاتی در سـطح جامعه است. و سـرمایه داران در این بازار برنده خواهند بود و با معامله با افراد مضـطر روز به روز بر سـرمایه خـود می افزاینـد، و بـا زیـاده خواهی هـای خود و گرایش به مادیـات و عـدم پرداخت خمس و زکات، در زندگی تجملاتی خود غرق شده و اقشار ضـعیف و آسـیب پذیر جامعه را نادیده می گیرند، و وظیفه خود نسبت به آنـان را فراموش کرده، و به فرموده پیامبر خـدا؟ص؟ گرفتار بت پرستی مـدرن و خودخواهی و عافیت طلبی می شونـد. لـذا ما باید در جامعه منتظر و زمینه ساز مراقب گسترش چنین آسـیب هایی باشـیم و در اجرای عدالت در تمام ابعاد آن تلاش فراوانی بنماییم.

فصل سوم: ویژگی ها و ابعاد جامعه مهدوی

اشاره

عصر ظهور

اداره سرزمینی به گستردگی دنیا، با مشکلات عدیده و ویرانی های حاصل از جنگ و درگیری های آخرالزمان، کار دشواری است که تنها رهبری الهی و کارگزارانی دلسوز و معتقد به نظام الهی و حاکمیت اسلام از عهده این کار برخواهند آمد. چنین مدیرانی بر دشواری ها پیروز شده و ویرانی های موجود را به آبادانی تبدیل خواهند نمود. باید توجّه داشت که حضرت هنگامی زمام امور را به دست می گیرد که دنیا وارث انبوهی از نابسامانی هاست و از سویی، طبق روایات، مردم جهان، دولت ها، احزاب و سازمان های بسیاری را خواهند دید که مدّعی خدمت به جهانیان با هدیه کردن آرامش و امنیت و بهبودی وضع اقتصادی خواهند بود ولی در عمل هر کدام از دیگری بدتر رفتار کرده و جز فساد وکشتار و ویرانی چیزی به ارمغان نخواهند آورد. مانند مکاتبی چون کمونیسم، لیبرالیسم، فمنیسم و دمکراسی های غربی که جز شعاری مردم فریب چیزی نداشتند.

و در نهایت روزگاری فرا می رسد که عدل و عدالت به دست توانای مرد الهی در روی زمین مرده از ستم جاری خواهد شد. حضرت، حکومت را به گونه ای سازماندهی می کند که به تعبیر روایات، حتی حیوانات نیز دست از تعدّی و ستم بر می دارند و گوسفند همنشین گرگ می گردد.

امام باقر؟ع؟ در تفسیر آیه شریفه {اِعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ یحْیی الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِها} (۱)می فرماید:

خداوند زمین را با حضرت قائم؟عج؟ زنده می گرداند. آن حضرت در زمین به عدالت رفتار می کند و زمین را با گسترش عدالت زنده می نماید؛ پس از آن که در اثر گسترش ستم مرده بود. (۲)

۱- . بقره(۲)، ۲۵۱.

۲- . کمال الدین، ج۲، ص ۶۶۸.

نیز امام صادق؟ع؟ می فرماید:

به خدا سوگند، به طور حتم عدالت مهدی؟عج؟ به درون خانه ها و اتاق های شان نفوذ می کند؛ هم چنان که سرما و گرما در آن وارد می شود. (۱)

در نتیجه از آیات و روایات استفاده می شود که در نهایت امر، حکومت عدل الهی توسط حضرت مهدی؟عج؟ همه جهان را بدون استثنا در بر خواهد گرفت. {وَ لَقَدْ کَتَبْنا فِی الزَّبُورِ مِنْ بَعْدِ الذِّکْرِ أَنَّ الْأَرْضَ یرِثُها عِبادِی الصَّالِحُون} (۲)

بنابراین ما در فصل سوم ضمن سه گفتار در ابعاد: فرهنگی ـ اعتقادی، سیاسی اجتماعی و اقتصادی ویژگی های جامعه بعد از ظهور (جامعه مهدوی) و مقارن حضور حضرت را بررسی می کنیم تا درنهایت از مقایسه این دو جامعه بتوانیم برای تقویت جبهه حق و ارتقاء جامعه منتظر گامی برداریم.

۱- . الغیبه، نعمانی، ص۱۵۹.

۲- . انبیاء(۲۱)، ۱۰۵.

گفتار اول

ویژگی فرهنگی اعتقادی

اشاره

فرهنگ معانی گوناگونی دارد. (۱) گـاهی به معنای تأدیب و تربیت و پرورش انسان ها آمـده، گاهی به معنای علم و دانش و معرفت آمده است. اگر فرهنگ به معنای ادب نیکو باشد در عصـر امام زمان انسان های عالم با آداب اسلامی تربیت می شوند و بر یکـدیگر برتری طلبی ندارنـد، بزرگ تر به کوچـک تر رحمت و عطوفت و مهربـانی می ورزد و کوچـک تر به بزرگ تر احترام می گذارد. «وَ لَا یغْلُوا بَعْضُهُمْ بَعْضاً وَ یرْحَمُ الْکَبِیرُ الصَّغِیرَ وَ یوَقِّرُ الصَّغِیرُ الْکَبِیر». (۲)

و اگر فرهنگ به معنای دانش و بینش، علم و معرفت باشـد در عصـر امام زمان بینش و معرفت بشـر به کل معارف الهی به اوج خودش می رسـد؛ تا آنجا که مخـدرات در خانه های خویش تفسـیر قرآن کرده و طبق کتاب و سـنت الهی قضاوت می کننـد. (۳)

در نتیجه در جـامعه ی امام زمان فرهنگ اصـیل اسـلامی به معنای تام کلمه بر بشـر حاکم می شود. و هیـچ انقلابی بـدون یک تحول فکری و فرهنگی اساسـی، راه به جایی نخواهـد برد. لـذا انقلابی عظیم چون انقلاب مهـدی؟عج؟ نیازمند انقلابی بزرگ در فرهنـگ و آموزش و تربیت است. بـدین ترتیب بـا این انقلاب فرهنگی، آرمان های اصـلاحی در ابعاد سیاسـی، اجتماعی و اقتصادی تحقق می یابـد و مردم با کتاب خدا و سـنت پیامبر بر اساس فهمی عمیق آشـنا می شوند. ما در این گفتار به بیان چند ویژگی و شاخصه فرهنگی ـ اعتقادی جامعه مهدوی می پردازیم.

۱. ویژگی اخلاقی و تربیتی

۱-۱. گسترش اخلاق

حکومت امـام مهـدی؟عـج؟ که حکومت خـدا و ارزش های الهی برجهان است، ترویـج ارزش های اخلاقی را در رأس برنامه های خود قرار خواهد داد.

امام باقر؟ع؟ فرمودند:

۱- . فرهنگ معین، ج۲، ص ۲۵۳۸.

۲- . بحارالانوار، ج۵۲، ص ۳۸۵، باب۲۷سیره و اخلاقه، ح۱۹۴.

۳- . «وَ تُؤْتَوْنَ الْحِکْمَهَ فِی زَمَانِهِ حَتَّی... »؛ (الغیبه، نعمانی، ص۲۳۹، باب ۱۳ ما روی فی صفته و سیرته، ح ۳۰).

زمانی که قائم ما قیام کند، دست خود را بر سر بندگان خواهد نهاد، پس عقل ها و اخلاق ایشان را به کمال خواهد رساند. (۱)

امام خمینی قدس سره درباره ی عظمت مقام صاحب الزمان؟عج؟ به شامل بودن مفهوم عدل در زمان ظهور اشاره کرده و می فرماید:

... حضرت مهدی عدالت را در تمام دنیا اجرا خواهد کرد نه آن عدالتی که مردم عادی می فهمند که فقط عدالت در زمین برای رفاه مردم باشد بلکه عدالت در تمام مراتب انسانیت... تمام نفوسی که هستند انحرافات در آنها هست حتی نفوس اشخاص کامل هم در آنها انحرافاتی هست ولو خودش نداند. در اخلاق انحراف هست، در عقاید انحراف هست، در اعمال انحراف هست، و در تمام کارهایی که بشر می کند انحرافش معلوم است و ایشان مأمورند برای اینکه تمام این کجی ها را مستقیم کنند و تمام این انحرافات را برگردانند به اعتدال... . (۲)

این سخنان نشان می دهد که امام زمان؟ع؟ در برنامه ی کار خود از این نقطه ی زیربنایی و مهم که همان انسان سازی است، شروع می کنند، زیرا تا انسان ها ساخته نشوند جامعه بنیاد صحیح نخواهد یافت. و در این زمینه، با توجه به اینکه در حکومت جهانی امام زمان؟ع؟ ، نهادهای اجتماعی فاسد و شیطانی نیز از بین رفته اند، بنابراین با گسترش معرفت و اخلاق امکان تحقق این ایده آل که تمام مفاسد ریشه کن شود و درصحنه ی اجتماع ظهور و بروز نداشته باشند، کاملاً قابل تصور است؛ زیرا هیچ گاه آزادی اراده و اختیار از انسان ها گرفته نخواهد شد، و ریشه ی شهوات نیز در وجود انسان باقی خواهد بود، اما با گسترش معرفت و اخلاق عواملی که به آنها دامن بزنند وجود نخواهد داشت، و به عکس وسائل حاکمیت عقل و ایمان، بر شهوات برای طالبان حق و سالکان راه خدا آماده است. بدین ترتیب انحرافات اخلاقی نیز برطرف شده و گناهان و مفاسد اجتماعی فردی زمینه ی ظهور را نخواهد یافت و ناسازگاری های اجتماعی که ریشه در کینه توزی انسان ها نسبت به یکدیگر دارد، تبدیل به صلح و صفا و محبت و تعاون می گردد، و امنیت پایدار اجتماعی که ناشی از متمدن بودن و موحد بودن واقعی انسان هاست، حاصل می گردد.

امام علی؟ع؟ دراین باره می فرماید: «به دست ما روزگار سختی ها سپری گردد... و چون قائم

۱- . «إِذَا قَامَ قَائِمُنَا... فَجَمَعَ بِهَا عُقُولَهُمْ وَ کَمَلَتْ بِهَا أَحْلَامُهُمْ»؛ (کمال الدین، ج۲، ص۶۷۵، باب۵۸)؛ (فی نوادر الکتاب، ح۳۱).
۲- . صحیفه نور، ج۱۲، ص۲۰۷.

ما قیام کند کینه ها از دل ها بیرون رود... ». (۱)

امام صادق؟ع؟ نیزمی فرماید: «... خداوند وحدت کلمه پدید می آورد، و افکار و قلوب ناسازگار را سازگار می کند و خداوند عزوجل در زمین معصیت نشود ... ». (۲)

۱-۲. رشد تربیت انسانی

تکامل تربیت و بلوغ روحی انسان مقدمه اصلی تشکیل هر نظام صالح و انسانی است. بنابراین از جمله برنامه های مهم قیام امام مهدی؟عج؟ خواهد بود، زیرا اصلاحات و انقلاب ها، نخست باید از درون انسان آغاز گردد و سپس به برون جامعه سرایت کند.

به عنوان نمونه در زمان ظهور حضرت، کینه ــ که مانعی اساسی بر سر راه رشد و تعالی انسان است ــ برداشته می شود.

کینه توزی، سرشتی شیطانی است. و زمینه بیشترین ناسازگاری های اجتماعی است، که از نابخردی و پایین بودن سطح فرهنگ انسانی سرچشمه می گیرد. با رشد تربیت و تکامل عقل کینه ها به محبت و دوستی تبدیل می شود، و روابط اجتماعی بر اصل انسان دوستی و نوع خواهی استوار می گردد.

حضرت علی؟ع؟ می فرماید: «... چون قائم ما قیام کند، کینه ها از دل ها بیرون رود...». (۳)

«... بدانید اگر شما از انقلابگر مشرق پیروی کنید، او شمارا به راه و روش پیامبر راهنمایی می کند، و از بیماری کوری و کری و گنگی نجات می دهد... ». (۴)

طبیعی است که منظور صرفا بعد مادی یعنی درمان کوری و کری و گنگی بدنی نیست، بلکه مراد حضرت بعد معنوی آن هم هست یعنی تبعیت از موعود باعث می شود که انسان ها چشم و گوش و زبان روحشان گشوده شود، و بدون مانع و سرگشتگی، روش درست زندگی را کشف کنند و مسئولیت ها و تعهدهای اجتماعی و خانوادگی و فردی خویش را شناخته و در همه مسائل زندگی فردی و اجتماعی متعهد خواهند بود.

در رستاخیز ظهور، انسان در اوج تربیت خویش به پایگاهی می رسد که تصور آن در دنیای کنونی که درگیر تضادها و کشمکش های مادی است دشوار است. تصور اجتماعی که مردم

۱- . «... وَ لَوْ قَدْ قَامَ قَائِمُنَا... وَ لَذَهَبَتِ الشَّحْنَاءُ مِنْ قُلُوبِ الْعِبَادِ... »؛ (الخصال، ج۲، ص۶۲).

۲- . «... وَ یجْمَعَ اللَّهُ الْکَلِمَهَ وَ یؤَلِّفَ بَینَ الْقُلُوبِ الْمُخْتَلِفَهِ وَ لَا یعْصَی اللَّهُ فِی أَرْضِه...»؛ (بحارالانوار، ج۵۲، ص۳۱۶، باب۲۲ فضل انتظار فرج، ح۲۰).

۳- . « ... وَ لَوْ قَدْ قَامَ قَائِمُنَا... وَ لَذَهَبَتِ الشَّحْنَاءُ مِنْ قُلُوبِ الْعِبَادِ... »؛ (الخصال، ج۲، ص۶۲).

۴- . « ... وَ اعْلَمُوا أَنَّكُمْ إِنِ اتَّبَعْتُمْ طَالِعَ الْمَشْرِقِ،... فَتَدَاوَيْتُمْ مِنَ الْعَمى وَ الصَّمَمِ وَ الْبَكَم... »؛ (الكافى، (ط- الاسلاميه)، ج۸، ص۶۶، خطبه اميرالمومنين در مدينه، ح۲۲).

آن در روابط اجتماعی، در داد و ستدها، کارخانه ها و مزارع برای سود کار نکنند و معیار پیوندهای گروهی و جمعی را مبتنی بر اصل سوددهی و سودآوری ندانند، بلکه همه باهم دوست و برادر باشند، آسان به نظر نمی رسد. لیکن استعداد فوق العاده انسان در تربیت پذیری و وجود نمونه های بسیار والا و کاملی از این دست انسان ها در همه اجتماعات، موضوع را آسان و ممکن می سازد، به ویژه با توجه به عمق و اصالت شیوه های الهی و انسان شناسانه امام مهدی؟عج؟. بنابراین امکان دارد از همین انسان ها، چنان افرادی شایسته ساخت و روابط اجتماعی را بر چنان معیارهایی والا بنا نهاد، و بخش های عظیمی از مشکلات جامعه انسانی را با تربیت درست حل کرد و این ها همه در پرتو فرهنگ انسانی و تعالیم مهدوی ممکن و تحقق پذیر خواهد بود.

۱-۳. از بین بردن رذایل اخلاقی

اشاره

مشکل اساسی جوامع وجود نابسامانی، کاستی، زشتی و آلودگی ها در جامعه و افراد آن است و برای درمان باید به تربیت روح و روان انسان ها توجه کرد و صفات ناپسند و رذایل اخلاقی را در انسان ها از بین برد؛ همان کاری که حضرت در عصر ظهور انجام خواهد داد. امام حسین؟ع؟ پس از بیان دورنمایی از جامعه قبل از ظهور می فرماید: «همه خیرها در آن زمان است که مهدی قیام می کند و همه این زشتی ها را از میان برمی دارد». (۱) در ذیل به چند نمونه ازآنچه در عصر ظهور در جامعه نهادینه می شود اشاره می کنیم.

الف) مبارزه با هوای نفس

حضرت چنان معرفتی به افراد می دهد که حیات خود را در هدایت و کمال می دانند و مرگ خود را در پیروی از هواهای نفسانی. طبق فرمایش امیرالمؤمنین:

یعْطِفُ الْهَوَی عَلَی الْهُدَی إِذَا عَطَفُوا الْهُدَی عَلَی الْهَوَی وَ یعْطِفُ الرَّأْی عَلَی الْقُرْآنِ إِذَا عَطَفُوا الْقُرْآنَ عَلَی الرَّأْی؛ (۲) حضرت مردمی را که از مسیر الهی دور و تابع نفس شده اند، به سوی هدایت برمی گرداند.

ب) از بین بردن کینه ها و دشمنی ها

ریشه اکثر ناسازگاری های اجتماعی کینه ورزی است. امام زمان؟عج؟ در این دنیا زندگی

۱- . « ... الْخَیرُ کُلُّهُ فِی ذَلِکَ الزَّمَانِ یقُومُ قَائِمُنَا وَ یدْفَعُ ذَلِکَ کُلَّهُ»؛ (الغیبه، نعمانی، ص۲۰۵، باب۱۲).

۲- . نهج البلاغه، خطبه۱۳۸.

بهشتی فارغ از کینه توزی را رواج می دهد.

حضرت علی؟ع؟ می فرماید: «اگر قایم ما قیام کند... کینه ها و دشمنی ها از سینه ها برود». (۱)

ج) نابودی روحیه طمع کاری

انسان موجودی دوبعدی است، و هر چه انسان از برآوردن نیازهای واقعی و اصلی دور شده و گرفتار ارضای نیازهای غیرواقعی یا زیاده خواهی شود از انسانیت دور و به حیوانیت نزدیک می شود. لذا حضرت ابتدا به فطرت و نیازهای واقعی انسان ها بها داده و با هدایت آنها روحیه بی نیازی را در آنها شکوفا می کند. به طوری که وقتی ندا داده می شود که اگر نیازمندی در جمع هست برخیزد فقط یک نفر برمی خیزد و حضرت او را بی نیاز می کند، ولی آن فرد به زودی برمی گردد و احساس ندامت می کند(عذاب وجدان می گیرد) که چرا طمع کرده است، و مال را برمی گرداند ولی حضرت نمی پذیرد. (۲) حضرت خطاب به مردم می فرماید: بیایید این همان مطاع دنیاست که به خاطر آن با اقوام قطع رحم کردید، خون های حرام ریختید، به حریم گناهان وارد شدید و... . (۳)

د) جلوگیری از معصیت و گناه

در عصر ظهور خدا در روی زمین معصیت نشده و حدود الهی مراعات می شود و حضرت روابط نامشروع، مشروبات الکلی و رباخواری را از بین می برد، مردم به اطاعت الهی رو می آورند، امانت ها را رعایت می کنند و افراد شرور نابودشده و صالحان باقی می مانند. «وَ یجْمَعَ اللَّهُ الْکَلِمَهَ وَ یؤَلِّفَ بَینَ قُلُوبٍ مُخْتَلِفَهٍ وَ لَا یعْصَی اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَ فِی أَرْضِهِ وَ یقَامَ حُدُودُ اللَّهِ فِی خَلْقِهِ وَ یرُدَّ اللَّهُ الْحَقَّ إِلَی أَهْلِه». (۴)

۲. ویژگی دینی و تبلیغی

۲-۱. احیای کتاب و سنت

امام علی؟ع؟ در بیانی رسا حکومت قرآنی امام مهدی؟ع؟ را چنین توصیف کرده اند:

۱- . « ... وَ لَوْ قَدْ قَامَ قَائِمُنَا... وَ لَذَهَبَتِ الشَّحْنَاءُ مِنْ قُلُوبِ الْعِبَاد»؛ (الخصال، ج۲، ص۶۲۶).

۲- . « ... یقُولُ مَنْ لَهُ فِی الْمَالِ حَاجَهٌ فَمَا یقُومُ مِنَ النَّاسِ إِلَّا رَجُلٌ وَاحِدٌ... فَیرُدُّهُ وَ لَا یقْبَلُ مِنْه»؛ (کشف الغمه، ج۲، ص۴۸۳).

۳- . « ... فَیقُولُ لِلنَّاسِ تَعَالَوْا إِلَی مَا قَطَعْتُمْ فِیهِ الْأَرْحَامَ وَ سَفَکْتُمْ فِیهِ الدِّمَاءَ الْحَرَامَ وَ رَکِبْتُمْ فِیهِ مَا حَرَّمَ اللَّهُ... »؛ (الغیبه، نعمانی، ص۲۳۷، ح۲۶).

۴- . کمال الدین و تمام النعمه، ج۲، ص۶۴۶، ح۷.

در روزگاری که هوای نفس حاکم است، امام مهدی؟عج؟ ظهور می کند و هدایت و رستگاری را به جای هوای نفس می نشاند و در عصری که نظر شخصی بر قرآن مقدم شده است، افکار را به قرآن توجه می دهد و آن را بر جامعه حاکم می کند. (۱)

حضرت در خطبه ۱۳۸ چنین می فرمایند:

فَیُریکم کیفَ عـدلُ السّـیرهِ و یُحیی میّتَ الکتـابِ و السُـنه؛ پس روش عادلانه را به شما بنمایـد، و آنچه از کتاب و سنت مرده است زنده فرماید.

بنابراین، از دیدگاه علی ؟ع؟ هدف نهایی قیام مصلح، عدالت سایه گستر جهانی و احیای کتاب و سنت است.

و امام مهدی؟ع؟ می آید تا احیا کننده احکام کتاب الهی و سنّت پیامبر؟ص؟ باشد: «وَ مُجَدِّداً لِمَا عُطِّلَ مِنْ أَحْکَامِ کِتَابِکَ ... وَ سُنَنِ نَبِیِّکَ؛ (۲) و تازه کننده احکام تعطیل شده از قرآن تو... و سنت پیغمبرت باشد».

۲-۲. گسترش معنویت

پرستش خداوند در عصر ظهور، گسترش فوق العاده می یابد به نحوی که «بر صفحه روی زمین، خانه ای و خیمه ای باقی نمی مانـد مگر اینکه خداوند اسلام را در آن وارد می کند». یا «هیچ زمینی باقی نمی ماند مگر اینکه شهادتین در آنجا شنیده می شود». (۳)

و توجه انسان ها به عبادت و پرستش خدا به نحوی است که با همه تلاش برای گسترش مساجد، بازهم کمبود جا احساس می شود.

امام صادق؟ع؟ درباره ی گسترش مساجد فقط در شهر کوفه می فرماید:

هنگـامی که مهـدی آل محمـد؟ص؟ قیـام کنـد در پشت کوفه مسجدی برپـا می کنـد که هزار در دارد [کنایه از وسعت فوق العاده] و خانه های کوفه به نهر کربلا متصل می شوند. (۴)

۱- . «... یعطِفُ الهوی علی الهُدی إذا عَطَفوا... و یعطِفُ الرأی علی القرآن إذا عَطَفوا القرآنُ عَلی الرأی... »؛ (نهج البلاغه، صبحی صالح، ص۱۹۵، خ۱۳۸).

۲- . بحارالانوار، ج۵۳، ص۹۶.

۳- . «... وَ لَا تَبْقَی فِی الْأَرْضِ بُقْعَهٌ عُبِدَ فِیهَا غَیرُ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ إِلَّا عُبِدَ اللَّهُ فِیهَا... »؛ (کمال الدین و تمام النعمه، ج۲، ص۳۴۵).

۴- . « ... بَنَی فِی ظَهْرِ الْکُوفَهِ مَسْجِداً لَهُ أَلْفُ بَابٍ وَ اتَّصَلَتْ بُیوتُ الْکُوفَهِ بِنَهَرِ کَرْبَلَاءَ»؛ (الإرشاد، ج۲، ص۳۸، فصل مسیره الإمام

المهدی).

در هنگامه ی ظهور است که حضرت می فرماید: «ای مردم ما همان کسانی هستیم که خداوند بلندمرتبه در کتابش به شما وعده داده است». (۱) یعنی اگر حکومت را به دست بگیریم اقامه ی نماز به نحو کامل در حکومت ما تحقق می یابد. (۲)

۲-۳. اقامه حدود الهی

امام کاظم؟ع؟ در مورد حکومت الهی مهدی؟عج؟ در تفسیر آیه «خداوند زمین را پس از مرگ زنده می کند» می فرماید:

منظور این نیست که خداوند زمین را با باران زنده می کند، بلکه خداوند مردانی برمی انگیزاند که زمین را با زنده گردانیدن عدل و اقامه حد در آن، زندگی بخشند و اقامه حد در زمین برای آن مفیدتر است تا چهل روز بارانی پیاپی. (۳)

اقامه حدود الهی هدف ائمه؟ع؟ از فعالیت های گوناگون آنها بوده است. چنان که امیرالمؤمنین؟ع؟ فرمود:

خدایا تو می دانی که آنچه از ما سرزده، نه برای رغبت به سلطنت بوده و نه برای به دست آوردن چیزی از متاع و بهره دنیا، بلکه برای این بود که آثار دین تو را بازگردانیم. در شهرهای تو اصلاح برقرار نمائیم، تا بندگان ستم کشیده ات در امن و آسایش بوده و احکام تو که ضایع مانده، جاری گردد. (۴)

شبیه همین مضمون را نیز امام حسین؟ع؟ هنگام ترک مکه و عزیمت به سوی عراق، ایراد فرمود. این هدف مقدس در حکومت حضرت مهدی؟عج؟ به تمام و کمال جامه عمل می پوشد و بهره های دنیوی و اخروی آن حاصل می شود.

۲-۴. غلبه اسلام و جهان شمولی آن

در تفسیر آیه شریفه: «اوست خدائی که رسول خود را با دین حق به هدایت خلق فرستاد تا بر تمام ادیان عالم تسلط و برتری دهد؛ هرچند کافران ناراضی و مخالف باشد» (۵) از

۱- . (الَّذِینَ إِنْ مَکَّنّاهُمْ فِی الْأَرْضِ أَقامُوا الصَّلاهَ وَ آتَوُا الزَّکاهَ وَ أَمَرُوا بِالْمَعْرُوفِ وَ نَهَوْا عَنِ الْمُنْکَرِ وَ لِلّهِ عاقِبَهُ الْأُمُور(؛ (حج(۲۲)، ۴۱).

۲- . بحارالانوار، ج۵۲، ص ۳۷۳.

۳- . «... قَالَ لَیسَ یحْییهَا بِالْقَطْر... »؛ (الکافی، (ط- الاسلامیه)، ج۷، ص۱۷۴، باب التحدید، ح۲).

۴- . « ... اللَّهُمَّ إِنَّکَ تَعْلَمُ أَنَّهُ لَمْ یکُنِ الَّذِی کَانَ مِنَّا مُنَافَسَهً فِی سُلْطَانٍ... »؛ (نهج البلاغه، ص۱۸۹، خطبه۱۳۱).

۵- . (هُوَ الَّذِی أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَی وَ دِینِ الْحَقّ لِیظْهِرَهُ عَلَی الدِّینِ کُلِّهِ وَ لَوْ کَرِهَ الْمُشْرِکُونَ(؛(توبه(۹)، ۳۳).

امیرالمؤمنین؟ع؟ روایت شده است که در پاسخ اینکه آیا خداوند مصداق این آیه را اکنون آشکار ساخته است؟، فرمود: «هرگز، سوگند به کسی که جانم به دست اوست هیچ آبادی نمی ماند مگر اینکه هر صبح و شام در آن شهادت به وحدانیت خدا و رسالت محمدی؟ص؟ بدهند». (۱)

ابو بصیر گوید: از امام صادق؟ع؟ درباره این آیه (۲) سؤال کردم، فرمود: «سوگند به خدا، هنوز تفسیر این آیه تحقق نیافته است». عرض کردم: فدایت شوم، پس چه زمانی تحقق می یابد؟ فرمود: «وقتی بااراده خدا، قائم قیام نماید و چون حضرت ظهور نماید کافران و مشرکان از قیام و ظهور وی ناراضی و نگران اند، زیرا اگر کافر و یا مشرکی در پشت صخره ای نهان شود، آن صخره به صدا درآید و گوید: ای مسلمان! در پناه من کافر و یا مشرکی مخفی شده است او را به قتل برسان؛ وی اقدام کرده و او را به هلاکت می رساند». (۳)

امام باقر؟ع؟ در تفسیر آیه یادشده فرموده اند: «کسی باقی نمی ماند مگر آنکه به رسالت محمد؟ص؟ اعتراف و اقرار می کند»، (۴) یعنی زمین از لوث کفر و نفاق پاک و پیراسته خواهد شد مانند شمش نقره خالص و ناب.

طبیعی است که گسترش اسلام بین جوامعی که در مادیات غوطه ور و از ارزش های معنوی بی بهره اند کار مشکلی است، ولی حضرت با ایجاد انقلاب در ابعاد سیاسی، اجتماعی و اقتصادی و تبیین صحیح و کامل دین و با بهره گیری از امور غیبی، به این مهم دست خواهد یافت.

از امام باقر؟ع؟ روایت شده که فرمود:

درروی زمین هیچ ویرانه ای نمی ماند مگر اینکه آباد می گردد. و هیچ معبودی جز خدا، از بت و غیر آن نمی ماند مگر اینکه دچار حریق گشته و می سوزد. (۵)

۱- . محجه بحرانی، ص ۸۶.

۲- . توبه(۹)، ۳۳.

۳- . «وَ اللَّهِ مَا نَزَلَ تَأْوِیلُهَا بَعْدُ وَ لَا یَنْزِلُ تَأْوِیلُهَا حَتَّی یَخْرُجَ الْقَائِمُ ع فَإِذَا خَرَجَ الْقَائِمُ لَمْ یَبْقَ کَافِرٌ بِاللَّهِ الْعَظِیمِ وَ لَا مُشْرِکٌ بِالْإِمَامِ إِلَّا کَرِهَ خُرُوجَهُ حَتَّی لَوْ کَانَ کَافِرٌ أَوْ مُشْرِکٌ فِی بَطْنِ صَخْرَهٍ لَقَالَتْ یا مُؤْمِنُ فِی بَطْنِی کَافِرٌ فَاکْسِرْنِی وَ اقْتُلْهُ»؛ (کمال الدین و تمام النعمه، ج۲، ص ۶۷۰، باب۵۸، ح۱۶).

۴- . تفسیرعیاشی، ج۲، ص۸۷.

۵- . «... الْقَائِمُ مِنَّا... تُطْوَی لَهُ الْأَرْضُ... فَلَا یبْقَی فِی الْأَرْضِ خَرَابٌ إِلَّا قَدْ عُمِر... فَلَا یبْقَی فِی الْأَرْضِ مَعْبُودٌ دُونَ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ مِنْ صَنَمٍ وَ وَثَنٍ وَ غَیرِهِ إِلَّا وَقَعَتْ فِیهِ نَارٌ فَاحْتَرَق... »؛ (کمال الدین، ج۱، ص ۳۳۱، باب۳۲، ما أخبر به أبو جعفر، ح۱۶).

۳. ویژگی علمی و فکری

۳-۱. تکامل عظیم علمی

روایات، ترسیم کننده ی این حقیقت است که در واپسین حرکت تاریخ دروازه های علوم و دانش ها برای انسان ها گشوده می شود و مراحلی را که انسان ها در طول قرون و اعصار پیموده انـد به مقیاس چنـدین برابر در عصر حضـرت مهدی خواهند پیمود. (۱)

امام صادق؟ع؟ می فرماید:

دانش ۲۷ حرف (یا شعبه و شاخه) است. تمام آنچه پیامبران برای بشریت آورده اند دو حرف بیش نبود و مردم نیز بیش از آن دو حرف را نشناختند، اما هنگامی که قائم قیام کند ۲۵ حرف دیگر را آشکار ساخته و در پرتو خورشید وجودش در میان مردم منتشر می سازد و آن دو حرف را نیز بدان ضمیمه ساخته تا همه ی علوم کامل و منتشر گردد. (۲)

خداوند به وسیله حضرت مهدی؟عج؟ زمین را پس از تاریکی آن از نور آکنده می کند و پس از ستم آن، از داد پر می نماید و آن را پس از جهل و نادانی، از دانش مالامال می کند. (۳)

آموزش همگانی و گسترش علوم در دولت حضرت به حدی است که حتی خانم های خانه دار از دانش حقوقی در حد اجتهاد برخوردار خواهند بود.

از امام باقر؟ع؟ نقل شده است که:

در زمان ایشان حکمت و دانش به مردم ارزانی می شود تا جایی که زنان در خانه خود، به کتاب خدا و سنت پیامبر؟ص؟ حکم می کنند. (۴)

عقل از آغاز خلقت به عنوان «حجت باطنه» یار و همراه «حجت ظاهره» آفریده شده است.

امام موسی بن جعفر؟ع؟ فرمود: «خداوند بر مردم دو حجت دارد: حجت ظاهره و حجت باطنه؛ حجت ظاهره رسولان و پیغمبران و امامان هستند و حجت باطنه عقول». (۵)

۱- . ویژگیهای جامعه توسعه یافته اسلامی، ص۱۸۷.

۲- . « قَالَ الْعِلْمُ سَبْعَةٌ وَ عِشْرُونَ حَرْفاً فَجَمِيعُ... »؛ (بحارالانوار، ج۵۲، ص۳۳۶؛حدیث۷۳).

۳- . «يمْلَأُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ بِهِ الْأَرْضَ نُوراً بَعْدَ ظُلْمَتِهَا... وَ عِلْماً بَعْدَ جَهْلِهَا»؛ (کمال الدین و تمام النعمه، ج۱، ص ۲۶۰، ح۵).

۴- . «وَ تُؤْتَوْنَ الْحِكْمَهَ فِی زَمَانِهِ حَتَّی إِنَّ الْمَرْأَهَ لَتَقْضِی فِی بَیتِهَا بِکِتَابِ اللَّه... »؛ (الغیبه، نعمانی، ص۲۳۸، باب۱۳، ما روی فی صفته و سیرته، ح۳۰).

۵- . تحف العقول، ص۴۰۷.

بدین گونه، عقل اگر در مسیر صحیح خود به کار گرفته شود. با کمک ابزار علم از پرتو درخشان نبوت و ولایت بهره گرفته و انسان را در مسیر عبادت خدای متعال که مسیر واقعی خلقت است رهنمون می شد. اما بشر هرچه بیشتر از معارف الهی فاصله گرفته، عقل او به هوای نفس نزدیک تر شده، و بیشتر در مسیر بندگی طاغوت افتاده و به شیطنت تبدیل شده است. چنانکه در مورد معاویه های تاریخ دیده ایم.

یکی از اهداف اصلی رسالت پیامبران نشر دانایی و گسترش آگاهی در تمام زمینه ها در میان جامعه است.

امام علی؟ع؟ در ترسیم این بخش از اصول رسالت های الهی چنین می فرماید:

... خداوند فرستادگان خود را در میان مردمان برانگیخت و پیامبران خویش را پیاپی روانه کرد، تا از آنان رعایت میثاق فطری (الهی) را باز طلبد، و نعمت های فراموش شده خدایی را به یاد آنان آورند... و نیروهای پنهان خود آدمی را آشکار سازند، و آیات بهنجار آفرینش را به مردمان بنمایانند، یعنی سقف افراشته آسمان، و مهد گسترده زمین، و نعمت ها و وسایل زندگی که حیات مردمان را تأمین می کند، و مرگی که (دوران زندگی) آنان را به پایان می برد و بیماری هایی که آنان را می فرساید، و حوادثی که پیاپی در زندگی شان روی می دهد... . (۱)

امام باقر؟ع؟ می فرماید: «قائم ما، به هنگام رستاخیز خویش، (به تأیید الهی) نیروهای عقلانی توده ها را تمرکز دهد. و خردها و دریافت های خلق را به کمال رساند». (۲)

یعنی در پرتو ارشاد و هدایت مهدی؟عج؟ و در زیردست عنایت او مغزها در مسیر کمال به حرکت درمی آیند و اندیشه ها شکوفا می گردند. و تمام کوته بینی ها و تنگ نظری ها که سرچشمه بسیاری از تضادها و تزاحمها و برخوردهای خشونت آمیز اجتماعی است برطرف می گردد. امروز نیز هرگونه اصلاح اجتماعی در هر مقیاسی، بستگی به این دگرگونی فکری و انقلاب روحی دارد.

۳-۲. تصحیح انحراف های فکری گروه های اجتماعی و مبارزه با بدعتها

یکی از مشکلاتی که امام مهدی؟عج؟ ، با آن روبرو می شود مشکل برداشت و تفسیرهای نادرستی است که در راه و روش های دین خدا و اصول و فروع احکام الهی پدید آمده. امروزه در

۱- . «... فَبَعَثَ فِيهِمْ رُسُلَهُ وَ وَاتَرَ إِلَيهِمْ أَنْبِياءَهُ... »؛ (نهج البلاغه، ص۴۳، اختیار الأنبیاء).

۲- . «إِذَا قَامَ قَائِمُنَا وَضَعَ اللَّهُ يدَهُ عَلَى رُءُوسِ الْعِبَادِ»؛ (الکافی، (ط- الاسلامیه)، ج۱، ص۲۵، کتاب عقل و جهل، ح۲۱).

سطح جامعه شاهد تشکیل احزاب و گروه های سیاسی اجتماعی با تفکرات متفاوت هستیم که بعضی جاهلانه وشاید عامدانه تفاسیر نادرستی از دین و احکام آن دارند که باعث ایجاد مشکل در سطح جامعه و مانع توسعه فرهنگ اسلامی می شوند؛ همچنان که بعد از بیداری اسلامی و به تبعیت از ابن تیمیه با برداشت های غلط از اسلام گروه هایی نظیر داعش و جیش النصره و غیره باعث ایجاد یک موج اسلام هراسی در جهان شدند و جلو توسعه بیداری اسلامی و تشکیل تمدن اسلامی را گرفتند. لذا یکی از اقدامات مهم امام، تصحیح انحراف هایی است که در تفسیر احکام و توجیه مبانی دین به مرور ایام روی داده است.

امام صادق؟ع؟ می فرماید:

آزاری که قائم به هنگام رستاخیز خویش، از جاهلان آخرالزمان بیند، بسی سخت تر است از آن همه آزار که پیامبر از مردم جاهلیت دید. راوی می گوید: گفتم این چگونه می شود؟ امام فرمود: پیامبر به میان مردم آمد درحالی که ایشان سنگ و صخره و چوب و تخته های تراشیده شده (بت های چوبی) را می پرستیدند، و قائم ما که قیام کند مردمان همه از کتاب خدا برای او دلیل می آورند و آیه های قرآن را تأویل و توجیه می کنند... . (۱)

مشکل حضرت، مشکل توده های جاهل و نادانی است که در دوران عمر خود گرفتار بدآموزی های گسترده در تعالیم دین بوده و به رهبری و راهنمایی تزویر گران عالم نما، از سر جهل، مقابل امام و منجی خویش می ایستند.

امام علی؟ع؟:

... چون مهدی درآید، هواپرستی را به خداپرستی بازگرداند، پس ازآنکه خداپرستی را به هواپرستی بازگردانده باشند. رأی ها و نظرها و افکار را به قرآن بازگرداند، پس ازآنکه قرآن را به رأی ها و نظرها و افکار خود بازگردانده باشند... . (۲)

این کلام حضرت به همین توجیه و تأویل و برداشت های نادرست از قرآن، اشاره دارد که در طول دوران غیبت، در اثر نبودن مفسر واقعی قرآن، جامعه های اسلامی دچار چنین بدآموزی ها و تحریف هایی می شوند. امام در ادامه می فرماید:

... فَیرِیکُمْ کَیفَ عَدْلُ السِّیرَهِ وَ یحْیی مَیتَ الْکِتَابِ وَ السُّنَّه؛ (۳)... آنگاه است که مهدی به

۱- . «إِنَ قَائِمَنَا إِذَا قَامَ اسْتَقْبَلَ مِنْ جَهَلَهِ النَّاسِ أَشَدَّ مِمَّا اسْتَقْبَلَهُ... »؛ (الغیبه، نعمانی، ص۲۹۷، باب۱۷، ما جاء فیما یلقی القائم، ح اول).

۲- . «... یعطِفُ الهوی علی الهُدی إذا عَطَفوا الهُدی علی الهوی... »؛ (نهج البلاغه، صبحی صالح، ص۱۹۵، خطبه۱۳۸).

۳- . همان.

شما نشان دهد که سیرت عدل کدام است، وزنده کردن کتاب و سنت چیست؟

امام علی؟ع؟ در معرفی بدعت گذاران می فرمایند:

بدعت گذاران کسانی هستند که با فرمان خدا و کتاب او و پیامبرش مخالفت می ورزند و بر اساس رأی و هواهای نفسانی خود عمل می کنند. (۱)

در روایتی از امام باقر؟ع؟ نقل شده که حضرت بعد از قیام، دست عنایت خود را بر سر بندگان می نهد و بدین وسیله عقل آنها زیاد شده و فهم ایشان نیز بالا می رود. (۲)

طبق این روایت می توان نتیجه گرفت که زمینه ترک بدعت ها و کارهای خرافی و بی ثمر در اکثریت افراد جامعه وجود دارد و فقط برای گروهی اندک ترک بدعت ها و خرافات سخت خواهد بود که حضرت با اقتدار آنها را به سنت های حقیقی دین اسلام سوق خواهد داد.

امام باقر؟ع؟ در توصیف زمان ظهور آن حضرت می فرمایند:

هیچ بدعتی را وا نگذارد مگر این که آن را از ریشه برکند و از هیچ سنتی نمی گذرد مگر این که آن را بر پا خواهد فرمود. (۳)

مهدی؟عج؟ درزمانی قیام می کند که جاهلیت دوم با قدرت تمام بر دنیا مسلط شده و ابرقدرت های شرق و غرب اعیان این جاهلیت اند. حضرت نیز مانند جدش بت شکنی می کند، آداب ورسوم جاهلی را محو و نابود می سازد. خرافاتی را که با تعلیمات پاک قرآن آمیخته شده و گاه در میان مسلمین آنچنان رسوخ یافته است که آن را سنت می پندارند به عنوان بدعت برمی چیند.

دراین باره امام صادق؟ع؟ می فرماید:

آزاری که قائم به هنگام رستاخیز خویش، از جاهلان آخرالزمان می بیند، بسی سخت تر است از آن همه آزار که پیامبر؟ص؟ از مردم جاهلیت دید... پیامبر به میان مردم آمد درحالی که آنها سنگ و صخره و چوب و تخته های تراشیده شده را می پرستیدند و قائم ما که قیام کند مردمان همه از کتاب خدا برای او دلیل می آورند و آیه های قرآن را تأویل و توجیه می کنند. (۴)

محور اصلی این دشواری، آموزش های انحرافی و بد تفسیر کردن قرآن و آیین خداست... مشکل

۱- . میزان الحکمه، ح۱۶۳۲.

۲- . «... وَضَعَ یدَهُ عَلَی رُءُوسِ الْعِبَادِ فَجَمَعَ بِهِ عُقُولَهُمْ وَ کَمَلَتْ بِهَا أَحْلَامُهُم»؛ (کمال الدین و تمام النعمه، ج۲، ص۶۵۳).

۳- . « ... و لایترک بِدعهً الا أزالَها وَ لا سُنّهً الا أقامَها... »؛ (الارشاد، مفید، ج۲، ص۳۸۵، فصل سیره امام مهدی).

۴- . «إِنَ قَائِمَنَا إِذَا قَامَ اسْتَقْبَلَ مِنْ جَهَلَهِ النَّاسِ... »؛ (الغیبه، نعمانی، ص۲۹۷، باب۱۷، ما جاء فیما یلقی القائم، ح اول).

امام، مشکل توده های جاهل و نادانی است که با تحریک مدعیان دروغین علم دین، با امام بر حق به ستیز برمی خیزند، و درگیری، با حربه ی تأویل قرآن خواهد بود. (۱)

یکی از بدعت هایی که امام زمان؟عج؟ با آن به شدت مبارزه می کند، اسراف ها و تجمل گرائی هایی است که در مساجد و معابد صورت می گیرد.

ابوهاشم جعفری گوید: نزد امام حسن عسکری بودم که فرمود: «هرگاه قائم قیام کند دستور دهد تا مناره ها و محراب های داخل مساجد را ویران کنند. می گوید: با خود اندیشیدم که این کار چه معنا دارد؟ امام به من رو کردند و فرمودند: معنای این کار این است که این چیزها اموری است بدعت آمیز، که نه پیامبری آنها را ساخته است و نه امامی». (۲)

جمع بندی

در جامعه مهدوی حرکت جامعه رو به کمال با رفع نواقص خواهد بود. دراین گفتار چند ویژگی فرهنگی _ اعتقادی جامعه مهدوی را به این صورت مطرح کردیم که: در ابتدا حضرت مهدی؟عج؟ در بعد اخلاقی و تربیتی، با گسترش معرفت و اخلاق در سطح جامعه، افراد را به حد اعلای تربیت الهی انسانی خواهد رساند، و با کشیدن دست لطف و محبت خود بر سر بندگان، عقول بشر را به کمال می رسانند و تمام رذایل اخلاقی نظیر هواپرستی، کینه توزی، طمع کاری و ارتکاب محارم الهی را از جامعه و افراد آن دور خواهند نمود؛ در نتیجه کتاب و سنت احیاء و معنویت در سطح جامعه گسترش خواهد یافت و با اجرای حدود الهی، اسلام جهان شمول خواهد شد که البته با تکامل بزرگ علمی و تصحیح انحراف های فکری و مبارزه با خرافات و بدعت ها و اجرای عدالت مهدوی زمینه گسترش فرهنگ و تمدن اسلامی فراهم خواهد شد.

۱- . عصر زندگی و چگونگی آینده انسان و اسلام، صص۹۵-۹۷.

۲- . بحارالانوار، ج۵۲، ص۳۲۳.

گفتار دوم

وضعیت سیاسی اجتماعی

اشاره

در پرتو سیرت فرهنگی حضرت مهدی؟عج؟ روابط اجتماعی سامانی دیگر می یابد. یکرنگی و یگانگی میان مردمان جاری می شود و دوستی و رحمت قلب ها را پر می سازد و مساوات اجتماعی جلوه می کند. کسی به کسی ستم روا نمی دارد و یاری و دستگیری یکدیگر، واجبی همگانی می شود؛ چنانکه در خبر اسحاق بن عمار از امام صادق؟ع؟ آمده است: «إِنَّمَا ذَلِکَ إِذَا قَامَ قَائِمُنَا وَجَبَ عَلَیهِمْ أَنْ یجَهِّزُوا إِخْوَانَهُمْ وَ أَنْ یقَوُّوهُمْ... ». (۱) این به هنگام ظهور قائم ما است که در آن روزگار واجب همگانی است که به یکدیگر وسایل زندگانی برسانند و نیرو بخشند. در آن دوران حرص و بخل در روابط اجتماعی جایی نخواهد داشت و یکرنگی و یگانگی چنان بر رفتار اجتماعی حاکم شود که هر کس هر چه نیاز دارد از جیب برادرش بردارد، نه این شرمنده باشد و نه آن ناراحت. اخلاق اجتماعی در آن زمان بر مبنای سلامت نفس ها و پاکی دل ها ظهور می یابد. امانت ها به درستی ادا می شود. امنیت اجتماعی در حد نهایی فراهم می شود. مردم به عبادت های اجتماعی – از سر ایمان و تقوا – روی می آورند. حقوق اجتماعی در همه امور رعایت می شود و هیچ گونه ستم اجتماعی بر کسی روا نمی شود.

در این گفتار ما به بیان چند شاخص و ویژگی سیاسی اجتماعی جامعه صاحب الزمانی می پردازیم.

الف) ویژگی های سیاسی

۱. تشکیل حکومت فراگیر جهانی

از برنامه های امام مهدی؟عج؟ ، تشکیل حکومت فراگیر جهانی است؛ بخش بزرگ تضادها و ستیزها و استضعاف ها در کل جامعه بشری از حکومت ها و درون کاخ ها سرچشمه می گیرد، و به دست آلوده و نیرنگ باز دولت ها و حکم فرمایان در میان انسان ها گسترش می یابد. توده های مردم نوع دوست و مهربان اند، و چنین تضادها و جنگ ها و

۱- . وسائل الشیعه، ج۱۲، ص۲۷، باب۱۴، استحباب مواساه الإخوان بعضهم لبعض، ح۲.

خونریزی ها را بر سر منافع مادی روا نمی دانند، به ویژه اگر درست تربیت شوند.

در دوران رهبری امام، با ایجاد مرکزیت واحد و مدیریت و حاکمیت واحد، برای همه اجتماعات و نژادها و منطقه ها، یکی از عوامل اصلی تضاد و جنگ و ظلم نابود می شود، و انسان ها مهربان و برادر و در کنار یکدیگر زندگی می کنند، و مناطق مرفه به مناطق محروم می رسند، کمبودها و عقب ماندگی های طبیعی و بشری و دیگر مشکلات و نابسامانی ها به دست بخش های توانمند جامعه بشری جبران می گردد، و به معنای واقعی کلمه یک امت و یک خانواده از کل اجتماعات بشری تشکیل می شود.

پیامبر اکرم؟ص؟ می فرماید:

... سوگند به آنکه مرا به حق به پیامبری برانگیخت اگر از دنیا جز یک روز نماند، آن روز را خداوند می گستراند تا فرزندم مهدی قیام کند؛ پهنه زمین به نور او روشن گردد و حکومت او شرق و غرب گیتی را فراگیرد. (۱)

و نیز می فرماید:

... امامان پس از من دوازده تن می باشند، نخستین آنها تو هستی ای علی، و آخر ایشان قائم است که به دست او خاور و باخترزمین گشوده می گردد. (۲)

دو مانع بزرگ بر سر راه چنین آرمانی عظیم وجود دارد:

۱. عوامل سلطه و استکبار جهانی که از سرمایه داران و سیاستمداران تشکیل می شود.

۲. عقب ماندگی فرهنگی و نبود تربیت درست انسانی که باعث شده انسان ها در مسیر غرض ها و خودکامگی های مستکبران قرار گیرند.

که این دو عامل در آن دوران به دست باکفایت امام ریشه کن می شود، و با تصفیه اجتماعات بشری از عوامل سلطه و استکبار مالی و سیاسی، عامل قدرتمند مرکزی ایجاد می شود، و با هدایت و تربیت درست انسان ها روابط صمیمی و نزدیک میان همه افراد نوع انسانی، از هر نژاد و ملیت، برقرار می گردد. در پرتو این دو جریان، راه بشریت به سوی زندگی سعادتمندانه هموار می شود.

بنابراین گام نخست، واژگون کردن حاکمان سلطه طلب از قدرت و تشکیل مدیریت

۱- . « ... وَ تُشْرِقَ الْأَرْضُ بِنُورِهِ وَ یبْلُغَ سُلْطَانُهُ الْمَشْرِقَ وَ الْمَغْرِبَ»؛ (کمال الدین، ج ۱، ص ۲۸۰، باب۲۴، ما روی عن النبی، ح۲۷).

۲- . «... يفْتَحُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ عَلَى يدَيهِ مَشَارِقَ الْأَرْضِ وَ مَغَارِبَهَا... »؛ (كمال الدين، ج۱، ص۲۸۲، باب۲۴، ح۳۵).

قدرتمنـد مرکزی است که به تربیت انسان ها می پردازد و اصول والا و ارزش های متعالی الهی را در سراسـر آبادی های زمین نشر می دهد و یکدلی ها، محبت ها و ایثارها را جایگزین بیگانگی ها، کینه توزی ها و خودخواهی ها می سازد. به همه انسان ها و همه اجتماعات یکسان می نگرد، و مساوات را در همه پهنه گیتی حاکم می سازد، و همه امتیازها را زیر پا می نهـد. و این چنین است که حکومت فراگیر می شود، و مورد پذیرش آحاد انسانی قرار می گیرد.

۲. مدیریت انقلابی و شایسته سالاری دینی

سخت گیری آن حضـرت نسبت به کارگزاران و مأموران دولت خویش در احادیث مورد تأکیـد قرارگرفته است. این نشان از مدیریت انقلابی حضرت و عدم محافظه کاری ایشان می باشد که افراد صالح و شایسته را جایگزین نااهلان خواهد کرد.

حضرت علی؟ع؟ می فرماید:

... امام مهدی؟عج؟ قاضیـان زشت کار را کنار می گذارد، و دست سازشـکاران را از سـرتان کوتاه می کند، و حکمرانان ستم پیشه را عزل می نماید، و زمین را از هر نادرست و خائنی(رشوه بگیران و تباه کنندگان) پاک می سازد. (۱)

۳. مساوات در برابر قانون

از برنامه های حضـرت مهـدی؟عـج؟ اجرای اصل مساوات و برابری در قبال قانون است. یعنی همه مردم و افراد نوع انسانی، در برابر قـانون حقوقی همسان و برابر دارنـد و هیـچ کس در برابر قانون بر دیگری برتری و امتیاز نـدارد. و قانون بایـد درباره همه یکسان اجرا شود، و امنیت اجتماعی و حقوق انسانی همگان را یکسان تأمین کند.

مساوات به این معنا در آیات قرآن کریم و احادیث معصومان فراوان مطرح گردیده است:

{قُلْ یأَهْلَ الْکِتَابِ تَعَالَوْاْ إِلیَ کَلِمَهٍ سَوَاءِ بَینَنَا وَ بَینَکمُ... وَ لَا یتَّخِذَ بَعْضُـنَا بَعْضًا أَرْبَابًا مِّن دُونِ اللَّهِ...} (۲) بگو: ای اهل کتاب! به کلمه ای برابر میان ما و شما، روی آورید... و برخی از ما

۱- . «... لَینْزِعَـنَ عَنْکُـمْ قُضَـاهَ السَّوْءِ... وَ لَیعْزِلَـنَّ عَنْکُـمْ أُمَرَاءَ الْجَـوْرِ وَ لَیطَهِّرَنَّ الْأَرْضَ مِـنْ کُـلِّ غَـاش»؛ (بحـار الانـوار، ج ۵۱، ص ۱۲۰، باب۲، ح۲۳).

۲- . آل عمران(۳)، ۶۴.

برخی دیگر را، به جای خدا، ارباب و خداوندگاران خویش نشمارند.... قرآن کریم، تکلیف ها و برنامه های خود را برای همه افراد انسانی آورده است.

امام صادق؟ع؟ می فرماید:

... إِنَّمَا یکُونُ هَـذَا إِذَا قَامَ قَائِمُنَا فَإِنَّهُ یقْسِمُ بِالسَّوِیهِ وَ یعْدِلُ فِی خَلْقِ الرَّحْمَنِ الْبَرِّ مِنْهُمْ وَ الْفَاجِر...؛ (۱) ... همه چیز را بالسویه بین مردم تقسیم می کند و عدالت را مراعات می کند در بین بندگان خدا اعم از نیکوکاران و فاجران....

همان برخوردی که امام علی؟ع؟ خطاب به حاکم مسلمان می فرماید و از او می خواهد:

... سپس در روبرو شدن و سخن گفتن و نشستن (مسلمانان) نزد تو برابری مراعات کن تا چنان نباشد که نزدیکان تو در بی عدالتی تو طمع بندند، و دشمن از عدالت تو نومید نگردد... . (۲)

۴. امنیت فراگیر

امنیت از امن و امان به معنای سلامتی و ریشه ی اصلی آن سکون و آرامش خاطر است؛ همچنان که مولف التحقیق اشاره کرده: أنّ الأصل الواحد فی هذه المادّه: هو الأمن و السکون و رفع الخوف و الوحشه و الاضطراب. (۳)

و در اهمیت آن همین بس که ابراهیم؟ع؟ درباره ی مکه دعا می کند: {رَبِّ اجْعَلْ هذا بَلَداً آمِناً} (۴) خدایا شهر مکه را شهر امنی قرار ده.

یکی از جهات بسیار مهمی که در جامعه ی جهانی امام مهدی؟عج؟ خیلی روی آن تأکید شده مسئله امنیت است. در آن زمان امنیت از جمیع جهات در حد اعلاـ تأمین است: امنیت مالی، امنیت جانی، امنیت آبرویی، امنیت فکری و فرهنگی، امنیت اقتصادی، امنیت اعتقادی، امنیت نظامی، امنیت روحی و روانی، امنیت اجتماعی و... آرامش خاطر بر آن جامعه حکم فرما است و مرزهای امنیت انسان ها مورد تهدید واقع نمی شود و در کمال آرامش و صلح و صفا به زندگی انسانی مشغول هستند.

۱- . بحارالانوار، ج۵۱، ص۲۹.

۲- . «... ثُمَ وَاسِ بَینَ الْمُسْلِمِینَ بِوَجْهِکَ وَ مَنْطِقِکَ وَ مَجْلِسِکَ حَتَّی لَا یطْمَعَ قَرِیبُکَ فِی حَیفِکَ وَ لَا ییأَسَ عَدُوُّکَ مِنْ عَدْلِک... »؛ (الکافی، (ط- الاسلامیه)، ج۷، ص۴۱۳، باب ادب الحکم، ح اول).

۳- . التحقیق فی کلمات القرآن، ج۱، ص۱۵۰.

۴- . بقره(۲)، ۱۲۶.

قرآن آنجا که سخن از حکومت صالحان مطرح کرده می فرماید:

«خداوند به کسانی که از شما ایمان آورده اند و عمل صالح انجام داده اند وعده می دهد که آنها را قطعاً خلیفه ی روی زمین خواهد کرد، همان گونه که پیشینیان را خلافت روی زمین بخشید. و دین و آئینی را که برای آنها پسندیده پابرجا و ریشه دار خواهد ساخت و خوف و ترس آنها را به امنیت و آرامش مبدل می کند، آن چنانکه تنها مرا می پرستند و چیزی را برای من شریک نخواهند ساخت». (۱)

امام صادق؟ع؟ در تفسیر آیه می فرماید: «... نَزَلَتْ فِی الْقَائِمِ وَ أَصْحَابِه»؛ (۲)یعنی وعده خداوند، مبنی بر اینکه وحشت و خوف مؤمنان را به امنیت و سلام تبدیل می کند، در زمان ظهور آن حضرت، معنی و مصداق کامل می یابد.

البته امنیت هدف نیست، بلکه مقدمه ای است برای اینکه انسان ها با خاطری آسوده خدای یکتا را بپرستند و هیچ چیز را شریک او در عبادت قرار ندهند. و در این باره روایات عجیبی در باب جامعه ی جهانی امام مهدی؟عج؟ واردشده که ذیلاً فرازهایی را نقل می کنیم:

... حَتَّی یأْمَنَ الشَّاهُ وَ الذِّئْبُ وَ الْبَقَرَهُ وَ الْأَسَدُ وَ الْإِنْسَانُ وَ الْحَیهُ وَ حَتَّی لَا تَقْرِضَ فَأْرَهٌ جِرَابا؛ (۳) در آن زمان به قدری دنیا امن وامان می شود که گرگ ومیش، گاو و شیر درنده، انسان و مار در کنار یکدیگر زندگی می کنند و همه از گزند دشمنان خویش احساس امنیت می کنند و تا آنجا که هیچ موشی هیچ فرشی را نمی جود.

خدا در حدیث قدسی می فرماید:

... در آن زمان امنیت را بر روی زمین می افکنم، و هیچ چیزی به چیز دیگر ضرر نمی رساند و هیچ چیزی از چیز دیگر نمی ترسد تا آنجا که حشرات و چهارپایان در میان مردم حرکت می کنند و هیچ کدام به دیگری آسیب نمی رساند و ستم گزنده ها را می برم، و حالت تعصب و هجمه و درندگی را از درندگان سلب می کنم... . (۴)

... امام مهدی؟عج؟ فرماندهان و امیرانش را به همه بلاد گسیل می دارد و به آنها

۱- . (وَعَدَ اللَّهُ الَّذینَ آمَنُوا مِنْکُمْ وَ عَمِلُوا الصَّالِحاتِ لَیسْتَخْلِفَنَّهُمْ فِی الْأَرْضِ... لَیبَدِّلَنَّهُمْ مِنْ بَعْدِ خَوْفِهِمْ أَمْناً یعْبُدُونَنی لا یشْرِکُونَ بی شَیئاً(؛(نور(۲۴)، ۵۵).

۲- . الغیبه، نعمانی، ص۲۴۰، ما نزل فیه من القرآن، ذیل آیه ۵۵ سوره نور.

۳- . بحارالانوار، ج۵۱، ص۶۱، باب ۵ الآیات المؤوله بقیام القائم، ح۵۹.

۴- . «... وَ أُلْقِی فِی تِلْکَ الزَّمَانِ الْأَمَانَهَ عَلَی الْأَرْضِ فَلَا یضُرُّ شَی ءٌ»؛ (سعد السعود للنفوس منضود، ص۳۴، فصل فی خلق الجن و الانس).

امر می کند که در میان مردم به عدالت رفتار کنند و در آن زمان گوسفند و گرگ یکجا مشغول چرا می شوند، و کودکان و مارها و عقرب ها کنار هم بازی می کنند و به یکدیگر آسیبی نمی رسانند، و تمام شر و بدی می رود و خیر و نیکی ماندگار می شود. (۱)

حال این گونه تعبیرات کنایه از کمال امنیت و عدالت در زمان حضرت است که انسان های گرگ صفت در کنار انسان های مظلوم و آرام و بی ضرر زندگی می کنند و حالت سبعیت و درندگی از انسان ها سلب می شود و کسی در صدد اضرار به دیگران نیست و ممکن است این تعابیر به ظاهرش باقی باشد و واقعاً در آن عصر گرگ ومیش کنار هم زندگی کنند، کودکان و مارها با یکدیگر بازی کنند و... که این خیلی عجیب است و برای خیلی ها ممکن است باورش سنگین باشد، ولی با در نظر گرفتن قدرت خداوند و ولایت تکوینی حضرت مهدی؟عج؟ این امور بعید نیست، بلکه بعضا امروزه شاهد تعامل و همزیستی مسالمت آمیز حیوانات وحشی در کنار یکدیگر هستیم. برای مثال در ژاپن زمان مهاجرت قوی ژاپنی چون مردم غذا به آنان می دهند دیده می شود که حیوانات شکارچی پرندگان مثل روباه و عقاب دست از شکار آنها برداشته و با آنان هم سفره می شوند و شاید نمونه ی کوچکی از آن را مربوط به زمان حضرت نوح بدانیم که از هر حیوانی یک جفت سوار کشتی نمود و همه در کنار هم زندگی کردند بدون اینکه به یکدیگر آسیب برسانند. و به هرحال اصل وجود امنیت و آرامش خاطر در جمیع جهات مسلم است.

۵. قانونمندی کامل

در جامعه مهدوی با جریان کامل عدالت در تمام ابعاد زمینه قانون شکنی و ظلم و تجاوز به حقوق دیگران از بین می رود، و در صورت وقوع ظلم حضرت با قاطعیت برخورد کرده و حق را به حق دار خواهد رساند. همچنان که در روایات اشاره شده که:

حضرت مهدی؟عج؟، حق هر حق داری را بگیرد و به او بدهد، حتی اگر حق کسی زیر دندان دیگری باشد، از زیر دندان انسان متجاوز و غاصب بیرون کشد، و به صاحب حق بازگرداند... او از کسی توبه نپذیرد، و درراه اجرای حکم خدا و استقرار بخشیدن به دین خدا، به سخن کسی گوش ندهد، و نکوهش احدی را نشنود. (۲)

۱- . « ... ترعی الشاه و الذئب فی مکان واحد ویلعب الصبیان و الحیات و العقارب و لاتضرهم بشیئی و یذهب الشر و یبقی الخیر»؛ (الزام الناصب، ج۲، ص۲۴۷، فصل۹ فی مایقع فی زمانه و رجعته).

۲- . همان، ج۵۲، ص۳۵۳.

در اثر این قـدرت و احاطه، به تدریج، خود مردم با کنترل درونی و نفسانی خود جرم و گناه مرتکب نمی شوند و لذا قوانین به طور خودجوش رعایت می گردند.

امام باقر؟ع؟ در بیان علت نام گذاری امام زمان به مهدی می فرماید:

همانا به این دلیل، امام قائم، مهدی نامیده شده است که به امر پنهان هدایت می شود... حتی کسی در خانه اش اگر حرفی بزند می ترسد که دیوار علیه او شهادت دهد. (۱)

از مصادیق بارز قانونمنـدی در عصـر طلایی ظهور این است که در امور راه سازی و شـهرسازی رعایت اصل تقدم منافع جامعه لحاظ می گردد.

علامه امینی می گوید:

در امور راه سـازی برنـامه هـای جالبی را به مرحله اجرا می گذارنـد. راه های اصـلی را شـصت ذراع [کنایه از وسـعت راه های اصـلی] قرار می دهند. در امر راه سازی به قدری جدیت می نمایند که حتی مساجدی را که در سر راه ساخته شده، خراب می کنند. برای خیابان ها پیاده رو احداث می نمایند. به پیاده ها دسـتور می دهند از پیاده رو عبور کنند و به سواره ها امر می کنند در وسط خیابان حرکت نماینـد. تمام پنجره هایی را که به کوچه بازشده مسدود می سازد. از ایجاد مستراح و ناودان در کوچه مانع می شود. حتی مساجد مشرف و عالی را خراب می کند. پیش آمدگی های ساختمان ها را نیز خراب می کنند... . (۲)

ب) ویژگی های اجتماعی

۱. عدالت اجتماعی

خداوند می فرماید: {لَقَدْ أَرْسَلْنا رُسُلَنا بِالْبَیناتِ وَ أَنْزَلْنا مَعَهُمُ الْکِتابَ وَ الْمیزانَ لِیقُومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ... } (۳) یعنی هدف اصلی قیـام پیـامبران – در روابط اجتماعی و انسانی – و ارسال کتاب ها و شـرایع، قیام مردم به قسط و برپاداری عـدالت شـمرده شـده است.

۱- . «... إِنَّمَا سُمِّی الْمَهْدِی لِأَنَّهُ یهْدَی إِلَی أَمْرٍ خَفِی... »؛ (همـان، ج۵۲، ص ۳۹۰، باب۲۷، سیره و أخلاقه و عدد أصـحابه، ح۲۱۲).

۲- . دادگستر جهان، صص ۴۱۵- ۳۳۳.

۳- . «همانـا پیـامبران را بـا نشـانه هـای آشـکارا برانگیختیم، و بـا آنـان کتـاب و میزان فرسـتادیم تـا مردمان به قسط و دادگری برخیزند»؛(حدید(۵۷)، ۲۵).

صاحب مکیال المکارم، چنین می نویسد:

عدل، آشکارترین صفات نیک آن امام است. برای همین (آن حضرت) در دعای شب های رمضان، «عدل» نامیده شده است: « اللَّهُمَ وَ صَلِ عَلَی وَلِی أَمْرِکَ- الْقَائِمِ الْمُؤَمَّلِ وَ الْعَدْلِ الْمُنْتَظَر؛ خداوندا به ولی امر خود که قیام کننده و عدل مورد انتظار همه است درود فرست». (۱)

و در جای دیگر، همین عنوان را به گونه ای دیگر می یابیم: «السَّلَامُ عَلَی الْقَائِمِ الْمُنْتَظَرِ وَ الْعَدْلِ الْمُشْتَهَرِ الْغَائِبِ الْمُسْتَتِر... ». (۲)

بنابراین، «عدل» رعایت دقیق حق وحقوق مردم و برابری همه مردم در برخورداری از حقوق و منافع مشروع و معقول خویش است، چنانکه «ظلم» زیر پا نهادن حق وحقوق دیگران است.

امام کاظم؟ع؟ درباره آیه: {یحْی الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِها} فرموده:

«این زنده کردن» به این نیست که با باران زمین را زنده کند، بلکه خداوند مردانی را برمی انگیزد تا اصول عدالت را زنده کنند، پس زمین در پرتو عدل (دیگربار) زنده می شود. (بی تردید) اجرای حد خدا در زمین مفیدتر از چهل روز بارندگی است. (۳)

تردیدی نیست که برای ساختن جامعه توحیدی، و تشکیل اجتماعی طبق تعالیم وحی، پایه نخستین و کارمایه اصلی عدالت گستری است. در دوران ظهور، اصل عدالت در ریزودرشت مسائل عملی می شود، به گونه ای که هیچ گونه ستمی به کسی صورت نمی گیرد. امام رضا؟ع؟ فرموده است:

خداوند زمین را به دست قائم از هر ستمی پاک گرداند، و از هر ظلمی پاکیزه سازد... آنگاه که خروج کند، میزان عدل را در میان مردم نهد، و بدین گونه هیچ کس نتواند به دیگری ستمی کند. (۴)

امام صادق؟ع؟ می فرماید:

۱- . مکیال المکارم فی فوائد الدعاء للقائم، ج۱، ص۱۱۸.

۲- . زاد المعاد و مفتاح الجنان، ص۵۴۱، فی بیان زیاره مولانا صاحب الأمر.

۳- . «... لَیسَ یحْییهَا بِالْقَطْرِ وَ لَکِنْ یبْعَثُ اللَّهُ رِجَالًا فَیحْیونَ الْعَدْلَ فَتُحْیا الْأَرْضُ لِإِحْیاءِ الْعَدْلِ... »؛ (الکافی، (ط- الاسلامیه)، ج۷، ص۱۷۴، باب التحدید، ح۲).

۴- . «... یطَهِّرُ اللَّهُ بِهِ الْأَرْضَ... وَضَعَ مِیزَانَ الْعَدْلِ بَینَ النَّاسِ فَلَا یظْلِمُ أَحَدٌ أَحَدا... »؛ (کمال الدین و تمام النعمه، ج۲، ص۳۷۲، باب ۳۵، ماروی عن الرضا، ح۵).

مهدی، عدالت را، همچنان که سرما و گرما وارد خانه می شود، وارد خانه های مردمان کند، و دادگری او همه جا را بگیرد. (۱)

در روایتی آمده است که«در دوران ظهور پنجره هایی که به معابر بازشده است بسته می شود و ناودان ها و راه آب هایی که به خیابان ها و کوچه ها می ریزد مسدود می گردد». (۲) این گونه موضوعات که در مسائل اجتماعی اموری فرعی و کم اهمیت به شمار می آید، از تعمیم و گسترش دقیق عدالت در آن دوران پرده برمی دارد، و نشان می دهد که آسایش انسان ها حتی در این گونه امور نیز تأمین خواهد گشت.

بنابراین در نظام عادلانه مهدوی با اجرای دقیق عدالت، ریشه تبعیض ها، بی عدالتی ها، ستم ها، نگرانی ها و کینه توزی ها از دل ها بر می آید و انسان ها بی بیم و هراس و بدون هیچ نگرانی از تضییع حقی، در کنار یکدیگر و با دل هایی سرشار از لطف و محبت با یکدیگر زندگی می کنند. و اخلاق فردی و روابط درونی و پیوندهای روحی انسان ها بهبود می یابد، و درون آدمی از هرگونه دیو سیرتی و زشت خویی سالم می گردد.

۲. عدالت و پیشرفت های قضائی

برای مبارزه با فساد و تجاوز و ستم، از یکسو تقویت پایه های ایمان و اخلاق لازم است و از سوی دیگر به وجود آمدن یک سیستم صحیح و نیرومند قضائی با هوشیاری کامل و احاطه وسیع. در این نیز شک نیست که در عصر آن مصلح بزرگ جهان، آموزش های اخلاقی با وسایل ارتباط جمعی فوق العاده پیشرفته، آن چنان وسعت می گیرد که اکثریت قاطع مردم جهان را برای یک زندگی صحیح انسانی و آمیخته با پاکی و عدالت اجتماعی آماده سازد. اما به هرحال حتی برای اقلیت اشرار و متجاوزان آن زمان که حتی در جامعه صالح هم به خاطر آزادی شان خطا می کنند و به شرارت می پردازند وجود یک دستگاه قضائی آگاه و مسلط لازم است تا از حقوق مردم دفاع کرده و از ظالمان باز پس گیرد و به صاحبان حق بازگرداند و مجرمان نتوانند از چنگ آن فرار کنند و از عدالت سرباز زنند و باعث فساد و گناه و انتشار آن در جامعه شوند.

۱- . «أَمَا وَ اللَّهِ لَیدْخُلَنَّ عَلَیهِمْ عَدْلُهُ جَوْفَ بُیوتِهِمْ کَمَا یدْخُلُ الْحَرُّ وَ الْقُرُّ»؛ (الغیبه، نعمانی، ص۲۹۷، باب ۱۷، ما جاء فیما یلقی القائم، ح اول).

۲- . «... وَ یوَسِّعُ الطَّرِیقَ الْأَعْظَمَ... وَ یهْدِمُ کُلَ مَسْجِدٍ عَلَی الطَّرِیقِ وَ یسُدُّ کُلَّ کُوَّهٍ إِلَی الطَّرِیقِ وَ کُلَّ جَنَاحٍ وَ کَنِیفٍ وَ مِیزَابٍ إِلَی الطَّرِیقِ... »؛ (الغیبه، طوسی، ص۴۷۵، فصل۸، فی ذکر طرف من صفاته و منازله و سیرته).

از مجموع احادیث مربوط به دوران حکومت امام زمان؟عج؟ استفاده می شود که ایشان از تمام عوامل بازدارنده بهره می گیرد؛ آن چنان که آن جمله معروف جامه عمل می پوشد که: «زمانی فرامی رسد که گرگ ومیش در کنار هم آب می خورند».

در این موارد اشتباه است اگر ما تصور کنیم که در عصر حکومت او همه این مسائل از طریق اعجاز حل می شود؛ چراکه اعجاز حکم یک استثنا را دارد و برای مواقع ضروری و مخصوصاً اثبات حقانیت دعوت پیامبر؟ص؟ یا امام؟ع؟ است، نه برای تنظیم زندگی روزمره و جریان عادی زندگی که هیچ پیامبری برای این مقصد از معجزه استفاده نکرده است. به هرحال آن چنان امنیتی در سایه حکومت او جهان را فرامی گیرد که طبق روایات «یک زن تنها می تواند از شرق جهان به غرب عالم برود بدون اینکه کسی مزاحم او شود». (۱)

در روایات می خوانیم:

یعنی آن قاضی عادل و دادگستر در میان پیروان تورات (یهودیان) بر اساس کتاب آسمانی خود آنها یعنی تورات (تورات اصیل) قضاوت می کند و در میان پیروان انجیل (مسیحیان) بر طبق انجیل قضاوت می کند؛ در میان پیروان زبور طبق همان کتاب حکم می کند، و در میان پیروان فرقان (قرآن) نیز طبق قرآن حکم و قضاوت می نماید. (۲)

و ازآنجاکه این قضاوت صد در صد عادلانه است همه ی پیروان ادیان از آن راضی هستند. در حکومت عدل مهدوی در کل جهان قضاوت بر اساس احکام الهی و عادلانه خواهد بود و به احدی کمترین ستمی نمی شود.

۳. حیات مجدد اجتماعی

وقتی اسلام حاکم، حدود الهی جاری، عدالت حکم فرما، اقتصاد بسامان و مردم هماهنگ شدند و نشاط جایگزین درد و امید جایگزین یأس گردید و نور جای ظلمت را گرفت، آنگاه است که خون حیات در رگ های انسان و جامعه به حرکت درمی آید. دنیا که به دلیل اعمال بشر سراسرش را فساد فراگرفته بود بار دیگر زنده می شود و انسان نیز چنین خواهد شد. و خداوند وعده زنده شدن زمین را پس از مرگ در قرآن داده است. {اِعْلَمُواْ أَنَّ اللَّهَ یحْیِ

۱- . مهدی انقلابی بزرگ، ص۲۹۱ تا ۳۴۱.

۲- . «وَ یحْکُمُ بَینَ أَهْلِ التَّوْرَاهِ بِالتَّوْرَاهِ وَ بَینَ أَهْلِ الْإِنْجِیلِ بِالْإِنْجِیلِ وَ بَینَ أَهْلِ الزَّبُورِ بِالزَّبُورِ وَ بَینِ أَهْلِ الْقُرْآنِ بِالْقُرْآن»؛ (الغیبه، نعمانی، ص۲۳۷، ح۲۶).

الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا} (۱) بدانید که خداوند زمین را پس از مرگش زنده می کند.

امام باقر؟ع؟ مرگ زمین را «کفر اهلش» تفسیر کرده و فرموده است کافر «مرده» است.

فِی قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَ {اِعْلَمُوا أَنَ اللَّهَ یحْیِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِها} قَالَ: یحْیِیهَا اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ بِالْقَائِمِ؟ع؟ بَعْدَ مَوْتِهَا [یعْنِی] بِمَوْتِهَا کُفْرَ أَهْلِهَا وَ الْکَافِرُ مَیتٌ؛ (۲) فرمود: خداوند زمین را به واسطه قائم ؟ع؟ زنده می کند از آن پس که مرده باشد و مقصود از مردن آن، کفر اهل آن است و کافر همان مرده است.

و امام صادق؟ع؟ نیز حیات زمین پس از مرگ را «عدل بعد از جور» معنا کرده است: ... أَ لَا تَسْمَعُ قَوْلَهُ تَعَالَی فِی الآیه التَّالِیهِ لِهَذِهِ الآیِه: {اِعْلَمُوا أَنَ اللَّهَ یحْیِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِها قَدْ بَیَّنَّا لَکُمُ الْآیاتِ لَعَلَّکُمْ تَعْقِلُونَ} أَی یحْیِیهَا اللَّهُ بِعَدْلِ الْقَائِمِ عِنْدَ ظُهُورِهِ بَعْدَ مَوْتِهَا بِجَوْرِ أَئِمَّهِ الضَّلَالِ.... (۳)

زمانی که بشر سرافراز و مستقل و رهاشده از قید و بندهای درون و برون و در حال اطاعت از خدا به سر برد به «حیات» می رسد و مرگ را به کناری می زند.

همانطور که امام علی؟ع؟ هنگامی که یاران معاویه در صفین بر آب فرات غلبه یافتند و آب را به روی اصحاب او بستند به اصحابش فرمود:

... قَدِ اِسْتَطْعَمُوکُمُ اَلْقِتَالَ فَأَقِرُّوا عَلَی مَذَلَّهٍ وَ تَأْخِیرِ مَحَلَّهٍ أَوْ رَوُّوا اَلسُّیوفَ مِنَ اَلدِّمَاءِ تَرْوَوْا مِنَ اَلْمَاءِ فَالْمَوْتُ فِی حَیاتِکُمْ مَقْهُورِینَ وَ اَلْحَیاهُ فِی مَوْتِکُمْ قَاهِرِینَ...؛ (۴) از شما می خواهند که بر سفره جنگ مهمانشان کنید و شما را دو راه در پیش است، یا تن به مذلّت دادن و فرو افتادن از منزلتی که در آن هستید، یا سیراب کردن شمشیرها از خون و سیراب کردن خود از آب. اگر مقهور شوید، زندگیتان مرگ است و اگر پیروز شوید، مرگتان زندگی است.

به این معنا که زندگی همراه با ذلت نوعی مرگ و مرگ با عزت حیات واقعی است.

۴. رفاه اجتماعی

مدینه فاضله اسلامی، مدینه رفاه و آسایش همگانی است. رفاه و تنعم در حدی که دیگر

۱- . حدید(۵۷)، ۱۷.

۲- . کمال الدین و تمام النعمه، ج۲، ص۶۶۸.

۳- . الغیبه، نعمانی، ص۲۵.

۴- . نهج البلاغه، خطبه۵۱.

نیازمند و صاحب حاجتی در سطح جامعه نمی توان یافت. یک دلیل مهم بر این امر، توزیع عادلانه ثروت ها و منابع است.

هم در تعالیم دینی و هم در آموزه های علمی و تجربی بشر، به روشنی، به این واقعیت رسیده ایم که در صورتی جامعه از غنا و بهره مندی عمومی سرشار خواهد گشت که پیشاپیش از عدالت سیراب گردیده باشد و مشکل کشورها در حال حاضر و در قرون و اعصار متمادی، کمبود منابع و مواهب طبیعی بر گستره خاک نبوده، بلکه توزیع ناعادلانه و استفاده غیراصولی از آنها بوده است.

آنچه در روایات ظهور، در این خصوص آمده، نشان می دهد که خواسته ها و آرزوهای مادی انسان، درعصرظهور، نه تنها نادیده گرفته نشده، بلکه در صدر توجه قرارگرفته و انسان ها، به دلیل داشتن چنین خواسته هایی، مورد نکوهش قرار نگرفته اند، بلکه بر توجه خدا در پاسخ به این خواهش ها تأکید فراوان شده است.

در این مورد پیامبر؟ص؟ می فرماید:

در امت من، مهدی قیام کند... و در زمان او، مردم به چنان نعمت و برخورداری و رفاه دست یابند که در هیچ زمانی دست نیافته باشند. (و این رفاه شامل تمامی انسان ها خواهد بود، چه نیکوکار و چه بدکار). آسمان مکرر بر آنان ببارد (کنایه از وفور مواهب طبیعی) و زمین چیزی از روییدنی های خود را پنهان نسازد. (۱)

در روایات دیگر سخن از کثرت مال، وفور نعمت ها، باران های پی درپی، سبک باری و رهایی از بارهای سنگین زندگی، آسودگی از رنج طلب کردن و نیافتن، و سخن از ادای دین تمام صاحبان دین و بی نیازی تمام انسان ها و بذل و بخشش امام بر همگان است، به طوری که افراد از طلب مال و بخشش دیگران بی نیاز گردند.

در آن دوران طبق ترسیم آیات و احادیث، جامعه بشری واحدی تشکیل می گردد که مانند خانواده ای زندگی می کنند، و بشریت به طور کلی به رفاه اقتصادی و بی نیازی دست می یابد، و همین بی نیازی زمینه اساسی رشد و تعالی معنوی و فکری انسان را می سازد.

طبق تحقیقات کارشناسان و متخصصان، بخش عظیم و مهمی از مسائل عقب ماندگی و وابستگی و کمبود مواد غذایی و معیشتی به دو عامل بستگی دارد، و این هر دو عامل با هم در ارتباطند:

۱- . «... تَتَنَعَّمُ أُمَّتِی فِی زَمَانِهِ تَنَعُّماً لَمْ یتَنَعَّمْ مِثْلَهُ قَطُّ... یرْسَلُ السَّمَاءُ عَلَیهِمْ مِدْرَاراً وَ لَا تَحْبِسُ الْأَرْضُ شَیئاً مِنْ نَبَاتِهَا...»؛ (بحار الانوار، ج۳۶، ص۳۶۹، باب۴۱، نصوص الرسول).

الف) نظام اقتصادی حاکم بر جهان توسط قـدرت های اقتصادی جهان که هدف آنها دستیابی به قدرت اقتصادی روز افزون و سلطه بر منابع ثروت جهان با جلوگیری از هرگونه استقلال، خود کفایی و رشد تولید و پیشرفت اقتصادی در کشورهای تحت سلطه شان است.

ب) نظام سیاسـی حاکم بر کشورها که با رسانه ها و ابزارهای تبلیغاتی هرگونه استقلال فرهنگی و اقتصادی را از جامعه سلب می کنند و توده ها را برده وار به اسارت و پیروی کورکورانه وا می دارند. (۱)

در نتیجه این دو جریان مسلط و حاکم - یکی بیگانه و دیگری خودی - نخستین موضوعی که صـدمه می بینـد، اصالت فکر و فرهنگ خودی و حس اعتمادبه نفس و بازیابی نیروهای نهفته در دورن جامعه خودی است.

در رستاخیز ظهور امام منجی، این بنـدها و دامها از سـر راه برداشته می شود و انسان ها آزاد می شونـد و با هدایت آن امام به خود می آینـد و دیگر بـار خویشـتن خویش را باز می یابنـد. و در پرتو این آزادی پدیـده شوم فقر و نیاز نفی می گردد و رفاه اقتصادی به جامعه و افراد داده می شود. در نتیجه فرصتی ایجاد می شود تا افراد به مفاهیم بالا و برتر زندگی بیندیشند.

امـام صـادق؟ع؟ می فرمایـد: «... مردمان بی نیاز می گردنـد؛ آنگاه که عـدالت میانشان حاکم باشـد، و آسـمان رزقش را نازل کرده و زمین برکات خود را بروز خواهد داد... ». (۲)

از نظر تعـالیم اسـلامی، حـاکمیت اگر عادلانه و اسـلامی باشـد و برنامه ها و مجریانی قرآنی و اسـلامی به کار گمارده شونـد، محرومیت و نیازمنـدی در جامعه باقی نمی مانـد، زیرا که اصول عـدل و حق اجرا می گردد و همه مردم به رفاه و بی نیازی می رسـند. رفـاه تـا این پـایه و تـأمین سـطح زنـدگی تـا این سـطح، آرمانی است الهی که به دست مبشـر راستین عـدل و انصاف و سعادت آسایش، امام مهدی؟عج؟، حاصل خواهد شد.

۵. حفظ و ارتقاء محیط زیست

اشاره

۵. حفظ و ارتقاء محیط زیست (۳)

موضوع محیط زیست و ضـرورت صـیانت و حمایت از آن در کلیه ادوار تاریخ بشـر از اهمیت ویژه ای برخوردار بوده تا جایی که این امر، انسان ها و جامعه انسانی را واداشته است که در چند دهه اخیر، با وضع مقررات و قواعد ویژه ای، حقوق خاصی را تحت عنوان حقوق

۱- . آناتومی جامعه، ص۳۲۱.

۲- . «... إِنَ النَّاسَ يسْـتَغْنُونَ إِذَا عُـدِلَ بَينَهُـمْ، وَ تُنْزِلُ السَّمَـاءُ رِزْقَهَـا، و.... »؛ (کـافی (دارالحـدیث)، ج۷، ص۲۰۴، باب۴۶، باب صدقه أهل الجزیه، ح۶).

۳- . ر.ک: «عصر مهدویت و حقوق محیط زیست»، نشریه علمی ــ پژوهشی انتظار موعود، ش۲۴.

محیط زیست تدوین نمایند، اما با این وجود هنوز هم بشر مدرن نتوانسته تبعات مخرّب حیات صنعتی، ماشینی و مصرفی خود را بر محیط زیست کنترل نماید و جهان همواره با روند تخریب و آلودگی روز افزون محیط زیست رو به رو است.

باید توجه داشت که عمران و آبادی زمین و بهره برداری از امکانات آن تا حدی اصولی است که عمران مکانی موجب تخریب محیط زیست نمی شود و از همه ی فن های دقیق علمی و فنی و متناسب با محیط زیست استفاده می شود و از سودجوئی ها و تکاثر طلبی گروه معدودی مسرف جلوگیری می گردد، به نحوی که هیچ نقطه ای تخریب شده باقی نمی ماند مگر اینکه آباد می شود.

در عصر ظهور، حقوق محیط زیست به نحو کامل رعایت شده و حتی موجودات و محیط زیست آنها در گستره هایی به وسعت جهان هستی دچار ارتقا و تکامل در حیات مادی و معنوی گشته و ضمن همراهی رضایت مندانه، و شاید مبتنی بر شعور، به نهایت تحقق استعدادها و قابلیت های بالقوه خویش خواهند رسید و عالم هستی از هرگونه تلوث، آلودگی و آلایندگی مادی و معنوی، تطهیر و پاک خواهد شد و با نور الهی، منور می گردد.

امام علی؟ع؟ درباره ی این نعمت در عصر ظهور می فرماید:

... چون قائم قیام کند، آسمان - چنانکه باید- باران بارد و زمین گیاه رویاند... به گونه ای که یک زن [در کمال امنیت و آرامش] از عراق می آید و تا شام برود و جز بر زمین های سرسبز گام ننهاد... . (۱)

بنابراین محیط زیست و موجودات هستی با این تحول و استحاله ایجابی، به اصل و وضع اصلی و طبیعی و الهی خود باز خواهند گردید و بنا به تعریف عدل (قرارگرفتن هر چیز در جای خود و استیفای اهلیت ها و استحقاق ها) عدالت در مورد آنها اجراشده و به نهایت اهلیت و سزاواری و تحقق استعدادها و قابلیت های مکنون خویش دست خواهند یافت.

بقیه معصومین نیز به موضوع محیط زیست بسیار اهمیت داده اند؛ مثلاً در نهج الفصاحه، احادیث فراوانی از پیامبر؟ص؟ در مورد اهمیت درخت و درخت کاری و عمران و آبادانی محیط زیست نقل شد:

مَن غَرَس غَرْساً لَم يَأْكُل مِنْه آدَمِي وَلا خَلْق مِن خَلْقِ اللهِ اِلاّ كان لَه صَدَقَه (۲) هر که

۱- . الخصال، ج۲، ص۶۲۶، علم أميرالمؤمنين.

۲- . نهج الفصاحه، ص۴۹۳، ح ۲۹۲۱.

درختی بکارد هر بار که انسانی یا یکی از مخلوقات خدا (به اندازه میوه ای که از آن درخت برون می شود) از آن بخورد برای او صدقه محسوب می شود.

آن حضرت در حدیث ارزشمندی، زمین راهمچون مادری می داند که حفاظت ومراقبت از آن، بر همگان واجب ولازم است:

تَحَفَّظُوا مِنَ الاَرْضِ فَإِنَّها أُمُّكُم وَ اِنَّه لَيس مِن أَحَدٍ عامِل عَلَيْها خَيْراً اَوْ شَرّاً إلاّ وَهِي مُخْبِرَة بِه ؛ (۱)زمین را خوب نگاه دارید که گویی مادر شما است. هرکس بر روی زمین خوبی کند یا بدی کند، زمین خبر می دهد.

توصیه های پیامبرگرامی؟ص؟ در مورد حفظ حقوق حیوانات و برخورد ملاطفت آمیز با آنها فراوان است و ایشان علاوه بر نهی شدید از اذیت و کشتن نا به جای حیوانات، بر رسیدگی کامل به آنها تأکید می ورزند؛ از جمله فرموده اند: «هر حیوان، پرنده یا غیر آن به ناحق کشته شود روز قیامت با قاتل خویش مخاصمه کند». (۲)

در روایات نبوی بر ساخت و ساز و عمران محیط زیست تأکید فراوانی شده؛ هم چنان که ایشان افراد را از سکنی گزینی در خانه های ویران برحذر داشته و عدم اجابت دعای چنین کسی را همانند فردی دانسته که در حفظ حیوان تحت مالکیت خویش اهمال می ورزد و فرموده اند:

خدا دعای سه گروه را نمی پذیرد؛ مردی که در خانه ویران جای گیرد و مردی که کنار راه اقامت گزیند و مردی که حیوان خود را رها کند و سپس دعا کند که خدا آن را نگه دارد. (۳)

با تأملی کوتاه در روایات مختص به عصر ظهور، به خوبی فهمیده می شود که فضای زیستی و موجودات ساکن در این قلمرو در نهایت کمال از مواهب حکومت حضرت مهدی؟ع؟ برخوردار گشته و طعم آسایش، آرامش و حیات طیبه مبتنی بر عدالت را خواهند چشید. در آنجا سخن از عمران و آبادی تمامی عرصه خاک است، به گونه ای که چون آن حضرت قیام کند، همه خرابی ها را آباد کند، (۴) تمامی سطح زمین را از سرسبزی بپوشاند، گنج ها و معادن

۱- . همان، ص۶۶۳، ح ۱۱۳۰.

۲- . نهج الفصاحه، ص ۱۴۰، حدیث ۱۷۳۰.

۳- . وسایل الشیعه، ج۸، ص۳۱۹.

۴- . کمال الدین، ج۲، ص ۳۳۱.

زمین، مورد استخراج قرار گیرند و زمین آنچه را که مخفی داشته، برای رفاه و آسایش انسان ها به دست حضرت خواهد سپرد.

موارد زیر برخی از ویژگی های محیط زیست عصر ظهور و رعایت کامل حقوق مزبور در آن دوره خواهد بود:

الف) تطهیر و نورانیت زمین

زمین در عصر مهدوی با لطف الهی از هرگونه جور و ظلمی تطهیر می شود و با نور الهی منور و تابان می گردد. بدیهی است که هرگونه تلوّث و آلودگی، زیر مجموعه معانی جور و ظلم قرارمی گیرد؛ زیرا هر گونه آلودگی به معنای انحراف از طبیعت مخلوق الهی و به معنای تعدی از حق و حرکت به سوی باطل است؛ هم چنان که ظلم به هرگونه تجاوز از حق، اعم از کم و زیاد اطلاق می شود.

امام رضا؟ع؟ می فرمایند:

یطَهِّرُ اللَّهُ بِهِ الْأَرْضَ مِنْ کُلِ جَوْرٍ وَ یقَدِّسُهَا مِنْ کُلِّ ظُلْمٍ... فَإِذَا خَرَجَ أَشْرَقَتِ الْأَرْضُ بِنُورِهِ وَ وَضَعَ مِیزَانَ الْعَدْلِ بَینَ النَّاسِ فَلَا یظْلِمُ أَحَدٌ أَحَداً وَ هُوَ الَّذِی تُطْوَی لَهُ الْأَرْضُ...؛ (۱) خداوند به واسطه او، زمین را از هر گونه جور و ظلم تطهیر و منزه می نماید. پس هنگامی که وی (حضرت مهدی) خروج کند زمین با نور پروردگار، نورانی گشته و ترازوی عدالت در میان مردم حکم فرما می گردد. پس از آن، دیگر احدی به احد دیگر ظلم نمی کند و او کسی است که زمین برایش در نوردیده می شود.

ب) رضایت و سُرور موجودات و محیط زیست

روایات بی شماری در تبیین عصر مهدوی، حاکی از نهایت رضایت تمامی ساکنان و موجودات در زمین و آسمان از حکومت مهدی موعود است. پر واضح است که این رضایت و سرور همگانی نمی تواند بدون تأمین حقوق محیط زیست و کلیه ساکنان آن باشد. در روایات متعددی به خصوص از پیامبر؟ص؟ این معنا چنین ذکر شده است:

... یمْلَأُ الْأَرْضَ عَدْلًا کَمَا مُلِئَتْ جَوْراً یرْضَی فِی خِلَافَتِهِ أَهْلُ الْأَرْضِ وَ أَهْلُ السَّمَاءِ وَ الطَّیرُ فِی الْجَو؛ (۲)زمین از عدل پر می شود همان طور که قبلاً از جور پرشده بود. در خلافت او اهل زمین و اهل آسمان و پرنده در هوا، راضی و خوش حال از این حکومت هستند.

در روایت دیگری از پیامبر؟ص؟ که گویای اوج حفظ حقوق محیط زیست در آن عصر طیبه

۱- . همان، ص۳۷۲.

۲- . بحار الانوار، ج۵۱، ص۸۰.

می باشد آمده است:

نامش نام من است، در موقع ظهور او پرندگان را در آشیانه هاشان و ماهیان در دریاها (با کمال آزادی و دور از هرگونه ترس و مزاحمت دشمن) تولید نسل می کنند و نهرها کشیده می شود و چشمه ها می جوشد و زمین دو برابر محصول خود را می رویاند... . (۱)

برخی از روایات بیان کننده تحقق کلیه استعدادهای بالقوه محیط زیست در دوران ظهور بدین شرح است. معصوم؟ع؟ می فرمایند:

فَیخْطُبُ النَّاسَ فَتَسْتَبْشِرُ الْأَرْضُ بِالْعَدْلِ وَ تُعْطِی السَّمَاءُ قَطْرَهَا وَ الشَّجَرُ ثَمَرَهَا وَ الْأَرْضُ نَبَاتَهَاوَ تَتَزَینُ لِأَهْلِهَا... وَ تُخْرِجُ لَهُمُ الْأَرْضُ کُنُوزَهَا...؛ (۲) حضرت مردم را مورد خطاب قرار داده و سپس زمین را به عدالت، بشارت می دهد. در این هنگام آسمان باران خود عطا نموده و درختان میوه های خود را فرو می فرستند. زمین کلیه رستنی های خویش را عرضه نموده و خود را برای اهل عالم با این گیاهان زینت می بخشد...؛ هم چنان که زمین برای مردم، گنج های خود را بروز می دهد.

جمع بندی

در پر تو حضور نورانی حضرت مهدی؟عج؟ روابط اجتماعی سامان می یابد. یکرنگی و یگانگی میان مردمان جاری می شود و دوستی و رحمت قلب ها را پر می سازد و مساوات اجتماعی جلوه می کند. در این گفتار در دو بعد سیاسی و اجتماعی گفتیم در بعد سیاسی حضرت با تشکیل حکومت فراگیر جهانی، تمام تلاش خود را معطوف به اجرای اصل مساوات در برابر قانون، و ایجاد امنیت سیاسی اجتماعی برای تمام افراد خواهد کرد تا بتواند شایسته سالاری را به جای رابطه سالاری بر جامعه حاکم کند. و در بعد اجتماعی نیز حضرت با اجرای عدالت اجتماعی زمینه رشد عقلی و علمی را در جامعه فراهم خواهد نمود تا با ایجاد حیات مجدد در جامعه و تزریق نور امید در دل افراد آن، آنها را به تلاش برای نفع رساندن به هم نوعان خود وا دارد تا در نهایت رشد و رفاه عمومی در سطح جامعه را پدید آورد.

۱- . همان، ج۵۲، ص۳۰۴.

۲- . همان، ج۵۳، ص۸۵.

گفتار سوم

ویژگی های اقتصادی

اشاره

دوران ظهور، روزگـار بی نیـازی اقتصـادی است، بیشتر رقـابت های ناسالم و غیرانسانی از نیاز داشـتن و فقر و محرومیت برمی خیزد. هنگـامی که رفـاه اقتصـادی برای همه حاصل آمـد و اقتصاد جامعه سامان یافت، رقابت ها سالم می گردد و فعالیت های اقتصـادی و تولیـد و توزیع در حـد بالاـ و با انگیزه های معنوی و هـدف خـدمت به جامعه و مردم صورت می گیرد. بر مجموع روابط اجتمـاعی حس برادری انسـانی سـایه می گسترد، و محیـط کـار و تلاش به محیط پیش دستی برای رسـیدن به کمالات انسانی تبدیل می شود، و حرکت اقتصادی جامعه جهتی الهی – انسانی می یابد.

بی نیـازی مردمـان بـه سـبب تحقـق کامـل عـدالت و فراوانی و عمران و آبـادی در اوج کمـال و تقسـیم امـوال بـه مسـاوات، از مشـخصات اقتصادی جامعه مهدوی است. آن حضـرت تمام مناسـبات ناسالم اقتصادی را زیر پای می گذارد و محو و نابود می کند؛ از رسول خدا؟ص؟ روایت شده است که فرمود:

«وَ قَالَ إِذَا قَامَ قَائِمُنَا اضْـمَحَلَّتِ الْقَطَائِعُ فَلَا قَطَائِعَ؛ (۱) زمـانی که قـائم مـا قیـام کنـد، قطـایع از بین می رود به طوری که دیگر قطـایعی در میـان نخواهـد بود». زمین هـایی که زمامـداران و حکـام جور در مالکیت خود درآورده یا واگـذار کرده انـد و در حقیقت متعلق به امـام؟ع؟ است، در جایگاه خود قرار می گیرد. اسـتثمار و اسـتعمار پایان می پـذیرد. همگان به رفاه و آسایش می رسند. امام باقر؟ع؟ فرمود:

تمـام اموال زمین – آنچه در دل زمین است و آنچه بر روی زمین است – نزد مهـدی؟ع؟ گرد آیـد، آنگاه او به مردمان گویـد: بیاییـد و این اموال را بگیرید. این ها همان چیزهایی است که به خاطرش قطع رحم کردید و خون ها به ناحق ریختید و مرتکب گناهان شدید. (۲)

در دولت او زمین همه استعدادهای خود را بروز می دهد و دارایی ها انبوه می شود. از رسول

۱- . بحارالانوار، ج۵۲، ص۳۰۹، باب۲۷، سیره و أخلاقه، ح اول.

۲- . الغیبه، نعمانی، صص ۲۳۸ – ۲۳۷؛ بحارالانوار، ج ۵۲، ص ۳۵۱.

خدا؟ص؟ چنین روایت شده است:

در آن زمان امت من چنان از نعمت برخوردار شوند که هرگز امتی آن چنان از نعمت برخوردار نشده باشد، زمین به تمامه محصول دهد و هیچ را از آنان دریغ ندارد، و اموال انبوه شود. هر کس آید و گوید: به من مالی ده – مهدی بی درنگ گوید: بگیر. (۱)

بدین ترتیب مردمان با همه وجود و از صمیم قلب از داشتن و گنجینه کردن و انبوه سازی، احساس بی نیازی می کنند؛ همان گونه که پیامبر اکرم؟ص؟ نوید آن را داده است:

«وَ یمْلَأُ اللَّهُ قُلُوبَ أُمَّهِ مُحَمَّدٍ غِنًی وَ یسَعُهُمْ عَدْ لُه؛ (۲) دل های پیروان محمد؟ص؟ را لبریز از بی نیازی می کند و عدالتش همه را فرا می گیرد».

در نظام اقتصادی که مهدی؟ع؟ بر پا می سازد، روابط اقتصادی چنان است که در معاملات سودی گرفته نمی شود. «علی بن سالم از پدرش نقل کرده است که گفت از امام صادق؟ع؟ پرسیدم: این روایت که سود گرفتن مؤمن از مؤمن رباست؛ معنایش چیست؟حضرت فرمود: این به هنگام ظهور حق و قیام قائم اهل بیت است، اما اکنون اگر کالایی بفروشد و سود بگیرد اشکالی ندارد». (۳)

دولت مهدی؟ع؟ بر اساس چنین روابط و مناسبات اقتصادی، شرق و غرب جهان را فرامی گیرد و همه جا را آباد می سازد. نه تنها انسان ها که زمین و آسمان و همه موجودات از دولت و سیرت او راضی اند. در حدیث پیامبر؟ص؟ آمده است: «یرضَی بِخِلَافَتِهِ أَهْلُ السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضِ وَ الطَّیرُ فِی الْجَو؛ (۴) از خلافت و دولت او، اهل آسمان و زمین و پرندگان آسمان راضی خواهند بود».

در این گفتار به چند شاخصه و ویژگی اقتصادی در جامعه مهدوی اشاره می کنیم.

۱. ویژگی های تولیدی و عمرانی

اشاره

۱- . «... یتَنَعَّمُ فِیهِ أُمَّتِی نِعْمَهً لَمْ یتَنَعَّمُوا مِثْلَهَا قَطُّ تُؤْتِی الْأَرْضُ أُكُلَهَا وَ لَا تَدَّخِرُ مِنْهُمْ شَیئاً وَ الْمَالُ یوْمَئِذٍ كُدُوسٌ یقُومُ الرَّجُلُ فَیقُولُ یا مَهْدِی أَعْطِنِی فَیقُولُ خُذْ»؛ (کشف الغمه، ج ۲، صص ۴۷۹ – ۴۷۸؛ بحار الانوار، ج ۵۱، ص ۸۸، باب۶).

۲- . کشف الغمه، ج ۲، ص ۴۷۱؛ بحار الانوار، ج ۵۱، ص۹۱، باب عاشر.

۳- . «... قَالَ ذَاكَ إِذَا... قَامَ قَائِمُنَا وَ أَمَّا الْیوْمَ فَلَا بَأْسَ بِأَنْ یبِیعَ مِنَ الْأَخِ الْمُؤْمِنِ وَ یرْبَحَ عَلَیهِ... »؛ (من لا یحضره الفقیه، ج۳،

ص۳۱۳، باب رهن، ، ح۴۱۱۹).

۴- . عمده عیون صحاح الأخبار، ص۴۳۹، فصل فی ذکر ما جاء فی المهدی، ح۹۲۲.

۱-۱. بهره وری کامل از منابع طبیعی

در زمـان حـاکمیت آخرین حجت حق، همه زمین و امکانـات آن در اختیار امام خوبان قرار می گیرد تا سـرمایه ای کلان برای پی ریزی اقتصادی سالم فراهم شود.

برای دستیابی به خودکفایی و رفاه در سـطح جامعه بشـری، شـناسایی معادن و منابع زیرزمینی و استخراج و بهره برداری از آنها کاری ضـروری است. بسـیاری از ثروت ها و مواد لازم برای زندگی، از معادن به دست می آید. این معادن و مواد دیگری که برای بشر امروزی شناخته شده نیست، در دوران ظهور مورد بهره برداری قرار می گیرد.

پیـامبر اکرم؟ص؟: «... وَ یظْهِرُ اللَّهُ لَهُ کُنُوزَ الْأَرْضِ وَ مَعَادِنَهَا و...؛ (۱) خداونـد برای امام زمان؟عـج؟ گنج ها و معادن زمین را آشکار می سازد».

امام علی؟ع؟ می فرماید: «... زمین آنچه را در اعماق خویش دارد برای وی بیرون دهد، و همه امکانات و برکات خویش را در اختیار او گذارد... ». (۲)

در دوران پیش از ظهور بسـیاری از معادن شـناخته شـده است و بشـر کنونی و آینده به سـرعت آنها را اسـتخراج می کند و در زندگی به کار می گیرد. بنابراین از تأکید فراوان احادیث بر موضوع معادن و آشـکار شدن آنها برای امام؟ع؟ می توان حدس زد که آنچه شـناخته شده و قابل اکتشاف برای بشـر کنونی است بسـیار ناچیز است، و در دوران رستاخیز عظیم، مواد و معادنی شناخته و اکتشاف می شود که چهره زنـدگی ها را به کلی دگرگون می سازد. و باید چنین باشد، زیرا که ایجاد رفاه برای کل جامعه بشـری کاری ساده نیست و سرمایه های کلان و عظیمی لازم دارد. یکی از منابع تأمین این سرمایه ها معادن است و باید از آنها کاملاً استفاده شود.

طبق نظر متخصـصان، بسیاری از زمین ها قابل عمران و آبادی و کشاورزی است؛ بسیاری از آب ها دارای استعداد ذخیره شدن و بهره برداری اسـت. ایـن موضـوع نیز از نظر متخصـصان و آمـارگیران ثـابت است که زمین اسـتعداد اداره و تـأمین چنـد برابر جمعیت کنونی را دارد به سه شرط:

الف) از همه امکانات بهره برداری شود.

ب) از اسراف کاری و شاد خواری و کامروایی فزون از حد گروه هایی اندک جلوگیری شود.

۱- . کمال الدین و تمام النعمه، ج۲، ص۳۹۴، باب۳۸ ما روی عن أبی محمد الحسن بن علی العسکری، ح۴.

۲- . «وَ تَخْرُجُ لَهُ الْأَرْضُ أَفَالِیـذَ کَبِـدِهَا وَ تُلْقِی إِلَیهِ سِـلْماً مَقَالِیـدَهَا فَیرِیکُمْ کَیفَ عَدْلُ السِّیرَه... »؛ (نهج البلاغه، صبحی صالح،

ص۱۹۶، خطبه۱۳۸).

ج) فن های دقیق علمی و فنی و متناسب با محیط و سرزمین ها به کار رود.

مانع عظیم اکثریت اجتماعات بشری امروز نبود شناخت و دانش کافی یا برنامه ریزی های حساب شده و درست است و دوران ظهور، دوران سراسر آگاهی و شناخت های ناب و خالص است که همه زوایای زندگی انسان را روشن می سازد و در برنامه ریزی های فرهنگی، هنری، فنی، اجتماعی، اقتصادی و... نقطه ابهام و عقب ماندگی نمی ماند و شیوه ها و روش های اصولی و درست و مقرون به صرفه و به سود انسان ارائه می شود و زندگی در همه جای زمین چهره ای زیبا و انسانی و سرشار از رفاه به خود می گیرد؛ (۱) به طوری که نه تنها انسان ها بلکه زمین و آسمان و همه موجودات از دولت و سیره حضرت در کمیت و کیفیت بهره وری از منابع طبیعی راضی اند. در حدیثی پیامبر؟ص؟ فرموده است: «یرضَی بِخِلَافَتِهِ أَهْلُ السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضِ وَ الطَّیرُ فِی الْجَو؛ (۲) از خلافت و دولت او، اهل آسمان و زمین و پرندگان آسمان راضی خواهند بود».

۱-۲. عمران و آبادانی

تقسیم ناعادلانه ثروت و بهره برداری افراطی از امکانات زمین در دوران پیش از ظهور با همه پیشرفت علوم و فنّاوری در همه زمینه ها باعث آسیب و تخریب محیط زیست گردیده؛ به طوری که بحران کم آبی و خشکی سفره های زیر زمینی دامنگیر بسیاری از کشورهای جهان شده است.

اما در حکومت امام مهدی؟عج؟ که امر تولید و توزیع ساماندهی می شود، همه جا به نعمت و آبادانی می رسد. و مشکلات زیست محیطی رخت بر می بندد، و مردم در کمال آرامش و به طور عادلانه از مواهب الهی بهره مند شده و دیگر مکان خرابی در زمین باقی نخواهد ماند؛ همانطور که روایات به عمران و آبادانی اشاره می کند.

امام باقر؟ع؟ در توصیف روزگار امام مهدی؟عج؟ می فرمایند:

... زمین برای قائم ما درهم پیچیده می شود (و به لحظه ای از هر نقطه به نقطه دیگر می رسد)... و در زمین جای نا آبادی باقی نمی ماند.... حضرت به کارگزاران خود دستور می دهد که شهرها را آباد سازند. و زمین به دست حضرت آباد و سرسبز می شود. (۳)

۱- . عصر زندگی و چگونگی آینده انسان و اسلام، ص۸۷.

۲- . عمده عیون صحاح الأخبار، ص۴۳۹، فصل فی ذکر ما جاء فی المهدی، ح۹۲۲.

۳- . «... الْقَائِمُ مِنَّا... تُطْوَى لَهُ الْأَرْضُ... فَلَا یبْقَى فِی الْأَرْضِ خَرَابٌ إِلَّا قَدْ عُمِر... »؛ (کمال الدین، ج۱، ص۳۳۱، باب۳۲، ما أخبر به أبو جعفر، ح۱۶).

۱–۳. رشد فوق العاده اقتصادی

از برنامه ها و اقدامات امام زمان؟عج؟ پدید آوردن رفاه در کل جامعه ی بشری است. احادیث درباره ی رفاه اقتصادی و رشد فوق العاده دوران ظهور بسیار است و این، شاید اهمیت موضوع و نقش آن را در ساختن جامعه ی آرمانی اسلام می رساند.

پیامبر اکرم؟ص؟ دراین باره می فرماید:

در امت من مهدی قیام کند... و در زمان او همه مردم به نعمت هایی دست می یابند که در هیچ زمانی دست نیافته باشند، چه نیکوکار و چه بدکار، آسمان باران رحمتش را بر آنان ببارد و زمین چیزی از روییدنی های خود را پنهان ندارد. (۱)

در هنگامه ی بعد از ظهور، به علت تقوای عمومی مردم و هدایت آنان توسط امام زمان؟عج؟ خداوند وعده ی خود را درباره جامعه تقوا پیشگان آشکار می کند:

{فَقُلْتُ اسْتَغْفِرُواْ رَبَّکُمْ إِنَّهُ کاَنَ غَفَّارًا - یرْسِلِ السَّمَاءَ عَلَیکمُ مِّدْرَارًا - وَ یمْدِدْکمُ بِأَمْوَالٍ وَ بَنِینَ وَ یجَعَل لَّکمُ جَنَّاتٍ وَ یجَعَل لَّکمُ أَنهَارًا}؛ (۲) سپس گفتم از پروردگارتان آمرزش بخواهید که او آمرزنده است. تا از آسمان برایتان پی درپی باران فرستد. و شمارا به اموال و فرزندان مدد کند و برایتان بستان ها و نهرها بیافریند.

در دوران ظهور که دوران سراسر آگاهی و شناخت های کامل و اصیل و مفید است، همه ی زوایای زندگی انسان روشن می گردد و طبیعت کاملاً مسخر انسان می گردد و بدین ترتیب از یک طرف سرمایه های مادی فوق العاده زیاد می گردد و از طرف دیگر این امکانات به نحو عادلانه توزیع می گردد. از سویی مردم نیز از نظر غنای روحی و سطح اخلاق و معرفت و تقوا چنان اوج می گیرند که دامنه حرص و آز (که سرچشمه تکاثر و بخل و احتکار و تنازع است)، در نتیجه رشد اقتصادی یعنی در سایه تحولات در سیستم تولید، توزیع و مصرف برچیده می شود.

۱–۴. پیشرفت صنایع در آن عصر

اشاره

احادیث جالب و گویایی وجود دارد که نشان می دهد که جهش علمی در صنایع و فنّاوری

۱- . «یتَنَعَّمُ فِیهِ أُمَّتِی نِعْمَهً لَمْ یتَنَعَّمُوا مِثْلَهَا قَطُّ... »؛ (کشف الغمه، ج۲، صص ۴۷۹ - ۴۷۸، بحارالانوار، ج ۵۱، ص ۸۸، باب۶).

۲- . نوح(۷۱)، ۱۰-۱۲.

نیز در مقیاس وسیعی در رشد اقتصادی تحول ایجاد می کند، مانند حدیثی که ابو بصیر از امام صادق؟ع؟ نقل کرده است:

هنگامی که کارها به حضرت مهدی؟عج؟ برسد خداوند هر نقطه فرورفته ای از زمین را برای او مرتفع، و هر نقطه مرتفعی را پائین می برد آن چنان که تمام دنیا نزد او به منزله کف دستش خواهد بود! کدام یک از شما اگر در کف دستش موئی باشد آن را نمی بیند!؟ (۱)

وسایل اطلاعاتی آن قدر پیشرفته خواهد بود که دنیا را همچون کف دست آشکار می سازد و به حکومت مرکزی تسلط کامل بر اوضاع جهان می بخشد تا به موقع و بدون فوت وقت برای حل مشکلات جهانی بکوشد، و هرگونه فسادی را (عمدی و غیرعمدی) در نطفه خفه کند.

مسئله انرژی و نور آن چنان حل می شود که مردم بی نیاز از انرژی خورشیدی می شوند، با اینکه بازگشت همه انرژی ها جز انرژی اتمی به آن است. وسایل سریع السیری که با وسایل کنونی قابل مقایسه نیست، نه فقط برای دور زدن کره زمین در یک زمان کوتاه، بلکه برای مسافرت های دوردست فضائی در اختیار آن حکومت قرار می گیرد. (۲) و این نیز به اهداف اصلاحی این حکومت کمک می کند. در حدیث دیگری از امام صادق؟ع؟ چنین آمده است:

چون قائم ما قیام نماید خداوند گوش و چشم شیعیان ما را چنان تقویت می کند که بین آنها و امام؟ع؟ پست و پیک وجود نداشته باشد، به گونه ای که وقتی امام با آنها سخن می گوید آنان می شنوند و او را می بینند و امام در جایگاه خود قرار دارد. (۳)

یعنی وسایل انتقال «صدا» و «تصویر» به طور همگانی و ساده و آسان در اختیار همه پیروان او قرار می گیرد، چنانکه در عصر حاضر شاهد پیشرفت های سریعی در علم ارتباطات و وسایل ارتباطی هستیم، و همه به هم نزدیک اند و به راحتی می توانند یکدیگر را ببینند و صدای یکدیگر را بشنوند. همانطورکه در حدیث دیگری از امام صادق؟ع؟ در این زمینه نقل شده است که می فرماید:

مؤمن در زمان قائم؟عج؟ درحالی که در مشرق است برادر خود را در مغرب می بیند

۱- . بحارالانوار، ج۱۳، ص۱۸۵.

۲- . همان.

۳- . «إِنَّ قَائِمَنَا إِذَا قَامَ مَدَّ اللَّهُ لِشِيعَتِنَا فِي أَسْمَاعِهِمْ وَ أَبْصَارِهِمْ حَتَّى لَا يكُونَ بَينَهُمْ وَ بَينَ الْقَائِمِ بَرِيدٌ يكَلِّمُهُمْ فَيسْمَعُونَ وَ ينْظُرُونَ إِلَيهِ وَ هُوَ فِي مَكَانِهِ»؛ (الکافی، (ط- الاسلامیه)، ج۸، ص۲۴۱، ح۳۲۹).

و همچنین کسی که در غرب است برادرش را در شرق می بیند. (۱)

این ارتباط مستقیم نه تنها در سطح حکومت، بلکه در سطح عموم عملی می شود و پیوندهای ظاهری و جسمانی، پیوندهای معنوی دل ها را استحکام می بخشد؛ آن گونه که جهان به راستی به شکل یک خانه و مردمش همچون اهل یک خانواده خواهند بود. و به این ترتیب علم و دانش و صنعت در اختیار بهسازی وضع جهان و تحکیم پایه های اخوّت و برادری ــ و نه درراه ویرانگری که اکنون معمول است ــ قرار خواهد گرفت.

شبهه

بعضی می پندارند که در حکومت حضرت مهدی؟عج؟ دنیا ازنظر صنعتی به عقب بازمی گردد و زندگی انسان ها ازنظر صنعتی بسان زندگی عصر پیامبر؟ص؟ خواهد شد؛ نوع سلاح همان نوع سلاح گذشته و مرکب همان مرکب و سایر وسایل زندگی نیز متناسب همان عصر خواهد بود.

پاسخ

یک حکومت گسترده جهانی نیازمند به وسایل بسیار پیشرفته ای است که بتواند ارتباط قسمت های مختلف سراسر جهان را تأمین کند، تسلط حکومت مرکزی را بر آنها آسان سازد و بر وسائل صنعتی و سلاح های پیچیده ی موجود جهان پیشی گیرد، زیرا بنا نیست که پایه های حکومت حضرت در تمام زمینه ها بر اعجاز باشد. احادیث متعددی که در این زمینه وارد شده موید این مدعا است. (۲)

الف)پیشرفت صنعت و تکنولوژی

در حدیثی که از امام صادق؟ع؟ نقل شده در می یابیم که در آن عصر، بشر به آنچنان قدرت تکنولوژیکی دست می یابد که به طور کامل از نور خورشید بی نیاز می گردند. (۳)

ب) پیشرفت در وسایل ارتباطاتی

در حدیث دیگری از امام صادق؟ع؟ از گسترش عظیم مخابرات و ارتباطات خبر داده می شود به نحوی که افراد در شرق و غرب عالم می توانند همدیگر را از دوردست ها نظاره کنند و با هم ارتباط تصویری داشته باشند:

۱- . «إِنَ الْمُؤْمِنَ فِی زَمَـانِ الْقَـائِمِ وَ هُـوَ بِالْمَشْـرِقِ لَیرَی أَخَـاهُ الَّذِی فِی الْمَغْرِبِ وَ کَـذَا الَّذِی فِی الْمَغْرِبِ یرَی أَخَـاهُ الَّذِی فِی الْمَشْرِقِ»؛ (بحارالانوار، ج۵۲، ص۳۹۱، باب۲۷، سیره و أخلاقه و عدد أصحابه، ح۲۱۳).

۲- . ویژگیهای جامعه توسعه یافته اسلامی، ص۱۸۷.

۳- . «إِنَ قَائِمَنَا إِذَا قَامَ أَشْرَقَتِ الْأَرْضُ بِنُورِ رَبِّها وَ اسْتَغْنَی الْعِبَادُ مِنْ ضَوْءِ الشَّمْسِ»؛ (الغیبه، طوسی، ص۴۶۸، فصل۸).

«مومن در زمان حضرت در حالی که در مشرق است، برادر خود را در مغرب می بیند. همچنین کسی که در مغرب است، برادرش را در مشرق می بیند». (۱)

ج) پیشرفت در وسایل حمل ونقل

در روایات به استفاده حضرت از وسایل سریع السیری اشاره شده که با وسایل موجود قابل مقایسه نیست و جالب اینکه این وسایل محدود به سفر و جابجایی بر روی زمین نیست، بلکه برای سفر به کرات دیگر نیز استفاده می شود.

«مهدی؟عج؟ بر ابرها سوار می شود و از وسایلی نظیر وسایل آسمان های هفت گانه استفاده می کند». (۲)

و نیز در حدیث قدسی آمده است:

«بادها را مسخر او خواهم کرد، ابرهای تندرآگین سخت را برای او رام خواهم کرد. او را از طریق اسبابی به سفر کردن به آسمان ها موفق خواهم داشت». (۳)

۲. ویژگی های توزیعی و اصلاحی

۲-۱. توزیع عادلا نه ثروت

تقسیم و توزیع عادلانه بیت المال بدون هیچ تبعیضی در عصر حکومت امام زمان؟عج؟ محقق خواهد شد، و امکانات در اختیار مستحقانش قرار می گیرد. و با توزیع عادلانه اموال، از شکاف طبقاتی جلوگیری می شود. (۴)

امام باقر؟ع؟ فرموده اند:

... إِذَا قَامَ قَائِمُنَا فَإِنَّهُ یقْسِمُ بِالسَّوِیهِ وَ یعْدِلُ فِی خَلْقِ الرَّحْمَنِ الْبَرِّ مِنْهُمْ وَ الْفَاجِرِ؛ (۵) وقتی قائم خاندان پیامبر قیام کند (اموال را) به تساوی تقسیم و میان خلق- نیکوکار و بدکار- به عدالت رفتار می کند.

۱- . «إِنَّ الْمُؤْمِنَ فِی زَمَانِ الْقَائِمِ وَ هُوَ بِالْمَشْرِقِ لَیرَی أَخَاهُ الَّذِی فِی الْمَغْرِبِ وَ کَذَا الَّذِی فِی الْمَغْرِبِ یرَی أَخَاهُ الَّذِی فِی الْمَشْرِقِ»؛ (بحارالانوار، ج۵۲، ص۳۹۱، باب۲۷، سیره و أخلاقه و عدد أصحابه، ح۲۱۳).

۲- . «... أَمَا إِنَّهُ سَیرْکَبُ السَّحَابَ وَ یرْقَی فِی الْأَسْبَابِ أَسْبَابِ السَّمَاوَاتِ السَّبْعِ وَ الْأَرَضِینَ السَّبْعِ»؛ (همان، ج۵۲، ص۳۲۱).

۳- . «... وَ لَأُسَخِّرَنَّ لَهُ الرِّیاحَ وَ لَأُذَلِّلَنَّ لَهُ الرِّقَابَ الصِّعَابَ وَ لَأُرَقِّینَّهُ فِی الْأَسْبَابِ»؛ (کمال الدین و تمام النعمه، ج۱، ص۲۵۶، باب۲۳، ح۴).

۴- . ر. ک: حضرت مهدی فروغ تابان، صص۱۲۸-۱۲.

۵- . وسائل الشیعه، ج۹، ص۲۸۲، باب ۳۶، حدیث آخر.

«... امام مهـدی؟عـج؟ میان مردم به مساوات رفتار می کنـد، به گونه ای که کسـی پیـدا نشود که نیازمنـد زکات باشد». (۱) ره آورد این مسـاوات در سـطح جـامعه آن است که فقر و تهی دستی ریشه کن می شود و فاصـله هـای طبقاتی از بین می رود. و قسط و عدل (به معنای عدم تبعیض در تقسیم بیت المال و رعایت حقوق مردم) به طور کامل اجرا خواهد شد.

۲-۲. بازپس گیری ثروتهای غصب شده و ایجاد اقتصاد سالم

امام مهـدی؟عج؟ از راه دیگری که از اهمیت فراوانی برخوردار است نیز سـرمایه های بزرگ و کلانی به دست می آورد، و از آن راه بودجه هنگفت سامان بخشـیدن به جامعه انسانی و ایجاد رفاه عمومی را تأمین می کند. امام با از میان برداشتن جباران و سرمایه داران مانع اجرای عدالت، پولها و سـرمایه ها و همه امکانات آنها را که از راه های نامشـروع، اسـتثمار، غصب، احتکار، ظلم، تعـدی، گرانفروشـی، ارزان خریـدن مواد خام و کالای مردمان محروم و... به دست آورده بودند، باز پس می گیرد و در اختیار توده های محروم بشری قرار می دهد. در دولت حضرت رباخواری از بین می رود.

امام مهدی؟عج؟ در رستاخیز ظهور، این مالکیت های دروغین و صوری را ابطال می کند.

مهـدی حق هر حقـداری را بگیرد و به او دهـد، حتی اگر حق کسـی زیر دنـدان دیگری باشـد، از زیر دنـدان انسـان متجـاوز و غاصب بیرون کشد، و به صاحب حق باز گرداند. (۲)

هنگامی که قایم ما قیام کنـد، قطایع (زمین هایی که زمامـداران و حاکمان جور در مالکیت خود درآورده یا واگذار کرده اند) از بین می رود. (۳)

در احادیثی آمـده است که همه اموال دنیا نزد امام مهـدی؟عـج؟ گرد می آید، و امام آنها را میان مردمان طبق قانون عدل و بر اساس نیاز و برای رسیدن به رفاه و بی نیازی تقسیم می کند.

امام باقر؟ع؟ می فرماید:

... همه اموال جهان، در نزد مهدی موعود؟ع؟ گرد آید؛ آنچه در دل زمین است و آنچه بر روی زمین، آنگاه مهدی به مردمان بگوید: «بیائید! و این اموال را بگیرید!

۱- . «... وَ یسَوِّی بَینَ النَّاسِ حَتَّی لَا تَرَی مُحْتَاجاً إِلَی الزَّکَاه... »؛ (بحارالانوار، ج۵۱، ص۳۹۰، ح۲۱۲).

۲- . خورشید مغرب، ص۳۱ به نقل از المهدی الموعود المنتظر، ج۱، ۲۷۹.

۳- . «إِذَا قَامَ قَائِمُنَا- اضْمَحَلَّتِ الْقَطَائِعُ فَلَا قَطَائِع»؛ (وسایل الشیعه، ج۱۷، ص۲۲۲، باب۵۴).

اینها همان چیزهایی است که برای به دست آوردن آنها قطع رحم کردید و خویشان خود را رنجاندید، خون های به ناحق ریختید، و مرتکب گناهان شدید، بیایید و بگیرید!... ». (۱)

۳. ویژگی مصرفی

۳-۱. رواج فرهنگ زهد و ساده زیستی

از موضوعاتی که تأثیر بسیار چشمگیری بر زندگی فردی و اجتماعی انسان ها دارد، مقوله ی زهد و ساده زیستی است که متأسفانه در هیاهوی مدرنیته و عصر تکنولوژی کمتر به آن توجه می شود؛ درحالی که از نقطه نظر فرهنگ دینی و اسلامی ما، یکی از ارزش های متعالی به حساب می آید.

عصر ما، عصر حاکمیت دو نگاه افراطی و تفریطی به نحوه ی بهره مندی از مادیات در زندگی است. از یک سو عده ای از مردم را می بینیم که چنان اسیر زرق و برق و تجملات مادی دنیا گردیده اند که گویی تمام هدف از حیات دنیوی انسان، بهره مندی از همین مادیات است و از سویی دیگر عده ای را شاهدیم که چونان راهبان تارک دنیا و اهل ریاضت، حتی در استفاده از حلال دنیا نیز به شدت بر خود سخت می گیرند!

البته امروزه بیشتر مردم به زندگی از نوع اول متمایل شده اند و رشد روز افزون عوامل قدرت و ثروت و ترویج دائمی زندگی مصرف گرایانه در رسانه های جمعی، خطر روی آوردن به زندگی تجملاتی و فرو رفتن در مرداب دنیا را افزایش داده است.

هرچند ساده زیستی برای تمام افراد جامعه ارزش محسوب می شود، اما برای مسئولان و مدیران جامعه، یک ضرورت است. اگر مسئولان سبک زندگی ساده را برگزینند، درد و رنج محرومان را بهتر لمس خواهند کرد. زهد، قناعت و دل بریدن از مواهب دنیوی و پی بردن به حقیقت زندگی مادی گرایانه، ریشه های تعارضات درونی و بیرونی بین انسان ها را برطرف می کند. و ترویج فرهنگ ساده زیستی در جامعه و الزام مسئولان به چنین رفتاری، آرامش خاطر و دوری از نزاع را در بین مردم پدیدار ساخته و امنیت روانی را که از عوامل ثبات و پایداری یک اجتماع انسانی است، برقرار می سازد. قلوب مردم را به سوی آنان جلب کرده و آرامش روحی را به جامعه تزریق می کند. به همین دلیل است که در طول تاریخ، عالمان

۱- . « ... وَ تُجْمَعُ إِلَيهِ أَمْوَالُ الدُّنْيا... فَيَقُولُ لِلنَّاسِ تَعَالَوْا إِلَى مَا قَطَعْتُمْ فِيهِ الْأَرْحَامَ... وَ رَكِبْتُمْ فِيهِ مَا حَرَّمَ اللَّهُ... »؛ (الغیبه، نعمانی، ص۲۳۷، حکمه ع، ح۲۶).

دینی مورد عنایت و محبت مردم بوده و مردم از جان و دل مطیع آنان بودند و از آنجا که با حفظ حکومت اسلامی، اصل دین هم حفظ خواهد شد، در همین راستا رفتار زاهدانه و ساده زیستی مسئولان، بزرگ ترین عامل تثبیت حکومت خواهد بود؛ زیرا زمینه ی اصلاح فکری و تقویت مبانی اعتقادی مردم را نسبت به حکومت فراهم می نماید. امام علی؟ع؟ قناعت را برای تثبیت حکومت کافی می داند و می فرمایند: «قناعت دولت مندی را بس [است]». (۱)

مفهوم ساده زیستی با مفاهیمی همچون زهد، قناعت و بی رغبتی، ارتباط وثیقی دارد. اگر صفت زهد را مربوط به حیطه ی گرایش های قلبی انسان به دنیا و مادیات بدانیم، ساده زیستی، ناظر به زندگی فردی و اجتماعی است و لذا تجمل گرایی که حاکی از دل بستگی به دنیاست با زهد و ساده زیستی در تضاد خواهد بود.

استاد شهید مرتضی مطهری می گوید:

زهد، حالتی است روحی و زاهد از آن نظر که دل بستگی های معنوی و اخروی دارد، به مظاهر مادی زندگی بی اعتناست. این بی اعتنایی و بی توجهی تنها در فکر و اندیشه و احساس قلبی نیست و در مرحله ی ضمیر پایان نمی یابد. زاهد در زندگی عملی خویش، سادگی و قناعت را پیشه ی خود می سازد و از تنعم تجمل و لذت گرایی پرهیز می نماید. زهّاد جهان آنها هستند که به حداقل تمتع و بهره گیری از مادیات اکتفا کرده اند. (۲)

در طول تاریخ هرگاه امامی، حکومت را به دست گرفته و به رهبری پرداخته، اصل در زندگی او «ساده زیستی» بوده و هرگز زندگی مرفه و تجملاتی را انتخاب نکرده است.

در حکومت امام زمان؟عج؟ نیز مثل دیگر معصومین؟ع؟ زهد و عدم وابستگی به دنیا زینت کارگزاران و یاران حضرت است. یاران امام منتظر با داشتن چنین صفاتی چنان خود ساخته اند که اگر همهٔ دنیا به آنان پیشنهاد شود تا تخلف از فرمان امامشان کنند، نمی پذیرند. (۳)

آنان خوشکامی و نیک بختی را در آرامش دیگران می جویند و بستر بهره گیری از مواهب الهی را برای دیگران فراهم کرده و خود با دنیاگرایی در ستیزند. غذایشان ساده و لباسشان

۱- . نهج البلاغه، ترجمه شهیدی.

۲- . سیری در نهج البلاغه، ص۲۱۴.

۳- . منتخب الأثر، ص ۳۶۰.

بی پیرایه است.

امام صادق؟ع؟ در برابر پافشاری دوستان برای قیام و شتاب در خروج قائم؟عج؟ فرمود:

چرا در خروج قائم شتاب می ورزید؟! به خدا سوگند، لباسش درشت و غذایش ناچیز است. زندگی در حکومت او جنگیدن و مرگ در سایه شمشیر است. (۱)

امام علی؟ع؟ می فرمایند: «خدا بر پیشوایانِ دادگر واجب فرموده خود را با مردمِ ناتوان برابر نهند تا مستمندی تنگدست را به هیجان نیارند و به طغیان وا ندارند». (۲)

۳-۲. توجه به اقشار ضعیف و کم درآمد

حضرت علی؟ع؟ می فرماید:

... بدانید اگر شما از منجی شرق پیروی کنید، شما را به روش پیامبر در می آورد تا از رنج وسختی(برای کسب وسایل زندگی) آسوده باشید و بار سنگین (زندگی) را از شانه هایتان بر زمین نهید... . (۳)

امام باقر؟ع؟ می فرماید:

امام مهدی، در سال دوبار به مردم مال ببخشید و در ماه دوبار امور معیشت بدانان دهد... تا نیازمندی به زکات باقی نماند. و صاحبان زکات، زکاتشان را نزد محتاجان آورند، و ایشان نپذیرند. و پس آنان زکات خویش در کیسه هایی نهند و در اطراف خانه ها بگردند (برای دستیابی به محتاجی)، و مردم بیرون آیند و گویند: ما را نیازی به پول شما نیست... پس دست به بخشش گشاید، چنانکه تا آن روز کسی آنچنان بخشش اموال نکرده باشد. (۴)

یکی از ویژگی های منحصر به فرد دولت حضرت رسیدگی کامل به تمام افراد جامعه با انجام کارهایی نظیر محرومیت زدایی، پرداخت بدهی بدهکاران، آزادی بردگان، رد مظالم و... است.

حضرت علی؟ع؟ می فرماید:

۱- . الغیبه، نعمانی، ص ۲۳۳.

۲- . نهج البلاغه، ترجمه ی دکتر سید جعفر شهیدی، خطبه ی۲۰۹.

۳- . « ... سَلَکَ بِکُمْ مَنَاهِجَ الرَّسُولِ... وَ کُفِیتُمْ مَؤُونَهَ الطَّلَبِ وَ التَّعَسُّفِ، وَ نَبَذْتُمُ الثِّقْلَ الْفَادِحَ عَنِ الْأَعْنَاق... »؛ (همان، ص۱۸۶).

۴- . «وَ یعْطِی النَّاسَ عَطَایـا مَرَّتَینِ فِی السَّنَهِ وَ یرْزُقُهُمْ فِی الشَّهْرِ رِزْقَینِ...»؛ (بحارالانوار، ج۵۲، ص ۳۹۰، باب۲۷ سیره و أخلاقه و

عدد أصحابه، ح٢١٢).

مهـدی؟عـج؟... هر برده مسـلمانی را آزاد می کنـد. بدهی بدهکاران را پرداخت می کند و حق کسـی را در دست کسـی باقی نمی گذارد جز اینکه از او باز می سـتاند و به صاحب حق بر می گرداند. کسـی کشته (قصاص) نمی شود، مگر اینکه دیه او را به صاحبانش تسلیم می کند، بدهی اش را می پردازد وزندگی خانواده او را تأمین می کند... . (۱)

امام صادق نیز می فرماید: «به بینوایان طعم کره را می چشاند و در روزگار او دنیا پاکیزه می شود و اهل دنیا نیک می گردند». (۲)

جمع بندی

دوران ظهور، روزگار بی نیازی اقتصادی است، رقابت ها سالم می گردد و فعالیت های اقتصادی و تولید و توزیع در حد بالا و بـا انگیزه هـای معنوی و هـدف خـدمت به جـامعه و مردم صورت می گیرد. مردمـان به سـبب تحقق کامل عـدالت و فراوانی و عمران و آبادی در اوج کمال و تقسیم اموال به مساوات، به بی نیازی خواهند رسید.

در این گفتار وضعیت اقتصادی جامعه مهدوی ذیل عناوین ویژگیهای تولیدی، رفاهی و توزیعی مطرح شد.

در بعـد تولیـدی، با پیشـرفت صـنایع به بهره برداری از منابع طبیعی و زیرزمینی پرداخته و با رشد فوق العاده اقتصادی، عمران و آبادانی را برای جامعه به ارمغان خواهد آورد.

و در بعد رفاهی و خدماتی، با پیشرفت صـنایع و تکنولوژی در ابعادی نظیر ارتباطات و حمل و نقل، با توسـعه رفاه و بی نیازی معیشتی در سطح جامعه، وضعیت بدهکاران و نیازمندان را سرو سامان خواهد داد.

ایشان در بعـد توزیعی نیز با توسـعه عدالت در ابعاد اجتماعی و اقتصادی، و ایجاد اقتصاد سالم و فضای رقابتی با باز پس گیری ثروت های غصب شده، زمینه توزیع عادلانه ثروت را فراهم خواهد نمود. و شکاف طبقاتی را از بین خواهد برد.

۱- . «فَلَا یتْرُکُ... غَارِماً إِلَّا قَضَی دَینَهُ وَ لَا مَظْلِمَهًلِأَحَدٍ مِنَ النَّاسِ إِلَّا رَدَّهَا... »؛ (بحار الانوار، ج۵۲، ص۲۲۵، ح۸۷).

۲- . «المهدی کأنّما یلعق المساکین الزّبد... و فی ایام دولته تطیب الدنیا و اهلها»؛ (التشریف بالمنن، ص۱۴۴، باب۱۴۳).

فصل چهارم: وجوه الگو گیری و زمینه سازی جامعه آخرالزمانی از جامعه مهدوی

اشاره

گفتار اول

نقد جامعه آخرالزمانی

اشاره

در جامعه آخرالزمانی، اکثریت افراد از ارزش و جایگاه عبودیت و خلیفه الهی بودن خود غافلند و در برابر خدای متعال اظهار عجب و کبر، نافرمانی و سرکشی، وبی نیازی و استقلال می کنند و ارتباط خالقی ــ مخلوقی میان خدای متعال و همه چیز و همه کس را از یاد برده اند. لذا در ابعاد شناختی، عاطفی و رفتاری دچار انحرافاتی هستند. و از طرفی نوعی احساس پوچی، تحیر و سردرگمی بر افراد جامعه حاکم است. و رابطه انسان با خدا، دیگران، خود و طبیعت را تحت الشعاع قرارداده است. به عنوان نمونه مارکسیسم خداپرستی انسان را مایه از خود بیگانگی او و مسئله مالکیت انسان نسبت به چیزی را مایه تعلق انسان به غیر خود می داند و برای رهائی فرد از خود بیگانگی مذهبی و اقتصادی، اصل مذهب و مالکیت را حذف می کند. (۱) ولی دین اسلام خدا فراموشی را مایه خود فراموشی می داند؛ آنجا که می فرماید: {وَ لا تَكُونُوا كَالَّذِينَ نَسُوا اللَّهَ فَأَنْساهُمْ أَنْفُسَهُمْ}؛ (۲) مانند آن گروه نباشید که خدا را فراموش کردند و خداوند آنان را به خود فراموشی دچار ساخت.

امیرمومنان؟ع؟ می فرماید: «من نسی اللّه انساه نفسه و اعمی قلبه؛ (۳) هر کس خدا را فراموش کند، خداوند او را به خود فراموشی و کوردلی دچار می سازد».

به عبارت دیگر، مهم ترین خصیصهٔ جامعه آخرالزمانی، کفر و شرک و لو به صورت خفی است. اسلام هستی را در مادیات خلاصه نمی کند، در حالی که مارکسیسم اصالت را به ماده

۱- . فرهنگ واژه ها، در امدی بر مکاتب و اندیشه های معاصر، ص ۲۹۰.

۲- . حشر(۹۷)، ۱۹.

۳- . فهرست غرر الحکم، ص ۳۸۱.

می دهد. حقیقت مالکیت در اسلام، تعلق مال به انسان است نه تعلق انسان به مال.

امیرمومنان؟ع؟ در این مورد تعبیری بس لطیف دارد، آنجا که می فرماید:

وَ مَنْ أَبْصَرَ بِهَا بَصَّرَتْهُ وَ مَنْ أَبْصَرَ إِلَيهَا أَعْمَتْهُ؛ (۱) هر کس به جهان به دیده معبر و گذرگاه و وسیله و ابزار کار بنگرد، مایه روشنی دل او می گردد و هر کس به آن از زاویه هدف و آرمان نگاه کند، او را کوردل، و قلب او را بی بصیرت می سازد.

از این جهت در اسلام دنیاداری و تجمل پرستی مذموم و مایه نابودی سعادت انسان بشمار می رود.

متاسفانه با دقت در روایاتی که اوصاف جامعه آخرالزمانی در ابعاد مختلف را بیان کرده به این نتیجه می رسیم که اکثر افراد در تمام ابعاد جامعه آخرالزمانی اعم از فرهنگی- اعتقادی، سیاسی- اجتماعی و اقتصادی از مکتب اسلامی فاصله گرفته و عملا به مکاتب ناسالم و ظالمانه نظیر کمونیستی، سرمایه داری، فمنیستی و... روی آورده اند. لذا ما در گفتار اول با بیان نمونه هایی از بروزهای خارجی این وابستگی و الگوبرداری و تأثیر آن در ابعاد فرهنگی_ اعتقادی، سیاسی_ اجتماعی و اقتصادی که در روایات مطرح شده به نقد جامعه آخرالزمانی و بیان کاستی های آن در این ابعاد می پردازیم:

۱-۱. نقد فرهنگی _ اعتقادی

اشاره

از روزی که امت مسلمان عملاً دست از قوانین اسلامی برداشته و دنبال مدلهای وارداتی رفتند، اضافه بر استعمار سیاسی، اقتصادی، سایر کشورها توانستند فرهنگ پوسیده خود را به کشورهای اسلامی صادر نموده تا امت مسلمان با دنباله روی از آن به طور عملی اسلام را از یاد ببرند. به نظر می رسد روایاتی که اوصاف فرهنگی _ اعتقادی جامعه آخرالزمانی را مطرح کرده اند، آسیب های دوری از مکتب اسلام و گرایش به مکاتب غربی را به ما گوشزد کرده که در آخرالزمان تبعات وابستگی به آن مکاتب، جوامع اسلامی را هم در ابعاد فرهنگی _ اعتقادی در بر خواهد گرفت. مانند:

یکم. شبیخون فرهنگی

اشاره

شبیخون یک نوع تاکتیک جنگی است که در آن سعی می شود با تمام سرعت و به صورت ناگهانی بر دشمن حمله شود. شبیخون فرهنگی یعنی دشمن یک هجوم فکری، اعتقادی و

۱- . نهج البلاغه، خطبه ۷۹.

اخلاقی (فرهنگی) ناگهانی و غافلگیرانه را متوجه یک ملت می کند تا باورها و اعتقادات و اخلاق آن جامعه را متلاشی کرده و یا حداقل از کار آیی لازم باز دارد. و این شبیخون شیوه های خاص کارشناسی شده خود را همراه دارد و در واقع جنگی تمام عیار نه با تسلیحات نظامی، بلکه با موضوعات فرهنگی است.

تهاجم فرهنگی (cultural Invasion): این اصطلاح مترادف اصطلاح امپریالیسم فرهنگی - خبری، یعنی اعمال قدرت به منظور اشاعه ارزش های فرهنگی امپریالیسم در میان ملل جهان سوم و خفه کردن فرهنگ این ملت ها است. به عبارت دیگر تهاجم فرهنگی به این معناست که یک مجموعه سیاسی یا اقتصادی برای اجرای مقاصد خود و اسارت یک ملت، به بنیانهای فرهنگی آن ملت هجوم می برد و باورهای تازه ای را به زور به قصد جایگزینی با فرهنگ و باورهای آن ملت وارد کشور کند. تهاجم فرهنگی برای بی اعتقاد کردن نسل نو به دین و به اصول انقلابی انجام می گیرد. (۱)

امروز، مسئله خطرناک این است که سررشته تحولات منفی در سطح بین المللی در دست کسانی است که می خواهند به وسیله این تحولات، اهداف خودشان را که یا زر است یا زور، تأمین کنند و برای آنها چیزی به نام هویت ملت ها، اصلاً ارزش ندارد که متأسفانه این، در صد و پنجاه سال اخیر، در دنیا اتفاق افتاده است؛ یعنی تحولات کشورهای آسیایی، آفریقایی و آمریکای لاتین، در دام طراحی باندهای قدرت بین المللی افتاده است و طراح اینها، صهیونیست و سرمایه داران بین المللی بوده اند.

آن چه برای اینها مهم است، کسب قدرت سیاسی است که بتوانند در کشورها و دولت های اروپایی و غیره نفوذ کنند؛آن وقت اگر اقتضا کند که اخلاق جنسی ملت ها را خراب کرده، مصرف گرایی را در بین آنها ترویج کنند و بی اعتنایی به هویت های ملی و مبانیِ فرهنگی را در آنها ترویج کنند، این کار را می کنند. اینها، اهداف کلان آنها است که تصویر کرده اند. آن وقت، همیشه لشگری هم از امکانات فرهنگی و رسانه ای و روزنامه های فراوان و مسائل گوناگون تبلیغات، در مشت اینها قرار دارد که از آنها به «ناتوی فرهنگی» تعبیر می کنند؛ یعنی مانند پیمان ناتو که آمریکایی ها در اروپا به عنوان مقابله با شوروی سابق، یک مجموعه مقتدر نظامی به وجود آوردند؛ اما برای سرکوب هر صدای معارض با خودشان، در منطقه خاورمیانه و آسیا و غیره، از آن استفاده می کردند، حالا یک ناتوی فرهنگی هم به وجود

۱- . ر.ک: مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران، فرهنگ علوم سیاسی، ص ۸۱؛ علی ذوعلم، فرهنگ و تهاجم فرهنگی، برگرفته از سخنان مقام معظم رهبری.

آورده اند. این، بسیار چیز خطرناکی است. البته برای حالا هم نیست؛ سال هاست که این اتفاق افتاده است. مجموعه زنجیره به هم پیوسته رسانه های گوناگون از ماهواره ها، تلویزیون ها و رادیوها که حالا ـ اینترنت هم داخلش شده است، در جهت مشخصی حرکت می کنند تا سررشته تحولات جوامع را به دست بگیرند.

«جنگ سرد فرهنگی سیا و جهان هنر و ادب» عنوان کتابی است از خانم فرانسیس ساندرس، پژوهش گر و روزنامه نگار انگلیسی که در سال ۱۹۹۹م. در لندن منتشر شد و اندکی بعد، غوغایی به پا کرد. این کتاب، به افشاگری نقش سازمان سیا در هدایت فرهنگی و هنری در بسیاری از کشورها، به ویژه در دوران جنگ سرد می پردازد. سازمان سیا، با بهره گیری از تجارب دوران جنگ سرد، با بودجه و شدت بیشتری، برای پیروزی در عرصه های دیگری، چون اسلام و ایران و از طریق شیوه های زیر تلاش می کند:

الف) سینما

در هالیوود، مأموران سیا، کارگردانان را ترغیب می کنند تا در فیلم های خود از سیاه پوستان بیشتری استفاده نمایند؛ آنان را آراسته و خوش لباس به تصویر بکشند و از این طریق، آمریکا را جامعه ای آزاد و دمکرات نشان دهند. فیلم «مزرعه حیوانات» جرج ارول، در این راستا و با سرمایه سیا در سال ۱۹۸۴م تولید شد.

ب) کتاب

بسیاری از کتاب های کمپانی پراگر، با بودجه سیا چاپ می شوند. کتاب «طبقه جدید» میلوان جیلاس هم با کمک سیا و در تیراژ بالا منتشر شد و در سراسر جهان توزیع گردید. سیا، ۵۰ هزار نسخه از یکی از کتاب های ایروینگ کریستون را برای توزیع مجانی در سراسر جهان خریداری کرد. طبق تخمین خانم ساندرس، تنها در دوران جنگ سرد، حدود ۱۰۰۰ عنوان کتاب به وسیله سیا و تحت پوشش بنگاه های انتشاراتی تجاری و دانشگاهی، در آمریکا به چاپ رسید.

ج) همایش

سیا در سال ۱۹۵۰م. با گردآوردن ۱۰۰ نویسنده مشهور از سراسر جهان، کنگره آزادی فرهنگی را در برلین دایر کرد. در این کنگره، نویسندگان برجسته ای چون آرتور کوستلر، سیدنی هوک، ملوین لاسکی، ایناتسیو سیلونه و جرج ارول شرکت داشتند. یکی از اولین اقدامات کنگره، اختصاص بودجه ای کلان، برای چاپ نشریات روشنفکری در پاریس، برلین و لندن بود. هدف ابتدایی کنگره، تقویت چپ گرایان غیرکمونیست و مقابله با روحیات و تبلیغات ضدآمریکایی بود. هدایت کنگره را مایکل یسلون، کارمند واحد جنگ روانی برعهده داشت.

د) دانشگاه

تعدادی از دانشگاه های مشهور آمریکا مانند کلمبیا، استانفورد، نیویورک و هاروارد، زیر نفوذ سازمان سیا هستند. بنیاد فارفیلد در دانشگاه کلمبیا، یکی از مهم ترین مراکزی است که بودجه عملیات فرهنگی سیا، از طریق آن به نهادهای فرهنگی مبلّغ فرهنگ آمریکایی منتقل می گردد. ظاهراً این بنیاد را یک ثروتمند یهودی به نام جولیوس فیلشن ایجاد کرده، ولی در واقع با بودجه سیا اداره می شود. هدایت این بنیاد را زمانی جک تامپسون، مأمور سیا و استاد دانشگاه کلمبیا در دست داشت.

ه) روشنفکران

خانم ساندرس، فهرستی از شوالیه ها یا روشنفکرانی چون کارل پوپر، توماس کوهن، آیزایا برلین، والت روستو، دانیل بل، ریمون آرون، حنا آرنت، سیدنی هوک و هنری لوس را ذکر می کند که با تأسیس نشریاتی چون پارتیزان ریویو، نیولیدر، در مونات، کینان ریویو و پرووه، مخالفان کمونیسم دیروز و دشمنان اسلام امروز را در سراسر جهان، تغذیه فکری می کنند. عجیب آن که اکثر شوالیه های جنگ سرد فرهنگی، یهودی اند!

و) ترور

ترویج فرهنگ به اصطلاح آزاد، همپای سیاست ترور و کشتار روشنفکران و دگراندیشان، در تمامی دوران جنگ سرد و پس از آن جریان دارد. طبق برخی از تخمین ها، حداقل در دوران جنگ سرد، سیا، حدود ۱۵۰ هزار معلم، استاد، رهبر اتحادیه کارگری، کشیش و روحانی مخالف را به قتل رسانده و برخی این رقم را تا ۳۰۰ هزار نفر افزایش داده اند. این پدیده که از آن به «ترور دولتی» یاد می شود، پنهان و مخفیانه صورت می گیرد. (۱)

هدف مهاجمان به فرهنگ ایران اسلامی، براندازی نظام جمهوری اسلامی و تهی کردن ارزش های آن و مسخ جوانان کشور است. دیوید کیو یکی از مهره های سازمان سیا در ارتباط با هدف نهایی تهاجم فرهنگی امریکا علیه ایران چنین می گوید: «مهمترین حرکت در براندازی جمهوری اسلامی ایران، تغییر فرهنگ فعلی ایران است و ما مصمم به آن هستیم». (۲)

نخست وزیر وقت اسرائیل در تابستان سال ۱۳۸۱، از کنگره امریکا خواست تا امریکا از طریق تهاجم تبلیغات ماهواره ای نظام جمهوری اسلامی را تغییر دهد. (۳)

۱- . تهدیدات فرهنگی (دوره تربیت پاسداری)، ص ۳۵ و ۳۶.

۲- . ماهنامه پاسدار اسلام، شماره ۲۴۶.

۳- . روزنامه کیهان، ۱۶/۷/۱۳۸۲.

دوم. رواج لذت پرستی و بی حجابی

در روایات آمده که:

یظْهَرُ فِی آخِرِ الزَّمَانِ وَ اقْتِرَابِ السَّاعَهِ وَ هُوَ شَرُّ الْأَزْمِنَهِ نِسْوَهٌ کَاشِفَاتٌ عَارِیاتٌ مُتَبَرِّجَاتٌ مِنَ الدِّینِ دَاخِلَاتٌ فِی الْفِتَنِ مَائِلَاتٌ إِلَی الشَّهَوَاتِ مُسْرِعَاتٌ إِلَی اللَّذَّاتِ مُسْتَحِلَّاتٌ لِلْمُحَرَّمَاتِ فِی جَهَنَّمَ خَالِدَاتِ؛ (۱) در آخرالزمان زنانی ظاهر می شوند که ازنظر حجاب و پوشش وضع خوبی ندارند و اهل فتنه و شهوت پرست و دنبال لذات نفسانی اند و حرام الهی را حلال می کنند و این افراد خالد در جهنم خواهند بود.

البته به نظر می رسد که یکی از عوامل این وضعیت نگاه ابزاری و مادی غرب به زن و جایگاه آن است.

در این روایت و امثال آن به آسیب مهم جوامع آخرالزمانی اشاره شده که عبارت است از رواج لذت پرستی که یکی از بروز های خارجی آن رواج بی حجابی و بی عفتی است. ما در اینجا به طور مختصر به پیامدهای این آسیب اشاره می کنیم:

یکی از مکاتب اخلاقی واقع گرای طبیعی، لذت گرایی است. اصل بنیادین لذت گرایی این است که: عمل و رفتار درست عملی است که دست کم به اندازه هر بدیل دیگری غلبه لذت بر الم را در پی داشته باشد. به عبارتی هر چیزی که خوشایند و لذت بخش باشد خوب است.

در نقد این نظریه آمده است که: از پیامدهای لذت گرایی غفلت شده، زیرا چه بسیارند لذات آنی که منشا دردهای فراوانی در آینده می شوند و لذات افراد هم در مواردی با هم در تعارض خواهند بود؛ آنجا چه باید کرد؟ از طرفی در این دیدگاه صرفا بر غرایز تکیه شده و سایر ابعاد وجودی انسان را نادیده گرفته است و از طرفی صرفا توجه خود را به لذات زودگذر دنیا معطوف کرده و از لذات اخروی غافل شده اند. یکی از پیامدهای سیاسی اجتماعی این مکتب عبارت است از حاکمیت نگرش فردگرایانه بر رفتار افراد، یعنی افراد بدون هیچ محدودیت سیاسی اجتماعی و بدون داشتن الزامات اجتماعی و وظایفی در قبال جامعه و افراد دیگر صرفا به دنبال کسب لذات حسی خود خواهند بود. در حالی که لذات ذاتی در نگاه اسلام لذاتی است که با

۱- . من لا یحضره الفقیه، ج۳، ص۳۹۰ کتاب النکاح، باب المذموم من اخلاق النساء و صفاتهن ح ۴۳۷۴؛ روضهالمتقین، ج۸، ص۱۰۷.

کمال انسانی متلازم باشد و دو صفت: ابدی، نه زودگذر و عرفانی و معنوی، نه حسی و خیالی بودن را دارا باشد.

متاسفانه در جامعه آخرالزمانی، اشتغال به لذت گرایی حسی تبدیل به یک فرهنگ شده که با روح اسلام ناسازگار است که در نتیجه آن افراد در سطح جامعه به دنبال منافع و لذات شخصی خود حرکت کرده و کاری با جامعه و ملزومات آن ندارند و حتی حرام الهی را نیز حلال می دانند و لذات زودگذر حسی و خیالی و بعضا حرام دنیایی را بر لذات حلال و پایدار معنوی و اخروی مقدم می دانند. این نگرش در ابعاد مختلف سیاسی ـ اجتماعی، فرهنگی ـ اعتقادی و اقتصادی در حیطه فردی و اجتماعی تاثیر گذار است، لذا افراد عملا بر خلاف اسلام و اصول اخلاق انسانی عمل می کنند. از آنجا که جامعه ها غالبا خانواده محورند، گرایش به لذت پرستی که یکی از ابعاد آن بی حجابی و بی حیایی است منجر به افزایش خیانت بین زوجین و فروپاشی خانواده ها و در نهایت منجر به فروپاشی اجتماعی خواهد شد. ترویج بی حجابی در جامعه منجر به ترویج بی دینی و لاابالی گری و بی اعتنایی به احکام شرعی می شود و حکومت دینی در معرض فروپاشی قرار می گیرد. از طرفی توجه افراد جامعه از امور جدی مانند معنویت، تولید، عدالت خواهی و سازندگی معطوف به مصرف گرایی، مدپرستی و امور تفننی می شود؛ یعنی بخش عظیمی از جامعه به جای اینکه وقت خودشان را صرف تفکر، عقلانیت و تولید در همه عرصه ها بکنند، وقت، توان و سرمایه خود را صرف شهوت می کنند. بی حجابی علت اصلی رواج فساد اخلاقی در جامعه است و فساد اخلاقی مهمترین عامل انحطاط و نابودی فرهنگ یک جامعه به شمار می آید. عمده ترین پیامدها و آسیب های اجتماعی لذت گرایی و بی حجابی در جامعه عبارتند از: کاهش ازدواج، افزایش طلاق، افزایش روابط نامشروع، افزایش آمار جنایت و خشونت علیه زنان، افزایش بیماریهای روحی و روانی، کاهش میزان بازدهی کار و تحصیل در جامعه؛ زیرا خود به خود کششها و جاذبه های کاذب پیش می آید که این امر سبب عدم تمرکز در کار یا درس می شود و این امر میزان بازدهی کار یا تحصیل را به شدت کاهش می دهد.

سوم. شیوع گسترده مفاسد اخلاقی

اشاره

در آن روزگار، فساد و بی بند و باری اخلاقی، به طور گسترده ای گسترش می یابد. به طوری که رسول خدا؟ص؟ می فرماید:

قیامت بر پا نمی شود تا آن که زنی را در روز روشن و به طور آشکار (و در پیش روی همگان از چنگ صاحبش) گرفته، در وسط راه به او تعدّی کنند؛ ولی احدی این

کار را نکوهش نکند و از آن جلوگیری ننماید. (۱)

مفاسـد و مشـکلات و گرفتاریهـای اخلاقی روز افزون که از این آزادی های بی قیـد و شـرط به وجود آمـده، سـبب شـده که تـدریجا این مساله به عنوان یـک معضـل اساسـی اجتماعی مطرح گردد؛ چرا که علت اصـلی رواج فساد اخلاقی در جامعه بی حجابی است و فساد اخلاقی مهمترین عامل انحطاط و نابودی فرهنگ یک جامعه به شـمار می آیـد. وقتی فساد و بی بند باری در جامعه زیاد شود، آن جامعه قادر به حیات واقعی نخواهـد بود و در مقابل هر گونه هجوم بیگانگان نابود خواهـد شد. مطالعه ادوار گذشته تاریخ بشری نشان می دهد هر قومی به فساد روی آورده به سرعت دچار نابودی گردیده است.

علامه در المیزان علت اصلی بروز گناهان را مسایل اقتصادی می داند و به برخی از آثار فساد اشاره می کند:

وقتی این نظـام مختل گردد و هر کس به خود حق دهـد که هر چه بدسـتش می رسـد تصاحب کنـد، و از هر راهی که برایش ممکن باشـد ثروت جمع نمایـد قهرا سـنخ فکرش چنین می شود که از هر راهی که ممکن شد باید مال جمع آوری کرد و بهر وسـیله شـده بایـد غریزه جنسـی را اقناع و اشـباع کرد چه مشـروع و چه نامشـروع، و هر چنـد به جاهای باریک هم بکشد. و پر واضـح است که وقتی کار بـدینجا بکشد شـیوع فساد و انحطاطهای اخلاقی چه بلائی بر سـر اجتماع بشـری درمی آورد، محیط انسانی را به صورت یک محیط حیوانی پستی در می آورد که جز شـکم و شـهوت هیچ همی در آن یافت نمی شود، و به هیچ سیاست و تربیتی و با هیچ کلمه حکمت آمیز و موعظه ای نمی شود افراد را کنترل نمود. (۲)

در تهاجم فرهنگی نیز رواج بی حجابی و هرزگی در جامعه بهترین ابزار دشـمن به شمار می رود. عمده ترین پیامدها و آسیب های اجتماعی گسترش فساد اخلاقی و بی حجابی در جامعه عبارتند از:

۱. کاهش ازدواج

وقتی در جامعه فساد اخلاقی افزایش یابد، طبیعتاً روابط نامشـروع نیز زیاد می شود. زمانی که مردان بخش زیادی از نیاز جنسی خود را از غیر روابط مشروع و قانونی ازدواج تامین کنند، میل و

۱- . تفسیر قمی، ج ۲، ص ۳۴۰؛ کمال الدین، ج ۲، ص ۴۶۵.

۲- . ترجمه المیزان، ج ۹، ص۳۳۱.

رغبتی به ازدواج ندارنـد؛ چرا که تشـکیل خـانواده و پـذیرش مسـئولیت نوعی محـدودیت و گرفتـاری برای آنهـا به وجود می آورد. برخی از متفکران معتقدنـد یکی از فلسـفه های حجاب این است که جـذابیت زن ها برای مردان حفظ شود، زیرا در غیر این صورت مردان هرگز حاضر به ازدواج نخواهند شد.

۲. افزایش طلاق

یکی از پیامـدهای مخرب فساد اخلاقی در جامعه، آسـیب دیدن کانون گرم خانواده است. وقتی مردان هر روز با انواع و اقسام خانم های بدحجاب روبرو می گردند، آن زمان است که به اشکال تراشی و بهانه گیری از همسر خود روی می آورند و زمینه برای از هم پاشیده شدن خانواده فراهم می شود. بررسـی ها نشان می دهد که افزایش بدحجابی در جامعه علاوه بر اینکه آمار طلاق را زیاد می نمایـد، ازدواج های بـدون شـناخت و سـطحی نیز که بیشتر آنها بعد از مدتی به طلاق منجر می شود، افزایش می یابد.

۳. افزایش روابط نامشروع

وقتی بـا بـدحجابی، جـاذبه هـای جنسـی در اجتماع زیاد شود دیگر جوانان به نگاه چشم چرانی اکتفا نمی کننـد و تا مرحله ای پیش می رونـد که از ضوابـط و شـرع دست می کشـند و به روابـط نامشـروع گرفتـار می گردنـد و این همـان بحرانی است که امروزه در غرب بیداد می کند. بیماری های مقاربتی مثل ایدز، فرزندان نامشروع، سقط جنین و ...

۴. افزایش آمار جنایت و خشونت علیه زنان

زمانی که فساد اخلاقی در جامعه افزایش یابد، آمار خشونت و جنایت علیه زنان بالا می رود؛ چنان که شاهد هستیم امروزه در غرب آزارهـای جنسـی و مساله خشـونت علیه زنـان روز به روز افزایش می یابـد. بـدون شـک بسـیاری از تجاوزهـا، قتـل هـا، مزاحمت های خیابانی و آدم ربایی ها از پیامدهای منفی گسترش فساد و بدحجابی در جامعه به شمار می رود.

۵. کاهش میزان بازدهی کار و تحصیل در جامعه

یکی دیگر از پیامـدهای منفی فسـاد اخلاـقی در جـامعه کاهش میزان بازدهی کار، تحصـیل و فعالیت های اجتماعی می باشـد. زمـانی که یـک کارمنـد یـا یـک دانشـجو با یک دختر یا یک زن بـدحجاب و فاسـد همکار یا همـدرس باشـند، خود به خود کششها و جاذبه های کاذب پیش می آید که این امر سبب عدم تمرکز در کار یا درس می شود و این امر میزان بازدهی کار یا تحصیل را به شدت کاهش می دهد.

بایـد توجه داشت که انجـام رفتارهای پرخطر و ایجاد ارتباطات خارج از چارچوب تعریف شـده در قالب هنجارهای اجتماعی، زمینه ساز وقوع بسیاری از آسیب ها برای دختران جوان است.

چهارم. بحران معنویت و گریز از دین

پیامبر اسلام؟ص؟ درباره ویژگی های انسان های این دوران می فرماید:

زمانی بر مردم خواهـد آمـد که درهم های آنان دینشان خواهد بود و همت ایشان شـکم شان و قبله آنها زنان شان. برای طلا و نقره، رکوع و سـجود به جای می آورند. آنان همواره در حیرت و مستی خواهند بود. نه بر مذهب مسـلمانی اند و نه بر مسلک نصرانی. (۱)

به عبارتی در دوران پیش از ظهور، عبادت و پرسـتش خـدای بزرگ، چنان که شایسـته است انجام نمی شود. اکثر انسان ها در ماديات و دنیا غرق شـده انـد و به هدف خلقت خویش نمی اندیشـند. توجه ندارند که روزی به سوی خدا باز می گردند و در این دوران کوتاه زندگی باید راهی به او بجویند و خود را آماده سفر به سوی خداوند سازند.

رسول خدا؟ص؟ می فرمایند:

به زودی زمانی بر امت من فرارسـد که از قرآن جز رسم و از اسـلام جز اسم باقی نمانـد. آنان به نام مسـلمان خوانده می شوند درحالی که دورترین مردم از اسـلام انـد، مساجـد آنان آباد و از هـدایت خراب (خالی) است. فقهای آن زمان بدترین فقها در زیر آسمان اند فتنه از ایشان آغاز می شود و به آنان بازمی گردد. (۲)

یعنی از جنبه دین و عبادات، حرکت جوامع رو به عقب است و روز به روز جامعه از معنویات بیشتر فاصـله می گیرد. و عبادات از معنویت و روح عبـادت خـالی است. معروف، منکر و منکر، معروف جلوه می کنـد. نمادهـای دین، زیبا ساخته می شود؛ اما تنهـا ظـاهر سـازی و ریاکارانه است و عمل کننـده واقعی به دین، بسـیار کم است. عالمان دین، گاهی از دین و علم خود برای رسـیدن به منـافع دنیـا اسـتفاده می کننـد. شایـد دلیل این امر، حاکم بودن جوّ مادی گری بر جوامع است؛ لـذا بیشتر مردم برای رسیدن به منافع دنیایی خود، دین فروشی می کنند.

۱- . مستدرک الوسائل، ج ۱۱، ص ۳۷۹، ح ۱۳۳۰۵؛ صحیح مسلم، ج ۱، ص ۱۳۱.

۲- . بحارالانوار، ج ۵۲، ص ۱۹۰، باب ۲۵ علامات ظهوره، ح ۲۱.

۱–۲. نقد سیاسی _ اجتماعی

اشاره

شالوده اصلی و اولیه جوامع انسانی «روابط اجتماعی» است. در حقیقت انسان ها موجوداتی هستند که حیات و تکاملشان وابسته به تداوم روابط اجتماعی و تأمین نیازهایشان در سایه آن می باشد و تحولات اقتصادی و اجتماعی صورت گرفته در جوامع مختلف ساختار اجتماعی آنها را دگرگون کرده است. به همین خاطر مدیریت مناسبی نیز جهت اداره این جوامع مورد نیاز است. در صورتی که مدیریت اجتماعی _ فرهنگی مناسبی در زمینه هایی چون بهداشت، اشتغال، توزیع مناسب امکانات، بی عدالتی های جنسی (زن و مرد) و... صورت نگیرد زمینهٔ بسیاری از بی نظمی ها و اصطکاک های سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی فراهم می آید که متاسفانه در جوامع آخرالزمانی مدیریت ناقص است، زیرا تنها به نیازهای جسمانی و مادی انسان توجه شده و از نیازهای معنوی و روحانی انسان در طرح ها و برنامه ها غفلت شده است. و هر چند با صنعتی شدن جوامع بعضا آسایش در زندگی ها و ابعاد مادی آن بیشتر شده ولی از بعد روانی انسان ها دچار نا آرامی اند و به عبارتی از ساحل آرامش و اخلاقیات و دین دور شده اند، لذا دچار نوعی تحیر و سرگردانی اند. می توان گفت با دوری از خداوند و دین الهی و فراموشی جایگاه امام معصوم دچار یک جاهلیت مدرن شده ایم، زیرا فرموده اند: «مَنْ مَاتَ وَ لَمْ یعْرِفْهُ مَاتَ مِیتَةً جَاهِلِیةً أَمَا إِنَّ لَهُ غَیبَةً یحَارُ فِیهَا الْجَاهِلُونَ وَ یهْلِکُ فِیهَا الْمُبْطِلُونَ وَ یکْذِبُ فِیهَا الْوَقَّاتُونَ ثُمَّ یخْرُج... ». (۱)

از امام عسکری؟ع؟ پرسیدند، ای فرزند رسول خدا! حجّت و امام پس از شما کیست؟

فرمود: فرزندم محمّد، او امام و حجّت پس از من است، کسی که بمیرد و او را نشناسد به مرگ جاهلیت درگذشته است، آگاه باشید که برای او غیبتی است که نادانان در آن سرگردان شوند و مبطلان در آن هلاک گردند و کسانی که برای آن وقت معین کنند دروغ گویند، سپس خروج می کند و گویا به پرچمهای سپیدی می نگرم که بر بالای سر او در نجف کوفه در اهتزاز است.

درباره وضع سیاسی _ اجتماعی جهان در آخرالزمان روایات بسیاری وارد شده است. به نظر می رسد این روایات، آسیب های نگاه تک بعدی به انسان و غفلت از نیازهای معنوی او و دوری از مکتب اسلام و گرایش به مکاتب غربی را به ما گوشزد کرده که در آخرالزمان تبعات وابستگی به آن مکاتب، جوامع اسلامی را هم، در ابعاد سیاسی _ اجتماعی در بر خواهد گرفت.

۱- . کمال الدین و تمام النعمه، ج۲، ص۴۰۹، باب ۳۸، ما روی عن أبی محمد الحسن بن علی العسکری.

الف) نقد وضعیت سیاسی

اشاره

حکومت ها استبدادی و افراد فاسد و ظالم اند و حکومت های ضعیف و زودگذر و متزلزل در رأس امور قرار دارند. به عبارتی نگاه منفعت طلبانه و ابزاری به انسان باعث حاکم شدن افراد فاسد شده که با حاکمیت ظالمانه خود ایجاد کننده بی عدالتی در اجتماع و نارضایتی مردم می شوند که نتیجه آن انقلاب گرسنگان خواهد بود که انقراض و تزلزل حکومت ها را در پی دارد. و کم هستند افرادی مثل شهید بهشتی که می گفت: ما تشنه خدمتیم نه تشنه قدرت. طبق روایات در جامعه آخرالزمانی ماجرا برعکس است.

۱. استبداد حکومت ها

جامعه بشری پیش از ظهور امام؟عج؟ از ستمی که به وسیله حکومت ها بر مردم وارد می شود رنج می برد.

رسول خدا؟ص؟ در این باره می فرماید: «زمین از ستم و بیداد پر می شود؛ تا جایی که در هر خانه ای ترس و جنگ وارد می گردد». (۱)حضرت علی؟ع؟ می فرماید: «زمین پر از ستم و بیداد می گردد؛ تا آن که ترس و اندوه در هر خانه ای وارد شود». (۲)

این بیم و ترس چیزی است که غالباً از حکومت زمامداران ستمگر و خودسر جهان سرچشمه می گیرد؛ زیرا پیش از ظهور آن حضرت، ستمگران بر جهان فرمانروایی می کنند. امام باقر؟ع؟ در این باره می فرماید: «مهدی؟ع؟ هنگامی قیام می کند که زمام کارهای جامعه در دست ستمکاران باشد». (۳)

۲. تزلزل حکومت ها

حکومتی قادر است به مردم کشورش خدمت کند که دارای ثبات سیاسی باشد؛ زیرا در صورتی که در حال تغییر باشد، قادر به انجام کارهای بزرگ در کشور نیست. حکومت ها در آخرالزمان در حال تزلزلند و گاهی حکومتی در آغازِ روز بر سر کار می آید، ولی هنگام غروب از کار برکنار می شود.

امام صادق؟ع؟ در این باره می فرماید:

چگونه خواهید بود، هنگامی که بدون امام هدایتگر و بدون نشانه ی راهنما بمانید

۱- . المصنف لابن ابی شیبه، ج۱۵، ص۸۹؛ کنز العمال، ج۱۴، ص۵۸۴.

۲- . کنزالعمال، ج۱۴، ص۵۸۴؛ احقاق الحق، ج۱۳، ص۳۱۷.

۳- . ملاحم ابن طاوس، ص۷۷.

و از یکدیگر بیزاری جویید؟ [و این] زمانی باشد که آزمایش شوید و افراد خوب و بد شما از هم جدا گردند و غربال و زیر ورو شوید. آن وقت که شمشیر ها در رفت و آمد باشد و جنگ شعله ور. حکومتی در آغاز روز، روی کار می آید و با کشتار در آخر روز برکنار و سرنگون می شود. (۱)

ب) نقد وضعیت اجتماعی

اشاره

تغییرات اجتماعی در آخرالزمان جهات مثبت فراوانی داشته، چرخه اقتصادی را منظم تر، با رونق تر و سرعت آن را بیشتر کرده و امکانات بهداشتی بیشتری با خود به همراه آورده که خود میانگین امید به زندگی را افزایش داده است. اما جهات منفی نیز به همراه داشته مانند: سست شدن روابط عاطفی، سست شدن بنیان خانواده، از خود بیگانگی، تضعیف اخلاقیات، مجموعه ای از فساد اجتماعی و... در هر صورت در جامعه آخرالزمانی عواطف انسانی ضعیف شده و ترحم به هم وجود ندارد و انواع فساد های اخلاقی، به طور علنی در جامعه انجام می شود. ترس و اضطراب فراگیر و راه ها نا امن است و جنایت های هولناک صورت می گیرد. مردم، آرزوی مرگ می کنند و مرگ های ناگهانی و زلزله و جنگ و فتنه و بیماری و مرگ زیاد می شود. به عنوان نمونه، خانواده از نگاه اسلام و آموزه های دینی و فرهنگ اسلامی ما، نهادی مقدس، ساحلی برای آرامش و بستری برای رشد و تربیت مادی و معنوی و تجلی گاه شکوفایی و بالندگی است.

خداوند می فرماید:

و ازجمله نشانه های خدا این است که همسرانی از جنس خودتان برای شما آفرید تا در کنار آنان آرامش یابید، و در میان شما مودّت و رحمت قرارداد در این نشانه هایی است برای گروهی که تفکّر می کنند. (۲)

اما پایه های خانواده در غرب بعد از انقلاب صنعتی بر اساس منافع مادی بنا شد و در خانواده ارزش های والای انسانی و اخلاقی زیر پا نهاده شده و صفا و صمیمیت رنگ باخته است. در غرب صاحبان صنایع به این نتیجه رسیدند که زنان کارگران ارزان تر و بی دردسرترند، لذا از آنان برای تولید و تبلیغ و مصرف کالاهای خود بهره برداری کردند به این

۱- . کمال الدین و تمام النعمه، ص۳۴۸.

۲- . (وَ مِنْ آیاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَکُمْ مِنْ أَنْفُسِکُمْ أَزْواجاً لِتَسْکُنُوا إِلَیها وَ جَعَلَ بَینَکُمْ مَوَدَّهً وَ رَحْمَهً إِنَّ فی ذلِکَ لَآیاتٍ لِقَوْمٍ یتَفَکَّرُون)؛(روم(۳۰)، ۲۱).

طریق که ابتدا با ترویج مکتب فمنیسم و پروبال دادن به بحث مساوات زن و مرد بنیان خانواده را (با زیر سوال بردن قوام بودن مرد بر زن) سست کردند تا آنجا که زن امروزه در غرب به جای الگو بودن برای فرزندان خود به مانکن تبلیغاتی سرمایه داران تبدیل شده و هر روز نیاز جدیدی را به وسیله مد برای بشر تبلیغ می کند. (۱)

مارکسیست ها گویند خانواده نهادی ظالمانه مبتنی بر ثروت شخصی است، لذا باید نابود شود. کیت میل _ که یک فمنیسم رادیکال است _ معتقد است که خانواده نهادی ستمگر است، زنان ملک مردان و برده صرفند و خود خانواده سازمانی فؤدالی است، لذا باید از بین برود و مراقبت کودکان به طور قطع بهتر است که به جای افراد آزرده و اغلب ناخرسند (والدین) به مربیان تعلیم دیده از هر دو جنس واگذار شود. او دیدگاهی ضد مرد، ازدواج و خانواده دارد و معتقد است که به طورکلی ازدواج باید جای خود را به معاشرت های اختیاری بدهد. (۲)

از حیث روابط هم در غرب پیوند قلبی پدر و مادر با فرزندان بسیار ضعیف است و زن و مرد مانند دو شریک تجاری کنار هم زندگی می کنند و فرزندان با رسیدن به سن قانونی ناچارند خانه پدری را ترک کنند، لذا فرزندان مخصوصا دختران در اثر تنهایی و نداشتن یک مربی دلسوز به انواع مفاسد گرفتار می شوند. انقلاب صنعتی علاوه بر روابط خانوادگی روابط خویشاوندی و اجتماعی را نیز از بین برده است. (۳)

در جامعه اسلامی هم وقتی نگاه لیبرالیسم و کمونیستی حاکم شود کم کم بعد شناختی و اعتقادی افراد تغییر کرده و افراد خداپرست در بعد رفتاری به افرادی مادی و دین گریز تبدیل می شوند که روایات مختلفی به این آسیب ها در آخرالزمان اشاره دارد و ما برخی از آنها را در فصل اول از بخش دوم مطرح نمودیم. در این بخش به چند مورد از اشکالات این جامعه اشاره می کنیم. (۴)

۱. نابودی روابط سالم انسانی و شیوع روابط ناسالم در فضاهای حقیقی و مجازی

فرهنگ اسلامی مبتنی بر وجود روابط سالم انسانی و اجتماعی است که در آخرالزمان در زندگی انسان ها حق و عدل جایگاهی ندارد. به ظاهر انسان ها در کنار یکدیگر و در یک آبادی یا اجتماعی زندگی می کنند، لیکن دلها و فکرها با هم و در کنار هم نیست و میان آنها

۱- . کانون مهر، ص۵۲.

۲- . جنگ علیه خانواده، ص۱۰۲.

۳- . کانون مهر، ص۵۷.

۴- . ر.ک: چشم اندازی به حکومت مهدی، ص ۳۰.

همدلی وجود ندارد که نمود واضح آن را در روابط ناهنجار در شبکه های مجازی می بینیم که نتیجه آن بالا رفتن اضطراب و احساس بی اعتمادی در افراد جامعه(اعم از عوام و خواص) نسبت به یکدیگر است، لذا افراد در جامعه و خانواده با وقوع اندک بهانه ای به یکدیگر معترض شده و باعث بالا رفتن خشونت در سطح جامعه و خانواده می شوند.

امام صادق؟ع؟ فرمود: «آن امر واقع نخواهد شد تا اینکه برخی از شما در روی بعضی دیگر آب دهان اندازند و دیگری را لعن کنند و تا اینکه گروهی از شما گروه دیگر را دروغگو بنامند». (۱)

و نیزحسین بن علی؟ع؟فرمود:

کاری که شما به انتظارش هستید نخواهد شد تا آنکه شما از یکدیگر بیزاری جوئیدو بعضی گواهی بر کفر دیگری دهد و یکی آن دیگر را لعن کند. راوی پرسید: در چنین دوران خیری وجود ندارد؟فرمود: همه خیر در آن روزگار است که قائم ما قیام میکند و همه اینها را از میان بر میدارد. (۲)

۲. فرو پاشی نظام خانواده

در فرهنگ اسلامی خانواده جایگاه ویژه ای در رشد و تعالی مادی و معنوی افراد و جامعه دارد، ولی در آخرالزمان، خانواده - به عنوان هسته اصلی اجتماع - دچار تزلزل و سستی می گردد. مرد حقوق زن و زن حقوق مرد را رعایت نمی کند، فرزندان احترام پدران و مادران را ندارند، و مادران و پدران مسئولیت های تربیت فرزندان را از یاد برده اند. برخی تبعات فروپاشی خانواده و کم شدن کارآیی آن عبارتند از: افزایش سن ازدواج، افزایش آمار طلاق، افزایش فرزندان نامشروع که راه حل اساسی این آسیب ها کاری زیربنایی به نام تحکیم بنیان خانواده را می طلبد.

به نقل از جابر بن عبد الله انصاری از پیامبر اکرم؟ص؟ آمده است:

وقتی که... و بزرگان به زیردستان رحم نکردند و کوچک ترها به بزرگان و کهن سالان احترام نگذاشتند، در چنین ایامی، خداوند مهدی ما را که نهمین فرزند حسین؟ع؟ است، برمی انگیزاند. (۳)

دو مورد از تبعات فروپاشی خانواده عبارت است از: افزایش آمار طلاق و بالا رفتن سن ازدواج که این دو می تواند به افزایش اضطراب ها و فشارهای عصبی، کاهش انگیزه فعالیت

۱- . الغیبه، نعمانی، ص۲۰۶، باب ۱۲ ما یلحق الشیعه من التمحیص، ح ۱۰.

۲- . همان، ص۲۰۵، ح۹.

۳- . کفایه الأثر فی النص علی الأئمه الإثنی عشر، ص۶۳، باب ما جاء عن جابر بن عبد الله الأنصاری عن رسول الله.

های اقتصادی و آسیب پذیری جنسی و آسیب های اجتماعی بیانجامد. کم شدن انگیزه ازدواج و بالا رفتن سن آن می تواند پیامد عوامل متعددی باشد؛ شاید بتوان مهم ترین عامل را حاکمیت فرهنگ مادی دانست که آثار خود را در فردگرایی مفرط، محاسبه گری های کوته نظرانه و مواردی مشابه نشان می دهد. به نظر می رسد که رواج لذت پرستی و شیوع مفاسد اخلاقی را هم بتوان از تبعات فروپاشی خانواده و کم شدن انگیزه ازدواج دانست.

۳. حاکمیت جاهلیت مدرن در تمام ابعاد

امیر المومنین؟ع؟، گوشه هایی از اوضاع جاهلیت مدرن را این طور بیان می فرمایند:

یأْتِی عَلَی النَّاسِ زَمَانٌ لَا یبْقَی فِیهِمْ مِنَ الْقُرْآنِ إِلَّا رَسْمُهُ وَ مِنَ الْإِسْلَامِ إِلَّا اسْمُهُ وَ مَسَاجِدُهُمْ یوْمَئِذٍ عَامِرَةٌ مِنَ الْبِنَاءِ خَرَابٌ مِنَ الْهُدَی سُكَّانُهَا وَ عُمَّارُهَا شَرُّ أَهْلِ الْأَرْضِ مِنْهُمْ تَخْرُجُ الْفِتْنَهُ وَ إِلَیهِمْ تَأْوِی الْخَطِیئَهُ یرُدُّونَ مَنْ شَذَّ عَنْهَا فِیهَا وَ یسُوقُونَ مَنْ تَأَخَّرَ عَنْهَا إِلَیهَا؛ روزگاری بر مردم خواهد آمد که از قرآن جز نشانی و از اسلام جز نامی باقی نخواهدماند. مسجدهای آنان در آن روزگار آبادان، اما از هدایت ویران است. مسجد نشینان و سازندگان بناهای شکوهمند مساجد، بدترین مردم زمین می باشند که کانون هر فتنه و جایگاه هرگونه خطاکاری اند. هرکس از فتنه بر کنار است او را به فتنه بازگردانند و هرکس که از فتنه عقب مانده او را به فتنه ها کشانند. (۱)

همچنین پیامبر؟ص؟ در حدیثی طولانی برای سلمان فارسی، برخی از ویژگی های جاهلیت مدرن را این طور بازگو می فرمایند:

ای سلمان! در آن موقعیت کارهای بد و ناپسند در بین مردم بصورت کارهای شایسته و پسندیده در آید و کارهای پسندیده و نیکو، به صورت کارهای نکوهیده و ناپسند جلوه کند. مردمان خیانت پیشه، مورد وثوق و امانت واقع شوند و به افراد امین و درستکار، نسبت خیانت داده شود و مرد دروغگو را تصدیق کنند و به دروغ های او مهر صحّت و درستی بنهند و مرد راستگو و درست را دروغگو شمارند و به گفتار او ترتیب اثر ندهند.... ای سلمان! در آن وقت مردها به مردها اکتفا می کنند و زنها به زنها اکتفا می نمایند.... مردها خود را شبیه به زنان می کنند، و زنان خود را شبیه به مردان می نمایند. و افرادی که دارای رحم هستند و برای تولید مثل آفریده شده اند که منظور زنان می باشند، سوار بر زین ها میشوند. پس بر آن

۱- . نهج البلاغه، ص ۵۴۰، حکمت ۳۶۹.

زنـان از امّت من لعنت خـدا باد.... ای سـلمان! در آن زمان پردهٔ عصـمت مردم پاره می شود. محرّمات الهیه به جای آورده می شود. حریم عفاف دریـده می گردد. معصـیت های خـدا رائـج میگردد. بـدان و اشـرار بر اخیار و خوبان تسلّط پیدا می کنند و دروغ علناً رائـج و در بین تودهٔ مردم شـایع می شود. لجـاج و خودسـری و اسـتکبار ظاهر می گردد و نیازمنـدی و احتیاج، همهٔ توده هـا را فرا می گیرد. مردم به لبـاس خود بر یکـدیگر مباهات می کننـد. باران های فراوان در غیر فصل باران پیـدا می شود. اشـتغال به لهو و لعب از قبیل بازی کردن با باطل و آلات موسیقی را امری پسندیده و نیکو می شمرند. امر به معروف و نهی از منکر را گذشـته از آنکه به جـای نمی آورنـد، امر نکوهیـده و ناپسـند میداننـد. زمـانه و وضـعیت محیط در آن زمان به قـدری انحطاط پیـدا میکند که مردمان مؤمن و با ایمان راستین، در آن زمان، در بین مردم از تمام افراد امّت پست تر و حقیرتر و ذلیل تر خواهنـد بود. در بین زاهدان و عابدان و در بین علما و نزدیکانشان حسّ بدبینی و بدخواهی ظهور نموده و پیوسـته در صدد عیب جوئی و ملامت از یکدگر بر می آیند. (۱)

مثلاـ در دوران جـاهلیت دختران را در بـدو تولـد زنـده به گور می کردنـد، امـا امروزه در جوامع با شـعار فمنیسم و حمایت از حقوق زنان، آنها را به کنیزی گرفته و از آنها اسـتفاده ابزاری می کنند. و در واقع حق حیات معنوی و سالم را از آنها سلب می کنند. و در نتیجه با تربیت غلط، والدین، حق زندگی سالم را از فرزندان خود سلب می کنند. (۲)

در زمان جاهلیت اولی به اندک بهانه ای لشکر کشی و خونریزی می کردند و در جوامع امروزی در ظاهر با ادعاهای فریبنده و برای حمـایت از حقـوق بشـر، آتش جنـگ را در کشورهـای دیگر روشن می کننـد تـا از این اوضـاع آشـفته به نفـع خود بهره برداری کنند، هر چند انسان های بی گناه زیادی کشته شوند.

۴. شایع شدن دنیاپرستی و ریاکاری

قال رسول الله؟ص؟: « بر امت من زمانی بیاید که باطن آنها پلید و ظاهرشان به جهت طمع در دنیا آراسته باشد و خداوند را در نظر ندارند. عمل آنها ریا است و از او نمی ترسند... ». (۳)

۱- . تفسیر قمی، ج۲، ص۳۰۵.

۲- . جنگ علیه خانواده، ص۱۰۲.

۳- . الکافی، (ط – الإسلامیه)، ج۸، ص۳۰۶، باب حدیث ابی ذر، ص۲۹۷، ح۴۷۶.

۵. کم فروغ شدن عواطف و روابط انسانی

پیش از آمدن مصلح و در آخرالزمان، جوامع بشری از جدایی و تفرقه رنج می برند. و انسان ها آرزوی یک دل و یکسو بودن را دارنـد و هر کسـی و گروهی، از آموزه هـای دینی، برداشت و تفسـیر متفاوتی دارد که باعث اختلاف در مسایل و رفتارهای اجتماعی می شود. در این روزگاران پیونـدهای اجتماعی اسـتواری وجود نـدارد و در زنـدگی انسان ها حق و عـدل جایگاهی ندارد.

رسول گرامی اسلام؟ص؟ وضعیت آن روزگار را ازنظر عواطف و روابط انسانی چنین بیان می دارد:

در آن روزگـار، بزرگترها به زیردسـتان و کوچک ترها رحم نمی کننـد و قوی بر ضـعیف ترحم نمی نمایـد... قیامت برپا نمی شود تا آن که زمانی فرارسـد که مردی (از شـدت فقر) به اقوام و بسـتگان خود مراجعه کنـد و آنان را به خویشاونـدی سوگند دهـد تا بلکه به او کمک کننـد؛ ولی چیزی به او نمی دهنـد. همسایه از همسایه خود کمک می طلبد و او را به حقّ همسایگی سوگند می دهد؛ ولی همسایه کمکش نمی کند. (۱)

۶. گسستن روابط خانوادگی و تغییر مفهوم خانواده

در این دوران، خـانواده - به عنوان هسـته اصـلی اجتمـاع - دچار تزلزل و سـستی می گردد و پیونـدهای خانوادگی گسـیخته و سست می شود. و بعضاً خانواده های نامشروع و مجازی تشکیل می شود. در روایتی می فرماید:

«مرد از همسـرش اطاعت می کنـد ولی پـدر و مادرش را نافرمانی می کند و برای به هلاکت رسـیدن برادرش تلاش می کند». (۲)

۷. انگیزه های غیر انسانی و سودجویانه در روابط اجتماعی

در این دوران انگیزه هـای روابـط اجتمـاعی، انگیزه هـایی الهی و انسـانی نیست. محبت هـا و دوسـتی هـا واقعی نیست. عشق و علاقه واقعی وجود نـدارد. افراد در ارتبـاط با افراد دیگر، به سود و سـرمایه می اندیشـند و با همین انگیزه به میـدان پیونـدهای اجتماعی وارد می شونـد. طبقات اجتماعی هر کـدام به نوعی تلاش می کنند تا حق دیگران را ببرند، و با کار و تلاش دیگران بر ثروت خود بیفزایند. جامعه انسانی به جنگلی از حیوانات تبدیل می گردد، که در آن مردمان گرگانی اند

۱- . «وَ لَا یرْحَمُ کَبِیرُکُمْ صَغِیرَکُمْ وَ لَا یوَقِّرُ صَغِیرُکُمْ کَبِیرَکُم»؛ (بحارالانوار، ج ۵۲، ص ۳۸۰، باب ۲۵علامات ظهور، ح۱۴۸و ج ۳۶، ص ۳۳۵).

۲- . بحارالانوار، ج ۵۲، ص۲۶۳.

به جان هم افتاده و حکومت ها درندگانی که به جان ملت ها افتاده اند، و هر کسی دیگری را برای منافع خود می خواهد.

۸. قرار گرفتن امور ضد ارزشی در جایگاه امور ارزشی

در جامعه آخرالزمانی، طبق فرمایش حضرت علی؟ع؟، اشرار تکریم و مصلحین تحقیر می شوند، حلم را ضعف و ظلم را فخر می شمارند. (۱)

۹. شیوع فساد در جامعه

پیامبر؟ص؟ در روایتی مفاسد اخلاقی و اجتماعی جامعه آخرالزمانی را این گونه مطرح می فرماید:

مفاسد اخلاقی

۱. مردان شبیه به زنان وزنان مانند مردان شوند. (اذا تشبه الرجال بالنساء و النساء بالرجال)

۲. مردها به مردها اکتفا کنند و زنان به زنان. اشاره به لواط و مساحقه. (واکتفی الرجال بالرجال، و النساء بالنساء)

۳. مردم مرتکب زنا شوند. (و ارتکاب الزنا)

مفاسد اجتماعی

۱. پذیرش شهادت دروغ و عدم قبول گواهی افراد عادل. (و قبلت شهاده الزور و ردت شهاده العدل)

۲. قتل و خونریزی در میان مردم کوچک شمرده شود. (و کثر القتل، واستخف الناس بالدماء)

۳. رواج رباخواری در میان مردم. (و اکل الربا)

۴. رواج امر به منکر و نهی از معروف (و ظهر المنکر و امر امتک به ونهوا عن المعروف) (۲)

۵. آکنده شدن روان ها از عقده ها و کینه ها و گسترش تجمل و مصرف گرائی ها و خرافات و بدعت ها.

۶. گسترش بی سابقه ی مادیت و کاهش روزافزون علاقه ی مردم به دین.

۱-۳. نقد اوضاع اقتصادی جامعه آخرالزمان

ازنظر اقتصاد اسلامی، خداوند قانون گذار است که برای کلیه شئون زندگی انسان قانون

۱- . کمال الدین، صص۵۲۸-۵۲۵ باب۴۷، باب حدیث دجال، ح۱.

۲- . کمال الدین، ج۱، صص۲۵۳-۲۵۰، باب۲۳، باب نص الله علی القائم؟ع؟، ح۱.

وضع کرده، و قانون الهی همیشه بر قوانین بشری تفوق داشته، چون خدا که آفریننده انسان و جهان است مصالح بندگان خود را بهتر از آنان می داند. اسلام یک مکتب انسان ساز است و همیشه در مرحله اول به انسان اهمیت می دهد، بعد به مادیات. قرآن مجید می فرماید: « ما پیامبران را با دلایل آشکار فرستادیم و با آنان کتاب و ترازوی عدالت را نازل نمودیم، تا مردم در سایه عدل و داد زندگی کنند». (۱)

اما از روزی که امت مسلمان عملا دست از قوانین اسلامی برداشته و دنبال مدلهای وارداتی برای مصرف (نه واردات ابزار و امکانات برای تولید) رفتند، به بهترین بازار مصرفی برای کالاهای شرق و غرب تبدیل شدند، ولی ازنظر تولید پیوسته به عقب باز گشته و به تمدن و فرهنگ مصرفی و وارداتی راضی شدند. امروزه بهترین منابع ثروت از کشورهای اسلامی به شرق و غرب (چه از طریق جنگ نرم با سست کردن اراده و جا انداختن این باور غلط که شما نمی توانید و چه از طریق جنگ سخت و استعمار مانند به یغما بردن نفت عراق و سوریه به دست داعش) صادر، و به جای آن بهای اندکی نصیبشان می شود که چند صباحی بتوانند لقمه نانی به دست آورند و به پیش بینی ناظران سیاسی و اقتصادی اگر روزی منابع طبیعی کشورهای اسلامی تمام شد به خاک سیاه خواهند نشست.

اسلام با گسترش آزادی ها، جلوگیری از افزایش ثروت دستگاه و افراد حکومتی و با قرار دادن بیت المال، و ارایه راهکارهای متعددی برای برون رفت از مشکلات اقتصادی از جمله:

الف) توصیه به پرهیز از اسراف و تبذیر (اسراء، آیه ۲۶ و ۲۷)

ب) قناعت و میانه روی به معنای مصرف درست کالا (فرقان، آیه ۶۷)

ج) انفاق و احسان: بر اساس آیات ۱۷ تا ۳۱ سوره قلم، ترک انفاق و احسان از اموال و عدم پرداخت حقوق واجب مالی موجب خشم خداوند و گرفتاری انسان و جامعه در مشکلات اقتصادی است؛ بنابراین راه برون رفت از چنین مشکلاتی انفاق و احسان است.

د) یتیم نوازی: بر اساس آیات ۱۶ و ۱۷ سوره فجر ترک یتیم نوازی عامل مشکلات اقتصادی و از دست رفتن برکت از مال است، لذا یتیم نوازی عامل رشد اقتصادی و برون رفت از مشکلات است.

ه) ترک رباخواری (بقره، آیه ۲۷۵؛ روم، آیه ۳۹؛ نساء، آیات ۱۶۰ و ۱۶۱(

و) گردش سالم ثروت، برای رهایی از مشکلات اقتصادی باید انفال و ثروت ملی در تمام اقشار جامعه به گردش درآید نه بین قشر خاصی؛ توجه به انفال و پرداخت یارانه های مستقیم و غیرمستقیم و حمایت از اقشار ضعیف و مستضعف از مهمترین راهکارهای قرآنی برای

۱- . حدید(۵۷)، ۲۵.

حل مشکلات اقتصادی است. (حشر، آیه ۷)

خواسته ازنظر اقتصادی سطح مردم را بالا ببرد، و به همین جهت اقتصاد اسلامی برخلاف اقتصاد سرمایه داری که تقسیم ثروت در آن ظالمانه و ناموزون است، و اقتصاد کمونیستی که حتی نیازمندی های اولیه انسان را هم نمی تواند تأمین کند بهترین انواع اقتصاد است. (۱) اسلام مکتبی است کامل و پاسخگوی تمام نیازهای انسان و دارای سیستم اقتصادی مستقلی است که به هیچ مکتبی وابسته نیست و خطوط آن بوسیله قرآن و سنت بیان شده است.

هنگامی که به دو شاخص عدالت اقتصادی، یعنی کاهش نابرابری و فقر در عصر جهانی سازی نظر می اندازیم، ملاحظه می کنیم که نابرابری و فقر کاهش نیافته بلکه به طور روز افزون بیشتر می شود. گزارش سازمان ملل به خوبی روشن می کند که در عصر جهانی سازی، اراده سیاسی لازم برای عدالت اقتصادی، وجود ندارد. به گفته سازمان ملل، شمار افرادی که روزگار خود را در شرایط نکبت بار زاغه نشینی سپری می کنند، تقریباً به یک میلیارد نفر، یعنی یک ششم جمعیت جهان رسیده است و استاندارد زندگی بسیاری نیز در حال افت است. (۲) نهادها و سازوکارهای نظام اقتصادی سرمایه داری جهانی به سرکردگی ایالات متحده آمریکا نه تنها عدالت اقتصادی به ارمغان نیاورده، بلکه جهان را پر از ظلم، تبعیض، فقر و نابرابری بیش از پیش کرده است. آیات قرآن کریم و انبوهی از روایات، بیانگر این واقعیت اند که در آخرالزمان جهان پر از ظلم و جور و تباهی خواهد شد که با قیام منجی بشریت، از همه ستم ها پاک و سرشار از عدل و داد خواهد شد و این سنت الهی است.

شاخص های عدالت اقتصادی مهدوی عبارتند از: رشد اقتصادی پایدار، حذف فقر، کاهش مداوم نابرابریها و آموزه کفایت در مصرف (۳) که در جوامع آخرالزمانی هیچکدام از این شاخص ها محقق نشده، بلکه جوامع بر خلاف جهت این شاخص ها حرکت کرده اند، مثل افزایش فقر و نابرابری و ایجاد شکاف طبقاتی که در فصل دوم گفتار سوم تحت عنوان ویژگی های اقتصادی جامعه آخرالزمانی به آن اشاره شده. با استفاده از این شاخص ها که از آیات و روایات به دست آمده اند، می توان وضعیت اقتصادی جامعه آخرالزمانی را به نقد کشید، زیرا نظام های اقتصادی هدف نهایی خود را آزادی بی حد و مرز جنسی و مصرفی، برای فروش تولید انبوه کالاها و خدمات کارخانه های خود و رسیدن به سود صاحبان سرمایه

۱- . هکذا الاسلام، ص ۸۰.

۲- . برای مطالعه بیشتر نگاه کنید به www.developmentgoals.org».

۳- . «جهانی سازی، عدالت اقتصادی و مهدویت»، فصلنامه علمی - پژوهشی انتظارموعود، ش۱۴.

می داننـد، به طوری که همه چیز بایـد در راه این هـدف قربـانی شود و در این راه به حقوق الهی و حق النـاس و حق شخصـی خود افراد ظلم خواهـد شـد، در حـالی که عـدالت در ابعـاد فرهنگی، سیاسـی اجتمـاعی و اقتصادی به عنوان هـدف نهایی نظام اسلامی تعیین شده است.

نقض شاخص های عدالت اقتصادی مهدوی در جامعه آخرالزمانی

اشاره

عدالت اقتصادی مهدوی به معنای فرایند تصـمیم گیری مبتنی بر اسلام است که در زمینه تولید، به «عدالت در حفظ و گسترش ثروت»، در زمینه توزیع، به «عـدالت در توزیع ثروت»؛ و در زمینه مصـرف یـا رفـاه اقتصادی، به «آموزه کفایت» می رسـد. (۱) بنـابراین می تـوان گسـتره اجرای شـاخص هـای اقتصـادی را در جـامعه آخرالزمـانی در سه محور تولیـد، توزیع [کـاهش فقر و نابرابری] و مصـرف ثروت مورد نقـد قرارداد. و برای جلوگیری از تکرار فقط به اشاره به مفهوم روایات اکتفا می کنیم و اصـل روایات در گفتار سوم از فصل دوم زیر مجموعه ویژگی های اقتصادی آخرالزمان آورده شده.

الف) چگونگی تولید ثروت (رشد اقتصادی پایدار)در جامعه آخرالزمانی

اشاره

زنـدگی اقتصـادی انسـان ها با داشـتن فرصت های برابر برای مشارکت در فراینـد اقتصادی ساخته می شود. چنین فرصت هایی هنگامی می توانند برابر باشـند که امکان کار شرافتمندانه و دسترسی به مالکیت شخصی نسبت به دارایی های مولد فراهم شود تا هر فردی این حق را داشته باشد که به عنوان حتی یک کارگر و با انجام کار، یا به عنوان یک مالک و از طریق سرمایه مولد و یا به عنوان کسـی که کار و سـرمایه را ترکیب می کنـد، درآمـدی داشـته باشد؛ در حالی که ما مشاهده می کنیم که در دنیا سرمایه داری حکومت می کند و هر کس سرمایه بیشتری دارد به ثروتش افزوده می شود و شکاف طبقاتی در جامعه ایجاد می شود به طوری که برخی در تهیه مایحتاج ضـروری زندگی مشـکل دارند و برخی نمی دانند چگونه مصرف کنند و کشورهای سرمایه دار هم به جای کمک، با تحریم کشورهای در حال توسعه آنها را مورد استثمار خود قرار می دهند و جامعه و افراد آن برای رشد اقتصادی پایدار به بیراهه رفته و بر خلاف اقتصاد اسلامی عمل می کنند، لذا دچار آسیب هایی می شوند.

البته بایـد توجه داشت که در اسـلام مال و ثروت هیـچ وقت تحقیر نشده است؛ نه تولیدش، نه مبادله اش، نه مصـرف کردنش؛ بلکه همه اینها تأکید و توصیه شده و برای آنها شرایط و

۱- . همان.

موازین مقرر شده است و هرگز ثروت ازنظر اسلام دور افکندنی نیست، بلکه دور افکندنش (اسراف، تبذیر، تضییع مال) حرام قطعی است. حتی خود ثروت در قرآن کریم به عنوان «خیر» نامیده شده است: {کُتِبَ عَلَیکُمْ اذا حَضَرَ احَدَکُمُ الْمَوْتُ انْ تَرَکَ خَیراً الْوَصِیهُ لِلْوالِدَینِ...}؛ (۱) بر شما نوشته شده: هنگامی که یکی از شما را مرگ فرارسد، اگر چیز خوبی [مالی] از خود به جای گذارده... .

اسلام با هدف قرار دادن ثروت، با این که انسان فدای ثروت شود مخالف است و سخت مبارزه کرده است؛ به عبارت دیگر پول پرستی را و اینکه انسان پول را به خاطر خود پول و برای ذخیره کردن و اندوختن بخواهد محکوم کرده و وعده عذاب داده: «و کسانی که طلا و نقره را گنجینه (و ذخیره و پنهان) می سازند، و در راه خدا انفاق نمی کنند، به مجازات دردناکی بشارت ده». (۲) که نام این حالت حرص و آز است، و یا پول را فقط برای پر کردن شکم و برای عیاشی و بیکاری و ولگردی بخواهند که نام آن شهوترانی است. در این حالت پول خواستن توأم است با دنائت و پستی و محو شخصیت انسانی در پول و فقدان هرگونه شخصیت انسانی و شرافت معنوی. (۳)

با کمال تاسف با دقت در وضعیت اقتصادی جامعه آخرالزمانی به این نتیجه می رسیم که جامعه از اقتصاد اسلامی در بعد تولید، فاصله گرفته و به اقتصاد ناسالم و ظالمانه کمونیستی و سرمایه داری روی آورده که در اینجا به نمونه هایی از بروزهای خارجی این وابستگی و الگوبرداری در حیطه و بعد تولید ثروت که در روایات به عنوان وضعیت جامعه آخرالزمانی مطرح شده اشاره می کنیم:

۱. فراموشی مالکیت الهی

امام باقر؟ع؟می فرماید:

پیامبر؟ص؟ فرمودند بر مردم زمانی خواهد آمد که به پروردگارشان شکایت می کنند، به این صورت که افراد می گویند سوگند به خدا هیچ سودی نبرده ام و از راس المال خودم می خورم و می آشامم. (۴)

که امام فرمود مگر اصل مال تو از خداوند نیست. به عبارتی افراد مالکیت الهی را فراموش می کنند.

۱- . بقره(۲)، ۱۸۰.

۲- . (الَّذینَ یکْنِزونَ الذَّهَبَ وَالْفِضَّهَ وَ لا ینْفِقونَها فی سَبیلِ اللَّهِ فَبَشِّرْهُمْ بِعَذابٍ الیمٍ... (؛ (توبه(۹)، ۳۴).

۳- . مجموعه آثار استاد شهید مطهری، ج ۲۰، ص۴۰۳.

۴- . همان، ص۳۱۲، باب نوادر، ح۳۷.

۲. معاملات حرام و شیوع ربا در معاملات

پیامبر؟ص؟ فرمود:

بر مردم زمانی خواهد آمد که در آن ربا به عنوان بیع و شراب به عنوان کشمش و رشوه به عنوان هدیه، حلال شمرده می شود و احدی باقی نمی مانـد جز این که ربا بخورد، پس اگر ربا نخورد از غبارش به او خواهـد رسـید. لعنت خدا و ملایکه و مردم همگی شان، بر ایشان باد، من از ایشان بیزار و ایشان از من بیزارند. (۱)

ب) چگونگی توزیع ثروت در جامعه آخرالزمانی

اشاره

به تخصـیص درآمـدی که براثر مبادلات مورد توافق طرفین در بازار انجام می پذیرد، توزیع گفته می شود. این اصل می گوید افراد بایـد از نظام اقتصادی، آن چه را که در آن سـرمایه گـذاری کرده انـد دریافت کنند(از طریق کار یا مالکیت سـرمایه و یا ترکیبی از کار و سـرمایه). این اصل متضـمن احترام به کار، مالکیت و قراردادها در یک بازار واقعاً آزاد و باز است. و صاحبان کار و سـرمایه بهتر و بیش تر، حقشان است که بهتر و بیش تر داشـته باشـند و این نابرابری ها عین عدالت اقتصادی است، اما با نـابرابری هـای ظالمـانه ناشـی از بـازار کار، مالکیت، انواع دوگانگی هاماننـد دوگانگی های منطقه ای، شـهری و روسـتایی و جنوب و شمال جهان، باید مبارزه شود.

اسـلام با توزیع برابر امکانات عمومی، تصـحیح نهادهای اقتصادی مالکیت و اشتغال، نهی ربا و عرضه نظام مشارکت در کار و سرمایه و سیاست های ضـد فساد، تبعیض و نابرابری های نامشـروع و غیر قانونی را در جامعه کاهش می دهـد و زمینه را برای فرصت هـای برابر اقتصـادی برای همه فراهم می سـازد. البته نتیجه نهایی برابری نخواهـد بود؛ ولی همسـنگی و توازن نسبی در رفاه اقتصادی در نظام اقتصادی اسلام تحقق می یابد.

در توزیع برابر امکانـات عمومی که نقشـی کلیـدی در توازن اقتصادی دارد، متأسـفانه بشـر در طول تاریـخ خود، همواره با این مشکل روبه رو بوده که ثروت های عمومی را افراد خاص و طبقاتی ویژه دست به دست کرده و مردم عادی از دستیابی به آنها محروم بوده انـد، به گونه ای که امیرمؤمنان؟ع؟ نیز هنگام خلافتش برای توزیع برابر اموال عمومی سـرزنش می شـد که جنگ جمل حاصل این عدالت علوی بود. با این وجود، حضـرت؟ع؟ درآمدهای عمومی را به طور مساوی میان همه مسلمانان تقسیم می کرد و حضرت مهدی؟عج؟ نیز این کار را خواهد کرد.

پیامبر؟ص؟ می فرماید:

۱- . مستدرک الوسایل، ج۱۳، ص۳۳۳، باب تحریمه، ح۱۵۵۱۱ و ج۱۷، ص۶۹، باب تحریم نبیذ، ح۲۰۷۸۴.

به مهدی بشارتتان می دهم. او از میان امت من برانگیخته می شود... ساکنان آسمان و زمین از او خشنود خواهند بود. او مال را درست تقسیم می کند. پرسیدند: درست چیست؟ فرمود: «میان همه، مساوی». (۱)

یکی از سرچشمه های مهم نابرابری در جوامع امروزی، مالکیت های بزرگ و مولدی است که به طور موروثی یا از طریق اعمال قدرت و ثروت، قدرتمندان و ثروتمندان به دست می آورند و بر درآمد خود بیش از پیش می افزایند. امام زمان؟عج؟ در حکومت جهانی خود، مانع چنین ثروت هایی خواهد شد و قطایع که همان مالکیت های بزرگ مانند روستاها، اراضی بسیار و قلعه هاست و حاکمان و ثروتمندان و قدرتمندان آنها را به نام خود ثبت می کنند، همگی در اختیار امام؟عج؟ قرار می گیرند.

با کمال تاسف با دقت در وضعیت اقتصادی جامعه آخرالزمانی به این نتیجه می رسیم که جامعه از اقتصاد اسلامی در بعد توزیع نیز فاصله گرفته و به اقتصاد ناسالم و ظالمانه کمونیستی و سرمایه داری روی آورده است. در اینجا به نمونه هایی از بروزهای خارجی این وابستگی و الگوبرداری در حیطه توزیع ثروت که در روایات به عنوان وضعیت جامعه آخرالزمانی مطرح شده اشاره می کنیم:

۱. ترک تکافل و عدم حمایت از اقشار ضعیف جامعه

افراد جامعه منتظر نسبت به یکدیگر مسولیت هایی دارند که باعث تکامل جامعه و تقویت ظرفیت های موجود در جامعه جهت هرچه بیشتر پذیرا بودن امر امام می باشد. این مسئولیت ها در بخش تکافل وتلاش برای تقویت روابط اجتماعی نمودار می گردد. جامعه ای مطلوب امام است که در آن جامعه افراد در جمیع احوال به یکدیگر رسیدگی کنند و غافل از یکدیگر نباشند که اگر چنین نشد، آن جامعه، منتظر و مطلوب امام نخواهد بود. جامعه ای منتظراست که شاخصه تکافل و عهده داری در آن وجودی چشمگیر داشته باشد، لذا روایات به مواردی چون احوال پرسی، عیادت مریض، رسیدگی به فقرا، امانت داری، رسیدگی به یتیمان و بدهکاران وغیره اشاره نموده است. (۲)

۲. زیاده خواهی

از پیامبر؟ص؟ در باره زمان فرا رسیدن آخرالزمان پرسیدند، فرمود:

۱- . الغیبه، طوسی، ص۱۷۸، کتاب الغیبه للحجه، الکلام علی الواقفه؛ بحار الانوار (ط. بیروت)، ج۵۱، ص۸۱، باب اول، ح۱۳.

۲- . صفات الشیعه، ص۸، ح۱۳و۲۲.

آخرالزمان زمانی خواهـد بود که معیشت انسان جز با معصیت خـدا نمی رسـد، پس در آن هنگام عزوبت حلال است. گفتند: ای رسول خـدا شـما ما را به تزویج امر نموده اید. فرمود: بله، ولی در چنین زمانی، هلاکت مرد به دست پدر و مادرش خواهد بود؛ اگر پـدر و مادری نباشـد به دسـتان همسـر و فرزنـدانش، اگر این نیز نباشـد به دست خویشان و همسایگانش خواهـد بود. گفتنـد: آن هلاـکت چگـونه است؟فرمود: به جهت تنگی معیشت او را عـار محسوب می نماینـد و او را به آنچه قـدرت نـدارد تکلیف می کنند تا اینکه او را به موارد هلاکت وارد نمایند. (۱)

ج) چگونگی مصرف ثروت در جامعه آخرالزمانی

اشاره

تـأمین نیازهـای واقعی بشـر و دستیـابی به رفاه واقعی اقتصادی، بالاـترین هـدف عـدالت اقتصادی است. اما متأسـفانه قرن بیسـتم شاهد پدیده جدیدی در تاریخ اقتصادی بشر بوده که مصـرف گرایی را بالاترین هدف در زندگی قرارداد و این روند در قرن بیسـت ویکم نیز همچنـان بـا شـدت بیش تر ادامه دارد. و مصـرف گرایی از طریـق جـامعه مصـرفی جهـانی به دو جـامعه دیگر متوسط و فقیر با تبلیغات و چشم و هم چشمی سرایت می کند.

به هرحال، ظهور جامعه مصـرفی را می توان از روی مصـرف سـربه فلک کشیده ای معلوم کرد که به صورت نماد عصر جدید درآمـده است. بـا کمـال تـاسف بـا دقت در وضـعیت اقتصـادی جـامعه آخرالزمانی به این نتیجه می رسـیم که جامعه از اقتصاد اسـلامی در بعـد مصـرف نیز فاصـله گرفته و به اقتصـاد ناسالم و ظالمانه کمونیستی و سـرمایه داری روی آورده که در اینجا به نمونه هـایی از بروزهای خارجی این وابسـتگی و الگوبرداری در حیطه و بعـد مصـرف ثروت که در روایات به عنوان وضـعیت جامعه آخرالزمانی مطرح شده اشاره می کنیم:

۱. ترک زهد و ساده زیستی

زهـد و سـاده زیستی زینت کـارگزاران مهـدی است. حضـرت علی؟ع؟ بالنـدگی جـامعه را وابسـته به رفتـار زاهـدانه و قانعـانه کارگزاران ومردم می داند. (۲) یکی از موانع رسـیدن به جامعه منتظر وتقبل امام و تلاش برای پذیرش اوامر ونواهی ایشان دل بسـتن به دنیا و دنیاطلبی می باشد که در بسیاری از موارد با پذیرش اوامر ونواهی امام مغایرت دارد. بر این اساس روایات زهد را می توان به عنوان یکی از صفات بارز شیعیان قرارداد که در شیعیان آخرالزمانی رنگ

۱- . مستدرک الوسایل، ج۱۱، ص۳۸۷، ح۱۳۳۳۶.

۲- . نهج البلاغه، حکمت۲۲۹.

باخته است و متاسفانه در کنار مردم عادی برخی مدیران سیاسی _ اجتماعی نظام اسلامی به بهانه ها و توجیهاتی به زندگی تجملاتی و دور از شان یک مدیر اسلامی پیرو مولا علی؟ع؟ روی آورده اند که دیدن وضع زندگی آنها نه تنها مرهمی بر مشکلات قشر ضعیف جامعه نیست، بلکه نمکی است بر زخمهایشان که متاسفانه بعضا باعث دین زدگی و بروز رفتار خلاف دین از طرف قشر ضعیف جامعه می شود؛ چرا که حضرت علی؟ع؟ فرمودند که مردم بر دین ملوکشان اند. و امام صادق فرمودند:

شیعه علی؟ع؟ افرادی لاغر، رنج دیده، لب خشکیده، لبهاشان چروکیده، شکم هایی لاغر و رنگ چهره شان متغیر است. (۱)

۲. رواج بت پرستی مدرن

در عصر جاهلیت مردم اشکال مختلفی را به صورت مجسمه و بت به عنوان خدای خود می پرستیدند، پس نیاز به پرستش در فطرت بشر وجود داشته و پیامبران برای بیان این نیاز نیامده اند، بلکه برای نشان دادن و معرفی مصداق صحیح پرستش مبعوث شده اند تا بشر را از جهالت در آورند. در جامعه آخرالزمانی انسان ها ظاهراً متمدنند و موحد، ولی در عمل افراد به قدری به مادیات و امور دنیا دلبسته می شوند که به خاطر آن تکالیف شرعی خود را زیر پا می گذارند و حتی با یکدیگر قطع رابطه کرده و بعضا با یکدیگر بر سر منافع اقتصادی می جنگند و هر کس قدرت بیشتری داشته باشد بیشتر از بقیه از منافع و منابع مادی بهره مند می شود که می توان گفت بت پرستی به شکل مدرن آن، در جامعه رواج دارد. لذا رسول خدا؟ص؟ فرمودند:

زمانی بر مردم خواهد آمد که شکم هایشان خدایشان و زنانشان قبله و دینارهایشان دین و شرفشان متاع ایشان است. از ایمان جز اسمی و از اسلام جز رسمی و از قرآن جز درسی باقی نمی ماند، مساجدشان از جهت بنا آباد و قلب هایشان از جهت هدایت ویران است و... سپس صحابه تعجب کردند و گفتند: ای رسول خدا؟ص؟ آیا بت ها را می پرستند؟ فرمود: بله، هر درهمی نزد ایشان بتی است. (۲)

۱- . صفات الشیعه، ص۱۳، ح۲۴.

۲- . مستدرک، ج۱۱، ص۳۷۶، باب۴۹؛ جامع الاخبار، ص۱۲۹.

جمع بندی

اشاره

به طور خلاصه آسیب ها و کاستی های موجود در جامعه آخرالزمانی در ابعاد مختلف عبارتند از:

بعد سیاسی

۱. عدم وجود و حضور عینی و ملموس امام معصوم؟ع؟ در هرم قدرت سیاسی؛

۲. وجود افراد فاقد صلاحیت لازم و کافی در هرم قدرت و مدیریت سیاسی و اجتماعی جامعه.

بعد فرهنگی

۱. دور شدن از جهان بینی و فرهنگ غنی اسلامی و وابستگی و عمل به فرهنگهای غربی و مخالف اسلام؛

۲. حاکمیت نگاه و فرهنگ غلط منفعت طلبی بر روابط انسان با: خدا، خود، طبیعت و دیگران، که باعث وقوع آسیب های اعتقادی، اجتماعی و زیست محیطی می شود؛

۳. کاهش محسوس کارکرد و بازدهی، و بعضاً بازدهی معکوس نهاد های اجتماعی مانند: نهاد خانواده، سیاست و حکومت، اقتصاد و آموزش و پرورش، و از بین رفتن جایگاه واقعی آنها.

بعد اقتصادی

۱. بهره برداری ناقص، غلط و غیر اصولی از مواهب طبیعی؛

۲. ظلم و بی عدالتی در تولید، توزیع و مصرف ثروت و امکانات بیت المال.

گفتار دوم

بیان تمایزات و وجوه برتری جامعه صاحب الزمان

اشاره

یکی از دغدغه های بشر که هیچ گاه در طول زمان از آن رهایی نداشته، ایجاد جامعه آرمانی است که آن را «آرمان شهر» گویند. در فرهنگ شیعه نیز این آرمان شهر وجود دارد که بر اساس روایات، این آرمان شهر به دست حضرت مهدی؟عج؟ تحقق خواهد یافت. یکی از ویژگی های این آرمان شهر، ایجاد «حکومت واحد جهانی» است. تحقق این آینده، در منطق شیعه، حتمی است. در پرتو آرمان مدینه فاضله آتی می توان وضعیت فعلی خود را سنجید و میزان فاصله، تناسب و سازگاری آن را با وضعیت آرمانی مشخص ساخت تا در نهایت، برای کم کردن فاصله وضعیت امروز خود با وضعیت آرمانی بکوشیم. (۱) حکومت جهانی مهدی موعود؟عج؟ تنها پیش بینی و الگوسازی یک مدل حکومتی برای آینده نیست؛ بلکه مدل و الگوی زندگی امروزی نیز هست. (۲) لذا ما می توانیم با الگوبرداری در ابعاد فرهنگی ـ دینی، سیاسی ـ اجتماعی و اقتصادی از آن جامعه مهدوی برای رفع کاستی ها و نابسامانی های جامعه آخرالزمان تلاش کنیم و با تربیت و پرورش افراد جامعه، یک جامعه منتظر و زمینه ساز را بسازیم.

در آینده پژوهی برای مطالعه آینده از سه رویکرد «اکتشافی»، «هنجاری» و «تصویر پرداز» بهره می گیرند. (۳) ما در این پژوهش با استفاده از رویکرد هنجاری، با تبیین جامعه مطلوب مهدوی در آینده، چگونگی تحقق آن موقعیت مطلوب را بررسی می کنیم. این رویکرد که به «پس نگری» شهرت دارد، یک برنامه ریزی از جامعه آینده برای جامعه کنونی است. از آن جا که جامعه آرمانی مهدوی، به سادگی و در افق زمانی نزدیک قابل تحقق نیست؛ جامعه در عمل مجبور است نسخه نازل تری از آن را مبنای عملی قرار دهد.

«پس نگری»، یکی از روش های مؤثر آینده پژوهی برای رقم زدن آینده های بلند مدت است که با تصور آینده مطلوب آغاز شده و با تعیین قدم های لازم برای افزایش اقبال رسیدن به آن

۱- . بررسی کارکردهای اجتماعی انتظار حضرت مهدی در ایران معاصر، ص۸۳.

۲- . «باورداشت آموزه مهدویت و نقش آن در احیای فرهنگ و تمدن اسلامی»، واسعی و امیرمحسن عرفان، سایت موسسه آینده روشن.

۳- . «آینده پژوهی مهدوی»، فصلنامه علمی - پژوهشی انتظار موعود، شماره ۲۸، ص۴۴.

آینـده ادامه می یابـد. پس نگری در واقع عبارت است از ملاحظه آینده مطلوب قابل ایجاد، نه آینده ای که احتمال وقوع دارد. (۱)

در اندیشهٔ قرآن حرکت تاریخ جبری نیست و ارادهٔ انسان ها تأثیر بسـزایی در رسیدن به قلّه های پیشرفت و تعالی دارد؛ هر چند این سیر از مشیت و قـدرت الهی خارج نیست و بر اساس قضا و قدر صورت می گیرد. هدف خلقت و خواست خداوند متعال نیز رسیدن انسان به بالاترین حـد کمال است؛ اما خواست خداونـد به این تعلق گرفته که انسان ها با اختیار و آزادی این راه را طی کنند. (۲)

این واقعیت را زمـانی بهتر می شناسیم که به یـاد آوریم دگرگونی هـا و انقلاـب هایی که در سـطح جوامع بر اثر یک رسالت آسـمانی انجام می گیرد از نظر اصل ایجاد ایدهٔ آن نهضت از آن جهت که به نیروی وحی اتکا دارد، نیازمند به ابزار و اسـباب نیست؛ ولی از نظر شـرایط پیروزی نهضت _ که عبـارت از آمـادگی اجتمـاع است _ خداونـد می خواهـد این شـرایط بـا یک سبـک طبیعی و عـادی به طور معمول حاصل شود؛ یعنی هر ملتی بایـد خود آمادگی عوض شـدن و دگرگونی را پیـدا کنـد تا نهضت آسمانی در آن جامعه پیش رود. (۳)

بر اسـاس آیـات قرآن کریم، هرگونه تغییر بنیادین و تبـدیل سـرنوشت جامعه، به دست خداونـد متعال، به عنوان علت تامه و با اراده او محقق می شود. امـا هرگونه تغییر و تحولی از سوی خداونـد متعال نیازمنـد زمینه سازی و مقـدماتی است که در اختیار انسـان است و تـا آن مقـدمات تحقـق نیابـد، اراده خداونـد به تحقـق تغییر، تعلّق نخواهـد گرفت. (۴) خداونـد در این بـاره می فرماید: {إنّ اللَه لَا یُغَیِّرُ مَا بِقَوْمٍ حَتّی یُغَیِّرُوا مَا بِأَنْفُسِهِمْ} (۵) خدا حال قومی را تغییر نمی دهد تا آنان حال خود را تغییر دهند.

خاسـتگاه هر تغییری در اجتماع تغییر افراد آن اجتماع هستند. البته ناگفته نماند که ملاک تحقق مقدمات در تغییرات اجتماعی، تغییر در اکثریت افراد آن اجتمـاع است. بنـابراین، تغییر اجتماعی زمانی رخ خواهـد داد که بیشتر افراد فعال آن اجتماع به انجام تغییر در اجتمـاع معتقـد باشـند و در راسـتای تحقـق آن اقـدام عملی انجـام دهنـد. از ایـن رو افراد خـاموش جـامعه که حضـور اجتماعی فعال ندارند، در تغییر یافتن یا نیافتن آن تأثیری نخواهند داشت.

۱- . «جزوه درسی بازاندیشی آینده»، دوره سوم آینده پژوهی، دانشگاه عالی دفاع ملی، ص۳۴.

۲- . آینده جهان (دولت و سیاست در اندیشه مهدویت)، ص۵۱.

۳- . سنّت های تاریخی در قرآن، ص۶۲.

۴- . «نظریه تغییر و تأثیر آن در زمینه سازی ظهور»، فصلنامه علمی - پژوهشی مشرق موعود، ش۱۱، ص۱۶.

۵- . رعد(۱۳)، ۱۱.

مراد از اکثریت دربارهٔ ظهور منجی، اکثریت جامعهٔ جهانی است. از این رو به صرف گرایش اکثریت جامعه در یک کشور به عدالت خواهی، زمینه ظهور فراهم نمی شود. (۱)

این همه، نه به آن معناست که وظیفه همگان در این زمینه، مساوی است؛ بلکه زمینه سازی ممکن است به تناسب نوع آن، استعدادهای روحی و اخلاقی و لیاقت های اکتسابی افراد، شکل های گوناگونی داشته باشد. ولی بطور قطع جوامع اسلامی که دارای حکومتی اسلامی نیز هستند، مسؤلیت بیشتری در ایجاد جامعه منتظر و زمینه ساز ظهور دارند.

بنابراین ما طبق آیات و تبیین گسترده روایات از وضعیت عصر ظهور پی می بریم که:

اولاً: لسان روایات تبیین واقعیتی تحقق پذیر در آینده است که مانند همه حوادث اجتماعی از عوامل واقعی خود نشأت می گیرد نه لسان اسطوره ای و صرف تبیین آرمانی و افسانه ای از آینده.

ثانیا: رفتار مردم در عصر غیبت، در تقدیم و یا تأخیر ظهور حضرت مؤثر است، لذا برای رسیدن به جامعه مهدوی باید با انتظار پویا، برای فراهم کردن زمینه ظهور حضرت تلاش کنیم و از طرفی بدانیم که حکومت اسلامی در کشور ما از جهاتی خودش الگوی ملت های مسلمان دنیاست. (۲)

ثالثا: تحولات اجتماعی تمهیدپذیر و تدریجی است و هیچ گونه حادثه اجتماعی به طور اعجاز گونه به یکباره تحقق نمی یابد. پس در تند یا کند شدن این سیر تاریخی مقدمات و آمادگی جامعه مثمر ثمر خواهد بود. (۳)

و از آنجا که در نظر ما، تحولات آخرالزمان با ظهور حضرت، امری غیرعادی که در آخرین بخش زندگی نوع انسان واقع می شود نیست بلکه به تحولات قبلی جامعه انسانی مربوط می گردد؛ چون ما تاریخ را، عبارت از مجموعه حوادث پراکنده و جدا از هم که هر دوره، اتفاقات ویژه خود را دارد نمی دانیم؛ بر این اساس، اجرای عدالت و پیروزی حق بر باطل، ولو به طور محدود و حدأقلی در جامعه آخرالزمان هم ممکن است.

در نتیجهٔ آنچه تا به حال گفتیم به نظر می رسد که برای اتصال جامعه آخرالزمانی(که چهره غالب آن ظلمت و فساد بود) به جامعه مهدوی که سراسر عدالت و رفاه است نیاز به وجود

۱- . «نظریه تغییر و تأثیر آن در زمینه سازی ظهور»، فصلنامه علمی - پژوهشی مشرق موعود ، ش۱۱، ص۲۷.

۲- . همان، ص۱۶.

۳- . همان.

یک حلقه وصل داریم که ما نام آن را جامعه منتظر یا زمینه ساز یا الگویی می نامیم که عبارت است از جامعه ای فرضی که در آن، حداکثر ویژگی های قابل الگو گیری جامعه مهدوی برای عصر غیبت وجود دارد. این نوع از جامعه با جامعه مهدوی که فقط با حضور حضرت مهدی؟عج؟ محقق خواهد شد، فاصله دارد؛ اما برخی شاخص های بنیادین جامعه مهدوی در این جامعه نمونه و الگو نیز مورد استفاده قرار می گیرد. (۱) جامعه زمینه ساز در پی آن است که زمینه های تحقق جامعه مهدوی را فراهم سازد.

در این گفتار ابتدا به بیان تمایزات و مختصات حکومت و جامعه مهدوی اشاره ای گذرا خواهیم کرد و در ادامه با بهره گیری از روش پس نگری تلاش خواهیم کرد وجوه برتری جامعه مهدوی را که از مختصات حضرت نبوده و قابلیت الگو برداری برای جامعه منتظر را دارد در ابعاد فرهنگی، اعتقادی، سیاسی، اجتماعی و اقتصادی بیان کنیم.

الف) بیان تمایزات و وجوه اختصاصی جامعه مهدوی

اشاره

منظور ما از وجوه اختصاصی اعم است از مختصاتی که در شخص امام زمان؟عج؟ یا در زمان و مکان ظهور ایشان وجود دارد. یعنی این وجوه، برخی مربوط به شخص حضرت مهدی؟عج؟ به عنوان منجی عالم است و برخی به زمینه های اجتماعی و سیاسی و شرایط خاص زمانی و مکانی آن دوران مربوط می شود. در این موارد روایات زیاد است، ولی به جهت اختصار برای هر مورد به بیان یک روایت از منابع دست اول اکتفا می کنیم. (۲) این وجوه عبارتند از:

۱. حاکمیت امام معصوم

بر اساس دیدگاه شیعه امامیه، حکومت جهانی را دوازدهمین امام از سلسله امامان معصوم اداره می کند. او با یاری جستن از وحی و شریعت آسمانی، بر نیازها و مشکلات جامعه بشری چیره می شود و اقتصاد و فرهنگ سالم، آسایش و امنیت، رفاه عمومی و پارسایی را در جامعه می گستراند. بنابراین، بخش مهمی از آبادانی، رفاه، آسایش، توسعه اقتصادی و... در جامعه مهدوی، مرهون وجود امام معصوم و مصون از خطا و اشتباه است که با دانایی و توانایی الاهی خویش، تمامی مشکلات بشری را پاسخ می گوید. برخلاف جوامع آخرالزمانی که جامعه بشری با برنامه ریزی صرفا بشری و بی بهره از شریعت الهی و سرشار از نقصان و خطا،

۱- . «جزوه درسی بازاندیشی آینده»، دوره سوم آینده پژوهی، دانشگاه عالی دفاع ملی.

۲- . «سیره مهدوی و دولت منتظر»، فصلنامه علمی - پژوهشی مشرق موعود ، شماره ۱۰، ص۳۴.

دچار کاستی و آسیب های فراوانی شده است.

۲. عمل بر اساس علم غیبی و حکم طبق باطن امور

بر خلاف سیره بقیه معصومین؟ع؟ که بین مردم طبق موازین ظاهری داوری می کردند، یعنی از مدعی شاهد خواسته و اگر نداشت او را دعوت به قسم خوردن می کردند، حضرت با علم باطنی خود به امور حکم صادر می کند. در سیره قضایی ایشان فرموده اند:

آن حضرت مثل حضرت داوود و سلیمان، با علم الهی خویش داوری می کند و بینه نمی طلبد. (۱)

۳. شدت عمل و سخت گیری بر مخالفان

این شدت عمل برخورد با دشمنان مختص حکومت حضرت است، زیرا به سبب طول غیبت و تجربه تمام مدل های سیاسی و دیدن ناکامی آنها، و اتمام حجت امام با مخالفان دیگر توجیهی برای کنار آمدن با مخالفان باقی نمی ماند. در حالی که در حکومت بقیه معصومین و حکومت های اسلامی عصر حاضر هر چند مقتدر باشند، باز هم دولت اسلامی ناچار به مدارا و انعطاف به خاطر حفظ ارزش های اسلامی است. همان کاری که حضرت علی؟ع؟ با پذیرش حکمیت و امام راحل ؟ره؟ با پذیرش صلح، برای حفظ اسلام انجام دادند.

در مورد سیره حکومتی ایشان از امام صادق؟ع؟ پرسیدند: آیا امام زمان؟عج؟ بر خلاف سیره امیر المومنین؟ع؟ عمل می کند؟ حضرت پاسخ دادند: بله... هر گاه امام ظهور فرماید، در میان دشمنانش با شمشیر حرکت می کند و از آنها اسیر می گیرد، زیرا می داند که شیعیانش هیچ گاه بعد از او مغلوب نخواهند شد به خلاف امیرالمومنین. (۲)

۴. اجازه استفاده از امور ماورایی و داشتن نیروهایی ویژه

روایات اشاره کرده اند به وجود۳۱۳ یار خاص و ملایکه ای که اجازه نصرت حضرت را دارند و وجود لشکری از رعب که پیشاپیش لشکر زمینی حضرت قلب دشمنان را تسخیر می کنند. و همچنین روایاتی داریم که می فرمایند: آن حضرت معجزه هایی نشان می دهند

۱- . « ... إِذَا قَامَ قَائِمُ آلِ مُحَمَّدٍ عَلَيهِمُ السَّلَامُ حَكَمَ بِحُكْمِ دَاوُدَ و سُلَيمَانَ، لَايسْأَلُ بَينَةً... »؛ (کافی (ط - دار الحدیث)، ج ۲، ص۳۲۲).

۲- . «... أَنَّ عَلِياً سَارَ بِالْمَنِّ وَ الْكَفِّ... وَ أَنَّ الْقَائِمَ إِذَا قَامَ سَارَ فِيهِمْ بِالسَّيفِ وَ السَّبْى وَ ذَلِكَ أَنَّهُ يعْلَمُ أَنَّ شِيعَتَهُ لَمْ يظْهَرْ عَلَيهِمْ

مِنْ بَعْدِهِ أَبَدا»؛ (الغیبه، نعمانی، ص۲۳۲، ح۱۶).

که همه در مقابل ایشان خضوع می کنند. (۱)

۵. منابع مالی نامحدود برای اداره جامعه

روایات متعددی از در اختیار بودن برکت های مادی زمین و آسمان برای حضرت و جمع شدن ثروت بسیار و بخشش به مردم، به طوری که نیازمندی باقی نخواهد ماند، سخن گفته اند. (۲) این نیز از مختصات حکومت و جامعه مهدوی است، زیرا هیچ حکومتی نمی تواند چنین بودجه ای برای اداره جامعه خود فراهم کند.

ب) وجوه الگوگیری و برتری جامعه مهدوی

در ادامه با بهره گیری از روش پس نگری تلاش خواهیم کرد وجوه برتری جامعه مهدوی را که از مختصات حضرت نبوده و قابلیت الگو برداری برای جامعه منتظر را دارد، در ابعاد فرهنگی _ اعتقادی، سیاسی _ اجتماعی و اقتصادی، بیان کنیم.

وجوه الگوگیری در بعد فرهنگی _ اعتقادی

اشاره

هویت، تعریفی است که می توان بر اساس ارزش ها، باورها، آداب، سنن، هنجارها و... از یک فرد یا جامعه ارائه کرد. به تعبیر دیگر، هویت برآیند چیستی فرهنگی هر فرد یا جامعه به شمار می آید.

هویت به مثابهٔ تکیه گاهی است که جوامع در گذر تاریخی خود به سوی آینده به آن تکیه می کنند. بر این اساس، هویت عنصری است که جامعه به کمک آن از دیگر جوامع متمایز می شود. علت تمایز اجتماعات هویت آنان است وگرنه همه یکی خواهند بود. (۳) بنابراین وقتی جامعه ای بداند که کیست و چه نقشی دارد، بر نیازمندی ها، تمایلات، توانایی ها، ضعف ها، استعدادها و مسئولیت های خود معرفت می یابد. این معرفت او را از سردرگمی ها و آشفتگی ها رها می سازد؛ همان اتفاقی که در جامعه مهدوی برای افراد به وقوع خواهد پیوست و در نتیجه شاهد افراد و جامعه سالمی در تمامی ابعاد فردی و اجتماعی خواهیم بود.

ما در این گفتار به ذکر چند سیره و روش فرهنگی _ اعتقادی حضرت در جامعه مهدوی

۱- . چشم اندازی به حکومت مهدی، ص۸۸-۹۲- ۱۳۰.

۲- . معجم احادیث امام مهدی، ج۲، ح۱۳۹ تا۱۵۳.

۳- . تحولات سیاسی اجتماعی ایران معاصر، ص۳۰۷.

می پردازیم که می توان با الگو گرفتن و عمل به آنها ، هویت افراد و جامعه را در ابعاد مختلف ارتقاء داد و زمینه رشـد جامعه آخرالزمانی در بعد فرهنگی ـ اعتقادی را فراهم کرد.

۱. بازیابی کرامت آدمی

بر اساس آموزه های انـدیشه مهـدویت، اوج بالنـدگی و شـکوفایی نهایی کرامت آدمی را در روزگار ظهور مشاهده می کنیم. این مطلب در روایات اشاره شده: «خداوند به وسیله حضرت مهدی؟عج؟ ذلت را از گردن های شما بر می دارد». (۱)

و در آن زمان، انسان، به فطرت پاک خویش، آزادی واقعی و تکامل خرد دست می یابـد. که علاوه بر آثار مفید اخروی، رفاه و آبادانی دنیا را نیز در پی دارد. همچنین در این عصـر، آدمی با کسب تقوای الهی، به کرامت اکتسابی دست یافته و با رعایت قوانین اسـلام و احترام آدمیان به یکـدیگر به کرامت اجتماعی دست می یابد. کرامت نفس، پایه و محور همه تعلیمات اخلاقی است؛یعنی محترم شـمردن نفس برای دوری از گناهان و مفاسـد؛چنانکه حضـرت علی؟ع؟ می فرمایـد: «آنکه در خود احساس کرامت کند، مخالفت با شهوات حیوانی برای او آسان می گردد». (۲)

از نگاه قرآن، کرامت انسان اصل مهم آفرینش و تنیده در سرشت آدمی است. خداوند متعال می فرماید: {وَلَقَدْ کَرَّمْنَا بَنِی آدَمَ وَحَمَلْنَاهُمْ فِی الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَرَزَقْنَاهُمْ مِنْ الطَّیِّبَاتِ وَفَضَّلْنَاهُمْ عَلَی کَثِیرٍ مِمَّنْ خَلَقْنَا تَفْضِیلًا}؛ ما فرزنـدان آدم را گرامی داشتیم، و آنان را در خشکی و دریا برنشاندیم، از چیزهای پاکیزه روزیشان دادیم و آنان را بر بسیاری از آفریده های خود برتری آشکار دادیم.

این آیه نگاه اصلی قرآن را به انسان می نمایاند؛ اگر با توجه به آیه یاد شده، کرامت انسانی را به عنوان یک اصل آفرینشی در وجود انسان در نظر بگیریم، باید از هر نوع رفتاری که با این اصل منافات داشـته باشد، پرهیز کنیم. لذا به نظر می رسد مدیران فرهنگی جـامعه منتظر بایـد برنـامه هـای خود را به سـمت بازیـابی هویت و احیای کرامت انسانی جهت گیری کننـد. و با تبیین صحیحی از دین و احکـام آن زمینه تقویت کرامت انسانی را فراهم کننـد تا افراد جامعه بتواننـد غبارهایی که روی فطرت الهی آنها را گرفته بزدایند و با بازگشت به فطرت و حاکمیت قوانین فطری، عدالت خواهی را در سطح جامعه فراگیر کنند.

۱- . الغیبه، طوسی، ص۱۸۶.

۲- . نهج البلاغه، حکمت۴۴.

۲. حاکمیت ارزش های اخلاقی

در جـامعه مهـدوی که بر مبنـای اسـلام است، دولـتی اخلاـقی تشـکیل می شـود که برگرفته از آموزه هـای وحیـانی، مضـامین شریعـت، تعقـل و فطرت پـاک انسـانی اسـت. بر اسـاس دولـت مهـدوی، جـامعه بشری بـه سـمت و سـوی بصـیرت، معنـویت، تقواگرایی و اخلاـق متعـالی پیش می رود و بسـیاری از انحراف هـا، فسادهـا و رذایـل اخلاقی، پوچی ها و بی بنـدوباری ها از جامعه رخت بر می بنـدد و بـدین سان، آسایشـی را که بشر قرن ها به دنبال آن بوده است، به بشـر عرضه می دارد و آدمی در سایه آن به تکامل روحی و ادراکی نیز نایل می آید.

در روایتی می فرماید: «... یظْهَرُ عَلَی الثَّقَلَینِ وَ لَا یتْرُکُ فِی الْأَرْضِ الْأَدْنَین... ؛ بر ثقلین (انس و جن)پیروز می شود و ریشه پستی و انحراف را از روی زمین بر می دارد». (۱)

یکی از عواملی که در تحوّل جامعه مورد توجه قرار گرفته، خصلت های اخلاقی اعضای جامعه اعم از خصلت های خوب و بد است. امام علی؟ع؟ متخلق شـدن اعضای جامعه به برخی خصال را عاملی می دانـد که می توانـد آثار عینی اجتماعی و عمومی داشـته باشـد. وقتی خصـلت های مزبور در حـد گسترده ای میان مردم جاری شود، به یک پدیـده اجتماعی تبدیل می شود که نتایـج اجتمـاعی ای نیز در بر خواهـد داشت. امـام در یکی از خطبه هـای خود، دربـاره یکی از جوامعی که از نظر ایشان وضع مطلوبی پیدا کرده بود، چنین سخن می گوید:

به خـدا سوگنـد، مردمی بودنـد مبارک رأی، آراسـته به بردباری، راست گفتار، وانهنـده سـتم و زشـتکاری، پیش افتادند و راه راست در پیش گرفتند و در آن ره شتابان رفتند. پس پیروز شدند، به نعمت جاودان و کرامت گوارا و رایگان. (۲)

امام، ملاک درستی راه و کرامت انسانی را ارزش های دینی می داند و ترویج خصال حسنه اخلاقی مانند صداقت، بردباری و عدالت را عامل نیل به چنین هدفی معرفی می کند.

به پارسایان و راستگویان بپیوند و آنان را چنان بپرور که تو را فراوان نستایند و با ستودنِ کار بیهوده ای که نکرده ای، خاطرت را شاد ننمایند که ستودن فراوان خودپسندی آرد و به سرکشی وادارد. (۳)

از آنجا که مهمترین ویژگی هنجارپذیری انسان فهم و پذیرش قوانین ثابت اخلاقی و تلاش

۱- . الغیبه، نعمانی، ص ۲۷۵، ح۵۵.

۲- . نهج البلاغه، خطبه۱۱۶.

۳- . همان، نامه۵۳.

برای گسترش و حـاکمیت این اصول است؛بنابراین در جامعه منتظر می توان با فرهنگ سازی و اصـلاح گری اخلاقی و الهی و نهادینه کردن ارزش های واقعی اسـلامی و انسانی، جامعه و انسان ها را از فساد و انحطاط فرهنگی و اخلاقی دور ساخت. ثمره پذیرش قوانین ثابت اخلاقی این است که وقتی فردی خود ساخته و دارای حسن خلق شد با آمادگی کامل وارد عرصه اجتماع، از خانواده گرفته تا اجتماع های بزرگتر شده ومیزان تاثیر گزاری فرد بیشتر می شود.

بـه عنـوان نمـونه می تـوان بـا گسـترش امر به معروف و نهی از منکر که یکی از تکـالیف عمـدهٔ دینی است جامعـهٔ منتظر را از انحراف حفـظ کرد و بایـد اعتقـاد داشت که خشـنودی حضـرت مهـدی؟عـج؟ در آن است که «معروف» عملی شـود و «منکر» ترک گردد، زیرا در عصـر ظهور، خود حضـرت بزرگ ترین آمر و نـاهی خواهـد بود. بنابراین جامعه منتظر نمی توانـد در این مورد بی اعتنا باشد.

۳. نهادینه کردن فرهنگ ساده زیستی و دوری از تجملات و فخر فروشی

افراد و بالاخص مسـئولان و دولت مردان نظام اسـلامی در جامعه منتظر باید ساده زیست بوده و رعایت حال مستضـعفان جامعه را بنمایند؛ همان گونه که حضـرت مهدی؟عج؟ ـ اگر چه جهان را فتح می کند و تمام امکانات جهان به دست او می رسد ـ خود ساده زیست است. از حضرت امام صادق؟ع؟ نقل شده که فرموده اند:

«به خدا سوگند! که لباس حضرت غلیظ و غذایش خشک است». (۱)

«... أَنَّ قَائِمَنَا إِذَا قَامَ لَبِسَ لِبَاسَ عَلِی، وَ سَارَ بِسِیرَتِهِ؛ همانا چون قائم ما قیام کنـد، لباس علی؟ع؟ را بپوشـد و بر اساس شـیوه و سیره او رفتار نماید». (۲)

ساده زیستی و مراعات سطح مردم عادی یکی از روشهای معصومین است، لذا افراد جامعه منتظر باید از تجمل گرایی، اسراف، تبـذیر و فخر فروشـی دوری گزیـده و بـا همـدلی و برنـامه ریزی برای ایجـاد رفـاه عمـومی و بهره برداری همـه افراد جـامعه از امکانـات رفـاهی و مورد نیـاز تلاـش کننـد. و مـدیران دولت منتظر هم بایـد بـا وضع قوانین منـاسب و توزیع عادلاـنه ثروت در جـامعه، زمینه گرایش به تجمل گرایی را از بین برده و مردم را به سوی زنـدگی به سـبک اسـلامی و دوری از مصـرف گرایی افراطی سوق دهند. البته مدل زندگی مدیران سیاسی

۱- . «فَوَ اللَّهِ مَا لِبَاسُهُ إِلَّا الْغَلِیظُ وَ لَا طَعَامُهُ إِلَّا الْجَشِب»؛ (الغیبه، نعمانی، ص ۲۳۰، ح ۲۰).

۲- . کافی (ط - دار الحدیث)، ج۱۳، ص۲۳، باب۲، ح۱۵.

اجتماعی نظام در این راه تاثیر بسزایی دارد، و آنها در سطح جامعه الگو خواهند بود، لذا باید در رفتار و نحوه زندگی خود دقت کنند.

۴. تلاش و استقامت در راه رسیدن به هدف

معمولا افراد در زندگی خود دارای اهدافی هستند. لازمه رسیدن به هدف تلاش و پشتکار و دوری از یأس و ناامیدی است و هر چه اهداف عالی تر باشد رسیدن به آنها سخت تر خواهد بود. تصوّر برخی آن است که ظهور امام زمان و حکومت جهانی و عدالت گستر او بدون هیچ زحمت و دردسر، همراه با ناز و نعمت برای منتظران خواهد بود، در صورتی که طبق روایات در مقدّمه حکومت ایشان، جهاد و جانفشانی و تحمّل سختی های مبارزه مشهود خواهد بود و در ایام دولتش، ساده زیستی و پرهیز از تجمّل و اسراف و راحت طلبی نهادینه خواهد شد که این شیوه، برای عافیت طلبان و مرفّهین بی درد، ناخوشایند است. و در نهایت توسط منجی موعود و با تحمل این سختی ها بشریت به ساحل آرامش خواهد رسید.

امام صادق؟ع؟ فرمود:

چرا درباره قیام قائم شتاب می کنید؟ به خدا سوگند! لباسش جز لباسی ضخیم و خوراکش جز غذایی ناگوار نیست. قیام او جز شمشیر و مرگ در سایه شمشیر نیست. (۱)

امام رضا؟ع؟ فرمود:

چون قائم ما قیام کند، چیزی جز مرگ و عرق نخواهد بود. افراد همراه بر پشت اسبها (در نبرد) خواهند بود. لباس قائم لباسی خشن و غذایش طعامی ناگوار خواهد بود. (۲)

منتظران دولت مهدی؟عج؟، به تعبیر روایات، «مُمَهِّدین»اند، یعنی «آماده سازان»، نه «آماده خواهان»! لذا منتظران واقعی در دوران غیبت حضرت مهدی؟عج؟، تلاش شبانه روزی و پیگیر خواهند داشت تا زمینه تحقق اهداف آن موعود را محقّق سازند و از تلاش و استقامت در راه رسیدن به هدف خود لحظه ای باز نخواهند ایستاد.

انتظار ظهور، یکی از بزرگ ترین عوامل پایداری، استقامت و مقاومت در برابر سختی ها و مشکلات عصر غیبت است. انتظار، مسلمانان - به ویژه شیعیان - را در برابر ظلم ها،

۱- . الغیبه، نعمانی، ص ۲۳۰، ح ۲۰.

۲- . «... لَوْ قَدْ خَرَجَ قَائِمُنَا؟ع؟ لَمْ یکُنْ إِلَّا الْعَلَقُ وَ الْعَرَقُ وَ النَّوْمُ عَلَی السُّرُوجِ... »؛ (الغیبه، نعمانی، ص۲۸۵، باب ۱۵).

فسادها، زورگویی ها و انواع بلاها و سختی ها، ثابت و پا برجا نگه می دارد و به آنان دل و جرأت می دهد تا در برابر تهدیدها، تطمیع ها و سخت گیری های دشمنان اسلام، خود را نبازند و از هیچ چیز و هیچ کس نهراسند.

پیامبر اکرم؟ص؟ به مسلمانان صدر اسلام فرمود:

بعد از شما قومی خواهد آمد که پاداش هر یک از آنها برابر پاداش پنجاه نفر از شما است». گفتند: ای رسول خدا! مگر نه این است که ما در حضور شما، در بدر و احد و حنین شرکت کردیم و قرآن در میان ما نازل شد؟! فرمود: «اگر آنچه بر آنها روی خواهد داد، بر شما روی می داد؛ شما نمی توانستید چون آنها صبر و شکیبایی را پیشه خود سازید. (۱)

و نیز فرمود:

... برادران من کسانی اند که در آخرالزمان می آیند و ندیده، به من ایمان می آورند... استقامت هر یک از آنها در دین خود، از کندن خارهای گَوَن در شب تاریک و به دست گرفتن آتش گداخته، سخت تر است. آنها مشعل های هدایت اند که خداوند آنان را از فتنه های تیره و تار، نجات می بخشد. (۲)

امام حسین؟ع؟ نیز در این باره می فرماید:

امّا الصابر فی غیبته علی الاذی و التکذیب، بمنزله المجاهد بالسیف بین یدی رسول اللّه؛ (۳)... کسانی که در زمان غیبت او در مقابل آزار و تکذیب، استقامت می کنند، مانند کسانی اند که در حضور رسول خدا شمشیر زده اند.

۵. احیای دوباره اسلام، قرآن و سنت نبوی

امام باقر؟ع؟ فرموده اند:

او(مهدی) آنچه را پیش از او بوده است در هم ریزد؛ آنگونه که رسول خدا؟ص؟ امور جاهلیت را در هم ریخت. و اسلام را به گونه ای تازه و جدید ارایه می کند. (۴)

۱- . منتخب الاثر، ص۵۱۵؛ الغیبه، طوسی، ص۲۷۵.

۲- . بحارالانوار، ج ۵۲، ص ۱۲۴.

۳- . همان، ج۵۱، ص۱۳۳.

۴- . «... یهْدِمُ مَا کَانَ قَبْلَهُ کَمَا هَدَمَ رَسُولُ اللَّهِ (أَمْرَ الْجَاهِلِیهِ وَ یسْتَأْنِفُ الْإِسْلَامَ جَدِیداً...»؛ (الغیبه، نعمانی، ص۲۳۱، ح۱۳).

از آنجا که بر اسلام در طول این همه قرون، پیرایه ها بسته اند و در مواردی چهره واقعی اسلام، مسخ و تحریف شده است، وقتی آن حضرت ظهور کند، بدعت ها را می زداید و اسلام ناب را عرضه می کند و مثل پیامبر خدا؟ص؟ که بت شکنی کرد، اندیشه های باطل و خرافات را می زداید، گویی اسلام از اوّل ظهور کرده است، نه آنکه دین تازه ای بیاورد.

در زمان ما نیز بر افراد جامعه منتظر، زدودن خرافات و تحریفات از چهره اسلام، قرآن و سنت پیامبر خدا و ارایه صحیح آن به جهان بشریت قطعا فرض و واجب است و عرضه اسلام ناب به جهانیان می تواند باعث گرایش آنها به اسلام و فراهم شدن یکی از زمینه های ظهور حضرت که پذیرش مردم است خواهد شد.

بنابراین به نظر می رسد که باید با الگوبرداری از این روش حضرت در عصر ظهور، ما نیز در جامعه آخرالزمان برای تبیین صحیح اسلام و عرضه اسلام ناب به جهانیان در حد توان خود تلاش کرده و با زدودن خرافات و شبهات از دین اسلام و احیای دوباره آن از مظلومیت اسلام کاسته و آن را در جهان فراگیر کنیم، زیرا همه شاهدیم که امروزه استعمارگران با منسوب کردن هرگونه خشونت، افراطی گری، نسل کشی و تروریسم به اسلام و عقاید آن، تمام توان خود را برای ایجاد یک موج اسلام هراسی در سطح جهانی به کار گرفته اند، لذا باید برای تبیین صحیح از دین خود بیشتر تلاش کنیم و موضع تبری و انزجار اسلام و مسلمین را نسبت به هرگونه خشونت، افراطی گری، نسل کشی و تروریسم، به جهانیان با ایجاد یک جامعه منتظر اعلام کنیم.

۶. تلاش برای حاکمیت عقل بر هوای نفس

یکی از اهداف پیامبران، تهذیب نفوس انسانی و غلبه عقل بر هواهای نفس لوامه بوده است. در عصر ظهور، حضرت با آگاهی دادن به مردم و با برنامه های جامع خود، زمینه را برای حاکمیت عقل بر هواهای نفسانی فراهم می کند؛ همچنان که در این مورد حضرت علی؟ع؟ فرموده اند:

هنگامی که مردم هدایت را تحت الشعاع هوای نفس خود قرار دهند، (مهدی) خواسته های نفسانی را تحت الشعاع هدایت قرار می دهد و هنگامی که مردم قرآن را بر اساس رأی و خواسته های خود تفسیر کنند، (مهدی) آراء و نظریات را پیرو قرآن قرار می دهد. (۱)

۱- . نهج البلاغه (للصبحی صالح)، ص۱۹۵.

... کینه ها و دشمنی ها را از دل مردم بیرون کند... . (۱)

دوری مردم از راه و روش امامان، تبعیت از هوای نفس است و اگر خواسته ها بر مدار «هدایت» باشد، نه هدایت تابعِ «هوای نفس»، رویکرد بشریت به خط اهل بیت و راه حق خواهد بود. در عصر امام زمان، «قرآن» محور اندیشه ها و عمل هاست، لذا از این رهگذر ما باید بهره گرفته و با آگاهی دادن به مردم و با برنامه های دقیق و کارشناسانه عوامل گرایش جامعه به هواهای نفسانی و موانع رشد بشر را شناسایی کرده و از بین ببریم تا زمینه را برای حاکمیت عقل بر هواهای نفسانی فراهم کنیم. موانع رشد بشری و حاکمیت عقل بر هوای نفس را می توان در چند بعد بررسی کرد. (۲)

الف) بعد فرا انسانی: که منظور ما دشمن قسم خورده بشر، یعنی شیطان است که نابودی کامل این مانع به دست امام زمان و در زمان ظهور میسر خواهد بود.

ب) بعد ساختاری: برخی ساختارها و نهاد های فرهنگی اجتماعی، یا به طور معیوب یک سری آداب و رسوم خشک را ترویج می کنند یا اینکه ایده هایی غیر دینی و ناسالم دارند و یا خود کانون فساد و تباهی اخلاقی اند که هر یک از این موارد می تواند مانعی جدی برای رشد بشر و حاکمیت عقل بر نفس باشد. این قسم را می توان به منافقین تشبیه کرد.

ج) بعد انسانی: که مانع رشد بشر در ابعاد دینی و اخلاقی، افسادگران و شیاطین انسی اند. که با استفاده از ابزار تبلیغاتی مختلف، نظیر ماهواره و شبکه های مجازی و اینترنت، تمام توان خود را برای ترویج فساد، دنیاگرایی و اشاعه منکرات، به کار می گیرند.

در نتیجه ما در جامعه آخرالزمانی و منتظر باید با تبیین موانع رشد بشری بالاخص بعد فرا انسانی آن به اصلاح ساختاری جامعه پرداخته و با مبارزه با طراحان فساد در سطح جامعه، و خنثی کردن آنها ، جامعه را به سوی اصلاح و حاکمیت عقل بر هوای نفسانی هدایت کنیم.

۷. تلاش برای ایجاد جامعه و فرهنگ قرآنی

از برنامه های حکومت امام زمان؟عج؟ نشر فرهنگ قرآن در سطح گسترده است، چه از نظر خواندن، چه فهمیدن، چه عمل کردن. در این مورد امام باقر؟ع؟ فرموده اند:

چون قائم قیام نماید، خیمه هایی برپای دارد تا افرادی قرآن را آن گونه که خدای

۱- . الخصال، ج۲، ص۶۲۶، باب علم امیرالمومنین.

۲- . تعلیم و تربیت در عصر ظهور، ص۷۵.

نازل فرموده است به مردم بیاموزند. (۱)

از آنجا که در جامعه آخرالزمانی بسیاری از مفاهیم بلند قرآن ناشناخته است یا به آنها عمل نمی شود، برپا داشتن خیمه هایی برای تعلیم قرآن به مردم و نشر مفاهیم واقعی قرآن، دور از تحریف ها و کج اندیشی ها و برداشت های نادرست از قرآن کاری مثمر ثمر خواهد بود و مدیران فرهنگی و سیاسی باید در برنامه های خود به ایجاد فرهنگ و جامعه قرآنی توجه ویژه ای داشته باشند. همانطور که رهبر فرزانه انقلاب بارها اهمیت این موضوع را بیان کرده اند و از اداره اوقاف خواسته اند که در طی چند سال آینده حداقل ۲۰ میلیون حافظ قرآن تربیت شود تا جامعه و زندگی افراد به سمت و سوی قرآنی شدن پیش برود که در نتیجه آن جامعه در مقابل آسیب و آفت ها مقاوم تر خواهد شد و راه نفوذ دشمنان بسته خواهد شد، زیرا آنان فرهنگ اصیل قرآنی و جایگاه خانواده در اسلام را مورد هجوم خود قرار داده اند و برای فروپاشی و اضمحلال این دو تمام توان خود را بسیج کرده اند.

۸. برجسته کردن ماهیت عبادی انسان

انسان موجودی دو بعدی و متشکل از روح و جسم است. متأسفانه در قانون گذاری ها و برنامه ریزی های جوامع آخرالزمانی بعد روحانی انسانی مورد غفلت قرار گرفته و در مقابل بعد حیوانی و مادی انسان برجسته شده است، لذا افراد جوامع هم بطور ناخودآگاه دچار یک سرگشتگی و حیرانی شده اند، زیرا نیازهای معنوی شان در بعد روانشناختی به درستی ارضاء نشده، مثل نیاز به پرستش؛ (۲) در حالی که قرآن هدف خلقت بشر را عبودیت مطرح کرده. (۳) بنابراین یکی از مشکلات بشر خروج از ولایت و عبودیت الهی و قرار گرفتن در ولایت شیطان است که این انحراف منجر به خودپرستی، تکبر، غفلت، کفر و شرک می شود که انسان را در معرض لغزش و جنایت و ستم قرار می دهد که تنها راه چاره آن بازگشت به دایره عبودیت الهی است. همان کاری که در زمان ظهور به طور کامل به دست با برکت امام حاصل می شود. از پیامبر خدا؟ص؟ نقل شده که درباره حضرت مهدی؟عج؟ فرموده اند: «... دل های بندگان را پر از عبادت می کند... ». (۴)

لذا در جامعه منتظر باید مدیران سیاسی، اجتماعی و فرهنگی تلاش کنند که ماهیت عبادی و

۱- . «... إِذَا قَامَ قَائِمُ آلِ مُحَمَّدٍ؟ع؟ ضَرَبَ فَسَاطِيطَ لِمَنْ يعَلِّمُ النَّاسَ الْقُرْآن... »؛ (الإرشاد، ج۲، ص۳۸۶).

۲- . بهداشت روانی با نگرش به منابع اسلامی، ص۱۲۷.

۳- . ذاریات(۵۱)، ۵۶.

۴- . «... یملأ قلوب عباده عباده... »؛ (الغیبه، طوسی، ص۱۷۹).

بعد روحانی انسان را برجسته کرده و ایمان را در قلوب مردم جای داده تا از تمرکز افراد بر بعد مادی کاسته شده و افراد به سوی عبودیت الهی رهسپار شوند و از شر وسوسه های شیطان در امان بمانند تا زمینه پذیرش حکومت عدل مهدوی زودتر فراهم گردد.

وجوه الگوگیری در بعد سیاسی اجتماعی

اشاره

ما در این گفتار به ذکر چند سیره و روش سیاسی اجتماعی حضرت در جامعه مهدوی می پردازیم که می توان با الگو گرفتن از آنها زمینه رشد جامعه آخرالزمانی را فراهم کرد.

۱. وفاق ملت ها و امتها

در آخرالزمان که دشمنان دین با استفاده از شعار اختلاف بینداز و حکومت کن، تلاش می کنند که جلو رشد فزاینده اسلام را بگیرند یا حداقل کند کنند، همچنان که همه شاهد بودیم که با تلاش خود توانستند حرکت بیداری اسلامی در عصر حاضر را در برخی از کشورها از مسیر صحیح خود به نفع خودشان منحرف کنند، و امروزه برای فروپاشی دولت های مقتدر اسلامی مانند جمهوری اسلامی ایران از حربه های مختلفی بهره می برند که یکی از مهمترین آنها ایجاد اختلاف بین شیعه و سنی و احزاب سیاسی حتی مدیران نظام و قبایل مختلف در درون جامعه اسلامی است. در نتیجه برای مقابله با این حربه دشمن، ملت اسلامی و دولت مردان در سراسر عالم وظیفه دارند با الگو گرفتن از حضرت مهدی؟عج؟ درصدد ایجاد وفاق ملّی و اتحاد اسلامی باشند، تا بتوانند اصل اسلام را از فتنه های آخرالزمانی محفوظ داشته و زمینه ظهور رهبر بزرگ اسلام را فراهم کنند. روش حکومت حضرت مهدی؟عج؟ این چنین است:

از امام صادق؟ع؟ درباره حضرت مهدی؟عج؟ نقل شده که فرمود:

خداوند عزّوجلّ به واسطه او حق را ظاهر و عدل را در شهرها گسترش می دهد و حال عموم مردم را بهبود می بخشد و وحدت کلمه پدید آورده و بین قلب های گوناگون اُلفت ایجاد می کند. (۱)

در دعای ندبه نیز آمده است: «أَینَ جَامِعُ الْکَلِمَهِ عَلَی التَّقْوَی؛ (۲) کجاست آن کسی که سخن ها را بر تقوا جمع می کند».

۱- . «... وَ یجْمَعَ اللَّهُ الْکَلِمَهَ وَ یؤَلِّفَ بَینَ قُلُوبٍ مُخْتَلِفَه... »؛ (کمال الدین و تمام النعمه، ج۲، ص۶۴۷، باب۵۵، ح۷).

۲- . المزار الکبیر، ص۵۷۳.

بنابراین یکی از مهم ترین وظیفه های فرد منتظر، یکپارچگی و اتحاد شیعیان و پای بندی به عهدشان با امام زمان؟عج؟ است. هرگونه اخلال در صفوف متحد منتظران، منافی با وظایف دینی آنان و کمک به دشمنان آن حضرت است.

امام؟عج؟ در توقیع معروف خود به شیخ مفید؟ره؟ می نویسد:

ولو انّ اشیاعنا - وفقهم الله لطاعه - علی اجتماع من القلوب فی الوفاء بالعهد علیهم لما تأخّر عنهم الیمن بلقائنا و لتعجلت لهم السعاده بمشاهدتنا علی حق المعرفه منهم بنا؛ (۱) اگر شیعیان ما - که خداوند به اطاعت خویش موفقشان بدارد - در وفا به پیمانی که با ما دارند، یکپارچه می شدند و هرگز از میمنت ملاقات ما محروم نشده و ظهور ما به تأخیر نمی افتاد و البته سعادت حضور در محضر ما، با معرفتی حقیقی هر چه زودتر نصیبشان می شد.

۲. پرورش افراد مستعد

مدیران سیاسی - اجتماعی با الگوبرداری از سیره حضرت برای رشد افراد جامعه باید شعار جذب حداکثری و دفع حداقلی را سرلوحه کار خود کنند و با گذشت و رأفت اسلامی افرادی را که قابل هدایت بوده و دارای استعداد کمال هستند پرورش داده و به کمال برسانند.

از امام باقر؟ع؟ نقل شده که درباره حضرت مهدی؟عج؟ فرمود:

إِذَا قَامَ قَائِمُنَا وَضَعَ یدَهُ عَلَی رُءُوسِ الْعِبَادِ فَجَمَعَ بِهِ عُقُولَهُمْ وَ أَكْمَلَ بِهِ أَخْلَاقَهُمْ؛ (۲) چون قائم ما قیام کند دستش را بر سر بندگان می گذارد و عقول آنها را متمرکز ساخته و فکرهایشان را به کمال می رساند.

از این حدیث استفاده می شود که مردم باید خود اقدام کرده و شروع به تحصیل کمال کنند و دولت مردان وظیفه دارند تا نواقص را جبران نمایند. امام صادق؟ع؟ نیز فرموده است:

هر یک از شما باید برای خروج حضرت قائم(سلاحی) مهیا کند - هر چند یک تیر باشد - خدای تعالی هرگاه بداند کسی چنین نیتی دارد، امید آن است که عمرش را طولانی کند تا آن حضرت را درک کند) و از یاران و همراهانش قرار گیرد. (۳)

پس برای ظهور حضرت مهدی؟عج؟ و یاری آن حضرت، باید در هر لحظه ای آماده بود و

۱- . بحارالانوار، ج۵۳، ص۱۷۷، ح۸.

۲- . همان، ج۵۲، ص۳۳۶، باب۲۷، ح ۷۱.

۳- . الغیبه، نعمانی، ص۳۲۱، ح۱۰.

خود را مهیا نگه داشت و این شامل آمادگی نظامی، جسمانی و... می شود؛ اما مهم تر از همه آمادگی فکری، علمی و سیاسی در عصر غیبت است.

۳. پناهی برای مردم

باید مسئولان جامعه منتظر با تأسی به سیره امام در جامعه مهدوی در سختی ها و مشکلات، پناهگاه مردم باشند. و تلاش کنند برای مردم حتی غیر مسلمانان، جاذبه داشته، با سخنان و عملکرد خود، مردم را به سوی اسلام جذب نمایند.

در روایتی آمده است:

... یأوی الی المهدی امّته کما یأوی النحله الی یعسوبها...؛ امت مهدی به او پناه می برند، همان گونه که زنبور به دور ملکهٔ خود می گردد. (۱)

همچنین در روایتی نقل شده است:

... یخْرُجُ الْمَهْدِی فِی أُمَّتِی یبْعَثُهُ اللَّهُ غِیاثاً لِلنَّاس...؛ از میان امت من، مهدی؟عج؟ قیام می کند، خداوند او را برای فریادرسی مردمان بر می انگیزاند. (۲)

بنابراین باید مسئولان جامعه منتظر، برای مردم از جهات مختلف: اعتقادی، اخلاقی و عملی، در بعد فردی و اجتماعی، و بالاخص سبک زندگی اسلامی، به عنوان پناهگاه، و نوعی تسلی خاطر در مشکلات روزمره زندگی باشند، نه اینکه با رفتار و روش زندگی خود خاری شوند در چشم اقشار ضعیف جامعه.

۴. گسترش عدالت اجتماعی

گسترش عدل و احسان از دیگر ویژگی های جامعهٔ منتظر است که منتظران باید به آن ارج نهند. انتظار فرج، انتظار برای تحقق دادگستری حضرت مهدی؟عج؟ است که با تزکیه، اعمال نیک، پالایش درونی، تنفر از ستم و دفاع از حق توأم باشد. انتظار فرج تعهدآفرین و مسئولیت ساز است و با راحت طلبی و اشرافی گرایی و بی عدالتی و ظلم منافات دارد.

جامعه منتظر باید عدالت پیشه و عدالت محور باشد تا نمونه ای از عدل مهدی؟عج؟ به شمار آید. قرآن کریم می فرماید: {إِنَّ اللّهَ یأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالإِحْسَانِ}؛ (۳) خداوند به اقامهٔ عدل و اشاعهٔ احسان امر می کند.

۱- . إثبات الهداه، ج۵، ص ۲۷۱، ح ۱۱.

۲- . کشف الغمه، ج۲، ص ۴۷۰، ح۱۵.

۳- . نحل(۱۶)، ۹۰.

بنابراین باید سرلوحهٔ کارهای مسئولان و دولت مردان، اصلاح جامعه باشد و نهایت کوشش خود را برای گسترش عدل _ که یکی از اهداف حضرت مهدی؟عج؟ است _ به کار گیرند.

از پیامبر خدا؟ص؟ نقل شده، در بارهٔ حضرت مهدی؟عج؟ فرمود:

... یمْلَأُ قُلُوبَ عِبَادِهِ عِبَادَةً وَ یسَعُهُمْ عَدْلُهُ؛... دل های بندگان را پر از عدالت کرده، عدلش فراگیر می شود. (۱)

در حدیثی از امام باقر؟ع؟ آمده است:

إِذَا قَامَ قَائِمُنَا... یعْدِلُ فِی خَلْقِ الرَّحْمَنِ الْبَرِّ مِنْهُمْ وَ الْفَاجِرِ؛ (۲) چون قائم ما به پای خیزد... در میان خلق خدا _ با نیک و بد _ به عدالت رفتار می نماید.

حاکم اسلامی با اقتدا به سیره حضرت مهدی؟عج؟ ، باید به والیان خود دستور دهد تا جایی که می توانند، عدالت گستر باشند.

... یبعث المهدی إلی أمرائه لسائر الأمصار بالعدل بین الناس...؛ (۳)... حضرت مهدی، امیران و کارگزاران خود را به شهرها می فرستد و دستور می دهد، عدالت را میان مردم اجرا کنند... .

و از مهم ترین امور در زندگی محبّان و منتظران قائم؟عج؟ رعایت حقوق برادران و مسلمانان و کمک به آنان است. انسان منتظر، نمی تواند به گونه ای زندگی کند که حقوق دیگران بر عهده اش باشد و در عین حال خود را دوستدار و منتظر مهدی موعود بداند!؟

امام باقر؟ع؟ به جابر جعفی فرمود:

ای جابر! آیا کسی که ادعای تشیع می کند، برای او این قول که دوست اهل بیت هستم، کافی است!؟سوگند به خدا، شیعه ما نیست، مگر کسی که پرهیزگار بوده و اطاعت از خداوند کند. شیعیان ما را به این صفات بشناسید: تواضع، خشوع، امانت داری، بسیار در یاد خدا بودن... ای جابر! به ولایت و دوستی ما، جز از راه عمل و پرهیزگاری نمی توانی برسی. (۴)

۱- . الغیبه، طوسی، ص۱۷۹.
۲- . وسائل الشیعه، ج۹، باب ۳۶، ص۲۸۲.
۳- . إلزام الناصب، ج۲، ص۲۴۷
۴- . «... وَ مَا کَانُوا یعْرَفُونَ یا جَابِرُ إِلَّا بِالتَّوَاضُعِ وَ التَّخَشُّعِ و...»؛ (کافی، (ط- الاسلامیه)، ج۳، ص۷۴).

به همین جهت امام صادق؟ع؟ وظایف شیعیان را در رابطه با برادران مسلمان خود، چنین معرّفی می کند:

آنچه را برای برادر مسلمانت دوست بداری که برای خودت دوست می داری؛ از خشمگین کردن برادر مسلمان دوری کنی و آنچه را که مورد رضایتش است، انجام دهی و اوامرش را اطاعت کنی؛ چشم و راهنما و آیینه او باشی و... وقتی چنین کردی، دوستی خود را، به دوستی او و دوستی او را به دوستی خود پیوند داده ای. (۱)

نتیجه اینکه علاقه مندان و یاران امام مهدی؟عج؟، باید کاملاً خود را وظیفه شناس و پایبند به اسلام و متعهّد و مسئول بدانند و همواره مراقب احوال و کارهای خود باشند و از انحرافات دوری جسته و پناه به خدا ببرند و مو به مو احکام اسلام را عمل نمایند تا شایستگی سربازی آن حضرت را پیدا کنند. (۲)

جلب خشنودی مردم و حفظ ارتباط مردمی

اشاره

کسانی که به حکومت یا پُست و مقامی رسیدند، باید تا جایی که می توانند به امور مراجعه کنندگان رسیدگی کنند و آنان را خشنود نمایند. همچنان که دربارهٔ حکومت حضرت مهدی؟عج؟ می خوانیم:

الف) «در روزهای خلافتش، اهل زمین و آسمان و پرندگان هوا، خشنود خواهند شد». (۳)

ب) «اهالی آسمان و زمین، او را دوست می دارند... و زنده ها آرزو می کنند، ای کاش مرده ها هم زنده بودند تا عدالت و آرامش را به چشم خود می دیدند...». (۴)

حاکمان و مدیران در جامعه اسلامی، باید میان مردم زندگی کرده، از وضع زندگی آنان آگاه باشند. اگر به سبب مصالح امنیتی و ... نمی توانند میان مردم باشند، وظیفه دارند، ارتباط مردمی را حفظ کرده و از درد دل آنان آگاهی پیدا کنند، همان گونه که حضرت مهدی؟عج؟ در عصر غیبت صغرا، ارتباط خود را با مردم از راه وکلا و سفیران حفظ نمود؛ و بعد از آن در عصر غیبت کبری، خود حضرت هنگام ضرورت به فریاد شیعیان رسیده، رفع گرفتاری می نمایند، زیرا ایشان در توقیع خود به شیخ مفید می فرماید:

۱- . همان، ج۲، ص۱۶۹.

۲- . ر.ک: محمد مهدی اشتهاردی، حضرت مهدی؟عج؟ فروغ تابان ولایت، ص ۲۵۹ - ۲۶۰.

۳- . «یرْضَی فِی خِلَافَتِهِ أَهْلُ الْأَرْضِ وَ أَهْلُ السَّمَاءِ وَ الطَّیرُ فِی الْجَوِّ»؛ (کشف الغمه فی معرفه الأئمه، ج۲، ص۴۶۹، ح۹).

۴- . «یرْضَی عَنْهُ سَاکِنُ السَّمَاءِ وَ سَاکِنُ الْأَرْضِ... حَتَّی یتَمَنَّی الْأَحْیاءُ الْأَمْوَات»؛ (بحار الأنوار، ج۵۱، ص۱۰۴، باب اول).

ما در رسیدگی و سرپرستی شما، کوتاهی و اهمال نکرده، شما را از یاد نبرده ایم که اگر جز این بود، دشواری ها و مصیبت ها بر شما فرود می آمد و دشمنان، شما را ریشه کن می نمودند. (۱)

۱. باز پس گیری حقوق مستضعفان از مفسدان اقتصادی و اجتماعی

در یک جامعه منتظر باید حکام دفاع از مظلوم و بازپس گرفتن حق مستضعفان از چنگال مفسدان را با اقتدا به حضرت مهدی؟عج؟ سرلوحه کار خود قرار دهند و مواظب باشند که مرور زمان یا دخالت های دیگران یا محافظه کاری قُضات، سبب نشود حق مظلوم از ظالم گرفته نشود.

رسول خدا؟ص؟ فرمود:

کار امام مهدی درباره پس گرفتن حقوق بدانجا رسد که اگر در بُنِ دندان انسانی حق فردی دیگر نهاده باشد، آن را بازپس گرفته و (به صاحب حق) بر می گرداند. (۲)

آنگونه که حضرت علی؟ع؟ هم در خطبه آغاز خلافتش فرمود، هر جا که باشد حق ستمدیده گرفته می شود و به او ردّ می گردد.

تاریخ، صحنه حضور و نزاع دو گروه حقّ و باطل و دو اندیشه طغیان گری و حق گرایی است؛ راه حقّ و صلاح، راه پیامبران و صالحان و راه باطل و کفر، راه شیاطین و سردمداران زر و زور و تزویر است. این دو گروه و نبرد میان آنها ، همیشه در جامعه بوده و همه منتظران واقعی امام زمان؟عج؟، باید پیرو و طرفدار حق و مخالف و دشمن باطل باشند. با ظهور حضرت مهدی؟عج؟، جهان شاهد مصاف نهایی حق و باطل و پیروزی و غلبه حق به رهبری آن حضرت خواهد بود و منتظران ظهور نیز در هر حال باید برای چنین مصافی آماده باشند و خود نیز باید حق و حق خواهی را محور و مدار برنامه ها و فعالیت هایشان قرار دهند.

رسول خدا؟ص؟ در این زمینه می فرماید:

لاـ تَزالُ طائفه مِن اُمّتی علی الحَقّ ظاهرین حتّی یأتی امرُ اللّه؛ (۳) گروهی از امت من همواره حق را آشکار می کنند تا فرمان خدا (امر ظهور) فرا رسد.

۱- . «إِنَّا غَیرُ مُهْمِلِینَ لِمُرَاعَاتِکُمْ وَ لَا نَاسِینَ لِذِکْرِکُم»؛ (فضائل الشیعه، ص۳).
۲- . «... یبْلُغُ مِنْ رَدِّ الْمَهْدِیِّ الْمَظالِمَ حَتّی لَوْ کانَ تَحْتَ ضِرْسِ اِنْسانٍ... »؛ (التشریف بالمنن فی التعریف بالفتن، ص۱۴۳).
۳- . نهج الفصاحه، ج ۲، ص ۵۱۶.

حضرت علی؟ع؟ نیز می فرماید:

واللّه مـا یکونُ ما تأملون حتّی یهلِک المبطلون و یضـمحلّ الجاهلون و یأمن المتّقون؛ (۱) به خدا سوگند! آنچه آرزو می کنید، تحقّق نمی یابد، مگر هنگامی که باطل از بین رود و نادان ها نابود شوند و پرهیزگاران، آرامش خود را باز یابند.

۲. نظارت دقیق و با شدت و حدت لازم بر عملکرد کارگزاران

نظـارت دقیق بر اجرای صـحیح وظـایف محوله به زیر مجموعه در یـک نظـام حکومتی بـاعث افزایش امنیت روانی-اجتمـاعی، افراد و جامعه، و افزایش عدالت اجتماعی، اقتصادی خواهد شد. و در مقابل، عدم نظارت باعث افزایش فساد اجتماعی و تزلزل ارکان نظام خواهـد شـد. لـذا مـدیران جامعه منتظر بایـد با اقتـدا به جامعه مهدوی برای گسترش عدالت در سـطح جامعه منتظر تلاش کنند.

رسول خدا؟ص؟ فرمود:

از نشانه های مهدی، سختگیری در برخورد با کارگزاران، بخشندگی مال، مهربانی و رحمت با تهیدستان می باشد. (۲)

حضـرت نسـبت به مأموران حکومتی خویش، سـختگیر خواهـد بود تا در انجام وظایف، کوتاهی نکننـد و نسـبت به محرومان، بخشـنده و مهربان خواهـد بود، تا لـذّت زیسـتن در سایه دولت مهـدوی و برخوردار از عـدل و رأفت اسـلامی را با همه وجود، لمس کنند.

۳. شایسته سالاری و عزل کارگزاران غیر صالح

طبق روایات بیان کردیم (۳) که در جامعه آخرالزمان عزل و نصب ها بر اساس رابطه سالاری است نه شایسـته سالاری، و افراد فا جر و گناهکار را مورداحترام خاص قرار می دهند، سخن چین و بدزبان را مقرب خود می سازند و افراد باانصاف را ضعیف و ناتوان می شـمارند. در حالی که معیار عزل و نصب ها در حکومت حضـرت «حق و عدل» است. از این رو دولتمردان او همه صالح و متعهّد خواهند بود و هر که با شیوه الهی او منطبق و هماهنگ نباشد، کنار گذاشته خواهد شد و با کسی بر سر معیارها و ارزش ها مصالحه نخواهد شد. با تمسک به این سیره حضرت نتیجه می گیریم که در جامعه منتظر هم باید شایسته سالاری

۱- . نهج البلاغه، ج۱، ص۱۹۸؛ الغیبه، طوسی، ص۲۷۹.

۲- . «... عَلامَهُ الْمَهدِیّ اَنْ یکُونَ شَدیدا عَلَی الْعُمّالِ... »؛ (شرح الأخبار فی فضائل الأئمه الأطهار، ج۳، ص ۵۶۱).

۳- . ر.ک: فصل دوم، ویژگی های سیاسی اجتماعی جامعه آخرالزمانی، ص۵۷.

حاکم باشد و با اجتناب از رانت خواری و حزب بازی، کار را به افرادی که دارای سه صفت: تدین، تعهد و تخصص هستند سپرد. و از طرفی بدون محافظه کاری و مماشات با مدیران فاقد این صفات برخورد کرده و شایستگان را جایگزین آنها قرار دهیم.

امیرمؤمنان؟ع؟ فرمود:

به راستی او (مهدی) قاضیان زشت کردار را برکنار می کند و حکمرانان ستمگر را بر می دارد و زمین را از هر ستمگری پاکیزه می کند و خود به عدالت رفتار می نماید. (۱)

۴. بی نیاز کردن مردم با معنویات

باید مسئولان تلاش کنند با بهره برداری از روش امام؟ع؟ مردم را به وسیلهٔ گسترش معنویات در سطح جامعه و بین افراد و افزایش نورانیت دلها با اشاعه معارف الهی، از امور مادی بی نیاز کنند، همان کاری که امام زمان؟عج؟ در عصر ظهور انجام خواهد داد. لذا باید در سطح جامعه طوری برنامه ریزی شود که افراد با شناخت کامل نسبت به انسان و جایگاه او در عالم خلقت و با تلاش خود رذایل اخلاقی مانند آرزوهای طولانی و طمع را از خود دور کرده و در راه کسب فضایل اخلاقی مانند قناعت و از خود گذشتگی و ایثار گام بردارند تا طعم شیرین بندگی خدا و بی نیازی نسبت به خلق را بچشند.

در روایتی از قول امام صادق؟ع؟ آمده:

إنَ قَائِمَنَا إِذَا قَامَ أَشْرَقَتِ الْأَرْضُ بِنُورِ رَبِّها وَ اسْتَغْنَی النَّاس...؛ (۲) چون قائم ما قیام کند، زمین به نور پروردگارش روشن می گردد و مردم همگی، طلب بی نیازی می کنند.

۵. تلاش برای عمران و آبادی جامعه

جامعه منتظر باید جامعه ای شاداب و آباد باشد و دولت مردان و مدیران باید برای رسیدن به این مهم تلاش وافری انجام دهند، هر چند عمران و آبادی در سطح جهانی، از ویژگی های عصر ظهور است که در سایه حکومت آن حضرت پدید می آید. ثروت ها و امکانات، صرف آبادی زمین و شهرها و روستاها می شود و این عمران در همه دنیا که قلمرو حکومت ایشان است، مشهود خواهد بود.

امام صادق ؟ع؟فرمود:

۱- . «... لَيَنْزِعَنَّ عَنْكُم قُضاةَ السُّوءِ... وَ لَيَعْزِلَنَّ عَنْكُمْ أُمَراءَ الْجَوْرِ... »؛ (شرح الأخبار فی فضائل الأئمه الأطهار، ج۳، ص۵۶۱).
۲- . الغیبه، طوسی، ص۴۶۸، فصل۸.

... نفَرِّقُ الْمَهْدِىُّ اَصْحابَهُ فی جَمیعِ الْبُلْدانِ وَ یأْمُرُهُمْ بِالْعَدْلِ وَ الْاحْسانِ...؛ (۱) مهدی اصحاب خویش را در تمامی شهرها می پراکند و آنان را به عدالت و احسان فرمان می دهد، آنان را حاکمان مناطق مختلف قرار داده به آنان دستور می دهد که به آبادانی و سازندگی شهرها بپردازند.

در عصر ظهور، همه جهان تحت حکومت واحد اداره خواهد شد و کارگزاران حکومتی آن حضرت، در همه جای عالم به فرمان او مأمور خواهند بود که همه شهرها را آباد سازند و شیوه عدالت و احسان را حکم فرما کنند.

امام باقر؟ع؟ فرمود:

قائم ما به وسیله بیم، یاری شود و با پیروزی تأیید گردد. حکومت او مشرق و مغرب را فرا گیرد. پس در تمامی روی زمین خرابی باقی نمی ماند مگر آنکه آباد شود. (۲)

البته چنین چیزی وقتی ممکن می شود که از همه امکانات بهره برداری شود و از اسراف گروهی اندک نیز جلوگیری شود. هم چنین از تکنیک های دقیق علمی و فنی متناسب با محیط ها و سرزمین های گوناگون باید بهره برداری شود. پس جامعه منتظر باید برای آبادانی زمین و حفظ محیط زیست تلاش کند و بکوشد تا خود را به سطح مطلوبی از حیث توسعه علمی و فنی پایدار برساند تا بتواند زمینه ظهور حکومت امام عصر؟عج؟ را فراهم سازد.

۶. حمایت از اقشار ضعیف و آسیب پذیر

در جامعه منتظر باید مثل جامعه مهدوی اقشار ضعیف مورد حمایت های مادی قرار گیرند، مثلا ستاد هایی مثل ستاد دیه باید برای پرداخت بدهی، نفقه و گرفتن حق این اقشار ضعیف تشکیل شود و مثل حکومت حضرت در طی سال بسته های حمایتی به این اقشار پرداخت شود، تا از حیث عاطفی و معنوی و مادی احساس کمبودی نداشته باشند و از آسیب های فردی و اجتماعی محفوظ بمانند.

امیرمؤمنان؟ع؟ در توصیف امام مهدی؟عج؟ فرمود:

هیچ برده مسلمانی باقی نمی ماند مگر آنکه حضرت او را خریده و آزاد می سازد و بدهکاری نیست مگر آنکه وام او را بپردازد. ستمی بر کسی نمی رود مگر آنکه داد او

۱- . الزام الناصب، ج۲، ص۱۷۲.

۲- . تفسیر نورالثقلین، ج۲، ص۲۱۲.

را بستاند. کسی کشته نمی شود مگر اینکه قرض او ادا می کند و خانواده اش را تحت پوشش کمکهای خویش قرار می دهد. (۱)

امام باقر؟ع؟ نیز فرمودند:

در سال دوبار بر شما بخشش می فرماید و در هر ماه دوبار روزی می دهد. در زمان او حکمت به شما داده شود، تا آنجا که زن در خانه خویش بر اساس کتاب خدا و سنت پیامبر؟ص؟ حکم می کند. (۲)

بر اساس این حدیث، هم درآمدها و حقوق مادّی مردم در آن روزگار، فراوان خواهد بود، هم بهره های علمی و معنوی به همه جا خواهد رسید. اینکه یک زن در خانه اش بر اساس قرآن و سنّت حکم می کند، کنایه از گسترش علوم اسلامی در همه جای جهان و در میان همه اقشار و اصناف است.

وجوه الگوگیری در بعد اقتصادی

اشاره

ما در این گفتار به ذکر چند نمونه از سیره و روش اقتصادی حضرت در جامعه مهدوی می پردازیم که مبتنی است بر رعایت عدالت اقتصادی در ابعاد، تولید، توزیع و مصرف ثروت، که می توان با الگو گرفتن از آنها زمینه اجرای اقتصاد مهدوی در جامعه آخرالزمانی را فراهم کرد.

۱. سامان دهی اقتصاد

حفظ دین و فرهنگ و مظاهر دینی و هم چنین گسترش و تبلیغ آن، بالاخص زمینه سازی برای ظهور، نیازمند قدرت مالی و اقتصادی است. اعضای جامعه دینی و منتظر ظهور باید بکوشند با کار حلال، به توان گری دست یابند و آن را، هنگام ضروت، در خدمت نشر دین خدا و آرمان های والای انسانی به کار گیرند. جامعه و افراد انسانی نیز در مواردی نیازمند کمک مالی هستند. به طور کلی، همه ابعاد جامعه برای پیشرفت و تکامل به هزینه نیاز دارد. بنابراین ما باید با الگوگیری از عدالت اقتصادی حضرت در ابعاد تولید، توزیع و مصرف، (که توضیح آن در بحث ویژگی های اقتصادی جامعه مهدوی مطرح شد) اقتصاد جامعه خود را به سبک اسلامی سامان بخشیم تا جامعه ای پویا و عاری از محرومیت و تجمل گرایی و اسراف داشته باشیم، و بتوانیم جامعه خود را به عنوان یک مدل و نمادی از جامعه جهانی

۱- . «... وَلاغارِما اِلّا قَضی دَینَهُ وَ لا مَظْلِمَهَ لِاَحَدٍ مِنَ النّاسِ اِلّا رَدَّها... »؛ (بحار الانوار، ج۵۲، ص۲۲۵، باب ۲۵).

۲- . الغیبه، نعمانی، ص۲۳۹، ح ۳۰.

حضرت به دنیا ارایه دهیم.

۲. عدالت اقتصادی

اهمیت عدالت اقتصادی به این خاطر است که روزمره، زندگی انسان را تحت الشعاع قرار می دهد و به وسیله آن می توان در فکر و اندیشه و مذهب دیگران رسوخ کرد.

امام باقر؟ع؟ می فرمایند:

چقدر عدالت باعث توسعه می شود که اگر در میان مردم عدالت مراعات شود، همه ثروتمند می شوند و آسمان به اذن الله عزوجل رزق ها را فرو می ریزد و زمین برکت های خود را بیرون می آورد. (۱)

اساساً در اقتصاد سه هدف مهم وجود دارد:

الف) رشد اقتصادی یا افزایش تولید ناخالص ملی نیز از اهداف مهم اقتصادی است.

ب) استقلال اقتصادی به معنای خودکفایی جهان اسلام و بی نیازی از کفار است که باعث ایجاد زمینه برای تحقق سخن خداوند متعال در بعد اقتصادی خواهد شد که فرمود: خداوند کافران را بر مومنان سلطه ای نداده است. (۲) همانطور که پیامبر؟ص؟ فرمود: «الْإِسْلَامُ یعْلُو وَ لَا یعْلَی عَلَیهِ؛ (۳) اسلام برتری می کند و چیزی بر آن برتری نمی کند».

این جمله به روشنی دلالت دارد که کافر نباید تسلط و برتری بر مؤمن داشته باشد و گرنه کفر بر اسلام برتری پیدا می کند که در این حدیث نفی شده است.

این حدیث مشتمل بر دو جمله است؛ یکی اثبات و دیگری نفی. جمله اول که می گوید: اسلام برتری می کند به این معناست که تمام احکامی که وضع شده است، برتری اسلام بر کفر در آن رعایت شده و جمله دوم که می گوید: چیزی بر آن برتری نمی کند عکس آن را معنا می دهد، یعنی حکمی که باعث برتری کافر بر مسلمان باشد در اسلام نیست.

البته این حدیث هم مانند آیه شریفه عمومیت دارد و شامل برتری از لحاظ حجت و دلیل و موارد دیگر هم می شود. و فرق حدیث و آیه در این است که حدیث از برتری اسلام سخن می گوید ولی آیه از برتری مسلمانان حرف می زند و چندان تفاوتی از لحاظ مفهوم بین آنها

۱- . «مَا أَوْسَعَ الْعَدْلَ إِنَّ النَّاسَ یَسْتَغْنُونَ إِذَا عُدِلَ فِیهِمْ و... »؛ (من لا یحضره الفقیه، ج۲، ص۵۳، باب الخراج و الجزیه، ح۱۶۷۷).

۲- . (وَ لَنْ یَجْعَلَ اللَّهُ لِلْکافِرِینَ عَلَی الْمُؤْمِنِینَ سَبِیلًا(؛ (نساء(۴)، ۱۴۱).

۳- . من لا یحضره الفقیه، ج۴، ص۳۳۴.

وجود ندارد، زیرا برتری کافر بر مسلمان به منزله برتری کفر بر اسلام است. (۱)

ج) عدالت اقتصادی بدین معنا است که مقوله اقتصاد، چه در بخش تولید و چه در بخش توزیع، از خطوط کلی عدالت پیروی می کنـد. امـا آنچه در همه این ها مهم است رعایت عـدالت و ارزش های اسـلامی است که نقطه عطف و فرق اساسـی اقتصاد اسلامی با غیر اسلامی می باشد.

قرآن مجید می فرماید:

آنچه را خداونـد از اهل این آبادی ها به رسولش بازگردانـد، از آن خدا و رسول و خویشاوندان او و یتیمان و مسـتمندان و در راه مانـدگان است. تا (این اموال عظیم) در میان ثروتمنـدان شـما دست به دست نگردد! آنچه را رسول خـدا برای شـما آورده بگیریـد (و اجرا کنیـد)، و از آنچه نهی کرده، خودداری نماییـد و از (مخالفت) خـدا بپرهیزید که خداوند کیفرش شدید است. (۲)

خداوند منظور خودش را از این حکم این می داند که اموال در دست گروهی خاص انباشـته نشود و جامعه از نظر اقتصادی به تعادل برسد.

وظیفه دولت اسـلامی است که بودجه کشور را بـدون تبعیض بین تمـام اسـتان ها و نقاط کشور و بین افراد گوناگون به مقـدار نیاز و استعداد آنها تقسیم نماید؛ همانگونه که حضرت مهدی؟عج؟ چنین خواهد کرد.

در حدیثی از رسول الله آمده است:

... خـدای عزوجل در آن هنگام مهـدی ما را می فرسـتد... او که از همه بیشتر به رعیت خود رحیم بوده و از همه بیشتر به طور مساوات عدالت را اجرا می کند... . (۳)

و در حدیثی دیگر فرموده اند:

چون قائم اهل بیت قیام کند به طور مساوی اموال را تقسیم کرده و در بین مردم به عدالت رفتار خواهد نمود... . (۴)

وجود این همه فقر و محرومیت در جهان و کشورهای اسلامی، نتیجه تبعیض های ظالمانه

۱- . تفسیر کوثر، ج ۲، ص۵۹۸.

۲- . (... کَیْ لا یَکونَ دُولَهً بَیْنَ الْأَغْنِیاءِ مِنْکمْ... (؛ (حشر(۵۹)،۷).

۳- . «... ارحمهم بالرعیه و اعدلهم بالسویّه... »؛ (بحار الانوار، ج ۵۱، ص۷۹، باب اول، ح۵).

۴- . «... قسّم بالسویّه و عدل فی الرعیه... »؛ (الغیبه، نعمانی، ص۲۳۷، ح۲۶).

و رعایت نکردن عدالت اجتماعی و اقتصادی در تمام ابعاد است. ثروت ها عادلانه تقسیم نمی شود. از این رو عده ای در رفاه کامل و دارای اموال فراوانند، عده ای هم در فقر، دست و پا می زنند. اگر ثروت ها عادلانه تقسیم شود، آنگونه که در دولت مهدوی خواهد شد، از نیازمندان رفع محرومیت می شود، به نحوی که فقیری یافت نمی شود تا به او زکات بدهند، لذا برای رفع محرومیت ها باید افراد جامعه منتظر برای ایجاد عدالت اقتصادی تمام توان خود را به کار گیرند و از قشر محروم جامعه غافل نشوند و حمایت های لازم را از آنها به عمل آورند. همانطور که حرکت های خود جوش و مردمی برای محرومیت زدایی از جامعه در تلاش اند و بعضاً از جان خود مایه می گذارند.

امام باقر؟ع؟ فرمود:

چون قائم؟ع؟ ظهور کند آنگونه بین مردم به مساوات رفتار نماید که نیازمند به دریافت زکات دیده نشود. (۱)

۳. تلاش برای ایجاد رفاه اقتصادی با محوریت ایمان به خدا

اوّلین هدف بعثت پیامبران، دعوت انسان ها به یکتاپرستی و ایمان به خدا است: {وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّه رَّسُولًا أَنِ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاجْتَنِبُوا الطَّاغُوتَ}؛ (۲) و در حقیقت در میان هر امتی فرستاده برانگیختیم تا خدا را بپرستید و از طاغوت بپرهیزید.

رسالت پیامبر اعظم؟ص؟ نیز در همین مسیر بود. ایشان در طی۲۳ سال نبوت، لحظه ای از این هدف و الا غافل نشد و همه جهادها، جنگ ها و دلسوزی هایشان برای همین هدف، یعنی خدامحوری و دعوت به سوی خداوند متعال بوده است. این موضوع از چنان اهمیتی برخوردار است که در همه تمدن ها، عامل اساسی همه پیشرفت ها محسوب می شود.

رهبر معظم انقلاب معتقدند که بدون ایمان، پیشرفت میسر نیست و کار به نحو صحیحی انجام نمی شود. اکنون آن چیزی که به آن ایمان داریم، می تواند لیبرالیسم، کاپیتالیسم، کمونیسم، فاشیسم یا توحید ناب باشد. بالاخره به یک چیزی باید ایمان داشت، اعتقاد داشت، به دنبال این ایمان و اعتقاد پیش رفت. مسئله ایمان، مهم است. ایمان به یک اصل، ایمان به یک لنگرگاه اصلی اعتقاد؛ یک چنین ایمانی باید وجود داشته باشد. که بر اساس این ایمان، سبک زندگی انتخاب خواهد شد. (۳)

۱- . (... اِذا ظَهَرَ الْقائِمُ سَوّی بَینَ النّاسِ حَتّی لا تُری مُحْتاجا اِلی الزَّکاهِ...(؛ (بحارالانوار، ج۵۲، ص۳۹۱، ح۲۱۲).

۲- . نحل(۱۶)، ۳۶.

۳- . بیانات مقام معظم رهبری، ۲۳/۰۷/۱۳۹۱.

بنابراین، مهم ترین شاخص جامعه اسلامی، همان خدامحوری و ایمان به خالق انسان هاست که باید در همه سطوح جامعه اجرا شود و روابط اجتماعی، سیاسی، اقتصادی و فرهنگی بر اساس آن شکل می گیرد.

در منطق اسلامی رفاه اقتصادی با محوریت ایمان به خدا و عمل به دستورات الهی است. برخلاف اقتصادهای الحادی که برپایه استثمار و سلطه گری استوار گشته است و لذا قرآن کریم می فرماید:

و اگر آنان (یهود و نصارا) تورات و انجیل و آنچه را از سوی پروردگارشان بر آنان نازل شده، برپا می داشتند از بالای سرشان (آسمان) و از زیر پاهای شان (زمین) روزی می خوردند. بعضی از آنان میانه رو هستند، ولی بسیاری از آنان آنچه انجام می دهند، بد است. (۱)

یعنی اگر پیروان کتب آسمانی دیگر در برابر قرآن تسلیم می شدند، در این صورت، علاوه بر بهره های اخروی در قیامت، در همین دنیا نیز انواع نعمت ها به سویشان سرازیر می شد. در سوره ی اعراف نیز به این معنا اشاره شده: {وَ لَوْ أَنَّ أَهْلَ الْقُرى آمَنُوا وَ اتَّقَوْا لَفَتَحْنا عَلَيْهِمْ بَرَكاتٍ مِنَ السَّماءِ وَ الْأَرْضِ}؛ (۲) و اگر ساکنان آبادی ها ایمان آورند و تقوا پیشه کنند، برکات زمین و آسمان را بر آنها باز می کنیم.

با این بیان روشن می شود که جامعه منتظر امام عصر؟عج؟ اگر بخواهد به رونق اقتصادی برسد بایستی شاخصه های اقتصادی آن با محوریت ایمان و تقوا باشد. همچنان که در جامعه مهدوی طبق این آیات و با رعایت ایمان و تقوا، طبق روایات شاهد رفاه و آسایش در حد اعلای آن هستیم.

۴. ایجاد اشتغال

در جامعه منتظر، دولت مردان وظیفه دارند تا برای مردم شغل فراهم ساخته و آنان را به کار و کسب مشغول سازند تا از این راه زندگی آبرومندانه ای را برای خود فراهم نمایند. و با رفع نیازهای زیستی خود در راه خود شکوفایی و رسیدن به مراحل معنوی بالاتری تلاش کنند.

در حدیثی از حضرت علی؟ع؟ درباره حضرت مهدی؟عج؟ چنین آمده است: «...

۱- . مائده(۵)، ۶۶.

۲- . اعراف(۷)، ۹۶.

صاحب پرچم ظهور می کند ... و زمین را (برای کار کردن بر روی آن) آماده می سازد...». (۱)

۵. تلاش برای بهره برداری بهتر از منابع طبیعی برای ارتقای سطح کیفی زندگی

ما باید در جامعه منتظر مانند جامعه مهدوی در تمام ابعاد بدنبال رشد و توسعه بوده و در بعد اقتصادی نیز با بهره گیری از علم برای رسیدن به سطح کیفی مناسب، از حیث بهره برداری بهتر و بیشتر از مواهب طبیعی در جهت بهبود زندگی افراد جامعه تلاش کنیم.

رسول الله؟ص؟ فرمود: «مهدی گنجها را استخراج می کند و ثروتها را تقسیم می نماید». (۲)

خداوند در سطح زمین، گنجینه های فراوان قرار داده که بسیاری از آنها دست نخورده باقی مانده است. استخراج این معادن و ذخائر و تقسیم صحیح آنها درحکومت مهدوی واقع خواهد شد.

۶. گرفتن مالیات و بازگرداندن اموال غصب شده به صاحبان آنها

در جامعه منتظر مانند جامعه مهدوی باید مدیران نظام در امر جمع آوری مالیات برای توسعه رفاه عمومی تلاش کرده و سهل انگاری نکنند. و اموال غصب شده اعم از اموال فردی یا عمومی را پس گرفته و به صاحبان اصلی آن برگردانند. در حالی که متاسفانه در جامعه خود بخاطر سهل انگاری مدیران شاهد فرارهای مالیاتی و غصب اموال بالاخص اموال عمومی مثل جنگل ها و سواحل و تخریب محیط زیست هستیم.

امام صادق؟ع؟ فرمود: همه زمین هایی که در اختیار شیعیان ماست بر آنان حلال است تا آنکه قائم ما قیام نماید و از آنان مالیات زمین هایی را که در اختیار آنان است بستاند و زمین را به ایشان واگذار نماید. اما زمین هایی که در اختیار غیر شیعیان است، درآمد آنان از این زمین ها حرام است تا وقتی که قائم ما به پای خیزد و زمین را از آنان باز ستاند و با ذلت آنان را بیرون براند. (۳)

۷. مبارزه با سرمایه داری و ایجاد شکاف طبقاتی

در جامعه منتظر باید تدبیری اندیشیده شود که راه را برای گردآوری سرمایه نزد قشری خاص ببندد. تا در نتیجه جامعه از ایجاد شکاف طبقاتی مصون بماند و هر کس به مقدار تلاش و سرمایه خود اعم از سرمایه پولی و کاری و علمی خود به طریق صحیح از سود آن بهره

۱- . «... یظهر صاحب الرایه ... یمهّد الأرض... »؛ (شرح ابن ابی الحدید، ج۹، ص۱۲۹).

۲- . دلائل الإمامه (ط - الحدیثه)، ص ۴۷۱.

۳- . «... حَتَّى يقُومَ قَائِمُنَا فَيجْبِيهُمْ طَسْقَ مَا كَانَ فِی أَيدِيهِمْ وَ يتْرُكَ الْأَرْضَ فِی أَيدِيهِم... »؛ (الكافی (ط - الإسلاميه) ، ج۱، ص۴۰۸).

منـد شود. البته اسـلام با قرار دادن خمس و زکات و خراج، برای جلوگیری از شـکاف طبقاتی اقـدام کرده است، لذا در جامعه منتظر بـا عمـل به این قوانین و ارایه راه کارهـای دیگر بایـد حس همـدلی را در جـامعه ایجـاد کرد و به اینجا رسـید که به قول شاعر:

چو عضوی به درد آورد روزگار دگر عضوها را نماند قرار

امام صادق؟ع؟ فرمود:

چون قائم ما قیام کنـد، هر گنجی را بر صاحب آن حرام نمایـد، تا آن را به خـدمت او آورنـد و او آن گنـج را (در راه مصالح مردم) به کار گیرد. (۱)

به امید توفیق برای زمینه سازی ظهور و حضور در جامعه مهدوی.

جمع بندی و پیشنهادها

از آنجا که خداونـد خود را مربی و تربیت کننـده انسان ها و دین اسـلام را برنامه ای جامع برای رشـد و سـعادت معرفی نموده است، (۲) پی می بریم که بایـد طبیعت افراد واحـد باشـد، زیرا در صورت تکثر طبـایع افراد، دیگر نمی شود برنامه ای عمومی برای تربیت افراد مطرح کرد.

انسـان ماننـد سـایر مخلوقـات دارای فطرتی الهی است که او را به سوی تکمیـل نواقص و رفع حـاجت هـایش هـدایت نموده و هدف تمام بشـر رسیدن به سعادتی است که مشترک است بین افراد مختلف، زیرا اگر سعادت افراد به خاطر تفاوت هایی که با هم دارنـد و سـرزمین هـایی که در آن زنـدگی می کننـد و به اقتضای زمان هایشان مختلف می شـد، تشـکیل یک نوع و یک جـامعه صالـح که ضـامن سـعادت افراد باشـد، ممکن نبود و سیر تکامل در اجتماع انسانی جایگاهی نـداشت، زیرا در صورت نبودن یک جهت مشترک و ثابت بین انسان های گذشـته و آینده نقص و کمال معنا نخواهد داشت. لذا راهنمایی به نام فطرت که قابـل تبـدیل نیست انسان را به سوی کمال، هـدایت می کنـد. (۳) در نتیجه امکـان تشـکیل یـک جامعه یکپارچه در قبل از ظهور حضرت مهدی؟عج؟ و لو به طور محدود اثبات می شود. که ما آن را جامعه منتظر و زمینه ساز می نامیم.

بنـابراین به نظر می رسـد که بهترین وجه برای پیونـد جـامعه آخرالزمـانی به جامعه صاحب الزمانی وجود فطرت واحـد و پاک انسانی در کنار وجود اختلاف سلیقه، فرهنگ،

۱- . تهذیب الاحکام، ج۴، ص۱۴۴، ح۴۰۲.

۲- . فاتحه(۱)، ۱؛ مائده(۵)، ۳.

۳- . ترجمه المیزان، ج ۱۶، ص۲۶۷.

سرزمین و زمان ها می باشد که ما می توانیم با:

الف: زدودن غبارهای موجود در فطرت بشر؛

ب: هدایت بشر به سوی فطرت اصیل الهی؛

ج: الگو گیری از شاخص های جامعه صاحب الزمانی در ابعاد: فرهنگی اعتقادی، سیاسی اجتماعی و اقتصادی؛

د: و تلاش برای اجرای حداکثری آنها در جامعه آخرالزمانی.

زمینه تحقق یک جامعه منتظر و زمینه ساز که حکم یک حلقه مفقوده برای وصل این دو جامعه به هم را دارد فراهم کنیم.

ما در گفتار دوم فصل مفاهیم وکلیات به سه نتیجه رسیدیم:

اول اینکه:

نوع انسان به حکم فطرتی که در او ودیعه نهاده شده طالب کمال و سعادت حقیقی خود، یعنی استیلاـ بر عالی ترین مراتب زندگی مادی و معنوی به صورت اجتماعی هست و روزی به آن خواهد رسید. و انحرافاتی که در طی پیمودن این راه طولانی نصیب انسان می گردد از نوع خطای در تطبیق است. و کلام الهی {فَأَقِمْ وَجْهَکَ لِلدِّینِ حَنِیفاً فِطْرَتَ اللَّهِ الَّتِی فَطَرَ النَّاسَ عَلَیها} (۱) که با جمله «لَعَلَّهُمْ یرْجِعُونَ» پایان می یابد، این معنی را می رساند که حکم فطرت درنهایت امر تخلف ناپذیر است و انسان پس از یک سلسله چپ و راست رفتن ها راه خویش را می یابد. یعنی جامعه ها و تمدن ها و فرهنگ ها به سوی یگانه شدن، متحدالشکل شدن و درنهایت امر در یکدیگر ادغام شدن سیر می کنند و آینده جوامع انسانی، جامعه جهانی واحدِ تکامل یافته است که در آن همه ارزش های بالقوه انسانی به فعلیت می رسد و انسان به کمال حقیقی و سعادت واقعی خود و بالاخره به انسانیت اصیل خود خواهد رسید و عاقبت از آن متقین است.

دوم اینکه:

مفهوم آخرالزمان، عبارت از قطعه و دوره آخر عمر این نسل از بشر است که مقدمه ای برای پایان این دوره عالم و سپس برپایی قیامت است؛ اما خود این دوره مدتی از عمر بشر را در برمی گیرد که با ظهور منجی و مصلح، بشر به تکامل و ترقی لایق خود رسیده و درنهایت، جهان رو به صلاح و رستگاری می رود؛ اگرچه قبل از این دوره جهان و زندگی بشری مدتی دست خوش تحولات و دگرگونی هایی می شود که بیشتر، بعد منفی دارند و فطرت سالم

۱- . روم(۳۰)، ۳۰.

بشری از وجود آنها رنج برده و جوامع، دچار اضطراب می شوند. لذا جامعه آخرالزمان به دو بخش متمایز تقسیم می شود:

الف) پیش از ظهور (آخرالزمانی)که انسان به مراحل پایانی انحطاط اخلاقی می رسد؛ فساد و ستم همه جوامع بشری را فرامی گیرد.

ب) بعد از ظهور(جامعه صاحب الزمانی)که عصر تحقق وعده های الهی است که با قیام مصلح جهانی آغاز و تحول عظیمی در جوامع واقع می شود؛ فساد و ظلم از میان رفته و رشد کامل عقلی و علمی در سراسر زندگی انسان ها گسترش می یابد.

سوم اینکه:

چرایی و ضرورت اقتدا و الگو برداری از سیره و روش حکومتی حضرت مهدی؟عج؟ در جامعه مهدوی برای جامعه آخرالزمانی در ابعاد فرهنگی _ اعتقادی، سیاسی _ اجتماعی و اقتصادی تبیین شد و پذیرفتیم که دولت حضرت مهدی؟عج؟ و حکومت او دارای خصوصیاتی است که فقط در زمان ظهور او امکان پذیر است، ولی در غیر این موارد می توانیم سیره آن حضرت را الگوی خود قرار داده و به اندازه توان محدود خود، جامعه مهدوی را بر پا کنیم. و شاید یکی از علل توصیف خصوصیات دولت مهدوی در عصر ظهور در لسان روایات این باشد که ما از این دولت الگو گرفته و تا حدّ امکان خود را به حضرت و دولت او شبیه نماییم.

در فصل دوم به این نتیجه رسیدیم که طبق روایات معصومین؟ع؟ جامعه آخرالزمانی در ابعاد فرهنگی _ اعتقادی، سیاسی _ اجتماعی و اقتصادی، با فاصله گرفتن از فطرت الهی و معارف اسلامی گرفتار آسیب های جدی و مزمنی شده که افراد جامعه را به ورطه هلاکت و نابودی در تمام ابعاد رهنمون می کنند و تا هنگامی که روابط اجتماعی ظالمانه و بیدادگری های اقتصادی و سیاسی و... از میان برداشته نشود، ریشه کینه توزی و دشمنی و عدم سلامت روانی در جامعه باقی خواهند ماند.

و در آخرالزمان طبق روایات علیرغم ترسیم تصویر سیاه از آن، هستند دین باوران حقیقی که بر عهد خود با خداوند استوار مانده و هم خود پاک زیستند و هم دیگران را به پاکی دعوت می کنند، چون می دانند که می توان از راه ترویج خوبی ها مقدمات قیام و حکومت او را فراهم کرد. بنابراین، چنین نیست که همه در ظلم و فساد فرورفته باشند، بلکه عده ای با زحمات فراوان، خود را حفظ می کنند و فروغ امید را در دل مردم روشن نگه می دارند، لذا جهانِ پیش از ظهور اگرچه دوران تلخی است، ولی به دوره شیرین ظهور منتهی می شود.

در فصل سوم با بیان ویژگی های جامعه صاحب الزمانی در تمام ابعاد به این نتیجه رسیدیم که با حضور عینی و ملموس امام معصوم؟عج؟ در حیطه مدیریت جامعه و تلاش در رفع موانع رشد

و کمـال انسـانی و برقراری کامـل عـدالت در تمام ابعاد، گرد غبار از فطرت الهی انسان پاک خواهـد شـد و با پیروی از فطرت الهی فضایل اخلاقی در افراد و جامعه در ابعاد فرهنگی ـ اعتقادی، سیاسـی ـ اجتماعی و اقتصادی نهادینه خواهـد شـد و تمام موجودات اعم از جمادات، نباتات، حیوانات و انسان ها به کمال واقعی خود خواهند رسید.

و در نهـایت در فصـل چهـارم در گفتـار اول با نقـد جامعه آخرالزمانی در تمام ابعاد به این نتیجه رسـیدیم که با الگوبرداری از ابعاد مختلف جامعه مهدوی می توان مقدار زیادی از کاستی های و آسیب های جامعه آخرالزمانی را برطرف کرد.

و در گفتـار دوم به این نتیجه رسـیدیم که برای اتصـال جـامعه آخرالزمـانی (که چهره غـالب آن ظلمت و فسـاد بود) به جـامعه مهـدوی که سراسـر عـدالت و رفـاه است. نیـاز به وجود یـک حلقه وصـل داریم که مـا نـام آن را جـامعه منتظر یـا زمینه ساز یا الگویی می نامیم. که عبارت است از جامعه ای فرضـی که در آن، حـداکثر ویژگی های قابل الگو گیری جامعه مهـدوی برای عصـر غیبت وجود دارد. این نوع از جامعه با جامعه مهـدوی که فقط با حضور حضـرت مهدی؟عج؟ محقق خواهد شد، فاصـله دارد؛ امـا برخی شـاخص هـای بنیـادین جامعه مهـدوی در این جامعه نمونه و الگو نیز مورد اسـتفاده قرار می گیرد، لـذا در این گفتـار ابتـدا به بیـان تمـایزات و مختصـات حکومت و جـامعه مهـدوی ماننـد حاکمیت امام معصوم و بهره بردن از امور غیبی و امـدادهای الهی و غیره اشاره کردیم و در ادامه با بهره گیری از روش پس نگری، وجوه برتری جامعه مهـدوی که از مختصات حضـرت نبوده و قـابلیت الگو برداری برای جـامعه منتظر را دارد در ابعـاد فرهنگی ـ اعتقـادی، سیاسـی ـ اجتماعی و اقتصادی بیـان کردیم که می توان با الگو گرفتن و عمل به آنها ، هویت افراد و جامعه را در ابعاد مختلف ارتقاء داد و زمینه رشـد جامعه آخرالزمـانی را فراهم نمود و نیز بـا ایجـاد زمینه برای اجرای اقتصـاد مهـدوی در جـامعه آخرالزمانی می توان عـدالت اقتصادی وسیاسی ـ اجتماعی را در جامعه منتظر پایه ریزی کرد.

و در نهایت می توان با ایجاد انقلاب فرهنگی ـ اعتقادی، سیاسی ـ اجتماعی و اقتصادی روابط انسانی را در ابعاد فردی(رابطه با خود و خـدا)، اجتماعی (رابطه با طبیعت و افراد جامعه) اصـلاح کرد به طوری که مردم با کتاب خدا و سـنت پیامبر بر اساس فهمی عمیق آشـنا شـده که این شـناخت عمیق و صـحیح، افکـار انسـان هـا را شـکل خواهـد داد که ثمره آن اصـلاح روابـط و رفتارهای انسانی در ابعاد فردی اجتماعی خواهد بود.

فهرست منابع

اشاره

قرآن کریم، ترجمه مکارم شیرازی، ناصر.

نهج البلاغه، مصحح، صبحی صالح، نشر هجرت، قم، ۱۴۱۴ق.

۱-إبن فارس، أبوا لحسین أحمد، معجم مقاییس اللغه، دارالفکر، بیروت، ۱۴۱۸ق.

۲-ابن حیون، نعمان بن محمد مغربی، شرح الأخبار فی فضائل الأئمه الأطهار علیهم السلام، مصحح: حسینی جلالی، محمد حسین، ناشر: جامعه مدرسین، قم، ۱۴۰۹ ق.

۳-ابن بابویه، محمد بن علی، الخصال، مصحح: غفاری، علی اکبر، جامعه مدرسین، قم، ۱۳۶۲ ش.

۴-________ ، صفات الشیعه، نشرأعلمی، تهران، ۱۳۶۲ ش.

۵-________ ، کمال الدین و تمام النعمه، مصحح: غفاری علی اکبر، تهران، ۱۳۹۵ق.

۶-________ ، من لا یحضره الفقیه، مصحح: غفاری، علی اکبر، نوبت چاپ دفتر انتشارات اسلامی، قم، ۱۴۱۳ ق.

۷-ابن شعبه حرانی، حسن بن علی، تحف العقول، مصحح: غفاری، علی اکبر، جامعه مدرسین، قم، ۱۳۶۳ ق.

۸-ابن طاووس، علی بن موسی، التشریف بالمنن فی التعریف بالفتن، نشرمؤسسه صاحب الأمر، قم، ۱۴۱۶ق.

۹-______________________________، سعد السعود للنفوس، نشردار ا لذخائر، قم، بی تا.

۱۰-ابن بطریق، یحیی بن حسن، عمده عیون صحاح الأخبار فی مناقب إمام الأبرار، جامعه مدرسین، قم، ۱۴۰۷ق.

۱۱-ابن أبی زینب، محمد بن ابراهیم، الغیبه نعمانی، مصحح: غفاری، علی اکبر، نشر صدوق، تهران، ۱۳۹۷ ق.

۱۲-ابن مشهدی، محمد بن جعفر، المزار الکبیر، مصحح: قیومی اصفهانی، جواد، دفتر انتشارات اسلامی وابسته به جامعه مدرسین، قم، ۱۴۱۹ ق.

۱۳-اسفندیاری(اسلامی)، رضا، « سیره مهدوی و دولت منتظر»، فصلنامه علمی ـ پژوهشی مشرق موعود، سال سوم، شماره ۱۰، تابستان۱۳۸۸ش.

۱۴–اسماعیلی سادیانی، مهدی، از نگاه آمار، چاپ اول، انتشارات شکوری، قم، ۱۳۸۷ش.

۱۵-اشتهاردی، محمد مهدی، حضرت مهدی فروغ تابان، مسجد مقدس جمکران، قم، ۱۳۸۰ش.

۱۶-امینی، ابراهیم، دادگستر جهان، چاپ چهارم، دارالفکر، قم، بهار ۱۳۵۲ش.

۱۷-بیات، عبد ا لرسول و جمعی از نویسندگان، فرهنگ واژه ها، در امدی بر مکاتب و اندیشه های معاصر، نشرموسسه اندیشه و فرهنگ دینی، قم، ۱۳۸۱ش.

۱۸-بستان، حسین، جامعه شناسی خانواده با نگاهی به منابع اسلامی، چاپ اول، نشر پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، قم، ۱۳۹۰ش.

۱۹-بندرریگی، محمد، فرهنگ جدید عربی- فارسی، چاپ هفتم، انتشارات اسلامی، تهران، ۱۳۷۰ش.

۲۰-بافکار، حسین، کانون مهر، چاپ اول، مرکز پژوهش های اسلامی صدا و سیما. تهران، ۱۳۸۰ش.

۲۱-بهروزی لک، غلامرضا، سیاست و مهدویت، قم، مؤسسه آینده روشن، ۱۳۸۸ش.

۲۲-______ ، «وجوه الگویی ارتباطات در جامعه مهدوی برای جامعه امروز با روش پس نگری»، فصلنامه علمی _ پژوهشی مشرق موعود، سال سوم، ش۱۱، پاییز ۱۳۸۸ش.

۲۳-______ ، جزوه درسی بازاندیشی آینده، دوره سوم آینده پژوهی، دانشگاه عالی دفاع ملی، ۱۳۹۲ش.

۲۴-بی. پی. کول، فاصله عقب ماندگی»، ترجمه ذوالفقارپور و محمود ریاضی، نشر امیر کبیر، تهران ۱۳۶۵ش.

۲۵-بروس کوین، مبانی جامعه شناسی، ترجمه: توسلی، غلامعباس، چاپ۲۳، نشر سمت، تهران، ۱۳۹۰ش.

۲۶-تقوی، سیدرضا، تأملات فرهنگی، چاپ اول، نشر یاس، تهران، ۱۳۸۴ش.

۲۷-جمعی از نویسندگان، معجم احادیث امام مهدی، مؤسسه معارف اسلامیه، قم، ۱۳۶۹ ش.

۲۸-جمعی از محققین مرکز تخصصی مهدویت، آفتاب مهر، بنیاد فرهنگی موعود، تهران، بی تا.

۲۹-جهانیان، ناصر، ویژگیهای جامعه توسعه یافته اسلامی، بی نا، بی تا، بی جا، نرم افزار موعود.

۳۰-جمعی ازنویسندگان، نگاهی تحلیلی به زندگی حضرت مهدی، چاپ اول، نشر دبیرخانه اجلاس، تهران، ۱۳۷۷ش.

۳۱-جمعی از نویسندگان، بهداشت روانی با نگرش به منابع اسلامی، چاپ سوم، نشر پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، قم، ۱۳۹۳ش.

۳۲-حر عاملی، محمد بن حسن، وسائل الشیعه، مؤسسه آل البیت، قم، ۱۴۰۹ ق.

۳۳-______ ، إثبات الهداه بالنصوص و المعجزات، نشر اعلمی، بیروت، ۱۴۲۵ ق.

۳۴-حلی، حسن بن یوسف، کشف المراد فی شرح تجرید الاعتقاد، نشر جامعه مدرسین، قم، ۱۴۰۷ق.

۳۵-حکیم، محمد تقی، الاصول العامه للفقه المقارن، نشر موسسه آل البیت، قم، چاپ دوم، ۱۹۷۹م.

۳۶-حکیمی، محمد، عصر زندگی و چگونگی آینده انسان و اسلام، چاپ هشتم، بوستان کتاب، قم، ۱۳۸۷ش.

۳۷-______ ، جهانی سازی مهدوی و جهانی سازی غربی، چاپ سوم، نشر دلیل ما، قم، ۱۳۸۷ش.

۳۸-حکیمی، مهدی، امام مهدی؟عج؟ و آینده زندگی، چاپ سوم، آستان قدس، مشهد، ۱۳۸۴ش.

۳۹-حسینی شیرازی، محمد، امام مهدی؟عج؟ جلوه جمال الهی، مترجم محمدی اشتهاردی. نشر امام عصر، قم، ۱۳۸۴ش.

۴۰-حیدری کاشانی، محمد باقر و همکاران، خانواده و تربیت مهدوی، چاپ نهم، نشر کتاب یوسف، تهران، ۱۳۹۳ش.

۴۱-حکیمی، محمدرضا، خورشیدمغرب، دفترنشرفرهنگ اسلامی، تهران، زمستان ۱۳۶۰ش.

۴۲-خزاز رازی، علی بن محمد، کفایه الأثر فی النصّ علی الأئمه الإثنی عشر، مصحح: حسینی کوه کمری، نشر بیدار، قم، ۱۴۰۱ق.

۴۳-خمینی، روح الله، صحیفه امام، چاپ اول، مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام، تهران، بی تا.

۴۴-خدادادی، محمد اسماعیل، مبانی علم سیاست، جزوه درسی، قم، دانشکده محلاتی۱۳۷۳ش.

۴۵-دلشاد تهرانی، مصطفی، دولت مهدی سیرت مهدی، چاپ دوم، نشر ذکر، تهران، ۱۳۷۵ش.

۴۶-راغب اصفهانی، حسین، المفردات(الفاظ) فی غریب القرآن، نشر دارالعلم، بیروت، ۱۴۱۲ق.

۴۷-ربانی خوراسگانی، محمدصادق، بررسی کارکردهای اجتماعی انتظار حضرت مهدی در ایران معاصر، قم، مؤسسه امام خمینی، ۱۳۸۸ش.

۴۸-رفیع پور، فرامرز، آناتومی جامعه، چاپ۴، نشر شرکت سهامی انتشار، تهران، ۱۳۸۵ش.

۴۹-سیوطی، جلال الدین، الدر المنثور فی تفسیر المأثور، نشرکتابخانه مرعشی نجفی، قم، ۱۴۰۴ق.

۵۰-سعیدی، احمد، اوصاف المهدی، چاپ اول، مسجد مقدس جمکران، قم، ۱۳۸۶ش.

۵۱-سلیمیان، خدامراد، درسنامه مهدویت، چاپ دهم، مرکز تخصصی مهدویت، قم، ۱۳۹۱ش.

۵۲-______ ، فرهنگنامه مهدویت، چاپ سوم، بنیاد فرهنگی موعود، قم، ۱۳۸۸ش.

۵۳-سالاری فر، محمدرضا، خانواده در نگرش اسلام و روان شناسی، چاپ هشتم، نشر پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، قم،

بهار ۱۳۹۱ش.

۵۴-سبحانی نیا، محمدتقی، «نظریه تغییر و تأثیر آن در زمینه سازی ظهور»، فصلنامه علمی ـ پژوهشی مشرق موعود، سال سوم، ش۱۱، پاییز ۱۳۸۸ش.

۵۵-شعیری، محمد بن محمد، جامع الأخبار، مطبعه حیدریه، نجف، بی تا.

۵۶-مکارم شیرازی، ناصر، حکومت جهانی مهدی، چاپ۶، انتشارات نسل جوان، قم، ۱۳۸۷ش.

۵۷-شایان مهر، علی رضا، دایرهالمعارف تطبیقی علوم اجتماعی، چاپ اول، کیهان، تهران، ۱۳۷۷ش.

۵۸-صافی گلپایگانی، لطف اللّه، منتخب الاثر، نشر سیده معصومه، قم، ۱۴۱۹ق.

۵۹-______ ، پاسخ به ده پرسش، انتشارات مسجد مقدس جمکران، قم، ۱۳۹۰ش.

۶۰-صدر، سید محمدباقر، تاریخ مابعد الظهور، نشرموعود عصر، قم، ۱۳۸۹ش.

۶۱-______ ، سنّت های تاریخی در قرآن، ترجمه: سید جمال موسوی، انتشارات اسلامی وابسته به جامعه مدرسین، قم، ۱۳۸۳ش.

۶۲-صادقی، سعید، سیر اندیشه سیاسی در غرب، چاپ اول، انتشارات پیام نور، تهران، ۱۳۸۶ش.

۶۳-طوسی، أبو جعفر محمدبن حسن، الغیبه، چاپ اول، مؤسسه معارف اسلامی، قم، ۱۴۱۱ ق.

۶۴-طوسی، نصیرالدین، رساله امامت، بی جا، تهران، ۱۳۳۵ش.

۶۵- طبرسی، فضل بن حسن، مجمع البیان فی تفسیر القرآن، نشر فراهانی، تهران، ۱۳۶۰ش.

۶۶-طبری آملی، أبی جعفر محمد بن أبی القاسم، بشاره المصطفی لشیعه المرتضی: المکتبه الحیدریه، نجف، ۱۳۸۳ق.

۶۷- ______ ، دلائل الإمامه، نشر بعثت، قم، ۱۴۱۳ق.

۶۸-طباطبایی، محمدحسین، تفسیرالمیزان، ترجمه موسوی همدانی، دفترانتشارات اسلامی جامعه مدرسین، قم ۱۳۷۴ش.

۶۹-طبسی، نجم الدین، چشم اندازی به حکومت مهدی، چاپ سوم، بوستان کتاب، قم، ۱۳۸۰ش.

۷۰-______ ، نشانه هایی از دولت موعود، بوستان کتاب، قم، ۱۳۸۹ش.

۷۱-طاهری، ابوالقاسم، «تاریخ اندیشه های سیاسی در غرب»، چ اول، نشر قومس، تهران، ۱۳۷۴ ش.

۷۲-عمید، حسن، فرهنگ لغت عمید، چاپ نخست، نشر اَشجَع، تهران، ۱۳۸۹ق.

۷۳-عالم، عبدالرحمان، بنیادهای علم سیاست، چاپ۱۷، نشر نی، تهران، ۱۳۸۶ش.

۷۴-عباس، حسن، ا لنحوالوافی العلوم العربیه، چاپ اول، نشردارالمجتبی، قم، ۱۳۹۱ش.

۷۵-قمی، عباس، سفینه البحار، چاپ اول، نشر اسوه، قم، ۱۴۱۴ق.

۷۶-قادری، حاتم، اندیشه های سیاسی در قرن ۲۰، چاپ نهم، انتشارات سمت، تهران، بهار ۱۳۸۷ش.

۷۷-قائمی، علی، آینده از نظر ما ودیگران، نشرامیری، قم، ۱۳۵۴ش.

۷۸-قرضاوی، یوسف (۱۳۸۲). جهانی شدن و نظریه پایان تاریخ و برخورد تمدن ها، ترجمه عبدالعزیز سلیمی، نشر احسان، تهران.

۷۹-قزوینی، سید محمدکاظم، امام مهدی از ولادت تا ظهور، ترجمه علی کرمی، و سید محمد حسینی، چاپ۸. ، انتشارات ا لهادی، قم، ۱۳۸۷ش.

۸۰-کلینی، محمد بن یعقوب، الکافی، مصحح: غفاری علی اکبر، دار الحدیث، قم، ۱۴۲۹ق.

۸۱-______________________________، الکافی، مصحح: غفاری علی اکبر،دار الکتاب الاسلامیه،

تهران،۱۴۰۷ق.

۸۲-کورانی، علی، عصر ظهور، ترجمه، مهدی حقی، چاپ۱۶، نشرتبلیغات اسلامی، تهران، ۱۳۸۸ش.

۸۳-کوشاری، رضا، اوضاع در آخرالزمان، چاپ سوم، نشر مهر امیرالمومنین، قم، ۱۳۸۵ش.

۸۴-کارگر، رحیم، آینده جهان، (دولت و سیاست در اندیشه مهدویت)، چاپ سوم، بنیاد فرهنگی موعود، تهران، ۱۳۸۹ش.

۸۵-______ ، « آینده پژوهی مهدوی» ، فصلنامه علمی ـ پژوهشی انتظار موعود، شماره ۲۸.

۸۶-______ ، تعلیم و تربیت در عصر ظهور، چاپ دوم، بنیاد حضرت مهدی، تهران، ۱۳۸۹ش.

۸۷-گلستانی، محمد امین، سیمای جهان در عصر امام زمان، مسجد جمکران، ۱۳۸۵ش.

۸۸-گروه پژوهشی موسسه فرهنگی موعود، آخرالزمان در آینه روایات، چاپ دوم، نشرموعود عصر، تهران، ۱۳۸۷ش.

۸۹-گروه حدیث پژوهشکده باقرالعلوم؟ع؟ ، فرهنگ جامع سخنان امام حسین؟ع؟ ، چاپ دوم، نشرمعروف، قم، ۱۳۸۵ش.

۹۰-گادنر، ویلیام، جنگ علیه خانواده، ترجمه معصومه محمدی، چاپ اول، دفتر مطالعات و تحقیقات زنان، ۱۳۸۶ش.

۹۱-لک زایی، نجف، تحولات سیاسی اجتماعی ایران معاصر، قم، پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی، ۱۳۹۰ش.

۹۲-مصباح یزدی، محمدتقی، جامعه و تاریخ از نگاه قرآن، نشرمؤسسه امام خمینی، قم، ۱۳۹۱ش.

۹۳-______ ، نقد و بررسی مکاتب اخلاقی، چاپ۲، نشرمؤسسه امام، قم، ۱۳۸۷ش.

۹۴-مطهری، مرتضی، حق و باطل، احیای تفکر اسلامی، چاپ۱۴، صدراء، تهران، ۱۳۷۳ش.

۹۵-______ ، اسلام و مقتضیات زمان، چاپ پنجم، صدراء، تهران ۱۳۶۸ش.

۹۶-______ ، قیام و انقلاب مهدی، چاپ دوازدهم، صدراء، تهران، ۱۳۷۱ش.

۹۷-موسوی بجنوردی، کاظم و همکاران، دائره المعارف بزرگ اسلامی، مرکز دائره المعارف بزرگ اسلامی، تهران، ۱۳۷۴ش.

۹۸-محمدی ری شهری، محمد، میزان الحکمه، ترجمه: شیخی، حمیدرضا، چاپ۲، دارالحدیث، قم، ۱۳۷۹ش.

۹۹-محمدی، محمد حسین، آخر الزمان در ادیان ابراهیمی، چاپ دوم، بنیاد حضرت مهدی موعود، قم، ۱۳۹۰ش.

۱۰۰-مفید، محمد بن محمد، الاختصاص، مصحح: غفاری، علی اکبر و محرمی زرندی، الموتمر

العالمی لالفیه الشیخ المفید، قم، ۱۴۱۳ ق.

۱۰۱–______ ، الإرشاد فی معرفه حجج الله علی العباد، مصحح: مؤسسه آل البیت، نشرکنگره شیخ مفید، قم، ۱۴۱۳ ق.

۱۰۲–مجلسی، محمد باقر، بحار الأنوار، دار إحیاء التراث العربی، بیروت، ۱۴۰۳ ق

۱۰۳–______ ، مرآه العقول فی شرح أخبار آل الرسول، مصحح: رسولی محلاتی، سید هاشم، دار الکتب الإسلامیه، تهران، ۱۴۰۴ ق.

۱۰۴–______ ، زاد المعاد _ مفتاح الجنان، مصحح: اعلمی، علاءالدین، موسسه الأعلمی للمطبوعات، بیروت، ۱۴۲۳ ق.

۱۰۵–موسوی اصفهانی، محمدتقی، مکیال المکارم فی فوائد الدعاء للقائم، امام مهدی، قم، ۱۳۶۳ش.

۱۰۶–مفضل بن عمر، توحید المفضل، مصحح: مظفر، کاظم، نشر داوری، قم، بی تا.

۱۰۷–مکارم شیرازی، ناصر، «حکومت جهانی حضرت مهدی»، چاپ۱۱، نشر نسل جوان، قم، ۱۳۸۰ش.

۱۰۸–معین، محمد، فرهنگ فارسی معین، انتشارات امیرکبیر، تهران، ۱۳۷۶ش.

۱۰۹–موسوی، سیدمحمد، نظام سیاسی و دولت در اسلام، چاپ سوم، انتشارات حدیث امروز، قزوین، ۱۳۸۵ش.

۱۱۰–موسوی، عبدالرحیم، تاریخ عصر غیبت و علایم الظهور، نشر اهل بیت، قم، بی تا.

۱۱۱–مدرسی، عباس، تمدن در عصر ظهور، ترجمه لطیف راشدی، چاپ دوم، چاپخانه پاسدار اسلام، زمستان۱۳۸۳ش.

۱۱۲–میرباقری، محمدمهدی، گفتارهایی پیرامون تحول در علوم انسانی، چاپ دوم، نشر فجر ولایت، قم، ۱۳۸۹ش.

۱۱۳–نوری، حسین بن محمد تقی، مستدرک الوسائل و مستنبط المسائل، مؤسسه آل البیت علیهم السلام، قم، ۱۴۰۸ق.

۱۱۴–هاشمی خویی، حبیب الله، منهاج البراعه فی شرح نهج البلاغه، مترجم: حسن زاده آملی، حسن و کمره ای، محمد باقر، مصحح: میانجی، ابراهیم، مکتبه الإسلامیه، تهران، بی تا.

۱۱۵–واحد پژوهش موسسه موعود، پیشگویی ها و آخرالزمان، مجموعه مقالات، چاپ اول، نشر موعود عصر، تهران، ۱۳۸۵ش.

۱۱۶–ویلیام کی، فرانکا، فلسفه اخلاق، ترجمه هادی صادقی، نشر طه، قم، ۱۳۷۶ش.

۱۱۷–ویل برانت، دیکتاتوری کارتلها، ترجمه همایون الهی، امیر کبیر، تهران، ۱۳۶۳ش.

۱۱۸–______، جهان مسلح، جهان گرسنه، ترجمه همایون پور، چاپ اول، انتشارات انقلاب اسلامی،

تهران، ۱۳۶۵ش.

۱۱۹-واحد تحقیقات جمکران، امامت، غیبت، ظهور، چاپ دوم، انتشارات مسجد جمکران، ۱۳۸۲ش.

۱۲۰- وثوقی، منصور و نیک خلق، علی اکبر، مبانی جامعه شناسی، چ۲، نشر خردمند، تهران، ۱۳۷۱ش.

۱۲۱-واسعی سیدعلیرضا، عرفان امیرمحسن، باورداشت آموزه مهدویت و نقش آن در احیای فرهنگ و تمدن اسلامی، سایت موسسه آینده روشن.

۱۲۲-یوسفی، محمد، داستان های شگفت انگیز از سیمای زنان در آخرالزمان، چاپ اول، نشر خورشیدهدایت، قم، ۱۳۸۹ش.

نشریات و مجلات

۱.فصلنامه علمی ــ پژوهشی انتظارموعود، قم، مرکز تخصصی مهدویت، شماره های: ۱۴-۱۷-۲۷-۳۱-۳۵-۳۹-۴۰.

۲.فصلنامه علمی ــ پژوهشی مشرق موعود، قم، پژوهشکده مهدویت، سال سوم، ش۱۰-۱۱-۹، تابستان۱۳۸۸ش.

۳.فصلنامه مدیریت در اسلام، قم، تخصصی مدیریت در اسلام، ش۱۶-۱۵-۱۴، پاییز و زمستان ۹۰.

۴.فصلنامه تخصصی نشریه اخلاق، اصفهان، دفتر تبلیغات اسلامی اصفهان، ش۸، سال ۱۳۸۶ش.

۵.فصلنامه علمی پژوهشی انقلاب اسلامی، دانشگاه اصفهان، سال اول، ش۲، سال۱۳۷۸ش.

۶.مجله تخصصی الهیات و حقوق، مشهد، دانشگاه علوم اسلامی رضوی، ش۱۴، سال۱۳۸۳ش.

۷.فصلنامه دانشگاه آزاد، تهران، نهاد نمایندگی ولی فقیه در دانشگاهها، ش۵، سال۱۳۷۷ش.

۸.فصلنامه علوم سیاسی، قم، دانشگاه باقر العلوم، ش۱۷، سال پنجم، ۱۳۸۱ش.

۹.پایگاه مجلات تخصصی نور. WWW. NOORMAGS. COM.

نرم افزارها

۱.مجموعه آثار حضرت امام خمینی؟ره؟، قم، مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی نور، تیرماه ۱۳۸۸ش.

۲.مجموعه آثار آیت الله مکارم شیرازی، قم، مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی نور، تیرماه ۱۳۸۸ش.

۳.جامع الاحادیث، نسخه۵/۲، قم، مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی نور، تیرماه ۱۳۸۸ش.

۴.جامع التفاسیر، نسخه۲، قم، مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی نور، تیرماه ۱۳۸۸ش.

۵.مجموعه آثار مطهری، قم، مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی نور، تیرماه ۱۳۸۸ش.

۶.حکمت اسلامی، قم، مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی نور، تیرماه ۱۳۸۸ش.

۷.دانشنامه علوی، قم، مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی نور، تیرماه ۱۳۸۸ش.

۸.آخرین امید، مرکز تحقیقات رایانه ای حوزه علمیه اصفهان.

۹.موعود، مرکز تحقیقات رایانه ای حوزه علمیه اصفهان.

درباره مرکز

بسمه تعالی

هَلْ يَسْتَوِی الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ

آیا کسانی که می‌دانند و کسانی که نمی‌دانند یکسانند ؟

سوره زمر/ ۹

مقدمه:

موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان، از سال ۱۳۸۵ هـ.ش تحت اشراف حضرت آیت الله حاج سید حسن فقیه امامی (قدس سره الشریف)، با فعالیت خالصانه و شبانه روزی گروهی از نخبگان و فرهیختگان حوزه و دانشگاه، فعالیت خود را در زمینه های مذهبی، فرهنگی و علمی آغاز نموده است.

مرامنامه:

موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان در راستای تسهیل و تسریع دسترسی محققین به آثار و ابزار تحقیقاتی در حوزه علوم اسلامی، و با توجه به تعدد و پراکندگی مراکز فعال در این عرصه و منابع متعدد و صعب الوصول، و با نگاهی صرفا علمی و به دور از تعصبات و جریانات اجتماعی، سیاسی، قومی و فردی، بر مبنای اجرای طرحی در قالب « مدیریت آثار تولید شده و انتشار یافته از سوی تمامی مراکز شیعه» تلاش می نماید تا مجموعه ای غنی و سرشار از کتب و مقالات پژوهشی برای متخصصین، و مطالب و مباحثی راهگشا برای فرهیختگان و عموم طبقات مردمی به زبان های مختلف و با فرمت های گوناگون تولید و در فضای مجازی به صورت رایگان در اختیار علاقمندان قرار دهد.

اهداف:

۱.بسط فرهنگ و معارف ناب ثقلین (کتاب الله و اهل البیت علیهم السلام)

۲.تقویت انگیزه عامه مردم بخصوص جوانان نسبت به بررسی دقیق تر مسائل دینی

۳.جایگزین کردن محتوای سودمند به جای مطالب بی محتوا در تلفن های همراه ، تبلت ها، رایانه ها و ...

۴.سرویس دهی به محققین طلاب و دانشجو

۵.گسترش فرهنگ عمومی مطالعه

۶.زمینه سازی جهت تشویق انتشارات و مؤلفین برای دیجیتالی نمودن آثار خود.

سیاست ها:

۱.عمل بر مبنای مجوز های قانونی

۲.ارتباط با مراکز هم سو

۳.پرهیز از موازی کاری

۴.صرفا ارائه محتوای علمی

۵.ذکر منابع نشر

بدیهی است مسئولیت تمامی آثار به عهده ی نویسنده ی آن می باشد .

فعالیت های موسسه :

۱.چاپ و نشر کتاب، جزوه و ماهنامه

۲.برگزاری مسابقات کتابخوانی

۳.تولید نمایشگاه های مجازی: سه بعدی، پانوراما در اماکن مذهبی، گردشگری و...

۴.تولید انیمیشن، بازی های رایانه ای و ...

۵.ایجاد سایت اینترنتی قائمیه به آدرس: www.ghaemiyeh.com

۶.تولید محصولات نمایشی، سخنرانی و...

۷.راه اندازی و پشتیبانی علمی سامانه پاسخ گویی به سوالات شرعی، اخلاقی و اعتقادی

۸.طراحی سیستم های حسابداری، رسانه ساز، موبایل ساز، سامانه خودکار و دستی بلوتوث، وب کیوسک، SMS و...

۹.برگزاری دوره های آموزشی ویژه عموم (مجازی)

۱۰.برگزاری دوره های تربیت مربی (مجازی)

۱۱. تولید هزاران نرم افزار تحقیقاتی قابل اجرا در انواع رایانه، تبلت، تلفن همراه و... در ۸ فرمت جهانی:

۱.JAVA

۲.ANDROID

۳.EPUB

۴.CHM

۵.PDF

۶.HTML

۷.CHM

۸.GHB

و ۴ عدد مارکت با نام بازار کتاب قائمیه نسخه :

۱.ANDROID

۲.IOS

۳.WINDOWS PHONE

۴.WINDOWS

به سه زبان فارسی ، عربی و انگلیسی و قرار دادن بر روی وب سایت موسسه به صورت رایگان .

درپایان :

از مراکز و نهادهایی همچون دفاتر مراجع معظم تقلید و همچنین سازمان ها، نهادها، انتشارات، موسسات، مؤلفین و همه

بزرگوارانی که مـا را در دستیـابی به این هـدف یـاری نموده و یا دیتا های خود را در اختیار ما قرار دادنـد تقـدیر و تشـکر می نماییم.

آدرس دفتر مرکزی:

اصـفهان -خیابان عبـدالرزاق - بازارچه حاج محمد جعفر آباده ای - کوچه شـهید محمد حسن توکلی -پلاک ۱۲۹/۳۴- طبقه اول

وب سایت: www.ghbook.ir

ایمیل: Info@ghbook.ir

تلفن دفتر مرکزی: ۰۳۱۳۴۴۹۰۱۲۵

دفتر تهران: ۸۸۳۱۸۷۲۲ ـ ۰۲۱

بازرگانی و فروش: ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹

امور کاربران: ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹


مرکز تحقیقات رایانه ای
قائمیه
اصفهان
www
برای داشتن کتابخانه های تخصصی
دیگر به سایت این مرکز به نشانی
www.Ghaemiyeh.com
www.Ghaemiyeh.net
www.Ghaemiyeh.org
www.Ghaemiyeh.ir
مراجعه و برای سفارش با ما تماس بگیرید.
۰۹۱۳ ۲۰۰۰ ۱۰۹